

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธ
เชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่
Learning Center: Technical Knowledge and Learning Enhancement
Processes through Creative Buddhist Way to Increase Value of Right
Occupation Communities' Products of Phrae Province

โดย

รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา

นายอภิชา สุขจีน

นางสาวพัฒน์นรี อัฐวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765028

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธ
เชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่
Learning Center: Technical Knowledge and Learning Enhancement
Processes through Creative Buddhist Way to Increase Value of Right
Occupation Communities' Products of Phrae Province

โดย

รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา

นายอภิชา สุขจีน

นางสาวพัฒน์นรี อัฐวงศ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765028

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Program

Learning Center: Technical Knowledge and Learning Enhancement
Processes through Creative Buddhist Way to Increase Value of Right
Occupation Communities' Products of Phrae Province

BY

Associate professor. Chaweewan Suwannapha

Mr. Aphicha Sukjeen

Miss. Patnaree Attawong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

B.E. 2565

Research Project Funded

by Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765028

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้
วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ
ในจังหวัดแพร่

ผู้วิจัย: รศ.ฉวีวรรณ สุวรรณภา, นายอภิชา สุขจีน, นางสาวพัฒน์นรี อัฐวงศ์

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๕

ทุนอุดหนุนการวิจัย: กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ๒) เพื่อพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ๔) เพื่อสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มประชากรทั้งหมด ๑๓๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม และแบบสังเกตการณ์เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

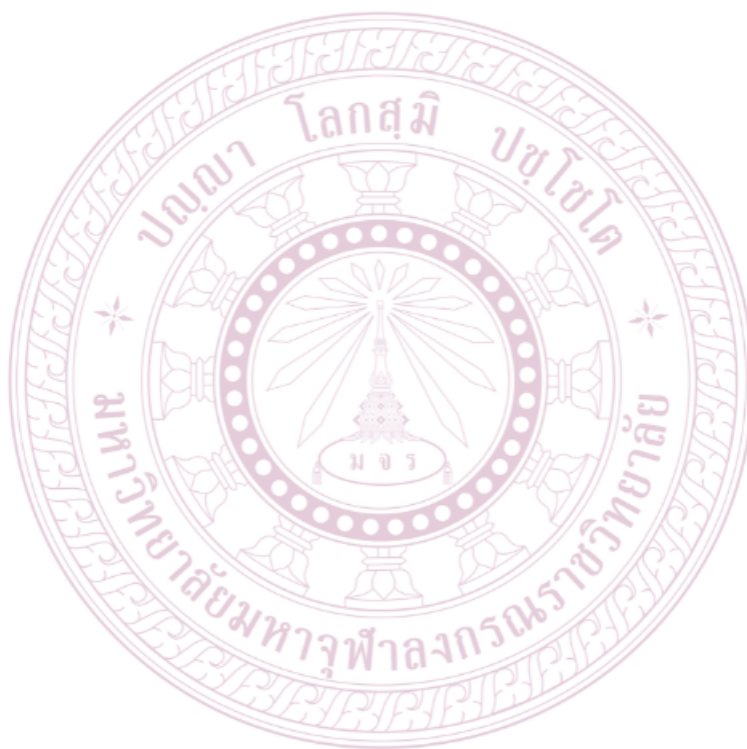
ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เป็นการจัดการองค์ความรู้ ๕ ด้าน ได้แก่ การกำหนดองค์ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยน และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

๒. การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ เป็นการออกแบบหลักสูตรเชิงรุกตามความต้องการของชุมชน ผ่านการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญ มีทั้งหมด ๒ หลักสูตร คือ ๑) หลักสูตรสำหรับประชาชนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ และ ๒) หลักสูตรสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา

๓. การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากการลงมือปฏิบัติจริง โดยการนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์ ถ่ายทอดหลักสูตรให้กับเยาวชนและประชาชนในพื้นที่

๔. การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ
เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์กลุ่มสัมมาชีพ ระหว่างหน่วยงาน
ภาครัฐและภาคเอกชน

Research Title: Learning Center: Technical Knowledge and Learning Enhancement Processes through Creative Buddhist Way to Increase Value of Right Occupation Communities' Products of Phrae Province

Researcher: Assoc. Prof. Chaweewan Suwannapha, Mr. Aphicha Sukjeen, Ms. Patnaree Atawong ,

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

Fiscal Year : 2022

Research Scholarship Sponsor: Thailand Science Research and Innovation Fund

Abstract

This study was conducted with its main objectives: 1. to manage the body of knowledge; 2. to develop techniques and product creation processes in order to increase product value; 3. to enhance learning skills with the creative Buddhist way; and 4. to build network and market mechanism to increase the product value of at the Right Livelihood Community in Phrae province. A mixed-method approach was used; the data were collected from 135 participants, using in-depth interview, focus group discussion, and behavior observation form concerning participatory action.

The results revealed as follows.

1. Knowledge management and product creation processes at the Right Livelihood Communities in Phrae province consisted of 5 elements: knowledge identification, knowledge creation and acquisition, knowledge organization, knowledge sharing, and knowledge utilization.

2. The development of techniques and creative production processes to increase value of the Right Livelihood Communities' products were a proactive curriculum design based on their needs and experts brainstorming. Two curricula were for people to advance their professional skills and for students.

3. Enhancement of the creative Buddhist-oriented learning for increasing the product value at the Right Livelihood Communities was regarded as lifelong learning and active learning. In order to encourage the learning engagement, the developed curriculum was distributed to youth and community members.

4. Building a network and market mechanism to raise the value of the products produced by the Right Livelihood Communities was the partnership establishment between the government and public organizations.

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานวิจัย เรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี เพราะได้รับคำแนะนำจากพระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เป็นที่ปรึกษางานวิจัย พระราชเชมกร,รศ.ดร. รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ หัวหน้าศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ และรองศาสตราจารย์ ดร.รวิโรจน์ ศรีคำภา อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เป็นผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาและตรวจสอบแบบสอบถามในการทำวิจัย ในครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งโฮ้ง ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ชุมชนสัมมาชีพเฟอร์นิเจอร์ไม้สักบ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสานบ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ และชุมชนสัมมาชีพที่ทำการพัฒนา คือ ชุมชนสัมมาชีพบ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำคำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ หอการค้าจังหวัดแพร่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการด้านศิลปะ/ผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัย

และขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร และคณาจารย์สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วย

รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ

กันยายน ๒๕๖๕

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๐
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๑๑
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๒
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๓
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้.....	๑๔
๒.๑.๑ ความหมาย ลักษณะและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้.....	๑๔
๒.๑.๒ แนวคิด ความหมาย องค์ประกอบและกระบวนการจัดการความรู้.....	๒๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร.....	๒๙
๒.๒.๑ ความหมาย องค์ประกอบของหลักสูตร.....	๒๙
๒.๒.๒ รูปแบบ และกระบวนการพัฒนาหลักสูตร.....	๓๒
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์.....	๓๖
๒.๓.๑ ความหมาย ประเภท และองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์.....	๓๗
๒.๓.๒ กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์.....	๔๐
๒.๓.๓ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์.....	๔๒
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์.....	๔๓
๒.๔.๑ คุณค่าของงานหัตถกรรม.....	๔๔
๒.๔.๒ แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม.....	๔๖

สารบัญ (ต่อ)

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย	๔๘
๒.๕.๑ ความหมาย การสร้างและประเภทของเครือข่าย.....	๔๘
๒.๕.๒ องค์ประกอบและรูปแบบของเครือข่าย.....	๕๒
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนสัมมนาชีพ.....	๕๕
๒.๖.๑ ความหมาย และกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน.....	๕๕
๒.๖.๒ ความสำคัญในการสร้างสัมมาชีพชุมชน.....	๕๗
๒.๗ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สัก.....	๕๙
๒.๗.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของไม้สัก.....	๕๙
๒.๗.๒ ประเภท ประโยชน์ของไม้สัก.....	๖๒
๒.๘ บริบทพื้นที่ที่ศึกษา.....	๖๔
๒.๘.๑ ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่.....	๖๔
๒.๘.๒ ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสานบ้านค่างาม ตำบลดอนมูล	๖๖
๒.๘.๓ ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล	๖๙
๒.๘.๔ ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำคำ.....	๗๑
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๗๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๗๙
๓.๒ ขอบเขตการวิจัย.....	๘๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๘๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๘๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๐
๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๙๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๙๒
๔.๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่.....	๙๕
๔.๒ พัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน สัมมาชีพในจังหวัดแพร่.....	๑๓๐

สารบัญ (ต่อ)

๔.๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่	๑๔๒
๔.๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่	๑๕๓
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๖๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๗๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๗๗
๕.๒ อภิปรายผล.....	๒๐๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๑๓
บรรณานุกรม.....	๒๑๕
ภาคผนวก.....	๒๒๐
ผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๒๒๑
ผนวก ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล.....	๒๓๐
ผนวก ค ภาพถ่ายการลงพื้นที่การทำวิจัย สัมภาษณ์.....	๒๓๖
ผนวก ง การรับรองการใช้ประโยชน์.....	๒๔๒
ผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัย	๒๔๔
ประวัติผู้วิจัย.....	๒๔๖

สารบัญภาพ

ภาพที่

๑ คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์คุณอมรรัตน์ กาทองทุ่ง พัฒนาการประสาน	
และคุณมาลี ชัยธิ พัฒนาการดูแลงาน OTOP สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น.....	๙๓
๒ คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์คุณปาริชาติ มุกดาเนตร นักวิเคราะห์นโยบายและแผน	
องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำคำ.....	๙๓
๓ สนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการจักสานและผู้นำชุมชนบ้านค่างาม.....	๙๔
๔ สนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนบ้านดอนมูล.....	๙๔
๕ ศึกษาชุมชนและสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนบ้านบวโกโป่ง.....	๙๔
๖ กิจกรรม work shop ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๑.....	๙๕
๗ สัมภาษณ์อาจารย์ปฏิพล พรินทรากุล (ปราชญ์, ครูผู้สอนช่างสิบหมู่)	
อาจารย์นุชนาฏ ขาวนา ครู คศ. ๒ วิทยาลัยชุมชนแพร่ (ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร)	๑๓๑
๘ สนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนาหลักสูตรและเทคนิค	
กระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามาชีพในจังหวัดแพร่.....	๑๓๑
๙ กิจกรรม WORK SHOP ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๒.....	๑๓๑
๑๐ ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนบ้านบวโกโป่ง.....	๑๔๓
๑๑ กิจกรรม WORK SHOP ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๓.....	๑๔๓
๑๒ ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากร บรรยายให้ความรู้เรื่อง ไม้สัก.....	๑๔๘
๑๓ การเตรียมวัสดุ.....	๑๔๙
๑๔ นักเรียนเข้ารับการฝึกทักษะการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์.....	๑๕๐
๑๕ ประชาชนผู้สนใจเข้ารับการเข้ารับการฝึกทักษะการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์.....	๑๕๐
๑๖ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ชุมชนสามาชีพ (บุษบก, พานไม้และก๊)	๑๕๑
๑๗ สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนสามาชีพในการสร้างเครือข่าย	
กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์หม้อห้อม.....	๑๕๔
๑๘ สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนสามาชีพในการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด	
ผลิตภัณฑ์ไม้สัก.....	๑๕๔
๑๙ กิจกรรม WORK SHOP ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๔.....	๑๕๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การพัฒนาประเทศที่มีรากฐานสำคัญมาจากเศรษฐกิจ เมื่อเศรษฐกิจดีโครงสร้างของสังคม วิถีชีวิตของประชาชนก็มีคุณภาพ แต่เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ โครงสร้างทางสังคมก็มีปัญหา วิถีชีวิตของประชาชนก็ตกต่ำไปด้วย สังเกตได้จากสถานการณ์ของประเทศที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างดี ทำให้เกิดอาชีพและเศรษฐกิจขนาดย่อมขึ้นในชุมชนต่างๆ เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รัฐบาลจึงได้มีนโยบายและกำหนดทิศทางของประเทศไว้ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาเศรษฐกิจของประเทศต้องประสบกับปัญหามากมายหลายประการ เช่น ผลกระทบที่เกิดจากการเมืองการปกครอง ผลกระทบที่เกิดจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน ผลกระทบที่เกิดจากการแข่งขันกันเองทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และผลกระทบที่เกิดจากไวรัสโคโรนา (COVID ๑๙) ในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของประชาชนโดยตรง

การพัฒนาคนเพื่อให้คนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพและมีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมเป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพชุมชนวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม... ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” (ไพศาล ไกรสิทธิ์, ๒๕๖๑) ^๑ มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟูใช้ประโยชน์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ มุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนา นวัตกรรมเพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งในเรื่องกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์ และบริการใหม่ๆ

^๑ ไพศาล ไกรสิทธิ์, นานาสาระเพื่อการพัฒนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: พัฒนาสาระ

รวมถึงการใช้นวัตกรรมสำหรับ การพัฒนาสินค้าและบริการทั้งในระดับพื้นบ้านจนถึงระดับสูงซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ดังนั้นจึงเป็นช่วงที่มุ่งเน้นการพัฒนาบนฐานภูมิปัญญาที่เกิดจากการใช้ความรู้และทักษะการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และการพัฒนานวัตกรรม นำมาใช้ในทุกด้านของการพัฒนา การพัฒนาสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ขยายและสร้างฐานรายได้ใหม่ที่ครอบคลุมทั่วถึงมากขึ้นควบคู่ไปกับการต่อยอดฐานรายได้เดิมและเป็นการพัฒนาที่เกิดจากการผนึกกำลังในการผลักดันขับเคลื่อนร่วมกันของทุกภาคส่วน (Thailand ๔.๐) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙)^๒ นอกจากนี้ได้ให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาคและระดับประเทศ ในทุกขั้นตอนของแผนฯ เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้ง ร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” จึงเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า “สัมมาชีพ บนทางสายกลางยุคไทยแลนด์ ๔.๐” อันเป็นสัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้มีความสุขบนทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ ซึ่งรับการกล่อมเกลามาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาและยังเป็นสัมมาชีพที่สอดคล้องกับหลักการการพัฒนาประเทศในยุค ไทยแลนด์ ๔.๐ “สัมมาชีพชุมชน” เป็นคำที่ที่เผยแพร่ไปในวงกว้างทั้งในทางวิชาการและทางวิชาชีพตามแนวความคิดยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”และยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ดังความตอนหนึ่งที่ปรากฏใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๔) ความว่า ... ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เพื่อให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณและมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดีซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์

วิสัยทัศน์ของจังหวัดแพร่ “เศรษฐกิจดี ชุมชนเข้มแข็ง สุขภาพชีวิตและสังคมที่ดี” แต่จากข้อมูลการวิเคราะห์ผลศักยภาพที่เกี่ยวข้อง ทั้งตัวแปรจากปัจจัยภายใน ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของจังหวัดแพร่ ปัจจัยภายนอก นโยบายของรัฐบาล ตัวชี้วัดการพัฒนา ระดับประเทศ (งานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแพร่, ๒๕๖๐)^๓ พบว่า จังหวัดแพร่มีทั้งโอกาสที่ควรพัฒนาต่อยอดและปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเรียงลำดับความสำคัญของศักยภาพและปัญหา โดยสามารถกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาจังหวัด ซึ่งจังหวัดแพร่

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔), (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙), หน้า ๔.

^๓ งานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแพร่, แผนพัฒนาจังหวัดแพร่ (๒๕๖๑ - ๒๕๖๕), (แพร่: เมืองแพร่ การพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๔๐.

ได้จัดลำดับความสำคัญด้านจุดแข็งของจังหวัด ๕ ลำดับ ๓ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) เป็นจังหวัดต้นน้ำของแม่น้ำยมซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งของภาคเหนือและมี ลำน้ำสาขารอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัด (๒) มีศักยภาพเชิงภูมิศาสตร์ในการเป็นจุด Logistic ด้านการขนส่ง คมนาคมและการกระจายสินค้าไปสู่จังหวัดภาคเหนือตอนบนและภาคอื่นๆ และลำดับที่ ๓ มีผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายอย่างที่เป็นเอกลักษณ์ มีคุณภาพและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เช่น ไม้สักเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ผ้าห่อหุ้ม ผ้าทอ เครื่องจักสาน ในขณะที่เดียวกันก็จัดลำดับจุดอ่อนไว้ ๗ ลำดับ ๓ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ ส่วนขนาดกลางมีไม่เพียงพอและขาดระบบชลประทาน ที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซากต่อเนื่องทุกปี (๒) ประชาชนมีฐานะยากจน มีรายได้ต่ำกว่าค่ากลางของประเทศ ขาดความรู้ความเข้าใจในการเพิ่มมูลค่าของสินค้าโดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรที่เป็นสินค้าหลักและสำคัญของจังหวัด และ (๓) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย โดยเฉพาะป่าไม้ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเป็นพื้นที่ทำมาหากิน รวมทั้งประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านโอกาสจัดไว้ ๖ ลำดับ ๓ ลำดับแรก ได้แก่ (๑) รัฐบาลมีนโยบายในการบริหารจัดการน้ำ โดยการจัดหาแหล่งน้ำ การขุดลอก การสร้างฝาย การจัดทำแก้มลิงเพื่อให้มีแหล่งน้ำต้นทุนและมีน้ำสำรองไว้ใช้สำหรับ อุปโภค บริโภค และเพาะปลูกในฤดูแล้งรวมทั้งป้องกันน้ำท่วม ในฤดูน้ำหลาก (๒) รัฐบาลมีนโยบายการสนับสนุนการพัฒนาศิลปหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสร้างเอกลักษณ์ ทั้งการส่งเสริมองค์ความรู้ใหม่ เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การส่งเสริมการตลาด และ (๓) รัฐบาลมีโครงการที่จะพัฒนาระบบการบริหารจัดการขนส่งสินค้าและบริการของประเทศ การขยายเส้นทางคมนาคมทางบก โดยเฉพาะทางรถยนต์ที่จะขยายเส้นทาง เชื่อมโยงกับจังหวัดต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐานรวมทั้งการมีแผนที่จะก่อสร้างรถไฟทาง คู่สายเด่นชัย - เชียงราย - เชียงของ และแผนการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูง (แผนพัฒนาจังหวัดแพร่ ๒๕๖๑-๒๕๖๒)^๔

จากผลการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่า วิสัยทัศน์ของจังหวัดแพร่ ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ ยังไม่บรรลุเป้าหมายทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ชุมชนเข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดีและสังคมที่ดี ที่ปรารถนาของจังหวัด ที่งานวิจัยได้สืบค้นข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์ประกอบเพิ่มเติม ทำให้ได้พบว่า เศรษฐกิจเกิดจากผลิตภัณฑ์ แต่ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นศิลปะแบบธรรมดา ยังไม่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เหล่านั้นให้เป็นผลิตภัณฑ์เชิงศิลปะสร้างสรรค์ร่วมสมัย ถึงแม้แต่ก็น้อยมากหรือเกือบไม่มีเลย เนื่องจากประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้

^๔ งานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแพร่, แผนพัฒนาจังหวัดแพร่ (๒๕๖๑ - ๒๕๖๕), (แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์, ๒๕๖๐), , หน้า ๖๖-๖๗

และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังในการผลิตภัณฑัตถกรรม จึงทำให้ชุมชนยังไม่เข้มแข็งเพียงพออย่างทั่วถึงเมื่อชุมชนไม่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตก็คลอนแคลน สังคมก็ยังไม่ดีตามที่ทางราชการตั้งเป้าหมายไว้

จากเหตุผลและความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จักต้องร่วมกันสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของจังหวัดแพร่ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คุณภาพชีวิต และสังคมของจังหวัดแพร่ให้บรรลุเป้าหมายที่ทางราชการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำแผนงานวิจัย Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ชุดนี้ขึ้นโดยมีโครงการย่อยภายใต้โครงการจำนวน ๔ โครงการย่อย ได้แก่ ๑) การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ๒) การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๓) การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๔) การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

๑.๒.๓ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

๑.๒.๔ เพื่อสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ทำอย่างไร

๑.๓.๒ ได้มีการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้สักให้กับชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ อย่างไร

๑.๓.๓ กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ทำอย่างไร

๑.๓.๔ มีการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในชุดแผนงานโครงการเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามัคคี ในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ

- ๑) การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามัคคีในจังหวัดแพร่
- ๒) การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามัคคีในจังหวัดแพร่
- ๓) การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามัคคี ในจังหวัดแพร่
- ๔) การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามัคคีในจังหวัดแพร่

แผนงานโครงการเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามัคคี ในจังหวัดแพร่ประกอบไปด้วยโครงการย่อย ๔ โครงการ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของแต่ละโครงการย่อย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) โครงการวิจัยย่อยที่ ๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามัคคีในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ

- องค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสามัคคีในจังหวัดแพร่
- รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ของชุมชนสามัคคีในจังหวัดแพร่
- นำเสนอองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ของชุมชนสามัคคีในจังหวัดแพร่

๒) โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามัคคี ในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ

- วิเคราะห์องค์ความรู้ของผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามัคคี ในจังหวัดแพร่จังหวัดแพร่

- พัฒนาหลักสูตรและเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

- นำเสนอหลักสูตรพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

๓) โครงการวิจัยย่อยที่ ๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ

- กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

- ถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

- ประเมินทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

๔) โครงการวิจัยย่อยที่ ๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ

- เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

- เพื่อสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

- เพื่อขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่

การศึกษาวิจัยในชุดแผนงานโครงการเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการย่อยที่ ๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่กรณีศึกษาจังหวัดแพร่ ดังนี้

๑) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพต้นแบบ จำนวน ๓ พื้นที่ ได้แก่ (๑) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ (๒) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์จักสาน บ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ (๓) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์หม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๒) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านบวักโป่ง ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

๑.๔.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในชุดแผนงานโครงการเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลใช้ในการศึกษาวิจัยและพัฒนาได้แก่

โครงการวิจัยย่อยที่ ๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ๓๒ คน ประกอบไปด้วย

๑) ผู้นำชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมชุมชนทุ่งไธ้ง จำนวน ๓ คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม จำนวน ๕ คน รวม ๘ คน

๒) ผู้นำชุมชนสัมมาชีพไม้สักของชุมชนดอนมูล จำนวน ๓ คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ ไม้สัก จำนวน ๕ คน รวม ๘ คน

๓) ผู้นำชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสานของชุมชนค่างาม จำนวน ๓ คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน จำนวน ๕ คน

๔) ผู้นำชุมชนสัมมาชีพไม้สักของชุมชนบวักโป่ง จำนวน ๓ คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน ๕ คน รวม ๘ คน

โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ แยกหลักสูตรที่จะพัฒนาออกเป็น ๒ หลักสูตร คือ หลักสูตรสำหรับชุมชนและหลักสูตรท้องถิ่น ประชากรที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งสิ้นจำนวนทั้งสิ้น ๓๔ คน แยกออกเป็น ๒ ระยะดังนี้

ระยะที่ ๑ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานหลักสูตรชุมชนชนและหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมในการนำเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายและออกแบบพัฒนาหลักสูตร คือศึกษาจากเอกสาร ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาออกแบบและยกร่างหลักสูตรโดยจัดประชุมระดมความคิดเห็นและความต้องการการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ประเมินหลักสูตรและทำต้นแบบผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน ๒๕ คนประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน ๕ คน นักวิชาการศึกษา/ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน ๕ คน และปราชญ์ท้องถิ่นจำนวน ๕ คน ประชาชน จำนวน ๑๐ คน

ระยะที่ ๒ การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอหลักสูตรเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ ได้แก่ ไม้สัก ประกอบด้วย ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักเชิงสรรค์ของชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ ปราชญ์ท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ ไม้เชิงสรรค์ของชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ ผู้นำชุมชนผลิตภัณฑ์ไม้สักเชิงสรรค์ของชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่

โครงการวิจัยย่อยที่ ๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งเป็นกิจกรรมการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑. ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สักสร้างสรรค์ ได้แก่

๑.๑ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประธานกลุ่ม ประธานชุมชน ผู้นำชุมชน จำนวน ๒ คน

๑.๒ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๒ คน

๑.๓ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในการยกระดับรายได้สู่ชุมชนจำนวน ๖ คน

๒. ผู้ให้ข้อมูลเชิงปฏิบัติการในการถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ได้แก่

๒.๑ ผู้ถ่ายทอดที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๒ คน

๒.๒ ผู้ที่รับการถ่ายทอด กลุ่มสามาชีพบ้านบวโกโป่ง จำนวน ๑๕ คน

๒.๓ ผู้ที่รับการถ่ายทอด กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านบวโกโป่ง จำนวน ๑๕ คน

โครงการวิจัยย่อยที่ ๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามาชีพในจังหวัดแพร่ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่

๑. เชิงคุณภาพ

๑.๑ ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผู้นำชุมชนผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์

จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม จำนวน ๑๐ คน เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

๑.๒ ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ได้แก่ ๑) ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ๒) ผู้นำชุมชนพื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ในจังหวัดแพร่ ๓) องค์กรภาครัฐและเอกชน ได้แก่ พัฒนาชุมชน หอการค้าจังหวัดแพร่ อุตสาหกรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการหรือผู้รู้ด้านการเครือข่าย/นักวิชาการหรือผู้รู้ด้านการตลาด จำนวน ๑๕ คน

๑.๓ ผู้ให้ข้อมูลในการในการทำ MOU เพื่อสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๕ คน

๒. เชิงปฏิบัติการ

ผู้ให้ข้อมูลในการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยน เรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพกับเครือข่าย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ประกอบด้วย ๑) ผู้นำชุมชนพื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ๒) ประชาชนในชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ในจังหวัดแพร่ หรือประชาชนที่สนใจ ๓) ผู้ประกอบ ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๔) องค์กรภาครัฐและเอกชน ได้แก่ พัฒนาชุมชน หอการค้าจังหวัดแพร่ อุตสาหกรรมจังหวัด การ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการหรือผู้รู้ด้าน เครือข่าย/ นักวิชาการหรือผู้รู้ด้านการตลาด จำนวน ๓๔ คน เพื่อพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้าง เครือข่ายและการขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพใน จังหวัดแพร่ ให้มีกระบวนการสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก่ชุมชน อื่นๆ

๑.๔.๔ ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาวิจัยจำนวน ๑๒ เดือน เริ่มตั้งแต่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๔ ถึง วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ Learning Center หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สัก เทคนิคกระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย กลไก การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก แล้วนำมาจัดระบบให้เป็นหมวดหมู่ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ เพื่อการใช้ประโยชน์ได้สะดวกและรวดเร็ว

๑.๕.๒ ชุมชนสมาชิก หมายถึง พื้นที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่ก่อให้เกิดรายได้ของคนในท้องถิ่นและชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ มีการประกอบอาชีพโดยชอบ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ มีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชนสอดคล้องกับวิถีของชุมชน เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคมตลอดจนเป็นการยกระดับรายได้ของชุมชน

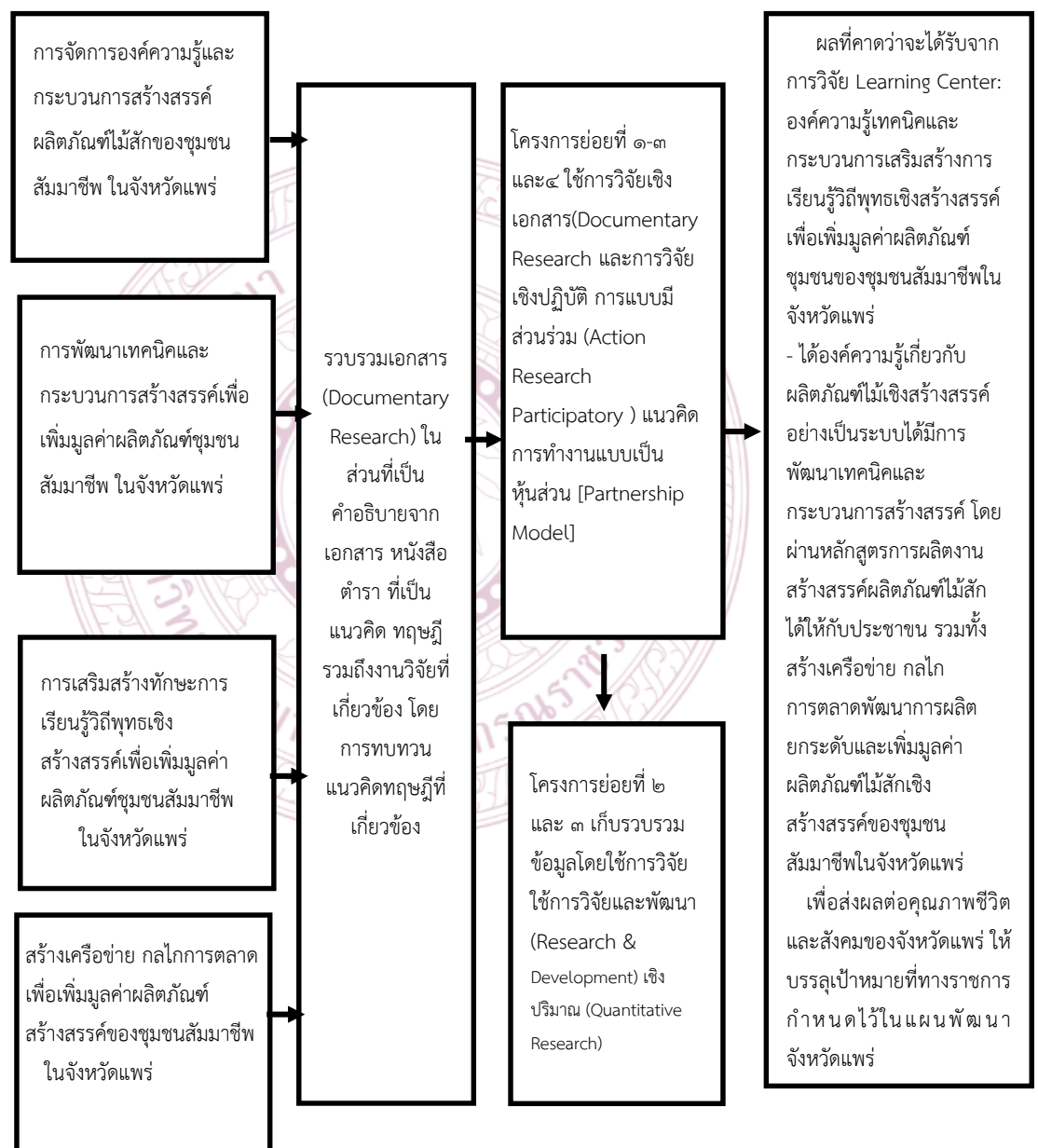
๑.๕.๓ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ขั้นตอนที่เกิดจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรงของประชาชน ในชุมชนสมาชิก โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม นำมาสู่การสร้างประสบการณ์ หรือความชำนาญแล้วจึงเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก เชิงสรรค์ของชุมชนสมาชิกที่เป็นผลงานเชิงสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์ของชุมชน

๑.๕.๔ ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่มีกำเนิดมาจากชุมชนโดยภูมิปัญญาชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นๆ เป็นแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ต้องการให้ชุมชน ประกอบธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ประชาชน

๑.๕.๕ เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกันเป็นเจ้าของ มีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชนหรือทุนในชุมชน

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง“วิจัย Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่”
คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวความคิดวิจัย

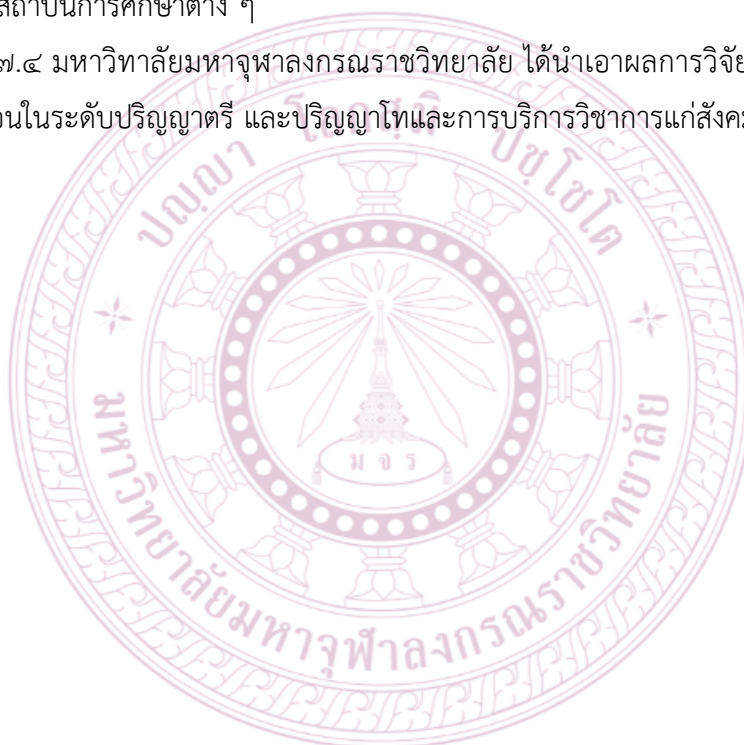
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

๑.๗.๑ ชุมชน/กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านบวโกโป่ง มีการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนของเพื่อยกระดับรายได้ของชุมชนอย่างเต็มศักยภาพ

๑.๗.๒ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับจังหวัดใช้เป็นฐานข้อมูลการวิจัยและถ่ายทอดผลงานสร้างสรรค์ไปสู่ชุมชน/กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ

๑.๗.๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ นำผลการวิจัยจัดทำศูนย์เรียนรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สัก องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ สู่สาธารณะ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

๑.๗.๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำเอาผลการวิจัยไปบูรณาการกับการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี และปริญญาโทและการบริการวิชาการแก่สังคม

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Learning Center: องค์กรความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนของสมาคมฯ ในจังหวัดแพร่ โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอผลการวิจัยต่อไป คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้

๒.๑.๑ ความหมาย ลักษณะและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

๒.๑.๒ แนวคิด ความหมาย องค์ประกอบและกระบวนการจัดการความรู้

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

๒.๒.๑ ความหมาย องค์ประกอบของหลักสูตร

๒.๒.๒ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

๒.๒.๓ กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

๒.๓.๑ ความหมาย ประเภท และองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

๒.๓.๒ กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์

๒.๓.๓ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

๒.๔.๑ คุณค่าของงานหัตถกรรม

๒.๔.๒ แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

๒.๕.๑ ความหมาย การสร้าง และประเภทของเครือข่าย

๒.๕.๒ องค์ประกอบและรูปแบบของเครือข่าย

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนสมานาชีพ

๒.๖.๑ ความหมายและกระบวนการสร้างสมานาชีพชุมชน

๒.๖.๒ ความสำคัญในการสร้างสมานาชีพชุมชน

๒.๗ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สัก

๒.๗.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของไม้สัก

๒.๗.๒ ประเภท ประโยชน์ของไม้สัก

๒.๘ บริบทพื้นที่ที่ศึกษา

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้

๒.๑.๑ ความหมาย ลักษณะและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ความหมาย การเรียนรู้ (Learning) ได้มีผู้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

อารี พันธมณี^๑ การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ ที่ค่อนข้างถาวรและเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณวุฒิภาวะ พืชยาต่าง ๆ อุบัติเหตุหรือความบังเอิญชนาธิป พรกุล^๒ ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องหรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^๓ ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีขึ้น

ทิตนา แคมมณี^๔ ให้ความหมายว่า “การเรียนรู้ (Learning)” มีขอบเขตที่ครอบคลุมความหมาย ๒ ประการ คือ การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้ (Learning process)” ซึ่งหมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ในความหมายของ “ผลการเรียนรู้ (Learning outcome)” ซึ่งได้แก่ความรู้ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ กล่าว

^๑อารี พันธมณี, จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน, (กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๖.

^๒ชนาธิป พรกุล, รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๕๓.

^๓สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

^๔ทิตนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

อีกนัยหนึ่งได้ว่า การเรียนรู้มีลักษณะเป็นทั้งผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (ends) และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย (means) ซึ่งลักษณะทั้งสองเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันและส่งผลต่อกัน หากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง เกิดความรู้สึกรู้หรือเจตคติไปในทางที่เหมาะสมและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำ หรือพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

จากการให้ความหมายของนักวิชาการสรุปได้ว่า การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝนจนก่อให้เกิดความชำนาญ

ลักษณะของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากการฝึกหรือจากประสบการณ์ การเรียนรู้มีองค์ประกอบใหญ่ ๆ ๓ องค์ประกอบ คือ^๕

๑. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พฤติกรรมนั้นอาจเป็นการแสดงออกทางด้านการพูด การเขียน หรือการแสดงท่าทางก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมนั้น อาจจะเป็นการแสดงออกทางด้านการพูด การเขียน หรือการแสดงท่าทางก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกก่อนการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้จะแตกต่างกัน เช่น เด็กที่ไม่เคยหัดว่ายน้ำมาก่อนเมื่อมีการเรียนรู้เกิดขึ้น เด็กสามารถว่ายน้ำได้ ทำนองเดียวกันกับการถึบจักรยาน การบวกการลบ การคิดแก้โจทย์ปัญหา หรือการท่องจำสูตรคูณ การที่เด็กเลียนแบบพ่อแม่ เลียนแบบเพื่อน หรือการรับรู้สิ่งใหม่ ๆ ของเด็ก ก็ล้วนแต่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งสิ้น ส่วนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น การกระพริบตา หรือการหายใจ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex) ของร่างกายที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

๒. พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น เกิดจากได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝน และต้องมีการฝึกซ้ำ ๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการบรรลุวุฒิภาวะ เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกายในวัยต่าง ๆ นั้น ถือว่าเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากการฝึกหัด จึงไม่เรียกว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

๓. พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น จะเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อนข้างถาวร อันเป็นผลที่เกิดจากการฝึกหัดนั่นเอง แสดงว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องอยู่กับบุคคลเป็นระยะเวลายาวนาน ภายหลังจากที่จากบุคคลนั้นได้เกิดการเรียนรู้แล้ว ตัวอย่างเช่น การที่เด็กได้เรียนสิ่งใดสิ่งหนึ่งในโรงเรียน เช่น ภาษาต่างประเทศ และเมื่อโตขึ้นจำสิ่งที่เรียนไม่ได้เลย แต่เมื่อมาเรียนซ้ำอีกครั้ง เด็กนั้น

^๕ อรุณข ลิ้มศิริ, การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘-๑๙.

สามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าเด็กที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเรียนรู้ในสมัยเด็กมาก่อนนั้น แสดงว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมัยที่เป็นเด็กนั้น ยังคงอยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างจะถาวร

สภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ชาญชัย อาจินสมาจาร^๖ ได้เสนอแนะเกี่ยวกับสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ไว้ดังนี้

๑. การเรียนรู้เกิดขึ้นในบรรยากาศที่สนับสนุนให้ผู้เรียน เรียนแบบกระฉับกระเฉงและมีส่วนร่วม

๒. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบแนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

๓. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่ผู้เรียน สามารถอธิบายแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างได้ แต่ไม่จำเป็นต้องยอมรับ

๔. การเรียนรู้จะเกิดในบรรยากาศที่ยอมรับสิทธิในความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของปัจเจกบุคคลในการประเมินตนเองและประเมินโดยกลุ่ม

๕. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่ผู้เรียนรู้สึกว่า ตนได้รับการยอมรับและเป็นผู้ที่มีคุณค่า

ทฤษฎีการเรียนรู้

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

๑.๑ แนวคิดของเอ็ดเวิร์ด ทอร์นไคค์ (Edward L Thorndike) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง บุคคลจะมีการลองผิดลองถูกไปเรื่อยๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด กฎแห่งการเรียนรู้ของทอร์นไคค์ ๔ ประการ คือ^๗

- กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

^๖ ชาญชัย อาจินสมาจาร, อ้างถึงใน อรุณข ลิมตศิริ, การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๕. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕). หน้า ๑๙.

^๗ Hergenhahn and Olson, อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๕๑ - ๗๖.

- กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร ถ้าไม่ได้กระทำซ้ำบ่อยๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้

- กฎแห่งการใช้ (Law of Use and Disuse) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ความมั่นคงของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นหากได้มีการนำไปใช้บ่อยๆ หากไม่มีการนำไปใช้อาจมีการลืมเกิดขึ้นได้

- กฎแห่งผลที่พอใจ (Law of Effect) เมื่อบุคคลได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจจะไม่อยากเรียนรู้ ดังนั้น การได้รับผลที่พึงพอใจ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

๑.๒ แนวคิดของบี.เอฟ.สกินเนอร์ (B.F. Skinner) การเรียนรู้ตามแนวคิดของสกินเนอร์ เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองเช่นเดียวกัน แต่สกินเนอร์ให้ความสำคัญต่อการตอบสนองมากกว่าสิ่งเร้า นอกจากนี้สกินเนอร์ให้ความสำคัญต่อการเสริมแรง (Reinforcement) ว่ามีผลทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทนถาวร ยิ่งขึ้นด้วย สกินเนอร์ได้สรุปไว้ว่า อัตราการเกิดพฤติกรรมหรือการตอบสนองขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ คือ การเสริมแรง หรือการลงโทษ ทั้งทางบวกและทางลบ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าปัจจัยหลักที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์นั้นน่าจะมาจากสิ่งเร้าภายใน สภาพแวดล้อม นั่นคือ ถ้าครูสามารถจัดสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมแล้วก็จะสามารถทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มสรรค์สร้างองค์ความรู้ด้วยปัญญา Constructivism

แนวคิดของ ไวโกตสกี (Vygotsky, L.S.)^๔ เชื่อว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่รอยต่อพัฒนาการ (Zone of Proximal Development) ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้และพัฒนาการ ระดับพัฒนาการที่เป็นจริง (Actual Development Level) และระดับพัฒนาการที่สามารถจะเป็นไปได้ (Potential Development Level) ระยะห่างระหว่างระดับพัฒนาการที่เป็นจริงและระดับพัฒนาการที่สามารถจะเป็นไปได้ เรียกว่า พื้นที่รอยต่อพัฒนาการ (Zone of Proximal Development) จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยเครื่องมือหรือสื่อกลาง เช่น ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ภาษาวรรณกรรม วิธีการเรียนรู้ การชี้แนะและให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น เด็กสามารถแก้ปัญหาที่ยากเกินกว่าระดับพัฒนาการที่แท้จริงของเขาได้ หากได้รับการแนะนำช่วยเหลือหรือได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เชี่ยวชาญที่มีความสามารถมากกว่า การเสริมต่อการเรียนรู้เป็นบทบาทผู้สอนในการส่งเสริม

^๔ Vygotsky, L.S., *Mind in Society: The development of higher psychological processes*, (Cambridge, MA: Harvard University Press, ๑๙๗๘), p ๘๖-๘๙.

พัฒนาการของผู้เรียนและเตรียมการชี้แนะหรือให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่พัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น

พื้นที่รอยต่อพัฒนาการ คือ บริเวณที่เด็กกำลังจะเข้าใจในบางสิ่งบางอย่าง จากการเป็นครูและนักวิจัยของเขา เขาตระหนักอยู่เสมอว่าเด็กมีความสามารถที่จะแก้ปัญหาที่เกินกว่าระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของเขาคิดจะทำได้ หากเขาได้รับคำแนะนำ ถูกกระตุ้น หรือชักจูงโดยใครบางคนที่มีสติปัญญาที่ดีกว่า บุคคลเหล่านี้อาจเป็นเพื่อนที่มีความสามารถ นักเรียนคนอื่นๆ พ่อแม่ ครู หรือใครก็ได้ที่มีความเชี่ยวชาญ ไวก็อตสกีได้ให้คำนิยามพื้นที่รอยต่อพัฒนาการนี้ว่า “ระยะห่างระหว่างระดับพัฒนาการที่แท้จริง ซึ่งกำหนดโดยลักษณะการแก้ปัญหาของแต่ละบุคคลกับระดับของศักยภาพแห่งพัฒนาการที่กำหนด โดยผ่านการแก้ปัญหาภายใต้คำแนะนำของผู้ใหญ่ หรือในการร่วมมือช่วยเหลือกับเพื่อนที่มีความสามารถเหนือกว่า” และได้กล่าวสนับสนุนอีกว่า

“พื้นที่รอยต่อพัฒนาการในวันนี้ จะเป็นระดับของพัฒนาการในวันพรุ่งนี้ อะไรก็ตามที่เด็กสามารถทำได้โดยอยู่ภายใต้ความช่วยเหลือในวันนี้ วันพรุ่งนี้เขาจะสามารถทำได้ด้วยตัวเอง เพียงได้รับการเรียนรู้ที่ดีก็จะนำมาซึ่งพัฒนาการที่เจริญขึ้น”

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism)

๓.๑ แนวคิดของ ฌอง เปียเจต์ (Jean Piaget) กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นกระบวนการที่เกิดจากการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางที่เรียกว่า โครงสร้างทางสติปัญญา (Schema) เป็นวิธีการที่มนุษย์รับรู้ เข้าใจ และคิดถึงเกี่ยวกับโลกที่เขาอยู่ (They are ways of perceiving , understanding and thinking about the world.) ซึ่งเป็นวิธีการที่เด็กจะเริ่มค้นความสัมพันธ์ระหว่าง “ตัวเขาเองกับโลกภายนอก” เปียเจต์เชื่อว่าคนทุกคนเกิดมาพร้อมด้วยกระบวนการคิดอันเป็นสากล เปียเจต์กล่าวว่า “โครงสร้างทางสติปัญญา” หรือการทำงานของระบบประสาทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคิดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และกระบวนการที่การทำงานของระบบประสาทนี้เกิดเปลี่ยนแปลงไปที่เรียกว่า “ปฏิบัติการ (Operate)” นั่นคือขั้นตอนการพัฒนาทางปัญญาจะเป็นลำดับต่อเนื่องกัน ลำดับวุฒิภาวะจะสัมพันธ์กับการพัฒนาทางปัญญาที่เริ่มจากต่ำไปหาสูง เป็นไปไม่ได้ที่จะไปถึงขั้นสูงโดยไม่ผ่านขั้นต่ำก่อน

พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น ดังนี้

๑. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (sensorimotor) ตั้งแต่แรกเกิดถึง ๒ ขวบ เด็กจะสร้างแบบแผนการรับรู้ขั้นต้นของสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านประสบการณ์ตรง

๒. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (preoperational) อายุระหว่าง ๒ – ๗ ปี เป็นขั้นการพัฒนาทางภาษาและความสามารถในการบอกสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของสิ่งของและเหตุการณ์ เด็กเริ่มเข้าใจปริมาณและจำนวน

๓. ขั้นปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม (concrete operations) อายุระหว่าง ๓ – ๑๑ ปี
เด็กจะพัฒนาความสามารถในการจัดพวก จัดกลุ่ม เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง
เชื่อมโยงประเภทของสิ่งของในประสบการณ์เดิมกับกลุ่มใหญ่ และลองผิดลองถูกด้วยความคิด

๔. ขั้นปฏิบัติการที่เป็นนามธรรม (formal operations) อายุระหว่าง ๑๑ – ๑๕ ปี
เป็นขั้นที่พัฒนาภาวะทางปัญญาเต็มที่ เด็กสามารถเข้าใจนามธรรมที่ซับซ้อนได้อย่างมีเหตุผล เด็ก
สามารถเรียนรู้คำที่เป็นนามธรรมและเข้าใจถึงการให้ความหมายและความแตกต่างได้โดยตลอด
สามารถประเมินและเห็นความสำคัญของพฤติกรรมทางสังคมได้โดยตลอด

๓.๒ แนวคิดของ เจอโรม บรูเนอร์ (Jerome S. Bruner) มีความเชื่อว่า “ การเรียนรู้
เป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองทั้งนี้โดยมี
พื้นฐานอยู่บนประสบการณ์หรือความรู้เดิม ”

ขั้นที่ ๑ Enactive representation (แรกเกิด – ๒ ขวบ) ในวัยนี้ เด็กจะมีการ
พัฒนาการทางสติปัญญา โดยใช้การกระทำเป็นการเรียนรู้ หรือเรียกว่า Enactive mode เด็กจะ
ใช้การสัมผัส เช่น จับต้องด้วยมือ ผลัก ดึง สิ่งที่สำคัญเด็กจะต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง เช่น การ
เลียนแบบ หรือการลงมือกระทำกับวัตถุสิ่งของ

ขั้นที่ ๒ Iconic representation จะเป็นการใช้ความคิด เด็กสามารถ
ถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดจากการมองเห็น การสัมผัส โดยการนิมโนภาพ การสร้าง
จินตนาการ พัฒนาการนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุของเด็ก ยิ่งโตขึ้นก็ยิ่งสร้างจินตนาการได้มากขึ้น
การเรียนรู้ในขั้นนี้เรียกว่า Iconic mode เด็กจะสามารถเรียนรู้โดยใช้ภาพแทนการสัมผัสของจริง
ในการจัดการเรียนการสอนควรนำวัสดุทัศนวัสดุมาใช้ในการสอน เช่น บัตรคำ ภาพนิ่ง เพื่อที่จะช่วย
เสริมสร้างจินตนาการให้กับเด็ก

ขั้นที่ ๓ Symbolic representation ขั้นพัฒนาการทางความคิดที่ผู้เรียน
สามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆโดยใช้สัญลักษณ์ หรือ ภาษาเป็นการพัฒนาการขั้น
สูงสุดของความรู้ความเข้าใจ เช่น การคิดเชิงเหตุผล หรือการแก้ปัญหา วิธีการเรียนรู้ขั้นนี้เรียกว่า
Symbolic mode ซึ่งผู้เรียนจะใช้ในการเรียนได้เมื่อมีความเข้าใจในสิ่งที่เป็นามธรรม หรือความคิด
รวบยอดที่ซับซ้อน

บรูเนอร์ กล่าวว่า คนทุกคนมีพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ หรือการรู้คิด โดย
ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า Acting, Imagine และ Symbolizing ซึ่งอยู่ใน ขั้นพัฒนาการทางปัญญา
คือ Enactive, Iconic และ Symbolic representation ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต มิใช่
เกิดขึ้นช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตเท่านั้น

๓.๓ แนวคิดของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) การศึกษา คือ ความเจริญงอกงามทั้ง
ทางด้านร่างกาย สติปัญญา และคุณธรรม ดังนั้นกระบวนการสร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ที่ต่อเนื่อง

กับประสบการณ์เก่าไปเรื่อย ต้องส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ใหม่เพื่อเป็นวิธีนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจ ในปัจจุบันและอนาคตได้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือทำ ปฏิบัติจริง (Learning by doing) เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็นและ แก้ปัญหาเป็น ส่งผลให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสังคมได้

๒.๔ แนวคิดของ โรเบิร์ต กาเย่ (Robert M.Gagne) เชื่อว่าความรู้มีหลาย ประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจได้อย่างรวดเร็วไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมีความ ซับซ้อนจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง ดังนั้น เด็กพัฒนาเนื่องจากเขาได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ที่ ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ พฤติกรรมที่อาศัยกฎที่ซับซ้อนเกิดขึ้นเพราะเด็กได้มีกฎง่ายๆ ที่จำเป็นมาก่อนเป็น จุดเริ่มต้น การพัฒนาสติปัญญาของเด็กจึงเป็นการสร้างความสามารถในการเรียนรู้สิ่งๆที่ซับซ้อนเพิ่มขึ้น เรื่อยๆ การเรียนรู้เกิดจากการพัฒนาสติปัญญา ด้านความคิด ด้านคำพูด ด้านทักษะ และด้านเจตคติ และการเรียนรู้เกิดจากการสะสมประสบการณ์ ความพร้อมของวุฒิภาวะของผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ ของนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ แนวคิด หลักการ กระบวนการเรียนรู้ที่ได้ศึกษาหาความรู้ ทดลองปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับ เป็นผลมาจากการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งส่งผลให้เกิดประสบการณ์ที่มีผลต่อการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถที่ เกิดจากการเรียนรู้จนเกิดเป็นองค์ความรู้

๒.๑.๒ แนวคิด ความหมาย องค์ประกอบและกระบวนการจัดการความรู้

ปัจจุบันองค์กรต่างๆ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการจัดการความรู้ และการแสวงหาความรู้ เนื่องจากความรู้เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรได้มากที่สุด นั่นคือ ความรู้ ทักษะและความชำนาญของบุคคลในองค์กร องค์กรจึงพยายามรักษาความรู้จากบุคคล เหล่านี้ให้อยู่กับองค์กรมากที่สุด โดยวิธีการจัดการความรู้และการแสวงหาความรู้ การบริหารจัดการ ความรู้ที่ต้องการใช้ให้แก่คนที่ต้องการในเวลาที่ต้องการใช้ เพื่อให้คนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและ ส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ความรู้และการเรียนรู้เป็นขบวนการที่มีความ สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตลอดชีวิตของเรานั้น ต้องผ่านการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็น จำนวนมาก การเรียนรู้ช่วยให้เราสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปได้ บุคคลจะมี วิธีการดำเนินชีวิตหรือแบบแผนการแสดงออกอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้การเรียนรู้ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมของตนเองและบุคคลอื่นๆ ได้ ด้วย

ความหมายของความรู้

กิริติ ยศยิ่งยง^๙ อธิบายว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ รูปแบบใหม่ที่เน้นการพัฒนากระบวนการ ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการจำแนก วิเคราะห์ และจัดระเบียบความรู้ เพื่อสรรหาคัดเลือกจัดการและเผยแพร่สารสนเทศที่ถูกต้อง เหมาะสม และเอื้ออำนวยให้เกิดการแบ่งปันความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งขององค์การ เพื่อปรับปรุงเพิ่มขีดความสามารถเชิงการแข่งขันให้ได้มุมมองในองค์การมากขึ้น

วิจารณ์ พานิช กล่าวว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การยกระดับความรู้ขององค์การเพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา โดยเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและกว้างขวางไม่สามารถให้นิยามด้วยถ้อยคำสั้น ๆ ได้ต้องให้นิยามหลายข้อจึงจะครอบคลุมความหมาย ดังนี้^{๑๐}

๑. การรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อสร้างเป็นความรู้ เทคโนโลยีด้านข้อมูลและด้านคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้ โดยตัวของมันเองไม่ใช่การจัดการความรู้

๒. การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) ถ้าไม่มีการแบ่งปันความรู้แล้ว ความพยายามในการจัดการความรู้จะไม่ประสบความสำเร็จ พฤติกรรมภายในองค์การเกี่ยวกับวัฒนธรรม พลวัต และวิถีปฏิบัติ มีผลต่อการแบ่งปันความรู้ ประเด็นด้านวัฒนธรรมและสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการความรู้

๓. การจัดการความรู้ต้องการผู้ทรงความรู้ความสามารถในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำทางในองค์การ รวมทั้งต้องการผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งสำหรับช่วยแนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ ดังนั้นกิจกรรมเกี่ยวกับคน ได้แก่การดึงดูดคนเก่งและดี การพัฒนาคน การติดตามความก้าวหน้าของตน และการดึงคนมีความรู้ความสามารถไว้ในองค์การ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้

๔. การจัดการความรู้ เป็นเรื่องของ การเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ การจัดการความรู้เกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่าจะช่วยสร้างความสำเร็จให้แก่องค์การ การประเมินต้นทุนทางปัญญา และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ เป็นดัชนี บอกว่าองค์การมีการจัดการความรู้ได้อย่างได้ผลหรือไม่

สำนักงานพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ กล่าวว่า การจัดการความรู้ในองค์การหมายถึง การรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ในองค์การ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือ

^๙ กิริติ ยศยิ่งยง, “การจัดการความรู้ในองค์การและกรณีศึกษา”, (กรุงเทพฯ ฯ: ธรรมกลการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๔.

^{๑๐} วิจารณ์ พานิช, “การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจบนฐานความรู้”, (กรุงเทพฯ ฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๖), หน้า ๒-๕.

เอกสารพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด^{๑๑}

สรุปได้ว่า ความรู้ คือ ข้อมูลและสารสนเทศที่ผสมผสานกับประสบการณ์ ความรอบรู้ในบริบท การแปลความหมาย การแสดงความคิดเห็น โดยเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสูง ที่พร้อมจะนำไปประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจหรือใช้ในการทำงาน

องค์ประกอบของการจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้พัฒนาคนและงาน ได้มีนักวิชาการให้ความคิดเห็นดังนี้

พระพนมภรณ์ ฐานิสโรและคณะ(อ้างในอัญญาณี สุบรรณ, ๒๕๕๐: ๓-๔) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการจัดการความรู้ ๓ ส่วน คือ คน เทคโนโลยีสารสนเทศ และกระบวนการจัดการ^{๑๒}

๑. คน (man) ในการจัดการความรู้ คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เนื่องจากคนเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ส่วนบุคคล (Personal Knowledge Management-PKM) คือ ผู้ซึ่งต้องการจัดการความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์กับตัวเอง จึงสามารถจัดการทุกอย่างทุกขั้นตอนได้เองเป็นส่วนใหญ่ อาจจะมีบ้างที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่น

การดำเนินการจัดการความรู้เป้าหมายคือนำความรู้ประเภท Tacit Knowledge ให้กลายเป็นประเภท Explicit Knowledge เพื่อสามารถใช้งานได้ทุกคน ประเภท Tacit Knowledge สามารถจำแนกออกเป็น ๕ ชนิด คือ ๑) Natural Talent เป็นพรสวรรค์ที่ฝังอยู่ในตัวของบุคคลยากต่อการถ่ายทอดมีความเป็นนามธรรมสูง ๒) Experience เป็นความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้มาจนเป็นผู้เชี่ยวชาญ ๓) Heuristics เป็นความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้และทดลอง ๔) Skills เป็นทักษะในการปฏิบัติงาน และ ๕) Artifacts เป็นความรู้ที่ทำขึ้นมาเป็นลายลักษณ์อักษร ความรู้ทั้ง ๒ ประเภทนี้สามารถเปลี่ยนสถานะระหว่างกันได้ตลอดเวลา โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า Knowledge Spiral หรือ SECI Modelซึ่งคิดค้นโดย Ikujiro Nonaka และ Takeuchiซึ่งการปรับเปลี่ยนความรู้และสร้างความรู้จะเกิดขึ้นได้ ๔ รูปแบบ คือ ๑) Socialization เป็นการแบ่งปันและสร้างความรู้ประเภท Tacit Knowledge โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งได้จากการพูดคุยสังเกต กับบุคคลที่มีความรู้หรือประสบความสำเร็จ และเกิดเป็นความรู้ขึ้นในตนเองของอีกบุคคลหนึ่ง ๒) Externalization เป็นการสร้างและแบ่งปันความรู้จากสิ่งที่มีอยู่และเผยแพร่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นกระบวนการ

^{๑๑} สำนักงานพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, “การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ”, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๔.

^{๑๒} พระพนมภรณ์ ฐานิสโร และคณะ, “การจัดการความรู้ : กระบวนการพัฒนาคนและการพัฒนางาน” Journal of Roi Kaensarn Acaemi, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม), ๒๕๖๓, หน้า ๑๙๘-๒๐๑.

แสดงความรู้ประเภท Tacit Knowledge ให้ชัดเจน เช่น ผู้ค้นพบทฤษฎีใหม่ ๆ ได้เขียนรายงานการวิจัยเพื่อให้ผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษา ๓) Combination เป็นกระบวนการแปลงความรู้ประเภท Explicit Knowledge โดยรวบรวมความรู้ที่เห็นได้ชัดเจนมาสร้างเป็น Explicit Knowledge ใหม่ ๆ โดยทำให้เป็นระบบจนกลายเป็นความรู้ ซึ่งถูกจัดเป็นหมวดหมู่ของความรู้ที่ชัดเจน เช่น การศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากงานวิจัยของนักวิชาการคนอื่น ๆ หลาย ๆ คน และรวบรวมเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งเกิดจากการรวบรวมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ และความรู้ของตนเองเข้าด้วยกัน และ ๔) Internalization เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ ประเภท Explicit Knowledge มาเป็นความรู้ประเภท Tacit Knowledge ซึ่งเป็นทักษะที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลนั้น ๆ อีกครั้ง มักเกิดจากการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาไปปฏิบัติ

๒. เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology-IT) เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น จันทรเพ็ญ จันทวี (๒๕๕๐ : ๒๕-๒๙) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการความรู้โดยเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการจัดการความรู้ ใน ๒ แนวทาง คือ แนวทางที่ ๑ จัดหาสารสนเทศสำหรับบุคคลและองค์กร เพื่อการเข้าถึงความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) แนวทางที่ ๒ เชื่อมต่อระหว่างคนกับคน ให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ แบ่งปันความรู้ประเภทที่ไม่สามารถเขียนหรืออธิบายได้ชัดเจน (Tacit Knowledge) เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนและเป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ ได้ดังต่อไปนี้

๒.๑ รวบรวมและการจัดการความรู้ที่ปรากฏ ได้แก่ ระบบการจัดการความสัมพันธ์ฐานข้อมูล (Relational Database Management System: RDBMS) ระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อรวบรวมความรู้ที่กระจัดกระจายให้มารวมในที่เดียวกัน เพื่อสะดวกในการใช้และเข้าถึงสารสนเทศนั้น ๆ เพื่อสะดวกในการค้นหา เข้าถึงและแจกจ่าย

๒.๒ เพื่อการเข้าถึงความรู้ที่ปรากฏ ได้แก่ Internet/Intranet โปรแกรมการค้นหา (Search Engine) การระดมความคิดผ่านระบบเครือข่าย (Web board) การเรียนรู้ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Elearning) การเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่าย (Web-based learning) ทำให้การเข้าถึงสารสนเทศมีความแม่นยำ กลุ่มคนสามารถทำกิจกรรมร่วมกันบนเครือข่ายได้

๒.๓ เพื่อการประยุกต์ใช้ความรู้ ได้แก่ ระบบสนับสนุนการปฏิบัติการ ซอฟต์แวร์ที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือกลุ่มในการดำเนินการทำงานอย่างเฉพาะเจาะจง ช่วยให้งานเสร็จอย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ที่ยุ่งยาก เช่น ระบบการเงิน รายรับ-รายจ่าย การคิดภาษีระบบช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ระบบซอฟต์แวร์ที่เปลี่ยนรูปข้อมูลให้อยู่ในรูปของสารสนเทศที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว ทำให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ อาจนำเสนอในรูปแบบภูมิกราฟ ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจ และสามารถเข้าถึงได้จากคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล

๓. กระบวนการจัดการความรู้ (Process) เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาของความรู้ หรือการจัดการ ความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กรมีทั้งหมด ๗ ขั้นตอน ได้แก่

๓.๑ การค้นหาความรู้(Knowledge Identification) เป็นการค้นหาว่าองค์กรมีความรู้อะไรบ้างรูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้ อะไรที่จำเป็นต้องมี ทำให้ทราบว่าองค์กรขาดความรู้ อะไรบ้าง

๓.๒ การสร้างและแสวงหาความรู้(Knowledge Creation and Acquisition)จาก ขั้นตอนการค้นหาความรู้ องค์กรจะทราบว่า ความรู้ที่มีอยู่แล้วนั้นมีอะไรบ้าง ต้องหาวิธีดึงความรู้ที่ กระจัดกระจายมารวบรวมไว้ให้เหมาะสมตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ความรู้ที่จำเป็นแต่ยังไม่มี จะต้องสร้างอย่างไร สร้างจากความรู้เดิม หรือจากภายนอกองค์กร

๓.๓ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เมื่อผ่าน กระบวนการค้นหาและแสวงหาความรู้จนมีเนื้อหาความรู้ที่ต้องการครบถ้วนแล้ว จะต้องมีการจัด ความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้ค้นหาและนำไปใช้ประโยชน์ได้ตัวอย่างการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ เช่น การทำสารบัญ และจัดเก็บความรู้ประเภทต่าง ๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวม ค้นหา และการนำมาใช้ ทำได้ง่ายและรวดเร็ว

๓.๔. การประมวลและกลั่นกรองความรู้(Knowledge Codification and Refinement) นอกจากการจัดทำสารบัญความรู้อย่างเป็นระบบแล้ว ต้องมีการประมวลความรู้ให้อยู่ ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้ได้ง่าย เช่น การปรับปรุงรูปแบบของเอกสารให้เป็นมาตรฐาน เดียวกันทั้งองค์กร การเรียบเรียงตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพดีมีความครบถ้วนและทันสมัย เป็นต้น

๓.๕ การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)ความรู้ที่ผ่านกระบวนการตั้งแต่การ ค้นหาการจัดให้เป็นระบบ จนถึงการกลั่นกรองแล้วหากไม่มีการนำไปเผยแพร่ก็ไม่เกิดประโยชน์แต่ อยางใด องค์กรต้องมีวิธีการในการเผยแพร่และกระจายความรู้ ตลอดจนให้บุคลากรเข้าถึงข้อมูลได้ โดยง่าย การส่งหรือกระจายความรู้ให้ผู้ใช้ มี ๒ ลักษณะ คือ ๑) Push เป็นการป้อนความรู้ คือการส่ง ข้อมูลหรือความรู้ให้โดยผู้รับไม่ได้ร้องขอหรือต้องการ เช่น การส่งหนังสือเวียนเพื่อแจ้งให้ทราบ ข่าวสาร กิจกรรม หรือข้อมูลใหม่ขององค์กรโดยทั่วไปการส่งข้อมูลด้วยวิธีนี้มักทำให้ผู้รับรู้สึกรู้ว่าได้รับ ข้อมูลมากไป และในบางครั้งไม่ตรงความต้องการ ๒)Pull เป็นการให้โอกาสเลือกใช้ข้อมูลคือผู้รับ สามารถเลือกรับเฉพาะข้อมูล หรือ ความรู้ที่ต้องการได้ เช่น การเลือกใช้บริการ web หรือ intranet ขององค์กร

๓.๖ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้(Knowledge Sharing) เป็นการจัดทำ เอกสารจัดทำฐานความรู้ ซึ่งในกระบวนการนี้เทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยให้กระบวนการนี้เป็นไปได้ โดยง่าย เข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ใช้ได้ดีสำหรับความรู้ประเภท Explicit

Knowledge ส่วนการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ประเภท Tacit Knowledge อาจจะต้องใช้วิธีการพบปะทั้งแบบเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม วิธีการแบ่งปันความรู้ประเภท Tacit Knowledge ได้แก่ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice; CoP) การใช้ระบบพี่เลี้ยง โดยให้พนักงานที่มีความชำนาญเป็นพี่เลี้ยงพนักงานใหม่เพื่อถ่ายทอดความรู้โดยตรงในการสอนงาน เป็นต้น

๓.๗ การเรียนรู้ (Learning) เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการจัดการความรู้ หากกระบวนการต่าง ๆ ได้มีการดำเนินการมาอย่างดีแล้ว แต่บุคลากรไม่ได้เรียนรู้ หรือ นำไปใช้ประโยชน์ ก็จะเป็นการสูญเปล่าเป้าหมายที่สำคัญของการจัดการความรู้ คือ บุคลากรสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ของบุคลากรทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ซึ่งทำให้ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่เพิ่มพูนขึ้นและนำไปสร้างความรู้ใหม่ได้อีกเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด

กระบวนการจัดการความรู้

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการในการจัดการความรู้ที่สำคัญและความสัมพันธ์ของขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการความรู้ที่สำคัญ ๔ ขั้นตอนหลักคือ ๑) การสร้างความรู้ ๒) การประมวลความรู้ ๓) การเผยแพร่ความรู้ และ ๔) การใช้ความรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๑๓}

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) เป็นกิจกรรมที่มุ่งหมายเพื่อแสวงหาหรือสร้างความรู้ใหม่ขึ้น ความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อคนทำงานในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นมีการสร้างความรู้ร่วมมือ และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสามารถสร้างความรู้ได้วิธีอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ ๒ การประมวลความรู้ (Knowledge Codification) คือ การจัดการความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างสะดวก โดยมีการประมวลความรู้ที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๒.๑ กำหนดขอบเขตและเนื้อหาของความรู้ที่ต้องการประมวล

๒.๒ กำหนดแหล่งที่มาของความรู้ รวมทั้งระบุกลไกและสื่อสำหรับรวบรวมความรู้ เวลาและความถี่ในการประมวลและปรับปรุงให้ทันสมัย

๒.๓ ระบุวิธีการและเครื่องมือในการเข้าถึงและดึงความรู้ที่ได้ประมวล

ขั้นตอนที่ ๓ การเผยแพร่ความรู้ (Knowledge Distribution) เมื่อได้มีการสร้างความรู้แล้วองค์การทำหน้าที่ประสานที่ประสานให้มีการเผยแพร่หรือแบ่งปันความรู้ทั่วทั้งองค์การและภายนอกองค์การได้แก่

^{๑๓} ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, “องค์กรแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ”, (กรุงเทพฯ : แชนท์โฟร์พรินต์, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘-๘๒.

๓.๑ จัดการและประสานงานระหว่างผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้

๓.๒ เชื่อมโยงงานของผู้ปฏิบัติงานด้านความรู้กับงานทุกระดับและทุกหน้าที่ภายใน
องค์การ

๓.๓ เชื่อมโยงองค์การกับองค์การภายนอก ได้แก่ หน่วยงานรัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
รวมถึงลูกค้า ซัพพลายเออร์

ขั้นตอนที่ ๔ การใช้ความรู้ (Knowledge Utilization) คุณค่าของความรู้อยู่ที่การนำไปใช้ โดยเฉพาะเมื่อมีการประยุกต์ความรู้เพื่อสร้างความสามารถและนำไปปฏิบัติให้เกิดผล ดังนั้นองค์การ ควรสนับสนุนการใช้ความรู้เพราะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการความรู้ โดยองค์การควรมีการ ปรับประยุกต์ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์การด้วย

กระบวนการจัดการความรู้ที่ใช้จัดทำแผนการจัดการความรู้ในโครงการนำร่องของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสำนักงานเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (๒๕๔๔) มี ๗ ขั้นตอน ดังนี้^{๑๔}

๑. การสำรวจความรู้ หรือการค้นหาความรู้ที่ต้องการ (Knowledge Identification) ใน ขั้นตอนนี้องค์การจะพิจารณาวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายขององค์การ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย องค์การต้องมีความรู้อะไรบ้าง เมื่อได้วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่ต้องการ (Desired State) แล้วขั้นตอน ต่อไปที่ต้องดำเนินการก็คือ การค้นหาความรู้ที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นขั้นตอนในการ ค้นหาว่าองค์การมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้อะไรที่องค์การจำเป็นต้องมี เพื่อให้้องค์การวางแผนการจัดการความรู้และความสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒. การสร้างและแสวงหาความรู้ใหม่ (Knowledge creation and acquisition) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย คือ การสร้างความรู้ใหม่ การแสวงหาความรู้ใหม่ การแสวงหาความรู้จาก ภายนอก การรักษาความรู้เดิม การกำจัดความรู้ที่ไม่ได้แล้ว เป็นกิจกรรมที่แสวงหาหรือสร้างความรู้ ใหม่ขึ้นมา ความรู้เกิดขึ้นเมื่อคนทำงานด้วยกันในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น มีการสร้าง ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล เป็นขั้นตอนสำคัญในการดึงความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ที่มี อยู่อย่างกระจัดกระจายมารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ สำหรับความรู้ที่จำเป็นองค์การอาจสร้างความรู้จากความรู้เดิมที่มีหรือนำความรู้จากภายนอกองค์การ มาใช้ก็ได้ และปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จก็คือ บรรยากาศและวัฒนธรรมของ องค์การที่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

^{๑๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, “คู่มือจัดทำแผนการ จัดการความรู้”, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๔), หน้า ๕-๖.

๓. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เป็นการวางโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ เป็นขั้นตอนเรียกว่าเป็นการสร้างคลังความรู้ (Knowledge base หรือ Knowledge Warehouse หรือ Knowledge Repository) มีการจัดแบ่งความรู้ออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อให้การรวบรวม การค้นหา การนำไปใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้โดยง่าย ซึ่งเป็นการรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร การแปลงความรู้ฝังลึกให้เป็นความรู้ชัดแจ้ง การสร้างตัวแทนข้อมูล (Data Representative) และออกแบบโครงสร้างข้อมูล การจัดเก็บความรู้ไว้ในคลังความรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินการ

๔. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) ประกอบด้วย ขั้นตอนการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน เพื่อให้ใช้ภาษาเดียวกันการปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ การประมวลความรู้ เป็นการจัดความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้เข้าถึงได้และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างสะดวก โดยมีหลักการ ๓ ประการ คือ ๑) การกำหนดขอบเขตและเนื้อหาความรู้ ๒) การกำหนดแหล่งที่มาของความรู้ ๓) การระบุวิธีการและเครื่องมือในการเข้าถึง เพื่อดึงความรู้ที่ได้ประมวลและจัดเก็บไว้ในระบบขององค์กร ช่วยให้ผู้ใช้ความรู้สามารถเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก

๕. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) องค์กรต้องมีวิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ โดยทั่วไปการกระจายความรู้ให้ผู้มี ๒ ลักษณะ คือ “Push” เป็นการผลักหรือการป้อนความรู้โดยการส่งข้อมูล/ความรู้ให้ผู้รับโดยผู้รับไม่ได้อำนาจ เช่น การส่งหนังสือเวียนแจ้ง และ “Put” เป็นการดึงโดยการให้โอกาสผู้ใช้ในการเลือกใช้ความรู้โดยผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้เฉพาะข้อมูล/ความรู้ที่ต้องการเท่านั้น

๖. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นขั้นตอนในการนำความรู้ที่ได้จัดเก็บมาเผยแพร่แบ่งปันและแลกเปลี่ยนกันซึ่งทำได้หลายวิธีการ กรณีที่เป็นความรู้ชัดแจ้งอาจจัดทำเป็น เอกสาร ฐานความรู้ กรณีเป็นความรู้ฝังลึกอาจจัดทำเป็นการประชุม ทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรมศึกษาจากการปฏิบัติที่ดี ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น โดยองค์กรต้องทำหน้าที่ประสานงานให้มีการเผยแพร่หรือแบ่งปันความรู้ทั่วทั้งองค์กรทั้งภายในและภายนอกองค์กร

๗. การเรียนรู้ (Learning) การเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อย ๆ ความรู้นี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่อีกเป็นวงจรที่ไม่มีที่สิ้นสุด ที่เรียกว่า “วงจรความรู้” จึงควรทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่นการนำความรู้ไปใช้ในงานการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ใหม่ โดยทำหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่องคุณค่า

ของความรู้อยู่ที่การนำไปใช้ประโยชน์ สามารถนำไปปฏิบัติในลักษณะการบูรณาการกับงานที่ทำและเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้อื่น

บุญดี บุญญากิจ ๒๔ ได้อธิบายขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้^{๑๕}

การค้นหาคำความรู้ (Knowledge Identification) การค้นหาคำว่าองค์การมีความรู้อะไรบ้างในรูปแบบใด อยู่ที่ไหนและความรู้อะไรที่องค์การต้องมี ทำให้องค์การทราบว่าขาดความรู้อะไรบ้างหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “รู้เรา” นั่นเอง โดยทั่วไปองค์การสามารถใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “Knowledge Mapping” หรือการทำแผนที่ความรู้ในขั้นตอนนี้ เพื่อหาว่าความรู้ใดที่มีความสำคัญสำหรับองค์การ จัดลำดับความสำคัญของความรู้เหล่านั้น เพื่อให้องค์การทราบขอบเขตของการจัดการความรู้และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพผลประโยชน์

ประโยชน์ของแผนที่ความรู้ คือ ช่วยทำให้เห็นภาพรวมของคลังความรู้ขององค์การได้ทำให้องค์การทราบว่ามีความรู้ที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ หรือไม่ ก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองในการจัดเก็บและรวบรวมและทำให้บุคลากรทุกคนทราบว่าองค์การมีความรู้อะไรและจะหาความรู้ที่ตนเองต้องการได้ที่ไหน นอกจากนี้ยังใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ที่องค์การสามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานในการต่อยอดขยายความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการใช้เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานและการเคลื่อนย้ายแหล่งข้อมูลต่อระบบในองค์การ

๒. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) เป็นขั้นตอนของการพัฒนาและสร้างความรู้ที่สร้างสรรค์ใหม่ (Generative) จากทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์การ เป็นวิธีการพัฒนาความรู้ของแต่ละคนในกระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Socialization) การสร้างความรู้ใหม่เกี่ยวกับการหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ทุก ๆ คนสามารถเป็นผู้สร้างความรู้ได้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การวิจัยและการพัฒนา การเรียนรู้โดยการปฏิบัติการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้จากประสบการณ์และวิธีการระดมความคิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป การจัดการองค์ความรู้ เป็นการจัดการรวบรวม ความรู้ประสบการณ์ไขว้คว้าหาความรู้เข้าใจตัว ที่เกิดจากการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอนตามกระบวนการคิด อย่างเป็นระบบ ที่เกิดจากประมวลและกลั่นกรองความรู้ เกิดเป็นการเรียนรู้อย่างครบวงจร การวิจัย ทดลองการจัดเก็บ การเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยทำให้เห็นภาพรวมของคลังความรู้ ปฏิบัติและการใช้กระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องอีกทั้งสามารถนำไปใช้บูรณาการกับ

^{๑๕} บุญดี บุญญากิจ, “การจัดการความรู้ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : จีรวัฒน์ เอ็กเพรส, ๒๕๕๙),

ความรู้ใหม่ได้ต่อไป การเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ขององค์กร ที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อย ๆ ความรู้นี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่อีกเป็นวงจรที่ไม่มีที่สิ้นสุด ที่เรียกว่า “วงจรความรู้”

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

๒.๒.๑ ความหมาย องค์ประกอบของหลักสูตร

รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์ ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง การเรียนรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่ง กำหนดขึ้นเป็นกรอบหรือแนวทางของการจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะกระบวนการ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยที่ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล ซึ่งมีนักศึกษาให้ความหมายของหลักสูตรการศึกษาตามทัศนะคติและแนวคิดของแต่ละท่านที่คล้ายคลึงกันที่สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน พัฒนาผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความรู้ ความคิด เจตคติ และการปฏิบัติในทิศทางที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างความสุข ... “กล่าวโดยสรุป ความหมายของหลักสูตร มี ๒ ประการ คือ ประการที่หนึ่ง หลักสูตร หมายถึง เอกสารชุดหนึ่งที่อธิบายถึงปรัชญา หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาและข้อปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผล การเรียน ประการที่สอง หลักสูตร หมายถึง ระบบในการจัดการทางด้านการศึกษา การจัดการศึกษาจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ การจัดการด้านบุคคล อุปกรณ์การสอน งบประมาณ เป็นต้น เกี่ยวกับกระบวนการเรียน ได้แก่ กิจกรรมการเรียน การสอน การจูงใจนักเรียน เป็นต้น เกี่ยวกับผลผลิต ได้แก่ สมรรถภาพทางสมอง ความรู้ สkill ศีลธรรม จริยธรรม ทักษะในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นต้น...”^{๑๖}

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด จึงได้จัดกลุ่มความหมายของหลักสูตรออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวัง (Intended) กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actualized) และกลุ่มที่มองหลักสูตรครอบคลุมทั้งสองกลุ่มข้างต้น คือ กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวังได้แก่กลุ่มที่ให้ความหมายว่าหลักสูตรคือวิชาและเนื้อหาวิชา เป็นโปรแกรมการศึกษา เป็นเอกสาร และเป็นหลักสูตรแม่บท ส่วนกลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ได้แก่ กลุ่มที่ให้

^{๑๖} เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์, หลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา (Curriculum: Design and Development)” (กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐-๑๑.

ความหมายว่าหลักสูตรคือประสบการณ์ กลุ่มที่สามมองว่า หลักสูตรนั้นเป็นทั้งวิชา เนื้อหา และเป็นทั้งประสบการณ์^{๑๗}

สังัด อุทรานันท์ ยังได้จัดหมวดหมู่ค่านิยมของหลักสูตร ไว้ เป็น ๘ แนวทาง คือ^{๑๘}

๑. หลักสูตรหรือรายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน เช่น หลักสูตรคือรายการของสิ่งต่างๆ ซึ่งเด็กและเยาวชนจะต้องทำและจะต้องประสบโดยการพัฒนาความสามารถเพื่อจะทำการสิ่งต่างๆ ให้ดี และเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

๒. หลักสูตรหรือมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เช่น หลักสูตรประกอบไปด้วย ประสบการณ์ทั้งหมดที่เด็กได้รับภายใต้การแนะนำของครู

๓. หลักสูตรคือกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น หลักสูตรคือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่างๆ ที่เตรียมการไว้และจัดให้แก่เด็กโดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน

๔. หลักสูตร คือ สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ เช่น หลักสูตรคือ การตัดสินใจก่อนที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับของเนื้อหา วิชาการเลือกเนื้อหาสาระที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้สอน การเลือกวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งกฎเกณฑ์ในการจัดกลุ่มเพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างได้ผลมากที่สุด

๕. หลักสูตร คือ สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง เช่น หลักสูตรคือ วิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเรา หรือหลักสูตรประกอบด้วยสื่อกลางของการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนให้ได้รับประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ผลผลิตทางการเรียนที่พึงปรารถนา

๖. หลักสูตร คือ ข้อผูกพันระหว่างนักเรียนกับครูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน เช่น หลักสูตรคือข้อผูกพันของผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อมในแง่ต่างๆ ซึ่งถูกเตรียมการไว้ภายใต้ทิศทางของโรงเรียน “ข้อผูกพัน” จะหมายถึงสิ่งที่ผู้เรียนได้พบเห็นหรือสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องทำหรือต้องเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนได้แก่ข้อผูกพันที่ผู้เรียนมีไว้กับครู เพื่อนร่วมชั้น หรือบุคคลอื่นๆ ข้อผูกพันที่มีกับองค์ประกอบเช่น วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ ข้อผูกพันที่มีต่อเนื้อหาวิชา ความคิด และสัญลักษณ์ต่างๆ

๗. หลักสูตร คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน เช่น หลักสูตรคือกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและเนื้อหาสาระในส่วนที่เป็น

^{๑๗} บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร, (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๖.), หน้า ๗ – ๑๑.

^{๑๘} สังัด อุทรานันท์, พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ: วังเดือนการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๖.

งานทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทักษะและค่านิยมเพื่อที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้

๘. หลักสูตรในความหมายอื่นๆ

สรุปความหมายของคำว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อผูกพันระหว่างนักเรียนกับครูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน หรือแผนการทางการศึกษาสำหรับผู้เรียน ที่บรรจุวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ ของความรู้ ประสบการณ์และกิจกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุตามเป้าหมาย

องค์ประกอบของหลักสูตร

นอกจากนี้หลักสูตรยังมีองค์ประกอบที่สำคัญ โดยมีนักวิชาการได้ให้ความสำคัญไว้ดังนี้

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๑๙}

๑. ความมุ่งหมาย เป็นการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนั้นๆว่าจะจัดการศึกษาเพื่ออะไร และผู้ที่เรียนจบหลักสูตรแล้วจะมีลักษณะเช่นใด

๒. เนื้อหาสาระของหลักสูตร เป็นการกำหนดหัวข้อวิชาต่างๆ ในหลักสูตร เพื่อจัดให้ผู้เรียนได้เรียน การกำหนดเนื้อหานี้จะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ของหลักสูตร ต้องเป็นสิ่งที่มีความสำคัญจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

๓. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย กิจกรรมหลายอย่าง ได้แก่ การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อมและการดำเนินการสอน

๔. การประเมินผล เป็นกระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรนั้น มีข้อดี ข้อเสีย อย่างไร ยังใช้ได้ดีในปัจจุบันหรือไม่ ทั้งนี้หากพบข้อบกพร่องของหลักสูตรจะต้องมีการปรับปรุงต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ที่กล่าวว่าหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการสอน และการประเมินผล^{๒๐}

ภพ เลหาไพบูลย์(อ้างใน รศ.ดร.เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ๔ องค์ประกอบ ดังนี้^{๒๑}

^{๑๙} ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ, เทคนิคและวิธีการสอน, (กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐-๑๒.

^{๒๐} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๒๐.

^{๒๑} เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์, หลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา (Curriculum:Design and Development)", หน้า ๑๓.

๑. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นความต้องการหรือความประสงค์ของหลักสูตรที่ให้ผู้บุคคลในสังคมมีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้

๒. เนื้อหาสาระ หมายถึง ความรู้ต่าง ๆ ได้แก่ ข้อเท็จจริง มโนคติ กฎ หลักการ สมมุติฐาน และทฤษฎี

๓. การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

๔. การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อดูพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากแนวคิดของนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย รายวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลของหลักสูตร หลักสูตรนั้นก็ถือได้ว่าเป็นหลักสูตรที่ไม่มีคุณภาพขาดความน่าเชื่อถือ

สรุปได้ว่า หลักสูตรโดยทั่วไปมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

๑. ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (Objectives) คือ คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนั้นๆ คาดหวังไว้โดยความมุ่งหมายนี้จะต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับปรัชญา หรือปณิธานที่วางไว้

๒. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ (Content) คือ การนำเนื้อหาสาระที่ผ่านการจัดลำดับการเรียนรู้ก่อนหลังแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๓. การนำหลักสูตรไปใช้ (Pattern of Learning and teaching) คือ แผนการในการนำหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรกำหนด หรือเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

๔. การประเมินผลผลิต (Program of Evaluation of the Outcome) คือ โครงการที่จะประเมินเพื่อดูว่าผลผลิตที่ได้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด

๒.๒.๒ รูปแบบ และกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นการกำหนดลักษณะ ระเบียบ วิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ มีแนวคิดหลักที่สำคัญ คือ “เป้าหมายและวิธีการ” (ends and mean approach) และจากแนวคิดดังกล่าวทำให้ไทเลอร์ได้นำเสนอหลักการและเหตุผล

สำหรับการสร้างสูตร เรียกว่า “Tyler’s rationale” ซึ่งใช้เป็นหลักการสำหรับการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่โรงเรียนควรบรรลุคืออะไร
๒. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรที่สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
๓. ประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้สามารถจัดให้มีประสิทธิภาพ
๔. เราจะสามารถทราบได้อย่างไรว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

การพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ได้แก่ การศึกษาผู้เรียน การศึกษาสังคม การศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ ตลอดจนปรัชญาสังคม และปรัชญาการศึกษา เพื่อนำมาสังเคราะห์ กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาชั่วคราว เมื่อได้จุดมุ่งหมายชั่วคราวแล้วยังต้องนำทฤษฎี การเรียนรู้ ปรัชญาสังคม และปรัชญาการศึกษา มาถ่วงถ่วงจุดมุ่งหมายชั่วคราวนั้นให้เป็น จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่แท้จริง

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Hilda Taba) ได้นำเสนอสาระสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนไว้อย่างเป็นระบบ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เช่น บทบาทหน้าที่ของโรงเรียน การวิเคราะห์สังคม การวิเคราะห์วัฒนธรรม การวิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้ พัฒนาการทางสติปัญญา การถ่ายโยงการเรียนรู้ การเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น สำหรับการวางแผนหลักสูตร ทาบาได้ให้ความสำคัญกับความเป็นระบบ (system approach) ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดเป้าประสงค์ทางการศึกษา การวินิจฉัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดระบบเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร และการพัฒนาหน่วยการเรียนการสอน (Teaching –Learning Unit) ทาบาระบุว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) วัตถุประสงค์(objectives) ๒) เนื้อหาสาระ (subject matter) ๓) การจัดการเรียนการสอน (method and organization) และ ๔) การประเมินผล (evaluation) (Taba. ๑๙๖๒: ๔๒๒ –๔๒๔) โดยที่จุดเน้นของการพัฒนาหลักสูตร มี ๕ ประการ ดังนี้ ๑) ความสมดุลของแต่ละองค์ประกอบ ๒) ความสอดคล้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ๓) มีหลักการและเหตุผล (rationale) หรือทฤษฎีรองรับ ๔) การกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ตอบสนองประสบการณ์การเรียนรู้และ ๕) ความเหมาะสมของเนื้อหาสาระและกิจกรรมกับธรรมชาติของผู้เรียนความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตร ทั้ง ๔ องค์ประกอบตามแนวคิดของทาบา (Taba. ๑๙๖๒: ๔๒๔–๔๒๖) หลักการออกแบบหลักสูตรของทาบา (A Model for Curriculum Design) แบ่งออกเป็น ๔ ระบบ ได้แก่ ๑) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ๒) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ ๓)

การจัดลำดับเนื้อหาสาระ และ ๔) การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ โดยแต่ละระบบมีความเชื่อมโยงกัน

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์ และอาเล็กซานเดอร์ จุดเน้นการพัฒนาตามแนวคิดของทั้งคู่ คือระบบ (Curriculum as a system) ได้แก่ ๑) ปัจจัยนำเข้า คือ ผู้เรียน ๒) กระบวนการ คือ การวางแผนหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินผล ๓) ผลผลิต คือ คุณภาพผู้เรียน (Saylor&Alexander, ๑๙๗๔:๒๒) นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของโอลิวา (Peter F. Oliva) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ รวมทั้งระบบการเรียนการสอนที่อยู่ภายในระบบการพัฒนาหลักสูตร มีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้

๑. เป็นรูปแบบที่มีความเป็นระบบและสะท้อนรายละเอียดระบบการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน

๒. ระบบการประเมินผลในรูปแบบสะท้อนการประเมินการจัดการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตรที่มีความเกี่ยวข้องกัน

๓. สะท้อนความเชื่อมโยงกันระหว่างการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนชัดเจน^{๒๒}

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดของนักวิชาการ พบว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตร เป็นการการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดระบบเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล การใช้หลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ชูศรี สุวรรณโชติ (๒๕๔๖, หน้า ๙๐) ได้กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย ๘ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาปรับปรุงหลักสูตร
๒. สำรวจความต้องการและความจำเป็นของสังคม ชุมชน และผู้เรียน
๓. กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคม
๔. เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาที่ตรงกับวัตถุประสงค์
๕. เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้นๆ มาร่วมจัดทำหลักสูตร
๖. จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้
๗. สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาวิชาเพื่อจัดการเรียนการสอน
๘. กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

^{๒๒} มาร์ต พัฒผล, รศ.ดร., รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้. ๒๕๖๒), หน้า ๑-๑๕.

อ้าง บัณฑิต (๒๕๔๒: ๑๕๒) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
๒. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร
๓. การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
๔. การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
๕. การเลือกเนื้อหา
๖. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้
๗. การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
๘. การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
๙. การประเมินผลการเรียนรู้
๑๐. การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (๒๕๕๔:๕๗-๕๘) ได้สรุปแนวคิดและขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

๑. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้างและการออกแบบหลักสูตรขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมปัจจุบันโดยพิจารณาหรือกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาอย่างสม่ำเสมอ

๒. ยกร่างเนื้อหาสาระ แต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแต่ละรายวิชา โดยพิจารณาหรือจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้กำหนดผลการเรียนรู้ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์การเรียนรู้วางแผนการสอน ทำบันทึกการสอน ผลิตสื่อการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

๓. นำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง (สถานศึกษาทดลองใช้หลักสูตรใหม่) โดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้ ถ้ามีข้อบกพร่องก็ทำการแก้ไข ปรับปรุงโดยพิจารณาหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาย่อยตลอดเวลา

๔. อบรมผู้สอน ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่เพื่อจะได้ใช้หลักสูตรใหม่ให้ถูกต้องเหมาะสม ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

๕. นำหลักสูตรไปปฏิบัติการสอนที่สถานศึกษาก่อนประจำการใช้หลักสูตร สนับสนุนให้ผู้บริหารและผู้สอนนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษาต่อไป กิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่มี ๔ ประการคือ

๕.๑ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ จัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตรสื่อและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นที่จะต้องใช้ในการประกอบการเรียนการสอน

๕.๒ ผู้บริหารจัดการเตรียมสิ่งต่างๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตร และบริการต่างๆ เริ่มตั้งแต่อบรมผู้สอน และบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการใช้หลักสูตร จัดห้องสมุด ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการสอนทุกชนิด รวมทั้งจัดงบประมาณสนับสนุนการบริหารหลักสูตร

๕.๓ การสอน เป็นหน้าที่ของผู้สอนประจำการทั่วไปที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

๕.๔ การประเมินผล เพื่อให้ ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตร แล้วดำเนินการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

การประเมินผลมี ๒ ประเภท คือ การประเมินผลการเรียนของผู้เรียน และการประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลการนำหลักสูตรไปปฏิบัติประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ประเมินผลการใช้หลักสูตรการประเมินผลหลักสูตรนั้นจะต้องประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมปัจจุบันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสาร เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพแต่ละสาขาวิชา ก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา^{๒๓}

สรุป จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตร พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปปฏิบัติและการประเมินผลการดำเนินงานของหลักสูตร

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมให้สังคม และประเทศชาติมีการพัฒนาขึ้น หากปราศจากความคิดสร้างสรรค์แล้ว สังคมและประเทศชาติก็จะขาดความเจริญก้าวหน้า ชุมชนหรือสังคมนั้นอาจล่มสลายลงได้ หากประเทศใดสามารถดึงศักยภาพทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของประชาชนให้มีศักยภาพสูงสุดได้ ประเทศนั้นๆ ก็จะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ดังที่เห็นจากตัวอย่างประเทศในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมัน เป็นต้น^{๒๔} กล่าวว่า ประเทศใดที่สามารถแสวงหา พัฒนาและใช้ศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์ได้มากเท่าไร ก็มีโอกาสนั้นได้มากเท่านั้น ประเทศญี่ปุ่น

^{๒๓} มารุต พัฒนาผล, รศ.ดร., รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้, ๒๕๖๒), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๒๔} อารี พันธมณี , ความคิดสร้างสรรค์, (กรุงเทพฯ: ธนากรพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๑.

สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่ามีความก้าวหน้า และเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา พลเมืองของเขามีคุณค่า มีความสามารถและมีความกล้าที่จะใช้จินตนาการคิดค้นสิ่ง ใหม่โดยทำให้เป็นความจริง และเกิดประโยชน์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นต้น ความคิดสร้างสรรค์ทำให้ มนุษย์สามารถประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ขึ้น เช่น เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องมือแพทย์ ยานอวกาศ การสำรวจดาวเคราะห์ต่างๆ รถยนต์ และเครื่องบินที่มีสมรรถภาพสูง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจาก จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น ความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์และทำให้ ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

จากความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ข้างต้น หลายประเทศจึงสนับสนุนและส่งเสริมให้ ประชาชนได้รับการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น สอดคล้องกับ อารี พันธุ์มณี^{๒๕} กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวเด็กทุกคน สามารถส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ทั้งทางตรง และทางอ้อม ทางตรง คือ การสอน การฝึกฝน อบรม โดยพ่อแม่ผู้ปกครองและครู ทางอ้อม คือการ สร้างบรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อม ในวัยเด็กนั้นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์กำลังพัฒนา เด็กจะมีความอยากรู้อยากเห็น และจินตนาการทางสร้างสรรค์ของเด็กจะเปลี่ยนไปสู่ความเป็นจริง มากขึ้นความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่เป็นคุณลักษณะพิเศษที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อันเกิดจาก จินตนาการ เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์เพื่อสามารถดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ ความ เจริญ ทั้งทางเทคโนโลยี นวัตกรรมต่างๆ เกิดขึ้นได้เพราะความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งมีมากน้อย ต่างกัน แต่หากได้รับการฝึกฝนที่ถูกต้องก็สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้สูงขึ้นได้

๒.๓.๑ ความหมาย ประเภท และองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

นักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้ Guilford ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะความคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) คือ ความคิด หลายทิศทาง หลายแง่หลายมุม คิดได้กว้างไกล ลักษณะความคิดเช่นนี้จะนำไปสู่ความคิด การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ รวมทั้งการคิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้สำเร็จด้วย ความคิดอเนกนัย ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดคล่องตัว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และ ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการ ทางสมอง เป็นลักษณะความคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) คือ ความคิดหลายทิศทาง หลายแง่ หลายมุม คิดได้กว้างไกลลักษณะความคิด เช่นนี้จะนำไปสู่ความคิด การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ รวมทั้ง การคิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้สำเร็จด้วยความคิดอเนกนัย ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดคล่องตัว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และ ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

^{๒๕} อารี พันธุ์มณี , เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์หมายถึงความสามารถของสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุม เรียกว่าความคิดแบบอเนกนัย ซึ่งทำให้เกิดความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิม เป็นความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เกิดการเรียนรู้เข้าใจ จนปฏิกิริยาตอบสนองให้เกิดคิดเชิงจินตนาการซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การประดิษฐ์หรือคิดค้นสิ่งแปลกใหม่หรือ เพื่อการแก้ไขปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการจากประสบการณ์และความรู้ทั้งหมดที่ผ่านมา^{๒๖}

เกษร ธิตะจारी ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์เองซึ่งบางคนก็มีมากบางคนก็มีน้อยหรือที่เข้าใจว่า ความคิดสร้างสรรค์อยู่ในความถนัด (Aptitude) หรือความสามารถ (Ability) ความคิดสร้างสรรค์นอกจากจะเกิดมาเฉพาะตัวบุคคลแล้วยังสามารถเกิดขึ้นได้ จากการสะสมประสบการณ์ และการแก้ปัญหา^{๒๗}

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาพรรณ ได้สรุปความหมายไว้ ๓ ลักษณะ คือ ๑) ความคิดสร้างสรรค์ในเชิงผลงาน (Product) หมายถึง ผลงานที่แปลกใหม่มีคุณค่าคนทั่วไปยอมรับ ๒) ความคิดสร้างสรรค์ในเชิงกระบวนการ (Process) หมายถึง การเชื่อมโยงสัมพันธ์ของหรือความคิด ที่มีความแตกต่างกันมาเข้าด้วยกัน ๓) ความคิดสร้างสรรค์ในเชิงบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความแปลก เป็นตัวของตัวเอง (Originality) เป็นผู้ที่มีความคิดคล่อง (Fluency) มีความคิดยืดหยุ่น (Elaboration)^{๒๘}

จากการศึกษาเอกสาร สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดของบุคคลในการประยุกต์ใช้ความรู้ ความคิด และจินตนาการ ในการสร้างความรู้ การสร้างสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ หรือ การปรับประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่ ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ที่แตกต่างไปจากเดิมในทางที่สร้างสรรค์

ประเภทของความคิดสร้างสรรค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งประเภทของความคิดสร้างสรรค์ไว้

๔ ประเภทคือ

๑. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทการเปลี่ยนแปลง (Innovation) คือ แนวคิด ที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ เช่น ทฤษฎีใหม่ การประดิษฐ์สิ่งใหม่ เป็นต้น เป็นการคิดโดยภาพรวมมากกว่าแยกเป็นส่วนย่อยบางครั้ง เรียกว่า “นวัตกรรม” ที่เป็นการนำเอาสิ่งประดิษฐ์ใหม่มาใช้เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การใช้สมองกล เป็นต้น

^{๒๖} ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, การวิจัยทางศิลปะ, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๖.

^{๒๗} เกสร ธิตะจारी, ศิลปศึกษาขั้นนำ, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปศึกษา, ๒๕๔๒) หน้า ๘๘.

^{๒๘} สมศักดิ์ ภู่วิภาดาพรรณ, เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า ๓๒.

๒. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทการสังเคราะห์ (Synthesis) คือการผสมผสานแนวคิดจากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วก่อให้เกิดแนวคิดใหม่อันมีคุณค่า เช่น การนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปแก้ปัญหาการบริหาร การใช้หลักการคำนวณของลูกคิดและหลักทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาผสมผสานเป็นคอมพิวเตอร์ ซึ่งกลายเป็นศาสตร์อีกสาขาหนึ่ง

๓. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทต่อเนื่อง (Extension) เป็นการผสมผสานกันระหว่างความคิดสร้างสรรค์ประเภทเปลี่ยนแปลงและความคิดสร้างสรรค์ประเภทสังเคราะห์ คือเป็นโครงสร้างหรือกรอบที่ได้กำหนดไว้กว้างๆ แต่ความต่อเนื่องเป็นรายละเอียดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานนั้น เช่น งานอุตสาหกรรม การสร้างรถยนต์ ซึ่งในแต่ละปีจะมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจากต้นแบบเดิม

๔. ความคิดสร้างสรรค์ประเภทการลอกเลียนแบบ (Duplication) เป็นลักษณะการจำลองหรือลอกเลียนแบบจากความสำเร็จอื่นๆ โดยอาจจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้แปลกไปจากเดิมเพียงเล็กน้อยแต่ส่วนใหญ่ยังคงแบบเดิมอยู่^{๒๙}

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์แต่ละประเภทจะไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพัง แต่จะบูรณาการและผสมผสานกันอยู่เสมอ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น จะมีการพิจารณาสังเคราะห์โดยดำเนินการตามความคิดนั้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดที่แปลกใหม่ แตกต่างกัน หรือเพื่อให้เกิดการเลียนแบบที่ดีกว่าเดิม

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

Jellen and Urban กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้^{๓๐}

๑. ความคิดคล่องแคล่ว
๒. ความคิดยืดหยุ่น
๓. ความคิดริเริ่ม
๔. ความคิดละเอียดลออ
๕. การกระทำที่แสดงออกถึงการเสี่ยงอันตราย

๖. การผสมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่นการจัดรวมสิ่งต่างๆ ให้มีความต่อเนื่อง Dalton กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ ควรมีองค์ประกอบ ๘ ประการ โดย ๔ องค์ประกอบแรกเป็นความสามารถทางสติปัญญาและ ๔ องค์ประกอบหลัง เป็นความสามารถทางด้านจิตใจ และความรู้สึก กล่าวคือ^{๓๑}

^{๒๙} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์, หน้า ๓๔-๓๕.

^{๓๐} Osborn, A.F., *Applied Imagination*, (New York: Scrrbner, ๑๙๕๗), p.๑๘๑.

^{๓๑} Guilford J.P., *The Nature Intelligence*. (New York: McGraw-Hill Book, ๑๙๖๗), p๒๘๒.

๑. ความคิดริเริ่ม (Originality)
๒. ความคิดคล่อง (Fluency)
๓. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)
๔. ความประณีตหรือความละเอียดลออ (Elaboration)
๕. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)
๖. ความสลับซับซ้อน (Complexity)
๗. ความกล้าเสี่ยง (Risk-Taking)
๘. ความคิดคำนึงหรือจินตนาการ (Imagination)

กล่าวได้ว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ที่สำคัญประกอบด้วย ความคิดคล่องแคล่ว หมายถึงปริมาณของความคิดที่ไม่ซ้ำกัน ความคิดยืดหยุ่นหมายถึง ความคิดได้หลายประเภท ความคิดริเริ่ม หมายถึงความคิดที่แปลกใหม่ และความคิดละเอียดลออหมายถึง ความคิดในรายละเอียดเพื่อขยายความคิดหลักให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยความคิดคล่องแคล่ว และความคิดยืดหยุ่นเป็นพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ ส่วนความคิดริเริ่มนั้นทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาและความคิดละเอียดลออ ทำให้ความคิดนั้นมีรายละเอียดในการคิดมากขึ้น

๒.๓.๒ กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสามารถที่จะผลิตความคิดที่แปลกใหม่หรือคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่ โดยมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ทำการศึกษาและได้กำหนดรูปแบบของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ผู้เขียนสรุปได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีกระบวนการสร้างสรรค์ของทอร์แรนซ์

Torrance (๑๙๖๒; อ้างอิงจาก Somporn Limcharoen. ๒๐๐๙) สามารถจำแนกกระบวนการคิดสร้างสรรค์ได้เป็น ๕ ขั้นตอน ดังนี้ (๑) การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact-finding) เริ่มจากความรู้สึกกังวลใจ มีความสับสนวุ่นวาย (Mess) แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร (๒) การค้นพบปัญหา (Problem-finding) เมื่อใช้ความคิดพิจารณาจนเกิดความเข้าใจจนพบปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเกิดมาจากสาเหตุใด (๓) การค้นพบแนวคิด (Idea-finding) คิดและตั้งสมมติฐานตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทำการทดสอบแนวคิด (๔) การค้นพบคำตอบ (Solution-finding) หลังจากการทดสอบแนวคิดก็จะได้คำตอบ (๕) การยอมรับผลที่ได้จากการค้นพบ (Acceptance-finding) ยอมรับข้อค้นพบที่เป็นคำตอบและพัฒนาแนวคิดต่อไปว่าสิ่งที่ค้นพบจะนำไปสู่การเกิดแนวคิดและเกิดการค้นพบใหม่ต่อไปที่เรียกว่า New challenges

นิยามกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ตามแนวคิดของทอร์แรนซ์จะคล้ายกับการคิดแก้ปัญหา แต่ในส่วนการวัดของทอร์แรนซ์ จะใช้วิธีการวัดในลักษณะของความคิดนอกกรอบ และมุ่งแก้ปัญหาโดย

การเชื่อมโยงความคิด ดังนั้นจึงสามารถสรุปแนวคิดของทอร์แรนซ์ได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการแก้ปัญหาสามารถทำให้เกิดความคิดในลักษณะความคิดนอกนัยได้นั่นเอง

๒. ทฤษฎีกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของวอลลาส

กระบวนการคิดสร้างสรรค์นี้ Wallas (๑๙๒๖) การปฏิบัติการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของวอลลาสจะผ่าน ๔ ขั้นตอน ดังนี้(๑) ขั้นเตรียมการ (Preparation) เป็นขั้นการกำหนดปัญหา สังเกตและศึกษา (๒) ขั้นครุ่นคิด (Incubation) เป็นช่วงเวลาของการเก็บประเด็นปัญหาไว้ก่อน (๓) ขั้นของการรู้แจ้ง (Illumination) เป็นขั้นของการเกิดขึ้นของความคิดใหม่ในช่วงหนึ่ง และ (๔) ขั้นพิสูจน์ (Verification) เป็นขั้นของการตรวจสอบความคิดใหม่ที่เกิดขึ้น

รูปแบบกระบวนการคิดของวอลลาส เป็นพื้นฐานที่สำคัญมากในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนความคิดสร้างสรรค์ซึ่งในขั้นของการครุ่นคิด (Incubation) และการเกิดความคิดใหม่ (Illumination) อย่างทันทีทันใดนั้นจึงทำให้คนจำนวนมากมีความเห็นว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองของจิตใต้สำนึกที่ไม่สามารถปฏิบัติได้แต่ ข้อสังเกตจากขั้นตอนที่ ๑ และที่ ๔ จะเห็นว่าการคิดสร้างสรรค์จะเริ่มต้นด้วยความมุ่งมั่นในการเตรียมการคือ การกำหนดปัญหา สังเกต ศึกษาและจบลงด้วยการพิสูจน์โดยการวิพากษ์(Critical verification) ซึ่งเสนอให้เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์กับการวิเคราะห์เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันมากกว่าจะตรงข้ามกัน นั่นคือ ผู้ที่คิดสร้างสรรค์จะทำการศึกษาและวิเคราะห์แต่จะได้รับการฝึกกลไกการรับรู้โน้มเอียงไปทางการวิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ ผู้คิดสร้างสรรค์จะทำการพิสูจน์และตัดสินใจ แต่พวกเขาจะเชื่อในเรื่องของความประหลาดใจและจะหลีกเลี่ยงการตัดสินใจในทันทีทันใด

จากรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่รูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของวอลลาส จนถึงรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของโรเบิร์ต เฟส ที่กล่าวข้างต้น ผู้เขียนสรุปรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ดังนี้ ๑) กระบวนการคิดสร้างสรรค์จะเกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ มีความหมาย มีจินตนาการ มีการสร้างความคิด และมีการประเมินเชิงวิพากษ์ โดยภาพรวมของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ก็คือ ความสมดุลของจินตนาการและการคิดวิเคราะห์ ๒) รูปแบบกระบวนการคิดสมัยเก่าจะให้ความสำคัญกับผลของความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากกระบวนการได้จิตสำนึก ที่อยู่เหนือการควบคุมของผู้คิด ส่วนรูปแบบกระบวนการคิดสมัยใหม่ จะให้ความสำคัญกับการสร้างความคิดใหม่ที่มีความหมายภายใต้การปฏิบัติการควบคุมโดยผู้คิดเอง และ ๓) กระบวนการคิดสร้างสรรค์โดยรวมต้องการที่ขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติการคิดและการนำความคิดไปใช้ ดังนั้นจึงต้องมีการปฏิบัติการมากกว่าที่จะจินตนาการสิ่งใหม่เพียงอย่างเดียว

๒.๓.๓ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

"ผลิตภัณฑ์ใหม่ (New product)" หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนาขึ้นมาใหม่ หรือมีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมของธุรกิจให้มีคุณสมบัติที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งคำว่า "ผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product)" สามารถแบ่งลักษณะออกมาได้ ๓ แบบ ได้แก่

๑. ผลิตภัณฑ์นวัตกรรม (Innovated product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีการวิจัยพัฒนา คิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นครั้งแรก และยังไม่มียกก่อนในตลาด เช่น iPhone รุ่น ๑ หรือ iPad รุ่น ๑ ที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์ในประเภทนี้ เราเรียกว่า “นวัตกรรม”

๒. ผลิตภัณฑ์ปรับปรุงใหม่ (Modified product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์เดิมที่มีการปรับปรุงคุณสมบัติในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ทำให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดอีกครั้ง เช่น ไอโฟนรุ่น ๒-๖ ถือเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มี การปรับปรุง ผลิตภัณฑ์เดิมของธุรกิจให้มีคุณสมบัติที่ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นต้น

๓. ผลิตภัณฑ์เลียนแบบ (Me-too product) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ใหม่ของธุรกิจซึ่งเลียนแบบผลิตภัณฑ์ของคู่แข่งที่มีอยู่แล้วในตลาด เนื่องจากเห็นว่า มีเทคโนโลยีหรือมีความต้องการของตลาดเป็นอย่างสูง ตัวอย่างเช่น หลังจากที่มี smart phone ของค่ายแอปเปิลออกมา เรา ก็ได้เห็น smart phone อีกหลายค่ายที่ออกมามากมายขึ้น ซึ่งในแง่ของผู้ผลิต การมีคู่แข่ง ทำให้ต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา หากหยุดนิ่งเมื่อไรคู่แข่งก็แซงหน้าไปแล้ว ในแง่ของผู้บริโภค ก็เป็นการดีที่มีการพัฒนาและทางเลือกมากมาย

"ผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product)" ยังสามารถแบ่งตามลักษณะความใหม่ในตลาดและในแง่ของบริษัท ได้ดังนี้

๑. ผลิตภัณฑ์ใหม่ของโลก (New to the world) หมายถึง ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างขึ้นใหม่เป็นครั้งแรก มีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษ ไม่เหมือนผลิตภัณฑ์ใด ๆ ที่มียกก่อน เพื่อสำหรับเข้าสู่ตลาดใหม่โดยเฉพาะ เช่น Smart phone รถไฟฟ้าของเทสลา

๒. ผลิตภัณฑ์ใหม่ในแง่ของสายผลิตภัณฑ์ใหม่ (New product lines) หมายถึง สายผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เพิ่มขึ้นใหม่ของบริษัท และเป็นการเข้าสู่ตลาดเดิมที่มีอยู่เป็นครั้งแรก เช่น “Starbucks” ซึ่งเป็นแบรนด์ใหญ่ระดับโลกมี Core Business อย่างธุรกิจกาแฟที่มีฐานแข็งแกร่งแล้ว ตอนนี้กำลังขยาย “ตลาดเครื่องดื่มชา” “Starbucks Teavana” ออกมา ซึ่งเป็นสายผลิตภัณฑ์ใหม่นอกเหนือไปจากกาแฟที่เป็นจุดแข็งของสตาร์บัคอยู่แล้ว ซึ่งผู้เขียนไปดื่มมาแล้ว รสชาติดีทีเดียว

๓. การเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าไปในสายผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ (Additions to existing product lines) หมายถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เพิ่มเติมเข้าไปในสายผลิตภัณฑ์เดิมของบริษัท ซึ่งมีความใหม่พอสมควรสำหรับกิจการและตลาด เช่น โยเกิร์ตดัชมิลล์ มีหลายแบบให้เลือก เช่น แบบดั้งเดิม รสสตอเบอร์รี่ รสวันมะพร้าว ผลิตภัณฑ์เดิมยังเป็นโยเกิร์ตอยู่ แต่เพิ่มแบบและรสชาติใหม่ๆ เป็นต้น

๔. ผลิตรภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการลดต้นทุนการผลิต (Cost reductions) หมายถึง ผลิตรภัณฑ์ใหม่ที่ปรับปรุงขึ้นเพื่อลดต้นทุนการผลิต

๕. ผลิตรภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการกำหนดตำแหน่งผลิตสินค้าขึ้นมาใหม่ (Re positioning) หมายถึง ผลิตรภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการนำผลิตรภัณฑ์เดิมที่มีอยู่เข้าสู่ตลาดเป้าหมายใหม่

๖. ผลิตรภัณฑ์ที่เกิดจากการปรับปรุงผลิตรภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ (Improvements in revision of existing product) หมายถึงผลิตรภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงผลิตรภัณฑ์เดิมในเรื่องของลักษณะและคุณค่าของผลิตรภัณฑ์ จะคล้ายๆกับผลิตรภัณฑ์ปรับปรุงใหม่(Modified product) ที่กล่าวมาแล้ว ในเบื้องต้น ตัวอย่างเดียวกันคือ ไอโฟนรุ่น ๒-๖ ถือเป็นผลิตรภัณฑ์ใหม่ที่มี การปรับปรุงผลิตรภัณฑ์เดิมของธุรกิจให้มีสมบัติ ลักษณะ และคุณค่าที่ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นต้น

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลิตรภัณฑ์

การเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรมงานหัตถกรรมเป็นการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่มี'คุณค่าจากภูมิปัญญาโดยใช้วัสดุธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนของตนและพัฒนามาเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตรภัณฑ์ของชุมชนต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ การพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตรภัณฑ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อผู้ผลิตในแต่ละท้องถิ่น ที่จะต้องแสดงออกถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมเหล่านั้นอย่างชัดเจน แสดงถึงภูมิปัญญาความเป็นอัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้นและตอบสนองต่อความต้องการความพึงพอใจของผู้บริโภค ดังนั้นการออกแบบและพัฒนาสินค้า หัตถกรรมแต่ละชนิดแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะตัวของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น

แนวคิดในการพัฒนาผลิตรภัณฑ์ของผู้ประกอบการนั้นสามารถแบ่งที่มาของแนวคิด ได้ ๒ องค์ประกอบ คือ การพัฒนาผลิตรภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้มรดกทางวัฒนธรรม (cultural asset) และการพัฒนาผลิตรภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้ข้อมูลความต้องการจาก กลุ่มผู้บริโภค (market oriented) ซึ่งจำแนกกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมงานฝีมือ และหัตถกรรมได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มผู้ประกอบการที่เน้นการพัฒนาผลิตรภัณฑ์บนพื้นฐานของการใช้มรดกทางวัฒนธรรม ผลิตรภัณฑ์จะมีลักษณะที่เน้นเฉพาะความเป็นภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมีความเป็นอัตลักษณ์ของตน เช่น รูปแบบลวดลาย สี สัน วัสดุและกรรมวิธีการผลิต ที่มีลักษณะเฉพาะตัวของตนเอง (๒) กลุ่มผู้ประกอบการ ที่ผสมผสานแนวคิดของการใช้พื้นฐานมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับข้อมูลความต้องการ จากผู้บริโภค ผลิตรภัณฑ์จะมีลักษณะที่ผสมผสานความเป็นภูมิปัญญามรดกทาง วัฒนธรรมของท้องถิ่นกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในเรื่องของการใช้งาน รูปแบบ ลวดลาย วัสดุ คุณภาพ ที่มี การประยุกต์ร่วมสมัยให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้โดยตัดทอน รายละเอียดลงให้ผลิตรภัณฑ์มีความเหมาะสมต่อการใช้งานในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น (๓) กลุ่มผู้ประกอบการที่ใช้ข้อมูลความต้องการ

ของกลุ่มผู้บริโภคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นหลัก ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่เน้นความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเป็นหลัก ร่วมสมัย และเข้ากับสมัยนิยมในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้งาน รูปแบบ ลวดลาย สี สัน วัสดุที่ใช้ในการผลิตและคุณภาพของสินค้า^{๓๒}

๒.๔.๑ คุณค่าของงานหัตถกรรม

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ^{๓๓} กล่าวถึงความหมายของคำว่า หัตถกรรมว่าเป็นศิลปะของกลุ่มชนที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวบ้านหรือชนบทแต่ต้องเป็นกลุ่มชนที่มีเอกลักษณ์ร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของกลุ่มชน อาจสนองความเชื่อเพื่อความสุขทางจิตใจหรือเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อขาย แลกเปลี่ยนกัน ในชุมชนของตนมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและมีลักษณะเฉพาะถิ่นของตนเอง นอกจากนี้

ประเทือง คล้ายสุบรรณ^{๓๔} กล่าวถึงความหมายของงานหัตถกรรมพื้นฐานว่า เป็นงานช่างหรืองานฝีมือของชาวบ้านที่ประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้สอยในบ้าน ใช้เป็นสิ่งที่สนองความเชื่อ ด้านประเพณี ศาสนา

นอกจากนี้ แนวทางในการพัฒนางานหัตถกรรมบนพื้นฐานความเป็นภูมิปัญญา มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และความต้องการ ความพึงพอใจของผู้บริโภคจะต้องยึดหลักการ ออกแบบและพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้เกิดความยั่งยืน โดยการสร้างสรรค์ ผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า ๔ ประการ ดังนี้^{๓๕}

๑) คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity values) ประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาแต่อดีตเปรียบเสมือนองค์ความรู้ และภูมิปัญญาของสังคมนั้นที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของอาหารการกิน เครื่องมือของใช้เครื่องแต่งกายและที่อยู่อาศัย รวมถึงพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ในการรักษาโรค มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นของตนเอง ซึ่งการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมสามารถนำภูมิปัญญาและเรื่องราว

^{๓๒} ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา, “ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปะ, ปีที่ ๓๖ (๑) (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙), หน้า ๗๑-๗๓.

^{๓๓} วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. *มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน*, (กรุงเทพฯ: บริษัทต้นอ้อแกรมมีจำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๒๙.

^{๓๔} ประเทือง คล้ายสุบรรณ, *วัฒนธรรมพื้นบ้าน*, (พระนครศรีอยุธยา: ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕๘.

^{๓๕} อ่างแล้ว, ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา, “ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะ, หน้า ๗๑-๗๓.

ทางประวัติศาสตร์ ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว น่าสนใจ และมีคุณค่า นำมาถ่ายทอดสู่งานหัตถกรรมสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นนั้นเพื่อสื่อสารให้ผู้บริโภคได้รับทราบถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมที่มีลักษณะเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนนั้น

๒) คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต (material and process values) คุณค่าของวัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเฉพาะภายในแหล่งพื้นที่นั้น เจริญเติบโตได้ดีในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ มีคุณสมบัติพิเศษ มีสีส่นและพื้นผิวเฉพาะตัวสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องมือใช้สอยสู่งานหัตถกรรมซึ่งผลิตจากวัสดุธรรมชาติของท้องถิ่น รวมถึงกรรมวิธีการผลิต เทคนิคเฉพาะในการผลิตด้วยทักษะฝีมือและความชำนาญจาก ภูมิปัญญาที่มีการถ่ายทอดกันมารุ่นสู่รุ่น มีความประณีตและมีคุณภาพตามมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้กำหนดไว้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

๓) คุณค่าทางความงาม (aesthetic values) ผู้สร้างสรรค์งานหัตถกรรมจะพิจารณาความงาม จากการแสดงออกผ่านทางรูปร่าง รูปทรง สีส่น ลวดลาย พื้นผิว ที่เกิดจากการประสานกลมกลืนกันขึ้นมา ซึ่งเป็นผลมาจากแรงบันดาลใจสิ่งที่ได้เรียนรู้จากธรรมชาติและสภาพแวดล้อมรวมถึงลักษณะการใช้งานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและนำมาออกแบบสร้างสรรค์ถ่ายทอดลงสู่ผลงานที่แสดงออกถึงคุณค่าทางความงามและคุณค่าทางศิลปะของตนเองในแต่ละสังคมชุมชนที่แตกต่างกันเพื่อกระตุ้นอารมณ์ และความรู้สึกรักใคร่ให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้มีความประทับใจและดึงดูดให้มาใช้สอย

๔) คุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย (functional values) ตอบสนองความต้องการเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้งานทางด้านกายภาพทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ได้แก่ ขนาดสัดส่วนของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งาน มีความปลอดภัย แข็งแรงตามอายุ การใช้งาน และประโยชน์ใช้สอยทางด้านจิตใจสร้างให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจของ ผู้บริโภคเมื่อแรกพบเห็น ได้แก่ มีความน่าสนใจ เป็นเอกลักษณ์ ความมีคุณค่ามากกว่า ราคาที่จำหน่าย ความน่าเชื่อถือในงานหัตถกรรม และแสดงถึงภาพพจน์ความมีสถานะของผู้ใช้การสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า ๔ ประการ ได้แก่ คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต คุณค่าทางความงาม และคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย ที่ได้กล่าวมานั้นจะต้องนำมาประสานบูรณาการ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนา สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณค่า เกิดความยั่งยืน และสามารถเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้กับผู้ผลิต ผู้จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

สรุปได้ว่า คุณค่าของงานหัตถกรรม หมายถึง ผลงานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ที่มีประโยชน์ และมีคุณค่า ทำจากวัสดุธรรมชาติและใช้เครื่องมือพื้นบ้านในการผลิตด้วย ทักษะฝีมือและความชำนาญที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดเป็นผลงานหัตถกรรมที่มีคุณค่า เพื่อนำมาใช้งานให้สอดคล้อง

กับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น

๒.๔.๒ แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไว้ในหนังสือ หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้ ^{๓๖}

การออกแบบ คือ กิจกรรมการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นการกระทำของมนุษย์ ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการแจ้งผลเป็นสิ่งใหม่ ๆ มีทั้งที่ออกแบบสร้างขึ้นใหม่ ให้แตกต่างจากของเดิมหรือปรับปรุงตกแต่งของเดิม ความสำคัญของการออกแบบเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ประสบความสำเร็จในตลาดและตรงตามเป้าหมาย งานออกแบบ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยการเลือกเอาองค์ประกอบมาจัดเรียงให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ ที่สามารถสนองความต้องการตามจุดประสงค์ของผู้สร้างและสามารถผลิตได้ด้วยวัสดุและกรรมวิธีการผลิตที่มีอยู่ในขณะนี้ เนื่องจากความต้องการมีมากกว่าปัจจัยการดำรงชีวิตพื้นฐาน ๔ ประการ จนเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์พยายามทำการออกแบบ และสร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจที่มีอยู่ไม่สิ้นสุด จากลักษณะงานที่เรียบง่าย ค่อยๆ เพิ่มความซับซ้อนเกี่ยวพันกัน ยิ่งขึ้นระหว่าง สิ่งของต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และระหว่างสิ่งของกับสภาพรอบตัว โดยมีผลมาจากการดำรงชีวิตและ วิทยาการทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ส่วนของขอบเขตของงานออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นวัชรินทร์ จรุงจิตสุนทรได้แบ่งออกเป็น ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handicrafts) และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (Industrial Products) ใน งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเฉพาะในส่วนของผลิตภัณฑ์หัตถกรรม โดยมีเนื้อหาข้อมูล ดังนี้

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handy crafts) ผู้ออกแบบและผู้ผลิตมักเป็นคนเดียวกัน และได้สัมผัสกับผลิตภัณฑ์นั้นตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จ มักสอดคล้องอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวเข้าไปในผลงานที่ทำ ด้วย จุดประสงค์ดั้งเดิมทำขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิต เสน่ห์ของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้อยู่ที่ความไม่เหมือนกันในรายละเอียดของผลงานแต่ละชิ้น เป็นงานประดิษฐ์ที่ละเอียดอ่อนที่เครื่องจักรทำไม่ได้ยาก

๑) องค์ประกอบของการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

(๑) คุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรมมีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

^{๓๖} วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร, หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

(๒) วัสดุและกรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น ผลิตได้จริง ใช้สอยดีเหมาะสมกับวัสดุท้องถิ่น

(๓) ความสวยงามและความน่าสนใจ รูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา

(๔) สะดวกต่อการพกพาขณะเดินทาง ขนาดพอเหมาะ บรรจุหีบห่อยากต่อการชำรุดเสียหาย

(๕) ราคาที่ซื้อได้โดยการตัดสินใจน้อย ราคาไม่แพง มีหลายราคาให้เลือก

๒) คุณประโยชน์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์

(๑) ปรับปรุงภาพลักษณ์ขององค์กร ให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง สะดุดตาและง่ายต่อการจดจำ

(๒) สร้างเอกลักษณ์สินค้า ให้เกิดสัมผัสและการรับรู้ที่ดีต่อองค์กรผ่านการใช้ผลิตภัณฑ์ ๓. รูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และส่วนอื่นที่เกี่ยวกับการออกแบบ สามารถสื่อสารกับลูกค้า ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) พัฒนาผลิตภัณฑ์เดิม ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยที่ดีขึ้นทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ

(๔) เพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้นเพื่อนำไปสู่การเพิ่มราคาสินค้าได้

(๕) ลดต้นทุน เพิ่มผลกำไร เช่น ออกแบบให้ผลิตง่าย ลดขั้นตอน เลือกใช้วัสดุภายในประเทศ

(๖) ขยายตลาดสินค้า เช่น สร้างผลิตภัณฑ์ที่สนองประโยชน์ใช้สอยใหม่ สร้างความต้องการใหม่ สร้างตลาดกลุ่มเป้าหมายใหม่

๓) คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ดี

(๑) ความแปลกใหม่ (Innovative) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ซ้ำซากมีการนำเสนอความแปลกใหม่ ในด้าน ต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ใช้สอยที่ต่างจากเดิม รูปแบบใหม่ วัสดุใหม่ หรืออื่นๆ ที่เหมาะสมกับสภาพ ความต้องการของผู้บริโภคในตลาดนั้น

(๒) มีที่มา (Story) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประวัติ มีที่มาหรือเล่าเรื่องได้ไม่ว่าจะเป็นต้นกำเนิด ความคิดรวบยอดของการออกแบบให้ผู้บริโภคทราบเรื่องราวเหล่านั้นได้ เช่น นาฬิกาของประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ กล่าวถึงต้นกำเนิดมาจากการงานช่างฝีมือในหมู่บ้านที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งที่มีการสืบทอด กันต่อๆ จนถึงปัจจุบันเป็นต้น

(๓) ระยะเวลาเหมาะสม (Timing) การนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดนั้นเหมาะสมตามฤดูกาล หรือตามความจำเป็น หรือเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อกันฝน หรือร่ม ก็ควรจะออกสู่ตลาดช่วงฤดูฝน ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าชุดนักเรียนก็ควรออกสู่ตลาดช่วงฤดูกาลก่อน เปิดภาคเรียน เป็นต้น

(๔) ราคาพอสมควร (Price) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาขายเหมาะสมกับกำลังซื้อของผู้บริโภคในตลาดนั้น โดยอาศัยการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้บริโภคให้ได้ข้อมูลก่อนทำการออกแบบและผลิต

(๕) มีข้อมูลข่าวสาร (Information) ข้อมูลข่าวสารของตัวผลิตภัณฑ์ควรจะสื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบ และเข้าใจอย่างถูกต้องในด้านประโยชน์และวิธีการใช้งาน เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรและ ผลิตภัณฑ์

(๖) เป็นที่ยอมรับ (Regional Acceptance) ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือกลุ่มสังคมเป้าหมาย ไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เสื่อมเสียหรือขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมหรือศาสนา

(๗) มีอายุการใช้งาน (Life Cycle) ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องมีความแข็งแรง คงทนต่อสภาพของการใช้งาน หรือมีอายุการใช้งานที่เหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์และราคาที่จำหน่าย^{๓๗}

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

๒.๕.๑ ความหมาย การสร้าง และประเภทของเครือข่าย

ความหมายของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ^{๓๘} กล่าวว่า “เครือข่าย” คือ ขบวนการสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นไม่ขึ้นต่อกัน

ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์^{๓๙} กล่าวว่า เครือข่าย คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูป หรือจัดระเบียบ โครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมียุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกัน หรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นเครือข่ายสมาชิกไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระ หรือความเป็นตัวของตัวเองของคน หรือองค์กรนั้น ๆ

นฤมล นิราทร^{๔๐} กล่าวว่าเครือข่ายหรือ Network มีความหมายได้หลาย ลักษณะซึ่ง หากมองในเชิงโครงสร้างเครือข่าย หมายถึง กลุ่มของจุดต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันด้วยเส้นโดยจุดต่าง ๆ คือ บุคคลหรือกลุ่ม ส่วนเส้นที่เชื่อมนี้คือ ความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ มีต่อกัน

^{๓๗} อ่างแล้ว, วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร, หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์, หน้า ๑๖.

^{๓๘} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย, (กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๓๙} ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์, การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย, วารสารพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙ (กันยายน), ๒๕๔๒, หน้า ๒๖-๓๐.

^{๔๐} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณา, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

ประเวศ วะสี^{๔๑} กล่าวถึง เครือข่ายทางสังคมที่มีการขยายตัวออกไปว่า เครือข่ายทางสังคมจะคล้ายเครือข่ายในสมอง โดยโครงสร้างของสมองนั้นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับที่สูงเพื่อการมีชีวิตรอด และโครงสร้างทางสังคมจะมีวิวัฒนาการไปเหมือนโครงสร้างทางสมองมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของสังคม จากสังคมใช้อำนาจไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการที่จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้นั้น จะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมจากแนวตั้งไปเป็นเครือข่ายสังคมที่มีการโยงใยความสัมพันธ์ในทุกทิศทาง เป็นเครือข่ายทางสังคมแห่งกัลยาณมิตรหรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Social Networks) โดยที่เครือข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องหรือมีการขยายแนวคิด กระบวนการ ออกไปจึงจะสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^{๔๒} ให้ทัศนะเกี่ยวกับนิยามของเครือข่ายว่า มีความหมายแตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละคน และให้นิยามของเครือข่ายเพื่อการปฏิรูปการศึกษาว่า หมายถึง “การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงานหรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสาน เชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปฏิรูปการศึกษา” กลุ่มเครือข่ายนั้น ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

สรุป เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงบทบาทของกลุ่มบุคคล องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ด้วยความสมัครใจ ซึ่งเครือข่ายมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการพัฒนาหรือจัดรูปแบบการทำงานด้วยระบบใหม่ เป็นความร่วมมือกันในลักษณะการประสานงานกันในแนวราบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการระดมสรรพกำลังร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาด้วยการให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

การสร้างเครือข่าย

ปาริชาติ วลัยเสถียร ^{๔๓} ได้สรุปกระบวนการสร้างเครือข่ายไว้ ดังนี้

๑. ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานหรือฝ่ายจัดการตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งพิจารณาองค์กรต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายในการทำงาน คำถามในขั้นตอนนี้คือ ๑)

^{๔๑} ประเวศ วะสี, **ชุมชนเข้มแข็ง ทูทางสังคมไทย**, หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง ลำดับที่ ๑, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙.

^{๔๒} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**, (กรุงเทพฯ : ส. เอเซียเพลส, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

^{๔๓} ปาริชาติ วลัยเสถียร, **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**, (กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๓), หน้า ๓๐.

จะเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับองค์กรใด ๒) จะได้รับประโยชน์หรือต้องสละประโยชน์ด้านใดบ้างในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ๓) ระยะเวลาใดในการเข้าร่วมเครือข่าย คำตอบสำหรับคำถามเหล่านี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อระยะเวลาในการทำงานผ่านไประยะหนึ่งแล้ว

๒. ขั้นติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นเครือข่าย หลังจากที่ได้ตัดสินใจในองค์กรที่เห็นว่าเหมาะสมในการเข้าร่วมเครือข่าย จะเป็นขั้นตอนของการติดต่อสัมพันธ์เพื่อชักชวนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการทำงาน ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีความต้องการเหมือนกันและต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการเหมือนกัน ดังนั้น จะต้องสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับ รวมทั้งความไว้วางใจระหว่างกัน เป็นขั้นตอนของการปลูกจิตสำนึกโดยการให้รางวัล กระตุ้นให้อยากแก้ปัญหาร่วมกัน อาจเรียกขั้นตอนนี้ว่า เป็นขั้นตอนการเตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย

๓. ขั้นการสร้างพันธมิตรร่วมกัน เป็นขั้นตอนของการสร้างความผูกพันร่วมกันซึ่งหมายถึงการตกลงในความสัมพันธ์ต่อกัน ในขั้นตอนนี้องค์กรจะเข้าสู่การตกลงที่จะทำงานร่วมกันซึ่งในการที่จะทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา กลุ่มองค์กรจะต้องมีความรู้ที่จำเป็นซึ่งอาจจะทำโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ และอาจเรียกขั้นตอนนี้ว่ากลุ่มศึกษาเรียนรู้ (Learning Group) หากพิจารณาในประเด็นของระดับการสร้างเครือข่ายก็จะเป็นขั้นตอนของ informal cooperation

๔. ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนที่การสร้างเครือข่ายปรากฏผลงานเป็นรูปธรรม เป็นขั้นตอน การเริ่มทำกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีการตกลงในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งเริ่มต้นด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่ม กำหนดกิจกรรม จัดวางข้อตกลงในการทำงาน กำหนดบทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่ม เป็นต้น ในขั้นกลุ่มกิจกรรม (Action Group) หากพิจารณาในประเด็นระดับการสร้างเครือข่ายเรียกว่าเป็นขั้นตอนของ Formal Agreement

๕. ขั้นตอนการขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่ม หลังจากขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์จนนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกัน จนมีผลงานปรากฏเป็นที่เด่นชัด องค์กรเครือข่ายรู้สึกว่าได้รับผลประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์จะแน่นแฟ้นขึ้น การเรียนรู้ร่วมกันนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานฝ่ายปฏิบัติการแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสัมพันธ์ด้วยความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ซึ่งจะนำไปสู่การขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่มตามพื้นที่หรือตามลักษณะกิจกรรม ในด้านระดับการสร้างเครือข่าย ขั้นตอนนี้อาจอยู่ในระดับการเข้า “ลงทุน” ในองค์กรใหม่ (Minority Investment) และการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน (Joint Venture)

๖. ขั้นติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงานตามแผน ที่เกิดจากเครือข่ายความร่วมมือเพื่อไปสู่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานนั้นการสร้างเครือข่ายจะต้องเริ่มจากตัวแทนที่มีโอกาสจะแผ่ขยายแตกสาขาของเครือข่ายออกไปได้ โดยคำนึงถึง

จุดเริ่มต้นที่สำคัญจุดใดจุดหนึ่ง หรืออาจจะเริ่มพร้อมกันในหลาย ๆ จุดที่มีความพร้อม เช่น ในกลุ่มข้าราชการ กลุ่มประชาชน ให้เริ่มในลักษณะประชาชนเป็นศูนย์กลางที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสร้างกลุ่มผู้นำให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในรูปของการบริหารสภาตำบลที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยที่คณะกรรมการเหล่านี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

การสร้างเครือข่ายจะเป็นลักษณะของการส่งต่อ การสืบทอดการสื่อสารซึ่งกันและกัน เช่น การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชน คงจะต้องอาศัยบทบาทจากหลากหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐจะช่วยประสานเสริมสร้าง สนับสนุนการเรียนรู้ของประชาชนในวิถีชีวิตซึ่งผู้นำจะเป็นผู้ประสานงานการเรียนรู้ต่าง ๆ ในระดับชุมชน มีการใช้วิธีการสื่อสาร ที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกเกิดแนวความคิด (Concept) ที่ไม่ใช่วิธีการสั่งการ เป็นการสื่อสารในระดับที่ก่อให้เกิด

ความเข้าใจแบบยืนยันทันได้ (Positive Approach) และที่สำคัญที่สุดก็คือ ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานระหว่างบุคคลภายในหรือจากหน่วยงานภายนอก จะต้องสร้างจิตสำนึกร่วมกันว่าจะทำเพื่ออะไร มีคุณค่าอย่างไร เมื่อประสานแล้วผลที่ตามมาจะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการทั้ง คน องค์กรและชุมชน

ประเภทของเครือข่าย

สหทยา วิเศษ^{๔๔} ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. เครือข่ายที่แบ่งตามลักษณะการเกิดของเครือข่าย โดยเครือข่ายประเภทนี้อาจแบ่งเป็นเครือข่ายในด้านต่าง ๆ คือ

๑.๑ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งของภาครัฐ เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน เครือข่ายอาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีกระบวนการทำงานและโครงสร้างที่ค่อนข้างเป็นทางการ มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่กำหนดมาจากภาครัฐ และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ

๑.๒ เครือข่ายที่เกิดจากการสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งมีการรวมกลุ่มเครือข่ายตามประเด็นปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้น เช่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเงินชุมชน ด้านสุขภาพ ด้านเกษตรกรรม โดยที่ลักษณะของเครือข่ายประเภทนี้จะเป็นกลุ่มเครือข่ายที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีลักษณะไม่เป็นทางการ มีการจัดโครงสร้างที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ซึ่งอยู่ในลักษณะแนวนราบ (Horizontal) ไม่มีประธาน มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในการนำเพื่อพัฒนาศักยภาพของตน

^{๔๔} สหทยา วิเศษ, องค์กรเครือข่ายในจังหวัดพะเยา, เอกสารรายงานการวิจัยโครงการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เสนอสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (นนทบุรี : สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑.

๑.๓ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการก่อตัวของภาคประชาชน หรือเครือข่ายภาคประชาชน โดยเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการเรียนรู้ การสั่งสมประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเชื่อมโยงกระบวนการนั้นเป็นเครือข่าย เช่น เครือข่ายวัฒนธรรมพื้นบ้าน เครือข่ายปราชญ์ท้องถิ่น เป็นต้น

๒. เครือข่ายที่แบ่งตามลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ เครือข่ายที่ดำเนินการ โดยยึดภารกิจหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งเครือข่าย โดยเป็นการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมเป็นครั้งคราวตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น เครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ เป็นต้น

๒.๕.๒ องค์ประกอบและรูปแบบของเครือข่าย

องค์ประกอบของเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร^{๔๕} กล่าวว่า จุดร่วมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

๑. หน่วยชีวิต หรือ สมาชิก ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่าย และเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

๒. จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะความเป็นเครือข่าย หมายถึง การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓. การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก สิ่งที่จะยึดเหนี่ยวสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม

๔. การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่ายจะต้องมีการพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

๕. ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย ได้แก่ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกันทั้งการสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร^{๔๖} ได้จำแนกบทบาทและหน้าที่ของเครือข่าย ในสังคมไทยออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

๑. ระดับกิจกรรม/การทำงาน (ทีมทำ) ได้แก่ เครือข่ายที่เน้นกระบวนการทำงานในระดับพื้นที่หรือในประเด็นปัญหานั้น ๆ เป็นสำคัญ โดยเป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างความสัมพันธ์ไม่ซับซ้อนมีแบบแผนการปฏิบัติงานที่เป็นลักษณะคล้ายงานประจำ มีกระบวนการจัดการและ การทำงานที่เน้น

^{๔๕} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๔๗), หน้า ๕๘.

^{๔๖} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ, หน้า ๔๑.

การพึ่งพาอาศัยและทรัพยากรในพื้นที่ เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ เครือข่ายแม่บ้านเกษตรกร เครือข่ายประชาตำบล ฯลฯ ที่มีการรวมตัวกันเพื่อทำงานในกิจกรรมนั้นอย่างจริงจัง

๒. ระดับการสนับสนุนและประสานงาน (ที่มนำ) ได้แก่ เครือข่ายที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานระหว่างเครือข่ายและภาคีต่าง ๆ มีบทบาทในการส่งเสริมการทำกิจกรรมของเครือข่ายย่อยในพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ข้อมูลทางเลือกในกระบวนการทำงาน ซึ่งเครือข่ายในระดับนี้อาจเป็นทั้งเครือข่ายเชิงพื้นที่ที่มีการทำงานครอบคลุมในระดับจังหวัด หรือภูมิภาคและเครือข่ายเชิงประเด็นที่ทำงานเฉพาะด้าน

๓. ระดับการส่งเสริม /และการให้คำปรึกษา (ที่มหนุน) ได้แก่ เครือข่ายขององค์กรสถาบัน และหน่วยงานหลักทางสังคมที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนา และพัฒนาเป็นเครือข่าย เช่น การสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) สถาบันพระปกเกล้า สถาบันที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งการส่งเสริมของเครือข่ายดังกล่าวจะเป็นลักษณะของการให้คำปรึกษาและให้แนวทางการปฏิบัติแก่เครือข่ายอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ

๔. เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น เป็นความสำเร็จของเครือข่ายในการที่จะร่วมกันพัฒนาและจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นนี้มีพลังขับเคลื่อนในหลาย ๆ พื้นที่

๕. เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย ปัจจุบันประเด็นปัญหาสาธารณะจำนวนมากไม่ยอมที่เกิขึ้นและสามารถนำไปสู่ข้อยุติ ด้วยพลังของเครือข่ายและการจัดการในเชิงนโยบาย ตัวอย่างเช่น การรวมตัวกลุ่มองค์กร เครือข่ายที่ทำงานในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่พยายามผลักดันพระราชบัญญัติชุมชน ฉบับประชาชนให้มีการนำเสนอต่อการพิจารณาของรัฐสภา และการจัดทำมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศ เป็นต้น

๖. เกิดอำนาจหรือพลังอำนาจแฝงเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรและเครือข่ายอำนาจ หรือการต่อรองนี้จะไม่มีการเกิดขึ้นได้หากไม่มีการรวมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เข้าด้วยกันพลังอำนาจของการรวมกลุ่มนี้บางครั้งอาจไม่ส่งผลที่เป็นรูปธรรมโดยตรง แต่เป็นพลังหรือประโยชน์ในทางอ้อมที่บรรดากลุ่มหรือเครือข่ายอื่น ๆ ให้ความสนใจและสามารถมาเป็นการต่อรองในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้

รูปแบบของเครือข่าย

การรวมตัวเป็นเครือข่าย สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ^{๔๗} ได้อธิบายรูปแบบของเครือข่ายดังนี้

^{๔๗} สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, (กรุงเทพ ฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์), ๒๕๓๗, หน้า ๗๘-๘๑.

๑. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ การเกิดเครือข่ายที่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในอดีตนั้น เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเนื่องมาจากมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน หรือมีความเชื่อถืออย่างเดียวกัน เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรือเคยแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกัน

๒. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง การเกิดขึ้นของเครือข่าย อาจเกิดขึ้นจากการขาดความพร้อมและความต้องการของผู้นำและเครือข่าย ในบางกรณีก็เกิดจากการต่อรองขององค์กรภายนอกที่เข้าไปจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้เกิดเครือข่าย

อรรถัย อาจอ่ำและสมศักดิ์ นัคลาจารย์^{๔๘} ได้แบ่งรูปแบบของเครือข่ายไว้ ๒ รูปแบบ คือ

๑. เครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่สร้างผ่านตัวผู้นำโดยการเชิญชวนให้คนที่รู้จัก คนใกล้ชิดให้เข้ามาร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานต่างๆ และขยายต่อไปในละแวกที่อยู่อาศัย เป็นการสร้างรูปแบบเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้ช่องทางแบบไม่เป็นทางการ

๒. เครือข่ายแบบเป็นทางการ เป็นการเลือกองค์กรหรือหน่วยงานที่มีคุณภาพสูง มีบุคคลหรือสมาชิกอยู่ในองค์กรหรือหน่วยงานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นสถาบัน/องค์กรหรือหน่วยงานที่มีความสามารถเผยแพร่แนวคิดของโครงการ สู่บุคคลที่ต่างวัย ต่างอาชีพ ต่างสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ

สัมพันธ์ เตะชะอิก และคณะ^{๔๙} ได้จำแนกลักษณะของเครือข่ายออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. เครือข่ายความคิด เป็นเครือข่ายที่เน้นการทำงานด้านความคิด ความรู้ หรือเทคนิคต่างๆ เครือข่ายเหล่านี้เป็นแหล่งที่ผู้นำได้มีโอกาสเผยแพร่แนวคิดของตน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนกับคนอื่น ๆ ทำให้เกิดความคิดที่ชัดเจนขึ้น เครือข่ายความคิดมักเน้นเครือข่ายของกลุ่มคนที่อยู่บนสถานภาพที่คล้ายคลึงกัน แต่อยู่ต่างถิ่นกันได้รวมตัวกันสร้างเครือข่ายเพื่อจะได้มีเวทีในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน เช่น เครือข่ายกลุ่มครู เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

๒. เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่เน้นการช่วยเหลือ ร่วมมือกันในการทำกิจกรรมส่วนมากมักเป็นเครือข่ายภายในชุมชนที่สมาชิกของเครือข่ายอายุเป็นเครือญาติกัน หรือมีสายสัมพันธ์เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรืออาจร่วมอยู่ในกลุ่มกิจกรรมเดียวกัน สมาชิกของเครือข่ายจะช่วยเหลือหรือร่วมมือกันทำให้งานการพัฒนาประสบความสำเร็จ

๓. เครือข่ายสนับสนุน กิจกรรมการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน นอกจากจะมีความคิดในการวิเคราะห์หาทางออกในการแก้ปัญหา มีการทำกิจกรรมการแก้ปัญหาแล้ว สิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็นมาก คือ จะต้องเงินทุน ที่มาของทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนา อาจมาจากการระดมทุนภายใน

^{๔๘} อรรถัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์, เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตส์, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

^{๔๙} อ่างแล้ว, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, หน้า ๗๘-๘๑

หมู่บ้าน โดยการระดมทุนจากสมาชิก เช่น กองทุนร้านค้า กลุ่มออกทรัพย์ หรือธนาคารข้าว หรือการทอดผ้าป่า หรืออาจเป็นทุนมาจากภายนอก ได้แก่ การบริจาคหรือการช่วยเหลือของแหล่งทุนภายนอก

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า รูปแบบของเครือข่ายอาจจะมีทั้งเครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการและเครือข่ายแบบเป็นทางการทั้งนี้ทั้ง ๒ รูปแบบ เกิดจากบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมต่อไป

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนสัมมาชีพ

๒.๖.๑ ความหมาย และกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเลี้ยงชีวิต, การทำมาหากิน, งานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพ”^{๕๐} และในพจนานุกรมฉบับมติชนได้ให้ความหมายไว้ว่า “สัมมาชีพ แปลว่า อาชีพการงาน (ใช้ในทางที่ดี)”^{๕๑} มุลนิธิสัมมาชีพ ได้ให้นิยามคำว่า “สัมมาชีพ” ไว้ว่าคือ “การประกอบอาชีพ ภายใต้กรอบจริยบรรทัดที่มีสัมมาทิวเป็นตัวนำ หากกล่าวให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น จะหมายความว่า การทำมาหากินโดยไม่ได้เอากำไรสูงสุดเป็นตัวตั้ง หรือเป็นเป้าหมายสุดท้าย และต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม กล่าวคือความสุขของตน และคนทำงาน รวมถึงประโยชน์ของผู้บริโภค และผู้รับบริการเป็นหลัก โดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม และไม่มุ่งไปกระตุ้นตัณหาอันเป็นเหตุแห่งทุกข์”^{๕๒}

อี.เอฟ.ชูมาเกอร์ ได้กล่าวถึง หลักสัมมาอาชีพหรือการเลี้ยงชีพขอบเอาไว้ในหนังสือชื่อ Small is Beautiful ไว้ว่า “การวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ ใช้ตัวอย่างวิธีการจากประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นแม่แบบในการพัฒนาประเทศสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ โดยมิได้พิจารณาการดำรงอยู่ตามวิถีพุทธ” และในประเด็นของสัมมาชีพนั้น ชูมาเกอร์ได้แสดงทัศนะว่า “สัมมาอาชีพหรือการเลี้ยงชีพขอบที่ประกอบอยู่ในบรรทัดที่มีองค์แปดหรือมัชฌิมาปฎิปปทาว่าเป็นรากฐานที่ใช้วางแผนการพัฒนาประเทศสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่แนวพุทธได้”^{๕๓}

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศโดยการสร้างสัมมาชีพ ได้มีการนิยามความหมายของ “สัมมาชีพ” ว่าหมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่

^{๕๐} พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๑๒๑๑.

^{๕๑} พจนานุกรม ฉบับมติชน Matichon Dictionary of The Thai Language, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน) ๒๕๕๓, หน้า ๘๖๒.

^{๕๒} นนทกร ปริสิงห์, “สัมมาชีพ”, <สัมมาชีพ <https://ccnn๐๒.wordpress.com/about/สัมมาชีพ/>>, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๕๓} E. F. Schomacher, *Small is Beautiful*, (London: Vintage, ๑๙๙๓), p.๓๘.

เปิดเผยสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่า รายได้ (ประเวศ วะสี, ๒๕๕๒) นอกจากนี้ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต (๒๕๖๐) ได้กล่าวถึงสัมมาชีพ ชุมชน ไว้ว่าเป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศในมิติด้านเศรษฐกิจโดยการสร้างอาชีพที่ไม่เปิดเผยเงิน ตัวเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมให้มีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความ มุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน

กรมการพัฒนาชุมชน (๒๕๖๐) กล่าวว่า สัมมาชีพชุมชน คือ การพัฒนาเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก คือ “รายได้” ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงและยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยการสร้างอาชีพ ผ่านกระบวนการ “สร้างสัมมาชีพชุมชน” ขับเคลื่อนการ ดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ ภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” สอนอาชีพที่เขาต้องการอยากทำ ประกอบการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง ที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ จากนั้นกลับไปสร้างทีมและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับ ครุฑเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้านเป้าหมาย ตลอดจนติดตาม สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครุฑเรือนที่ เข้ารับการฝึกอาชีพมีความรู้และปฏิบัติอาชีพได้จริง จนพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครุฑเรือนได้อย่างมั่นคง

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับความหมายสัมมาชีพชุมชนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สัมมาชีพ คือ การประกอบอาชีพสุจริตมีศีลธรรม ส่วนความหมายของสัมมาชีพชุมชน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการสร้างอาชีพให้ครุฑเรือนในชุมชน ซึ่งยึดหลักสัมมาชีพ คือ การ ประกอบอาชีพที่ไม่เปิดเผยตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม และมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อแก้ปัญหาและ ยกระดับรายได้ของประชาชนให้ดีขึ้น มีความมั่นคงและยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (๒๕๖๐) กล่าวว่า การสร้างสัมมาชีพชุมชนขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างเป็น กระบวนการ ภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” สอนอาชีพที่เขาต้องการอยากทำ ประกอบการน้อม นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง ที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ จากนั้นกลับไปสร้างทีมและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับครุฑเรือนที่ต้องการ ฝึกอาชีพในหมู่บ้านเป้าหมาย ตลอดจนติดตาม สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครุฑเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพ มีความรู้และปฏิบัติอาชีพได้จริง จนพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครุฑเรือนได้อย่างมั่นคง กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดกิจกรรม/โครงการ ภายใต้กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บรรลุตาม เป้าหมายที่กำหนด โดยมีกิจกรรม/โครงการที่มีความเกี่ยวเนื่อง สัมพันธ์กันโครงการหลักและโครงการสนับสนุน

จากกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนมีลำดับ ขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ ๑) การพัฒนาผู้นำ สัมมาชีพ (ปราชญ์ชุมชน) ให้เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน ๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากร สัมมาชีพระดับจังหวัด ๓) การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพ ชุมชนระดับหมู่บ้าน ๔) การ ส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ๕) การสนับสนุนการจัดตั้งและ พัฒนากลุ่มอาชีพ และ ๖) การสนับสนุนการขับเคลื่อนการสร้างสัมมาชีพชุมชนโดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดำเนินงานสร้างสัมมาชีพชุมชนให้กับผู้นำและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ โดยกระบวนการทั้งหมดที่กล่าว มานี้จะต้องอาศัยความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ สำนักงานพัฒนา ชุมชน จังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ปราชญ์ชุมชน ครุฑเรือนเป่าหมาย และผู้แทนครุฑเรือน เพื่อให้ โครงการบรรลุผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

๒.๖.๒ ความสำคัญในการสร้างสัมมาชีพชุมชน

สภาพิรูปรูปร่างชาติ ได้ทำการสรุปเหตุผลความจำเป็นในการมีสถาบันซึ่งเป็นกลไกที่ ส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน ไว้ ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. เป็นที่ยอมรับกันจากทุกฝ่ายว่า ชุมชนเป็นฐานการผลิตภาคครัวเรือนที่สำคัญต่อระบบ เศรษฐกิจมหภาคของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมการทางเศรษฐกิจ ภาคการเกษตร วิสาหกิจชุมชน และภาคบริการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนมาช้านานในรูปแบบของการรวมกลุ่ม กันของคนในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากชุมชนมี ความพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วม ของประชาชนในท้องถิ่น อันเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน และ ชุมชนให้สามารถจัดการตนเองภายในชุมชนได้อย่างสมดุล และยั่งยืน แต่เนื่องจากปัจจุบันเกิดความ เหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้ประชาชนที่ประกอบสัมมาชีพในชุมชนพึ่งพิงระบบ เศรษฐกิจจากภาคแรงงานและภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก เนื่องจากขาดการส่งเสริมสนับสนุนและให้ การช่วยเหลือในด้านประกอบอาชีพที่เป็นระบบ จึงเป็นเหตุให้เกิดการย้ายถิ่น เพื่อมาประกอบอาชีพ ในเมืองหลวง จนส่อเสี่ยงกับสภาพการณ์ล่มสลายของชุมชนโดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงถือ เป็นภารกิจเร่งด่วนที่จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ชุมชนสามารถเป็นฐานในการสร้างอาชีพ และรายได้เลี้ยงดูประชาชนในชุมชนบนแนวทาง สัมมาชีพ ซึ่งเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวคิดในร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙๕ ที่ให้มีการ ปฏิรูปด้านสังคมประการหนึ่งโดยให้มีการ “ปฏิรูปกฎหมาย กฎ และกติกาต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้าง ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีสิทธิที่จะดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และทุนชุมชนต่าง ๆ จัดทำ บริการสาธารณะและจัดสวัสดิการให้แก่คนในชุมชน โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรบริหาร ท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน

๒. ในการพัฒนาระบบสมาชิกชุมชน จำเป็นที่จะต้องมียกลไกหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการสานพลัง (Synergy) องค์กรภาคีต่าง ๆ ให้เข้ามาทำงานร่วมกันแบบภาคียุทธศาสตร์ (Strategic Partner) โดยเฉพาะกับองค์กรภาคธุรกิจ ที่ปัจจุบันมีการดำเนินการบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CRS) เข้ามาทำงานร่วมกันโดยยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area Based Collaborative Development) และใช้กระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) เป็นเครื่องมือซึ่งกระบวนการพัฒนาตามแนวทางนี้จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีคุณภาพทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เกื้อกูลและไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน อันเป็นภาพที่พึงประสงค์ของทุกฝ่ายนั้น กลไกดังกล่าวนี้ ในปัจจุบันยังไม่มีองค์กรรัฐใดที่ทำหน้าที่ดังกล่าว จึงเห็นสมควรจัดตั้งสถาบันส่งเสริมสมาชิกชุมชน (องค์กรมหาชน) ให้เป็นกลไกที่ทำหน้าที่ดังกล่าว

๓. บทบาทหน้าที่ของกลไกส่งเสริมสมาชิกชุมชน ตามเหตุผลข้อ ๒ จะเห็นว่าเป็นกลไกที่จะต้องใช้บุคลากรในการทำงานที่มีความสามารถหลากหลาย (Multi Skills) เพราะมีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย (Multi Tasks) โดยเฉพาะความสามารถในการเชื่อมโยงกับองค์กรภาคธุรกิจทุกระดับให้เข้ามาร่วมเป็นองค์กรภาคียุทธศาสตร์ เพื่อร่วมกันลงไปหนุนเสริมการทำงานในชุมชน จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่จำเป็นต้องมีกลไกนี้เป็นกลไกในการทำงาน

๔. การทำงานในลักษณะนี้ มิใช่เป็นการทำงานที่ต้องไปเริ่มใหม่ แต่สามารถดำเนินการในลักษณะการต่อยอดฐานทุนที่องค์กรอื่น ๆ ทำงานอยู่เดิมแล้ว อาทิ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ของกรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น โดยกลไกส่งเสริมสมาชิกชุมชน (องค์กรมหาชน) จะต่อยอดโดยการทำหน้าที่สานพลังองค์กรภาคธุรกิจ ที่มีความประสงค์ในการหนุนเสริมชุมชนดังกล่าวให้ลงไปทำงานด้วยกัน เป็นต้น

นอกจากนี้ นพ.ประเวศ วะสี ได้ชี้ให้เห็นว่า ในปัจจุบันประเทศไทยเกิดความเหลื่อมล้ำมหาศาล ส่งผลต่อปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างแก้ไขไม่ตก จึงเสนอให้หันกลับมาเข้าใจ “ภูมิสังคม” ของประเทศไทยและพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรและฐานวัฒนธรรมของเรา “จะหายจนประเทศและอาจถึงกับรวบแบบไม่รู้โรยก็ยิ่งได้ โดยได้เสนอยุทธศาสตร์ ๓ ประการเพื่อแก้วิกฤตเศรษฐกิจ คือ (๑) ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจติดแผ่นดิน (๒) ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรม และ (๓) ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สำหรับยุทธศาสตร์เศรษฐกิจติดแผ่นดิน นพ.ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจติดแผ่นดิน” ว่า หมายถึง การสร้างสมาชิกเต็มพื้นที่ของคนทั้งแผ่นดินโดยเน้นที่เศรษฐกิจทรัพยากรขอแผ่นดิน” และยังได้อธิบายต่อว่า การมีเป้าหมายสมาชิกเต็มพื้นที่กับเป้าหมายจีดีพีอย่างเดียวนั้นต่างกัน เพราะสมาชิกนั้น หมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ สมาชิกจึงเป็นทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม และศีลธรรมพร้อมกันไป การมีสมาชิกเต็มพื้นที่เป็น

ปัจจัยให้เกิดความรุ่มเย็นเป็นสุขและศีลธรรมและเมื่อคนทั้งประเทศหายจนจะมีอำนาจซื้อมากจะทำให้เศรษฐกิจข้างบนตั้งอยู่บนฐานที่มั่นคง ไม่ใช่พึ่งแต่การส่งออกเป็นสำคัญ ซึ่งผันผวน และวิกฤตได้ง่ายตามเศรษฐกิจโลก ดังนั้น “ชุมชนที่ประกอบอาชีพโดยชอบซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยการลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชน เพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน” ^{๕๔}

ความสำคัญของการสร้างสัมมาชีพชุมชน เป็นการสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านภายในชุมชน โดยปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ชุมชนสนใจเป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายของประชาชนภายในชุมชนให้สามารถดำรงชีพได้ภายใต้หลักสัมมาชีพ คือ การเลี้ยงชีพชอบ โดยไม่เบียดเบียนใคร มีการนำหลักศีลธรรมมาใช้ในการประกอบอาชีพภายในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาและปฏิบัติจริงภายในชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนที่ยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนกันภายในชุมชน ภายใต้เงื่อนไขการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒.๗ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สัก

๒.๗.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของไม้สัก

ดร.สุริย์ ภูมิภมร ค้นคว้าและเรียบเรียงเกี่ยวกับต้นไม้ต่างๆ รวมทั้งต้นสัก ไว้ใน “พรรณพืชในประวัติศาสตร์ไทย” มีข้อมูลของต้นสักหรือไม้สัก ในแต่สมัยสุโขทัยจนถึงยุครัตนโกสินทร์ สรุปได้ดังนี้^{๕๕}

ปัจจุบัน “ไม้สัก” คือหนึ่งวัตถุดิบชั้นดีในการทำเฟอร์นิเจอร์ หรือวัสดุอุตสาหกรรมอื่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกๆ ไม้สักคือหนึ่งในสินค้าส่งออกที่สร้างรายได้หลักให้ประเทศ จนแบบเรียนยุคหนึ่งเขียนว่า “สินค้าสำคัญของไทยได้แก่ ข้าว ไม้สัก ยางพารา และดีบุก”

เริ่มจากสมัยสุโขทัย ต้นสักที่ปลูกได้ทั่วไปในไทยรวมถึงสุโขทัย แต่ศิลาจารึกสุโขทัยกลับบันทึกถึงต้นไม้ส่วนใหญ่เป็นต้นโพธิ์ แลไม้ผลต่างๆ มีเพียงศิลาจารึกวัดเสมา สุโขทัย ที่บาทหลวงสมิธค้นพบ กล่าวถึงไม้สักไว้ตอนหนึ่งว่า “ต้องการไม้สักดำสิ่งหนึ่งเพื่อบูชาครู” นอกจากนี้ก็พบไม้สักในรายการเครื่องราชบรรณาการที่ส่งไปประเทศจีน

^{๕๔} ประเวศ วะสี, แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ สร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส), ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^{๕๕} บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน). บทความ “ประวัติศาสตร์ ไม้สัก พืชเศรษฐกิจที่ใช้แทนส่วยทองคำและที่มาของการตั้ง “กรมป่าไม้”, นิตยสารศิลปวัฒนธรรม <https://www.silpa-mag.com/history> วันพฤหัสบดี ที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๔.

ในสมัยอยุธยา กลับเป็นยุคทองของไม้ฝาง โดยลูกค้าสำคัญในเวลานั้นคือญี่ปุ่น ที่ใช้ไม้ฝางทำเฟอร์นิเจอร์และสีย้อมผ้าไหม รายงานของแคมป์เฟอร์บันทึเกี่ยวกับไม้ฝางว่า โกดังสินค้าของชาวต่างชาติมีแต่ไม้ฝางกองอยู่มาก ในช่วงนั้นตลาดมีความต้องการไม้ฝางมาก แม้ในยุโรปก็มีการใช้ไม้สักทำเฟอร์นิเจอร์แล้ว แต่การส่งออกไม้สักของอยุธยามีน้อยมาก

การค้าไม้สักเริ่มเฟื่องฟูในสมัยกรุงธนบุรี มีคนพม่าเข้ามาทำไม้ในภาคเหนือของไทย โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าครองนคร เนื่องจากประเทศพม่าปิดป่าไม้สัก ในช่วงนี้เองที่ฝรั่งจากพม่าและอินเดียได้เข้ามาทำไม้ในเมืองไทย แต่คนยุโรปก็ยังรู้จักเฉพาะไม้สักอินเดีย การทำไม้สักในยุคนี้มีข้อจำกัดและระเบียบที่ยุ่งยากจากฝ่ายรัฐบาลและเจ้าครองนคร เริ่มต้นการทำไม้สักฝรั่งจึงว่าจ้างคนจีน คนพม่า และคนเหนือมาช่วยในการดำเนินงานแทน

ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การทำไม้สักยังคงอยู่ในมือของคนจีนและคนพม่า ธุรกิจการค้าไม้สักเป็นของคนจีน ส่วนการทำไม้ การชักลากไม้ เป็นของคนพม่า โดยในปี ๒๓๒๖ การค้าขายไม้สักของไทยมีมูลค่าปีละไม่เกิน ๖๓๐,๐๐๐ บาท เพราะเทคโนโลยีที่ใช้ยังล้าสมัย เงินทุนมีจำกัด และยังไม่มี การส่งออกต่อมาไม้สักมีราคาสูงขึ้น บริษัทยุโรปจึงสนใจที่จะทำไม้เสียเอง จนบางครั้งเกิดการแย่งป่า สัมปทาน ต้องแบ่งป่าสัมปทานให้เล็กลง จนสร้างปัญหาให้แก่ผู้ได้รับสัมปทาน ขณะที่ผู้ได้รับสัมปทาน ก็ทำไม้เกินกำลังผลิตของป่า มีการตัดไม้ออกมากจนยากที่ผู้ครองนครจะควบคุมได้ ปี ๒๓๗๒ จดหมายเหตุฉบับที่ ๑/๑๑๙๑ ระบุว่า ได้ตั้งให้ขุนจำเจริญรักษาเป็นเจ้าภาษีไม้ขนสัก แต่ได้ครอบคลุมถึงไม้ตะแบก ตะเคียน ยาง และไม้โอ๊กด้วย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี ๒๓๘๘ หัวเมืองฝ่ายเหนือส่งไม้สักเป็นส่วยแทนทองคำให้แก่กรุงเทพมหานคร นับว่าไม้สักมีคุณค่าสูงขึ้นมาก นอกจากนี้จดหมายเหตุ ฉบับที่ ๑๖/๑๒๐๔ มีบันทึกเรื่องการติดสินบนเจ้าพนักงานของฝรั่งที่เมาะลำเลียง เพื่อขอตัดไม้ขนสักที่อยู่ปลายเขตแดนเมืองเชียง ใหม่ เมืองลำพูน เมืองตาก และเมืองระแหง ในเวลานั้นป่าส่วนใหญ่ที่ได้มีการทำไม้เป็นป่าของเจ้าครองนคร เช่น เจ้าทิพโกสธ เป็นเจ้าของป่าเมืองปายและป่าแม่ฮ่องสอน เจ้ามาโฮตรประเทศ เป็นเจ้าของป่าขุนยวมและป่าเมืองยวม พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เป็นของป่าแม่แหะ ป่าท่าต้าง และป่าท่าสองยาง ใครที่เข้าไปตัดไม้ในเขตป่าเหล่านี้จะต้องจ่ายเงินค่าตอบแทนละ ๓-๕ รูปี (การทำกิจกรรมไม้ในช่วงนั้นจะจ่ายเงินอินเดีย) หากเจ้าของป่ามีอันเป็นไป ก็จะตกเป็นของลูกหลาน การขออนุญาตทำไม้สักนั้น ผู้ขออนุญาตจะติดต่อกับเจ้าของป่า หากตกลงกันได้ก็ทำหนังสือสัญญาไว้ในใบลาน สัญญาทำไม้จะระบุพื้นที่ที่ทำไม้เท่านั้น มิได้ระบุปริมาณไม้สักที่จะอนุญาตให้ตัด ผู้รับอนุญาตจึงพยายามที่จะกอบโกยผลประโยชน์กันอย่างเต็มที่ ส่วนการชำระเงินค่าตอบแทนของการทำสัมปทาน เงินที่ได้จะแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ เจ้าครองนครได้ส่วนหนึ่ง, เจ้าของป่าได้อีกส่วนหนึ่ง และเจ้าพนักงานที่ไปเก็บเงินค่าตอบแทนอีกส่วนหนึ่ง

รูปแบบของการเก็บค่าตอยังคงถือปฏิบัติเรื่อยมา จนปี ๒๔๑๖ มีการปรับปรุงค่าตอเสียใหม่ เมื่อพระนริศราชเสนี ข้าหลวงเมืองเชียงใหม่ขอขึ้นค่าตอเพื่อมอบให้แก่รัฐบาลกลาง เช่น ที่ป่าแม่ยมจะมีขึ้นอีก ๓ สลึง ส่วนป่าแม่ปาย, ป่าท่าต่าฝิง, ป่าท่าสองยางและป่าแม่เมยให้ขึ้นอีก ๒ รูปี หลังจากนั้นมา รัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ ก็ค่อยๆ เข้ามามีบทบาทในการทำป่าไม้มากขึ้น

ปี ๒๔๑๗ มีการตราพระราชบัญญัติรักษาเมือง จ.ศ. ๑๒๓๖ ว่าด้วยการอนุญาตทำป่าไม้สักในปีเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ตราพระบรมราชโองการว่า ด้วยการภาษีไม้ขนสักและไม้กระยาเลย จ.ศ. ๑๒๓๖ ว่าด้วยการออกอนุญาตไม้และจัดเก็บภาษีให้ได้ระเบียบและมาตรฐานเดียวกัน โดยให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ หากจะมีผู้ใดสนใจที่จะทำไม้สักให้ติดต่อผู้รักษาเมือง หรือเจ้าครองนครและขอสัตยาบันจากรัฐบาล เพื่อให้การเก็บเงินเข้าพระคลังมหาสมบัติเป็นไปอย่างมีระบบ ทางรัฐบาลกลางได้แต่งตั้งข้าหลวงใหญ่เชียงใหม่ทำหน้าที่เก็บค่าตอ ขณะที่การทำไม้สักได้ขยายตัวมากขึ้น รัฐบาลก็ได้ประกาศพระบรมราชโองการเรื่อง “ซื้อไม้ขนสัก” พ.ศ. ๒๔๒๗, ๒๔๓๐ ขณะเดียวกัน กระแสการอนุรักษ์ป่าไม้ก็เริ่มเกิดขึ้น

ปี ๒๔๓๒ พระยาดำรงคราชพลชั้นร์ ราชทูตสยามประจำกรุงเบอร์ลิน เสนอให้มีการปรับปรุงกิจกรรมป่าไม้เสียใหม่ ไม่ควรให้มีการทำไม้มากเกินไป และเสนอให้มีการจัดการป่าไม้และในพื้นที่ว่างเปล่าป่าขึ้นมาใหม่เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้

ปี ๒๔๓๕ พระยาสุรเดช-ข้าหลวงใหญ่รักษารมณชลพายัพ กำหนดให้แก้ไขสัญญาสัมปทานไม้สักใหม่อีกครั้ง ร่างสัญญาใหม่นี้ได้ระบุเพิ่มเติมว่า ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ตัดไม้สัก ๑ ต้น จะต้องปลูกไม้สักทดแทน ๔ ต้น นับสัญญาเริ่มมองเห็นความจำเป็นในการปลูกไม้สักขึ้นแทนไม้ที่ตัดไป แม้ในทางปฏิบัติจะค่อนข้างหะหลวม

ในช่วงนี้อังกฤษได้จ่ายเงินลงทุนในกิจกรรมทำไม้สักถึง ๑๔ ล้านบาท ขณะนั้นสัดส่วนการทำไม้สักเป็นบริษัทไทยร้อยละ ๔๘ บริษัทอังกฤษร้อยละ ๔๒ และอีกร้อยละ ๑๐ เป็นของบริษัทที่ฝรั่งเศสหนุนหลัง ขณะเดียวกันราชสำนักสยามก็เริ่มใช้ชาวต่างชาติในกิจการป่าไม้

หมอเอ็ม.เอ. ชิค (Dr.M.A. Cheek) ชาวอเมริกัน นายแพทย์ที่ทำการป่าไม้จันทราวย หมอชิคมีความผูกพันกับรัฐบาลสยาม และได้รับมอบหมายให้ดำเนินการค้าไม้สักไทยในตลาดต่างประเทศ และชักชวนให้บริษัทในยุโรปได้เข้ามาทำกิจกรรมป่าไม้สัก ได้เอาเงินในพระคลังเข้าทำกิจกรรมป่าไม้ แต่การบริหารหย่อนยานจนต้องรับไม้ที่ทำเป็นของหลวง จนเป็นที่มาให้เกิดความคิดที่จะให้กิจกรรมป่าไม้ทั้งหมดเป็นของรัฐ

นายเอฟ. เดอ แคสเดน สกอยด์ (Mr.F. de Castenskiold) ครูชาวเดนมาร์กของกองทหารวัง รัฐบาลจ้างให้ช่วยจัดการเก็บไม้และทำป่าไม้ที่ล้มเหลวของหมอชิค ไปช่วยพิจารณาจัดการกิจกรรมป่าไม้ภาคเหนือ แต่ได้ไปสิ้นชีวิตระหว่างการเดินทางเสียก่อน

นายเอช. เอ. สเลด ผู้เสนอให้ตั้งกรมป่าไม้ และอธิบดีกรมป่าไม้คนแรก (ภาพจาก”พรรณพืชในประวัติศาสตร์ไทย”)

ปี ๒๔๓๘ รัฐสยามว่าจ้าง นายเอช.เอ. สเลด (Mr.H.A. Slade) นายสเลดสำรวจป่าไม้ของไทยอยู่ ๔ เดือน ๒๙ วัน และเขียนรายงานถวายกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ มีข้อความที่น่าสนใจว่า

“...ป่าไม้ทั้งหลายนั้นควรต้องถือว่าเป็นทุนทรัพย์ของหลวงที่ได้ลงทุนไว้แล้วในกาลก่อนช้านาน เพื่อให้เป็นผลประโยชน์แก่คนที่เกิดในชั้นหลัง เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานป่าไม้จะต้องระวังรักษาทุนทรัพย์ของเดิมนี้อย่างดี จัดให้ได้ประโยชน์เป็นกำไรให้ได้มากตามแต่จะจัดได้ เก็บกินแต่กำไรไปเท่านั้น ไม่มีอำนาจที่จะจับต้องทุนทรัพย์ของเดิมนั้นได้เลย...”

กล่าวโดยสรุป ความเป็นมาของไม้สัก จึงเป็นที่รู้จักและมนุษย์สามารถนำมาใช้งานมาเป็นเวลาช้านาน ไม้สักจึงจัดว่าเป็นไม้ที่มีคุณค่า และมีคุณภาพดีที่สุดในว่าจะจะเป็นความทนทาน ความต้านทานสูง สามารถรักษารูปทรงได้ภายใต้สภาพความชื้นที่แตกต่างกัน ความแข็งแรงปานกลาง ตกแต่งสวยงาม น้ำหนักเบา ซึ่งถือเป็นมรดกเฉพาะระดับเหนือยอดป่าไม้เขตร้อนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๒.๗.๒ ประเภท ประโยชน์ของไม้สัก

ประเภทของไม้สัก

การแบ่งคุณลักษณะของไม้สักโดยพิจารณาจากสีของเนื้อไม้ ความแข็ง ความเหนียว และการตกแต่งของเนื้อไม้ ออกเป็น ๕ ชนิด ได้แก่^{๕๖}

๑. ไม้สักทอง - เนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลทอง เสี้ยนไม้ตรง ตกแต่งได้ง่าย
๒. ไม้สักหิน - เนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลหรือสีจาง ตกแต่งได้ง่าย
๓. ไม้สักหยวก - เนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลอ่อนหรือสีจาง ตกแต่งได้ง่าย
๔. ไม้สักไข่ - เนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลเข้มปนสีเหลืองและมีไขปนอยู่ ตกแต่งและทาสีได้ยาก
๕. ไม้สักขี้ควาย - เนื้อไม้เป็นสีเขียวปนสีน้ำตาล น้ำตาลดำดูเป็นสีเลอะ ๆ

สำหรับไม้สักที่นำมาใช้ทำเฟอร์นิเจอร์จะแบ่งเป็น ๓ เกรด คือ

๑. ไม้สักเกรดเอ หรือ ไม้เรือนเก่า - ไม้สักเกรดนี้จะได้มาจากการรื้อถอนจากบ้านเก่า มีราคาสูง ความชื้นต่ำ เพราะเนื้อไม้แห้ง สีค่อนข้างสวย ไม้จะหดตัวได้น้อยมาก และเนื้อไม้จะเป็นสีน้ำตาลทองเข้ม

๒. ไม้สักเกรดบี หรือ ไม้อป. หรือ ไม้สักสวนป่า (“อป.” ย่อมาจาก องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้) - จัดเป็นไม้สักที่มีคุณภาพดีพอสมควรเพราะปลูกในพื้นที่ภูเขา การหดตัวมีน้อย แก่นไม้เยอะกว่าไม้ นส. สีเนื้อไม้เข้มกว่าไม้ นส.

^{๕๖} เมดไทย Medthai บทความ “สักสรรพคุณและประโยชน์ของต้นสัก ๒๐ ข้อ”,

<<https://medthai.com/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%81>>. ๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

๓. ไม้สักเกรดซี หรือ ไม่นส. (“นส.” ย่อมาจาก หนังสือแสดงสิทธิทำกิน (นส.3)) - เป็นไม้สักที่มีปลุกในพื้นที่ของเอกชนหรือประชาชนทั่วไป ไม่มีคุณภาพปานกลาง มีกาตหดตัวมากกว่าไม้ ออป. ไม้เนื้อไม้อ่อนนอกเหลืองนวล และแก่นไม้มีน้อยกว่าไม้ ออป.

ประโยชน์ของไม้สัก

ไม้สักเป็นไม้เนื้อแข็ง มีความแข็งแรงเหมาะแก่การทำมาทำสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เนื้อไม้มีสารเคมีเคลือบเนื้อไม้อยู่ทำให้ปลวกและมอดไม่สามารถทำอันตรายได้ สำหรับการคัดเลือกไม้สัก ตามประเภทไม้แปรรูป ไม้ที่ใช้ไม่ต้องการความประณีตมากนัก เช่นการก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ไม้ประเภทนี้ต้องมีความแข็งแรง ควรเลือกไม้แก่นหรือไม้ที่มีอายุเหมาะแก่การตัด ไม้มีรอยชำรุดเสียหาย การเลือกไม้มาใช้ในงานประณีต ไม้ที่ใช้เป็นไม้ที่ไม่ต้องรับน้ำหนักหรือแรงดันมากมาก ไม้จะถูกนำมาประกอบเป็นรูปร่างต่างๆ เช่นบานประตู เครื่องเรือน โต๊ะ ตู้ หรือเก้าอี้ต่างๆ ที่จะทำอย่างประณีตและต้องการความสวยงามเป็นงานที่ทำได้ยากและต้องใช้ฝีมือ เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก จึงเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดตลอดมาและสามารถเข้ากันได้ดีกับบ้านในทุกรูปแบบ เฟอร์นิเจอร์นอกจากจะถูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยแล้ว ในปัจจุบันยังปรับรูปแบบให้ใช้เป็นอุปกรณ์ตกแต่งบ้านและสำนักงานอีกด้วย วัสดุที่นำมาผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์นั้นมีมากมายหลายชนิด ทั้งไม้ ปูน/คอนกรีต พลาสติก วัสดุสังเคราะห์และโลหะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ ซึ่งได้รับความนิยมมาอย่างยาวนาน ยิ่งเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้สัก จะให้ความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติ สวยงาม มีความทนทานใช้งานได้นานนับร้อยปี เข้ากันได้กับการตกแต่งบ้านทุกแบบทุกสไตล์ ข้อดีของเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก อีกประการหนึ่งคือทำความสะอาดได้ง่าย ทนร้อนและเย็นได้ดี ทนสารเคมีได้ดีเช่นกัน เฟอร์นิเจอร์ที่นิยมทำจากไม้สัก เช่น โต๊ะกินข้าว โต๊ะนั่งเล่น ตู้เก็บของ ตู้เสื้อผ้า เตียงนอน เก้าอี้ ชั้นวางของ เฟอร์นิเจอร์ และโครงโซฟา เป็นต้น

นอกจากนี้ ได้มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของไม้สักไว้ว่า ไม้สักเป็นไม้ที่เราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบตามอายุและขนาดของไม้ ตั้งแต่ไม้ซุงขนาดใหญ่ ที่นำมาแปรรูปใช้ในการก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน ไม้อัด ไม้ปาร์เก้ ไม้แกะสลัก เฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ หรือใช้ต่อเรือ รถ ทำเครื่องมือกลกรรม ฯลฯ ส่วนไม้ซุงขนาดเล็กลงมาก็สามารถนำมาทำบ้านไม้ซุงได้อย่างสวยงามและคงทน หรือนำมาผ่าซีกทำไม้โมเสก วงกบประตู และหน้าต่างได้ดี ซึ่งเป็นที่นิยมกันมาก เนื่องจากมีเนื้อไม้มีลวดลายที่สวยงาม เห็นเส้นวงปีได้ชัดเจน เนื้อไม้มีความแข็งปานกลางและทนทาน เลื่อย ผ่าไสกบตกแต่งได้ง่าย และชักเงาได้ดี ปลวก มอด ไม่ชอบทำลายเพราะมีสารเทคโทควิโนน (Tectoquinone) ทำให้มีคุณสมบัติคงทนต่อปลวก แมลง เห็ดราขึ้นได้ดินนอกจากนี้ไม้สักทองยังมีทองคำปนอยู่ ๐.๕ ppm. โดยไม้สักทอง ๒๖ ต้น จะมีทองคำหนัก ๑ บาท ในด้านความเป็นมงคล สักทองจัดเป็นไม้มงคลนาม เพราะคนไทยโบราณเชื่อว่าหากบ้านปลูกต้นสักทองไว้เป็นไม้ประจำบ้าน จะทำให้มีศักดิ์ศรี เพราะคำว่า "สัก" หรือ "ศักดิ์" หมายถึง การมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ มียศถาบรรดาศักดิ์

นอกจากนี้คำว่า "ลัก" หรือ "ลักกะ" ยังหมายถึง พระอินทร์ผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ในสวรรค์ โดยตำแหน่งที่ปลูกเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านและผู้อยู่อาศัย ให้ปลูกต้นสักทองไว้ทางทิศเหนือของบ้าน และควรปลูกในวันเสาร์ เพราะคนโบราณเชื่อว่าการปลูกไม้เพื่อเอาคุณให้ปลูกในวันเสาร์ และถ้าจะให้เป็นมงคลมากยิ่งขึ้น ผู้ปลูกควรเป็นผู้ใหญ่ที่มีผู้เคารพนับถือและเป็นผู้ประกอบคุณงามความดี ก็จะเป็นสิริมงคลยิ่งนัก^{๕๗}

สรุปได้ว่า ไม้สักเป็นไม้เขตร้อนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ในการนำมาใช้เป็นผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีราคา เนื่องจากเมื่อนำมาเป็นของใช้ภายในครัวเรือน สำหรับประดับตกแต่งทั้งดงาม ทนทาน น้ำหนักเบา และสามารถนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ โดยมีผู้ผลิตและจำหน่ายในรูปแบบอุตสาหกรรมครัวเรือน โดยนำมาทำเป็น โต๊ะ ตู้เก็บของ ตู้เสื้อผ้า เตียงนอน เก้าอี้ ชั้นวางของ เฟอร์นิเจอร์ และเครื่องใช้อื่นๆ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้มีความสวยงาม คงทน และยังมีผู้นิยมและอนุรักษ์ของใช้ครัวเรือน ผลิตภัณฑ์ไม้สักไว้ติดบ้านเพื่อเป็นสิริมงคลอีกด้วย

๒.๘ บริบทพื้นที่ที่ศึกษา

๑.๘.๑ ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

เทศบาลตำบลทุ่งไธ้ง จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.๒๕๔๒ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒ (สุขาภิบาลทุ่งไธ้ง จัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้งสุขาภิบาลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๐ ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ ตอนที่ ๑๒๕ ลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๑๐)

ลักษณะที่ตั้ง อาณาเขต เดิมเทศบาลตำบลทุ่งไธ้ง มีพื้นที่ ๔ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบล ทุ่งไธ้งแต่เนื่องจากได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การยุบรวมองค์การบริหารส่วนตำบลกับเทศบาลตำบล ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๗ โดยยุบองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งไธ้งรวมกับเทศบาล ตำบลทุ่งไธ้ง และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาทั่วไป เล่ม ๑๒๑ ตอนพิเศษ ๑๐๒ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๗ ทำให้ปัจจุบันเทศบาลตำบลทุ่งไธ้ง มีพื้นที่ ๑๓.๕ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม พื้นที่ทั้ง ๗ หมู่บ้านของตำบลทุ่งไธ้ง ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดแพร่ ประมาณ ๓ กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

^{๕๗} เมตไทย Medthai (อ้างแล้ว),. ๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลทุ่งกวาว	อำเภอเมืองแพร่	จังหวัดแพร่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลร่องฟอง	อำเภอเมืองแพร่	จังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลแม่ยม	อำเภอเมืองแพร่	จังหวัดแพร่

ลักษณะภูมิประเทศ เทศบาลตำบลทุ่งโง้ง มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มีเส้นทางสายหลักเข้าสู่ชุมชน ๒ เส้นทาง ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๑ (สายแพร่-ร้องกวาง) และถนนยุทธกิจโกศลในเขตเทศบาลมีแหล่งน้ำธรรมชาติหลายแห่ง ได้แก่ ห้วยรากไม้ ห้วยหัวช้าง ห้วยร่องฟอง ห้วยร่องม่วง เป็นต้น

ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศของเทศบาลตำบลทุ่งโง้ง มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือฤดูร้อน เป็นระยะที่ร้อนและแห้งแล้ง ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมที่พัดมาจากบริเวณ ความกดอากาศสูงในทะเลจีนใต้ อุณหภูมิสูงมีฝนเล็กน้อยเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงกลางเดือนมิถุนายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน - เดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - เดือนกุมภาพันธ์

ความเป็นมาของผ้าหม้อห้อม เป็นผ้าพื้นเมืองที่สำคัญของจังหวัดแพร่ คำว่าหม้อห้อม เขียนได้หลายแบบ เช่น หม้อห้อม, หม้อฮ่อม, หม้อห้อม ซึ่งแล้วแต่ใครจะนำมาใช้ แต่ความหมายที่แท้จริงนั้นเหมือนกันทุกคำ คือ เสื้อผ้าที่มีสีครามที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวไทยเป็นการใช้ผ้าฝ้ายที่ได้จากการทอ ย้อมด้วยสีครามที่ได้จากต้นฮ่อมหรือต้นครามจะได้ผ้ามีสีเดียวกันตลอดทั้งผืน ปัจจุบันนำมาตัดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กางเกงกระโปรง เสื้อ ผ้าเช็ดหน้า เป็นต้น งานเทศกาลต่างๆ เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ งานบุญประจำปี งานไหว้พระธาตุ การท่องเที่ยวและอื่น ๆ อีกมากมาย หม้อห้อมเป็นที่นิยมในการสวมใส่ของคนภาคเหนือ และของคนทั่วประเทศ

หม้อห้อม เป็นภาษาถิ่นเหนือ เกิดจากคำว่า หม้อ และฮ่อม แต่หลายคนเรียกเพี้ยนว่า หม้อห้อม หรือหม้อฮ่อม หรือ หม้อห้อม ซึ่งก็สามารถเรียกได้ เพียงแต่ความหมายก็เหมือนกัน คือ เสื้อผ้าที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในแบบของสีครามหม้อฮ่อมต้นฮ่อม หรือต้นคราม เป็นพืชล้มลุกในตระกูลคราม ซึ่งชาวทุ่งโง้งตำบลทุ่งโง้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ นำเอาส่วนที่เป็นลำต้น และใบมาหมักในหม้อที่บรรจุน้ำตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ทำให้ได้น้ำสีคราม ที่จะนำมาย้อมผ้าขาวให้เป็นผ้าคราม ที่เรียกกันว่า ผ้าหม้อฮ่อมซึ่งเป็นผ้าที่ชาวแพร่ และคนทั่วประเทศ นิยมใช้ทุกเพศทุกวัย ไม่เว้นแม้แต่ชาวต่างประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าชาวต่างประเทศได้นิยมชมชอบในผ้าหม้อฮ่อมกัน

เอกลักษณ์/จุดเด่นผลิตภัณฑ์ ผ้าหม้อห้อมของดีจังหวัดแพร่ มีเอกลักษณ์เฉพาะของผ้าหม้อห้อม เป็นเส้นใยฝ้ายธรรมชาติย้อมสีธรรมชาติ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการนำเอาใบฮ่อม ซึ่งเป็นพืชประจำถิ่น ผสมผสานกันอย่างลงตัวด้วยกรรมวิธีการย้อมตามสูตรโบราณ ผ่านกระบวนการทอด้วยมือผสมกับอารยธรรมท้องถิ่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ก่อเกิดเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าอาภรณ์เรียกขานกันว่า “เสื้อหม้อห้อม” พร้อมทั้งพัฒนาไปสู่สากล เป็นผลิตภัณฑ์สุทหม้อห้อม ซึ่งสามารถ

สร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอันเลื่องชื่อจนเป็นที่ยอมรับของ ชาวไทย ชาวต่างชาติที่
แวะเข้ามาชมและเลือกซื้อ

ผ้าหม้อฮ่อมเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาอนุรักษ์ถ่ายทอดและสืบ
ทอดไว้ให้เป็นสมบัติของชาวจังหวัดแพร่และคนไทยทั้งชาติจากการผลิตผ้าหม้อฮ่อมเพื่อไว้ใช้สอย
กันเองในครอบครัวสังคมและการแลกเปลี่ยนจนกระทั่งมาสู่การผลิตเพื่อจำหน่ายโดยมีกระแสการ
อนุรักษ์ผ้าหม้อฮ่อมสืบทอดมาเป็นแรงจูงใจจนสามารถทำเป็นอาชีพที่สร้างรายได้และเศรษฐกิจแก่ชุมชน
ท้องถิ่นเกิดการบริหารจัดการในหลาย ๆ ด้านเช่นการจัดตั้งเพื่อรวมกลุ่มกันเป็นสมาคม/ชมรมในการ
ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผ้าหม้อฮ่อมการจัดหาวัตถุดิบตลอดจนการลงทุนและการจำหน่าย เป็นต้นดังนั้น
จึงควรอนุรักษ์ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบทอด^{๕๘} ขั้นตอนกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมรวมถึงการ
ประยุกต์และพัฒนาารูปแบบต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดโดยไม่สูญเสียความเป็น
เอกลักษณ์ดั้งเดิมของผ้าหม้อฮ่อมซึ่งจะเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
ที่มีคุณค่านี้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบไปอันจะก่อให้เกิดความรักความหวงแหนและภาคภูมิใจใน
เอกลักษณ์ของชุมชนตนเองอีกทั้งยังสามารถนำมาประกอบเป็นอาชีพเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับ
ครอบครัวชุมชนและประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน^{๕๙}

๑.๘.๒ ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสานบ้านค่างาม ตำบลดอนมูล

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ นางสุกัญญา ฉลอม ผู้ใหญ่บ้านค่างามหมู่ที่ ๘ ตำบล
ดอนมูล อำเภอสองแคว จังหวัดแพร่ และประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้าน
ค่างาม หมู่ที่ ๘ เกี่ยวกับบริบท สภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานวิสาหกิจจักสาน พบว่าบ้านค่างาม
หมู่ที่ ๘ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสองแคว ประมาณ ๗ กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดแพร่
ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ ประชากรมีอาชีพทางการเกษตร มีการเลี้ยงสัตว์และ
ปลูกพืชผลทางการเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๘๐๐ ไร่ จำนวน
ประชากรจำนวนครัวเรือน ทั้งหมด ๑๑๗ ครัวเรือน

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านดอนนิมิต หมู่ที่ ๘ ตำบล ร่องกาศ

ทิศใต้ติดต่อกับ บ้านดอนมูล หมู่ที่ ๔ ตำบล ดอนมูล

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านค่างามหมู่ที่ ๑ ตำบล ดอนมูล

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ถนนยันตรกิจโกศล และตำบล สบสาย

คำขวัญบ้านค่างาม “บ้านค่างาม ดินแดนเกษตรกรรม เลิศล้ำงานจักสาน ดำเนินพระ
อาจารย์หมื่น”

^{๕๘} สัมภาษณ์นางยุพิน สายสำเนา วันอาทิตย์ ที่ ๒๑ เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๕๖๕

^{๕๙} สัมภาษณ์นางประภาพรณ ศรีตรัย ปราษฎ์ท้องถิ่น วันอาทิตย์ ที่ ๒๑ มกราคมพุทธศักราช ๒๕๖๕.

วิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน“ หมู่บ้านจักสานเข้มแข็ง มีความสามัคคี ประชาชนอยู่ดีกินดี น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง” อัตลักษณ์“หมู่บ้านหัตถกรรมจักสาน น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง”

คนในหมู่บ้านอาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตร ทำนาข้าว ในฤดูนาปีปลูกข้าวเหนียวเป็นส่วนใหญ่ มีปลูกข้าวเจ้าเพียงเล็กน้อยเพื่อบริโภคในครัวเรือน เพราะสภาพทั่วไปของหมู่บ้านเป็นที่นาล้อมรอบหมู่บ้าน พืชที่ปลูกภายหลังเก็บเกี่ยวเสร็จ คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง และข้าวนาปรัง ชาวบ้านค่างามเป็นชาวพื้นบ้านดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ อาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีภาษาพูดเป็นภาษาถิ่น มีความผูกพันกันเหมือนพี่น้อง พี่พวอาศัยกันเหมือนเครือญาติ มีขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดถึงความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพคล้ายคลึงกันส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมวิถีชีวิตชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรู้ที่สร้างขึ้นด้วยกัน เรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้ในหมู่พวกของตน คือการจักสานกระบุงจากไม้ไผ่ เพื่อใช้หาบข้าวเปลือกจากที่น่านำมาเก็บไว้ในยุ้งฉาง และใช้หาบข้าวเปลือกนำไปสีที่โรงสีข้าวในหมู่บ้านเพื่อนำข้าวสารมาบริโภค และได้มีการพัฒนารูปแบบ และมีการรวมกลุ่มกันคิดประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์อื่นๆ สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน และความต้องการของตลาด เช่น หวดข้าวข้าว หวดนี้ข้าว กระตัง เหมียงใส่ปลา กระจาด กะลา ไซดักปลา ตะกร้าอเนกประสงค์ พัด โคมไฟ ฯลฯ เมื่อมีผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบ และเหลือใช้ในครัวเรือนจึงรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และได้ยื่นจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม หมู่ ๘ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ รหัสทะเบียน ๖-๕๔-๐๔-๐๔/๑-๐๐๐๑ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๔๙ มีสมาชิกแรกตั้ง ๒๕ คน ปัจจุบันมีสมาชิก ๗๐ คนโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน^{๖๐}

๑. เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
๒. เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบ ความสามัคคีในกลุ่มและชุมชน
๓. เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว
๔. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
๕. ให้สมาชิกรวมกลุ่มกันขายสินค้าในราคาถูกและกำหนดราคาเป็นมาตรฐานเดียวกัน

๖. สามารถกำหนดราคาขายให้กับพ่อค้าคนกลาง

การดำเนินงานของกลุ่ม เริ่มจากการระดมทุนจากสมาชิกคนละ ๑ ทุน ไม่เกิน ๒๐ ทุน มีเงินทุนเริ่มดำเนินการ ๑,๒๐๐ บาท ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ได้รับการสนับสนุนวัสดุจักสานจากสำนักงานพัฒนาชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมูล (สร้างอาคารแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์) ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน

^{๖๐} นวัตกรรมกลุ่มหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ บ้านค่างาม หมู่ที่ ๘ ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่, (แพร่ : กลุ่มหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม หมู่ที่ ๘, ม.ป.ป), หน้า ๔.

จังหวัดแพร่ และวิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดแพร่ (เตาอบเส้นตอก) ปัจจุบันมีทุนดำเนินการ ๓๖๑,๑๓๕ บาท กิจกรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่มมีดังนี้

๑. กลุ่มจำหน่ายสินค้าเพื่อการอุปโภค บริโภคในราคาประหยัด และสมาชิกสามารถนำผลิตภัณฑ์จักสาน ขำระค่าสินค้าแทนเงินสดได้

๒. ให้สมาชิกทุกคนนำผลิตภัณฑ์จำหน่ายที่กลุ่มโดยหวด ๑ ใบ หักเงินเข้ากลุ่ม ๑ บาท

๓. ให้มีการยืมในวงเงิน ๑,๐๐๐ บาท/เดือน โดยไม่คิดดอกเบี้ย หากยืมเกิน ๑,๐๐๐ บาทคิด ดอกเบี้ยร้อยละ ๑๒ บาท/ปี

๔. สมาชิกสามารถนำสินค้ามาชำระแทนเงินสดที่ยืมได้

๕. จัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ฯ ในงานต่าง ๆ

ประโยชน์ที่ชุมชน และประชาชนได้รับจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่

๑. ประชาชนมีเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ โดยไม่ต้องกู้เงินนอกระบบ
๒. ผลิตภัณฑ์จักสานมีคุณภาพ สามารถกำหนดราคาขายได้ตามความเหมาะสม
๓. สมาชิกในชุมชนได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการจักสานจากรุ่นสู่รุ่น
๔. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาทักษะร่วมกัน
๕. สมาชิกมีความเชี่ยวชาญ สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ทั้งในชุมชน และเป็นวิทยากรถ่ายทอดนอกชุมชน

๖. มีความสามัคคีในหมู่คณะ

๗. เป็นการพัฒนาจิตใจของสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เสียสละ มีความเห็นอกเห็นใจกัน ยึดหลักประชาธิปไตย และไว้วางใจกัน

๘. วิสาหกิจชุมชนช่วยลดการจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม หมู่ที่ ๘ ได้จัดสรรผลกำไรเพื่อใช้ในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และบรรเทาทุกข์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ

๙. นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาเรียนรู้เรื่องการจักสานไม้ไผ่ในหมู่บ้าน และวิสาหกิจชุมชนฯ

สำหรับแผนการดำเนินงานของกลุ่มในอนาคตนั้นกลุ่มได้มีแนวคิดที่ว่าควร

๑. ฝึกอบรมพัฒนาฝีมือ และศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ
๒. พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเข้าสู่ตลาดประชาคมอาเซียน
๓. ฝึกอบรมเยาวชนในหมู่บ้าน ตำบล และผู้สนใจเพื่ออนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
๔. บันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่เพิ่มเติม

๕. จัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในงานกิจกรรมของอำเภอ จังหวัด และในโอกาสต่าง ๆ

๖. ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของกลุ่มฯ ในวันประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการ สถานีวิทยุชุมชน แผ่นพับและทางเว็บไซต์

แนวทางในการพัฒนากระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความยั่งยืน เพื่อเป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีแนวทางดังนี้

๑. มีแนวทางในการสร้างแกนนำวิสาหกิจชุมชนเข้ารับการอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง

๒. ส่งเสริมครอบครัวสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในด้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

๓. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้าร่วมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและกำหนดการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๔. เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมสาธิตการดำรงชีวิตแบบพอเพียงโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

๑.๘.๓ ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล

แต่เดิมนั้นตำบลดอนมูลเป็นตำบลที่มีเขตการปกครองที่ใหญ่ทั้งจำนวนประชากรและอาณาเขตพื้นที่ได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๙ หมู่ ได้แก่บ้านค่างามหมู่ที่ ๑ บ้านดอนแท่นหมู่ที่ ๒ บ้านดอนมูลหมู่ที่ ๓ บ้านดอนมูลหมู่ที่ ๔ บ้านผ้าขาวหมู่ที่ ๕ บ้านร้องเหยงหมู่ที่ ๖ บ้านหัวดงหมู่ที่ ๗ บ้านพระหลวงหมู่ที่ ๘ และบ้านพระหลวงหมู่ที่ ๙ จนถึง วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ บ้านหัวดงหมู่ที่ ๗ บ้านพระหลวงหมู่ที่ ๘ บ้านพระหลวงหมู่ที่ ๙ ได้แยกออกไปตั้งเป็นตำบลพระหลวง เพื่อสะดวกต่อการปกครองและการพัฒนาหมู่บ้าน

พ.ศ. ๒๕๓๘ ตำบลดอนมูลจึงได้แบ่งเขตพื้นที่เดิมออกเป็นหมู่บ้านใหม่ดังนี้ บ้านค่างามหมู่ที่ ๑ แบ่งแยกออกเป็นบ้านค่างามหมู่ที่ ๘ บ้านดอนแท่นหมู่ที่ ๒ แบ่งแยกออกเป็นบ้านดอนแท่นหมู่ที่ ๗ และบ้านป่าจั่วหมู่ที่ ๑๐ บ้านดอนมูลหมู่ที่ ๔ แบ่งแยกออกเป็นบ้านดอนมูลหมู่ที่ ๙ ปัจจุบันตำบลดอนมูลมีประชากรจำนวน ๗,๔๙๒ คน เพศชาย ๓,๕๘๙ คน เพศหญิง ๓,๙๐๓ คน หลังคาเรือนจำนวน ๒,๘๗๔ หลังคาเรือน และจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ดังนี้ บ้านค่างามหมู่ที่ ๑ ,บ้านดอนแท่นหมู่ที่ ๒ ,บ้านดอนมูลหมู่ที่ ๓ ,บ้านดอนมูลหมู่ที่ ๔ ,บ้านผ้าขาวหมู่ที่ ๕ ,ร้องเหยงหมู่ที่ ๖ ,บ้านดอนแท่นหมู่ที่ ๗ ,บ้านค่างามหมู่ที่ ๘ ,บ้านดอนมูลหมู่ที่ ๙ ,บ้านป่าจั่วหมู่ที่ ๑๐

อาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ทิศใต้ ติดกับ

ตำบลช่องลม เทศบาลตำบลสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลบ้านเหล่า
อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลพระหลวง และตำบลสบสาย อำเภอสูงเม่น
จังหวัดแพร่

อาชีพ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ไม้ฉำฉา ทำนา ทำสวน ค้าขาย
และข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ

ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญ งานประจำปีปิดทองพระหลวงพ่อศรีสรรเพชร (หลวงพ่อ
สมนึก) ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนเจ็ดเหนือ ส่วนใหญ่จะตรงกับเดือนเมษายนของทุกปี

การแต่งกาย ในอดีตกาลผู้ชายใส่เสื้อผ้าหม้อห้อม สวมกางเกงก๊วย (กางเกงขาก๊วย) ผู้หญิง
ใส่เสื้อ หม้อห้อมแขนยาว และ นุ่งซิ่นแล้ว

วัด ตำบลดอนมูลมีวัดจำนวน ๔ วัด ได้แก่ วัดดอนมูล (สำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๑๒
จังหวัดแพร่) วัดดอนแท่น วัดค่างามและวัดดุมิงคล (วัดร้องแห่) โบสถ์คริสต์จำนวน ๑ แห่ง
(หมู่ ๗ ดอนแท่น) พระธาตุที่สำคัญ คือ พระธาตุแก้วสกลเมือง วัดบ้านดอนแท่น พระธาตุศรีดอน
มูล วัดบ้านดอนมูล

สถานศึกษา โรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่จำนวน ๑ แห่ง คือโรงเรียนสูงเม่นชนูปถัมภ์
โรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนดอนมูลวิทยาคาร (พ.ศ.๒๕๕๕ โรงเรียนบ้าน
ดอนแท่นได้รวมกับโรงเรียนดอนมูลวิทยาคาร) โรงเรียนบ้านหัวดงและโรงเรียนบ้านค่างาม โรงเรียน
พระปริยัติธรรม ๑ โรง คือ โรงเรียนวัดร้องแห่วิทยาคม ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน จำนวน ๒ แห่ง คือ
ศูนย์เด็กเล็กบ้านดอนแท่นหมู่ ๒ และศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนบ้านค่างามหมู่ ๘

สถานบริการสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลสูงเม่น (หมู่ ๗ ร้องแห่) โรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพ ตำบลดอนมูล (หมู่ ๒ ดอนแท่น)

การปกครอง ด้านการปกครองตามคำบอกเล่าของผู้สูงอายุและจากการค้นคว้าเอกสาร
ประวัติของบ้านดอนมูลทราบว่า ผู้นำตำบลดอนมูลหรือกำนันตำบลดอนมูลส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่
ในบ้านดอนมูล (หมู่ ๓, หมู่ ๔ และ หมู่ ๙) ซึ่งทราบว่ากำนันคนแรก คือ พ่อขุนมุข ดอนดง
ภูมิลำเนาอยู่บ้านดอนมูลหมู่ที่ ๔ เรียงลำดับผู้นำหรือกำนันที่ปกครองตำบลดอนมูล ดังนี้

๑. พ่อขุนมุข ดอนดง พ.ศ.ไม่ปรากฏ
๒. พ่อใหญ่เทพ สมร (เทพศุกร) พ.ศ.ไม่ปรากฏ - ๒๔๘๒
๓. นายเตียง สมร (เทพศุกร) พ.ศ.๒๔๘๒ - ๒๕๑๔
๔. นายวิโรจน์ พอจิต พ.ศ.๒๕๑๔ - ๒๕๔๑
๕. นายบุญมี ดังก้อง พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๖
๖. นายส่วย สมร พ.ศ.๒๕๔๖ - ๒๕๔๘
๗. นายมานิตย์ ดังก้อง พ.ศ.๒๕๔๘ - ๒๕๕๑

๘. นายวสันต์ ปารมัลย์ พ.ศ.๒๕๕๑ – ปัจจุบัน

๑.๘.๔ ชุมชนลัมมาชีฟไม้สักบ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์บ้านบวโกโป่งเป็นหมู่บ้านที่โดดเด่น แผนผังของหมู่บ้านเป็นรูปสามเหลี่ยมก้นเรือซึ่งแนวเขตล้อมรอบไปด้วยทุ่งนา ไม่ติดกับหมู่บ้านอื่นใด ความยาวตั้งแต่หัวบ้านถึงท้ายบ้าน ๒.๙๐ กิโลเมตร บ้านบวโกโป่งตั้งอยู่ในตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ทางทิศใต้ของอำเภอสูงเม่นประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้สักบริเวณที่ตั้งบ้านบวโกโป่งสมัยก่อนเป็นที่ราบมีลานกว้างมีแอ่งน้ำเป็นที่ชุมชนของสัตว์ป่าที่ลงมากินน้ำ คำว่า “บวโก” แปลว่าแอ่งน้ำ ขนาดเล็กที่ควายป่าชอบนอนและ คำว่า “โป่ง” แปลว่า บริเวณที่มีดินเค็ม (ดินโป่ง) สัตว์ป่าชอบมาหากินดินโป่ง พ่อแสน แม่สี บ้านดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ได้อพยพลูกหลานจำนวน ๒๐ ครอบครัว มาตั้งหมู่บ้านเป็นชุดแรกในปี พ.ศ. ๒๓๒๖ คือบริเวณบ้านบวโกโป่งในปัจจุบัน บ้านบวโกโป่งแบ่งการปกครองเป็น ๕ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๓,๔,๙,๑๐ และ ๑๑ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายไทย สัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ อยู่ในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ นอกจากนี้ชุมชนแห่งนี้เคยปรากฏเหตุการณ์หรือสถานที่เกิดประวัติศาสตร์ ได้แก่ บ้านบวโกโป่งในอดีตเคยเป็นที่หยุดพักชั่วคราวของเงี้ยวก่อนที่จะเข้ามาปล้นเมืองแพร่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๕

หมู่ ๓ มีพื้นที่ ๑๘๕ ไร่ จำนวนครัวเรือน ๑๓๗ ครอบครัว มีจำนวนประชากร ๔๖๒ คน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มอุดมสมบูรณ์ มีน้ำไหลผ่านเหมาะแก่การทำเกษตร ทำนา ทำสวน ปลูกถั่วเหลือง พืชผักสวนครัว

หมู่ ๔ มีพื้นที่ ๓ ตารางกิโลเมตร จำนวนครัวเรือน ๔๒๔ ครัวเรือน มีจำนวนประชากร ๑,๐๒๕ คน ลักษณะภูมิประเทศ เป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู อาชีพ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย เกษตรกร พนักงานประจำเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ ธุรกิจส่วนตัว

หมู่ ๙ หมู่บ้านบวโกโป่ง หมู่ ๙ แยกออกมาจากหมู่ ๓ ตำบลน้ำชำ จังหวัดแพร่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ พื้นที่ทั้งหมดยาวประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า มี ๒๕๒ ครัวเรือน จำนวนประชากร ๖๒๔ คน อาชีพค้าขาย เกษตรกร ทำงานประจำ/ข้าราชการและทำงานประจำเอกชน/บริษัท/โรงงาน

หมู่ ๑๐ บ้านบวโกโป่ง หมู่ ๑๐ เป็นหมู่บ้านเก่าที่อยู่กับหมู่บ้านบวโกโป่ง หมู่ ๔ และได้แยกออกจากหมู่ ๔ ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๓๑ ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ มีพื้นที่ ๒๗๔ ไร่ ประชากรประกอบอาชีพทำไม้สักแปรรูป ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมครัวเรือน อาชีพ ทำนา รับจ้างและค้าขาย จำนวนประชากร ๑,๑๐๔ คน จำนวนครัวเรือน ๓๑๗ ครัวเรือน อาชีพ อาชีพหลัก งานประจำเอกชน/บริษัท/โรงงาน ค้าขาย งานประจำ/ข้าราชการ อาชีพเสริม อุตสาหกรรมครัวเรือน ค้าขาย รับจ้าง

หมู่ ๑๑ บ้านบวโปงเดิมเป็นบ้านบวโปง หมู่ ๓ จัดตั้งตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๔๗๕ และได้ทำการแยกหมู่บ้านออกจากหมู่ ๓ เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๐๐ ไร่ ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่พื้นที่ราบลุ่มทุ่งนาและบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของราษฎรมีพื้นที่เหมาะสมกับเกษตรและเลี้ยงสัตว์ จำนวนครัวเรือน ๒๒๖ ครัวเรือน จำนวนประชากร ๘๕๒ คน อาชีพหลักของครอบครัว ทำงานประจำ/บริษัท/โรงงาน ค้าขาย เกษตร อื่นๆ อาชีพเสริม ปลูกผัก อาชีพเลี้ยงสัตว์ อาชีพรับจ้าง

การประกอบอาชีพทั้งการเกษตรและทำผลิตภัณฑ์ไม้สักแต่เป็นทำเป็นอาชีพในครัวเรือน ยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน และจัดตั้งสหกรณ์ในชุมชนเล็กแต่ยังไม่ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ที่เป็นที่ต้องการของลูกค้าและช่วงนี้เผชิญกับสถานการณ์โควิด-19 ทำให้การค้าขายผลิตภัณฑ์ไม้สักค่อนข้างขายได้น้อยลงส่วนมากจะขายได้ตามคำสั่งซื้อของลูกค้าเป็นส่วนใหญ่ อาชีพการผลิต ผลิตภัณฑ์ไม้สักแปรรูปในชุมชนจะมีการสืบทอดโดยส่งต่อรุ่นต่อรุ่น และในปัจจุบันก็มีการสอนให้กับเด็กที่สนใจและยังไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง การทำผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบ้านน้ำช้างส่วนใหญ่จะผลิต ผลิตภัณฑ์ชิ้นใหญ่ ผู้ผลิตยังขาดความรู้และเทคนิคต่างๆในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้สักที่จะตอบสนองต่อลูกค้า

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิตพนธ์ ชุมเกต, ผศ.ดร. ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหนังแพะ ชีสนมแพะแปรรูป ผลิตภัณฑ์นมแปรรูป งานศิลปหัตถกรรม เช่น หมอนหนุน ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดกระถิน ผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก ผลิตภัณฑ์จากรกบวบหอม ผลิตภัณฑ์จากใบตะโก เป็นต้น วัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น สำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าของหมู่บ้านไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ควรสื่อให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นดูมีคุณค่า มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่นเน้นเรื่องราว วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านไทยมุสลิม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนแข็งแรงขึ้น นำรายได้ให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น สำหรับแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมุสลิมสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรกคือ การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่ประกอบด้วย การเรียนรู้ ภูมิปัญญา การรวมกลุ่ม และการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ส่วนที่สอง คือกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยพิจารณาถึงทุนของชุมชน การสำรวจตลาด และส่วนที่ ๓ เป็นการจัดการชุมชน

เพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง^{๖๑}

อัสตา ปกมนตรีและสุดาวรรณ สมใจ ศึกษาวิจัยเรื่อง การเพิ่มมูลค่า การพัฒนาขีดความสามารถและปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการตลาดอย่างยั่งยืนของสินค้าพรีเมียมโอท็อปจากผักตบชวา ผลการศึกษาพบว่า การน้อมนำประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเพิ่มมูลค่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาขีดความสามารถมีอิทธิพลต่อการตลาดอย่างยั่งยืนของสินค้าพรีเมียมโอท็อปจากผักตบชวา โดยการเพิ่มมูลค่า มีอิทธิพลโดยรวมต่อการตลาดอย่างยั่งยืนของสินค้าพรีเมียมโอท็อปจากผักตบชวามากที่สุด รองลงมา คือการน้อมนำประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ^{๖๒}

รัชฎาภรณ์ เกตานนท์ แนวแห่งธรรม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษา พบว่า

๑. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่า และคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ และกลุ่มอาชีพ มีความต้องการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมไทยให้มากขึ้นเนื่องจากได้รับความสนใจและตลาดมีความต้องการมากขึ้นตลอดเวลาเนื่องจากมีกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย ไร้สารเคมี ทำให้ผู้ใช้มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น และยังเป็นการสร้างฐานที่มั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนด้วย ความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ความรู้ในเรื่องของการออกแบบผลิตภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มอาชีพ

๒. วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพฯ จังหวัดนครปฐม คือ วิธีการดำเนินงานใน การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ได้แก่ ๑)การออกแบบ ผลิตภัณฑ์ ๒)กระบวนการผลิต ๓)กลยุทธ์ทางการตลาด ๔)จุดเด่นจุดอ่อน ๕)ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๖)ปัญหา อุปสรรคและ๗)คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อชีวิตและสังคมท้องถิ่นตลอดจนการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพ

^{๖๑} จิตพนธ์ ชุมเกต, ผศ.ดร., การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี, (คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๐), หน้า ก.

^{๖๒} อัสตา ปกมนตรี และสุดาวรรณ สมใจ, “การเพิ่มมูลค่า การพัฒนาขีดความสามารถและปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการตลาดอย่างยั่งยืนของสินค้าพรีเมียมโอท็อปจากผักตบชวา” ACADEMIC JOURNAL BANGKOKTHONBURI UNIVERSITY ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม), ๒๐๑๘, หน้า ๖๘.

๓. กลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวมีโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เติบโตเป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นของจังหวัดนครปฐมได้ด้วยมีจุดแข็งในเรื่องของวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน ผลิตภัณฑ์มีความคงทนถาวร สามารถเสริมสร้างรากฐานทาง เศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีจุดอ่อนในเรื่องของวัตถุดิบหายากมากขึ้น การขาดแคลนแรงงานประเภช่างฝีมือขั้นสูงและขาดองค์ความรู้ที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มอาชีพ โอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นพบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวใน จังหวัดนครปฐมสามารถพัฒนาให้เป็นธุรกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนได้ด้วยปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ได้แก่ ๑) ความเหมาะสมในเรื่องของโลจิสติกส์ ๒) การสนับสนุนจากรัฐบาลและ ๓) ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่ ต้องการของผู้บริโภคในประเทศต่างๆ ที่นิยมสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นงานช่างฝีมือและแสดงออกถึงเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรม

๔. การเทียบเคียงการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ ในด้านปฏิบัติงานมีความคล้ายคลึงกันในประเด็น การมีโครงสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง สมาชิกในกลุ่มมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะทางอาชีพ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ และกลุ่มอาชีพฯ มีกลยุทธ์ที่ดีตลอดจนมีการค้นหากลยุทธ์ใหม่ๆ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ

๕. แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีประเด็นหลักๆ ในการพัฒนา ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหาร จัดการองค์กร ๒) ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาด ๓) ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและบริการ และ ๔) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาในทุกด้านมีรากฐานมาจากแนวความคิดการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานใน ๗ ประเด็น ได้แก่ ๑) การใช้องค์ความรู้ ๒) การศึกษา ๓) การสร้างสรรคงาน ๔) การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม ๕) วัฒนธรรม ๖) ภูมิปัญญา และ ๗) เทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกะลามะพร้าวใน จังหวัดนครปฐมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้มีความก้าวหน้า มั่นคง มั่นคั่งและยั่งยืนต่อไป^{๖๓}

ดวงพร ภูผะกา ได้ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์สู่การเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้มาตรฐาน : กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนมเปียะบ้านโพธิ์ มีความร่วมมือในการดำเนินงาน มีความเสียสละ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ

^{๖๓} รัชฎาภรณ์ เกตานนท์, “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม”, Veridian E-Journal, Silpakorn University, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน) ๒๕๖๐, หน้า ๙๙๔-๙๙๕.

ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนรูปแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือ มผช. นั้นสมาชิกกลุ่มต้องมีความรู้ความเข้าใจและความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นปัจจัยหลัก และมีกระบวนการเลือกสรรผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมแก่การพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมและยอมรับของสมาชิกกลุ่ม ประกอบกับการดำเนินการเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จะต้องสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานโดยมีการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมเอื้ออำนวยต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีและปัจจัยทางนิเวศวิทยาเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้ ปัญหาด้านการตลาดปัญหาด้านการบัญชีและการเงินปัญหาด้านการผลิตปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และปัญหาด้านทุนการผลิตโดยแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทั้งในด้านการให้ความรู้การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุน^{๒๔}

ชลธิชา จิรศักดิ์ และคณะ ทำการวิจัยเรื่อง วิสาหกิจจักสานจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ผลการวิจัย พบว่า ๑) วิสาหกิจจักสานที่มีการจดทะเบียนแล้ว จำนวน ๖๕ แห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดำเนินงานเกิดจากสมาชิกร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่าโดยได้รับการ สนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น และเครือข่ายหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกระดับ สำหรับปัญหาเกิดจากดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง ใช้เงินไม่ตรงตามกิจกรรมของกลุ่ม ขาดข้อมูลสนับสนุน ๒) องค์ความรู้ที่ส่งผลให้เกิดการจัดการเชิงเครือข่าย ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการแปรรูป องค์ความรู้เกี่ยวกับการจำหน่าย และองค์ความรู้เกี่ยวกับเครือข่าย ๓) ความสัมพันธ์และผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนเป็นการแสดงบทบาทระหว่างคนในกลุ่ม และองค์กรภายนอก ๔) องค์ความรู้และระบบการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดังนี้ (๑) การพัฒนาการ

^{๒๔} ดวงพร ภูผะกา, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์สู่การเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้มาตรฐาน : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา, วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙), หน้า ๑๑๖.

จัดการองค์กร (๒) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม (๓) การพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม (๔) การพัฒนาการตลาด (๕) การประสานงานกับภาคี อื่น^{๖๕}

นิภาพรรณ เจนสันติกุล ได้ทำการวิจัย การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง ๑ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน พบว่า แนวทางการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยพยายามส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการตลาดเน้นช่องทางการตลาดผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การประเมินสภาวะการแข่งขันในตลาดวิสาหกิจของตนเองกับวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีลักษณะของผลิตภัณฑ์ใกล้เคียง เพื่อค้นหาจุดแตกต่างของผลิตภัณฑ์ และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน โดยมีกิจกรรมการสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนทุกประเภทควรมีการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคที่มีความแตกต่างทางพื้นที่และค่านิยมในการบริโภคสินค้าต่างกัน^{๖๖}

ศุภวิชญ์ โรมแพน, ศาสตรศิลป์ ละม้ายศรี และชูเกียรติ ผลาผล ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การพัฒนาด้านการตลาดผู้ประกอบการจะต้องเปลี่ยนแนวคิดจากการผลิตนำการตลาด มาเป็นการตลาดนำการผลิต หน่วยงานภาครัฐจะต้องจัดหาสถานที่แสดงสินค้า โดยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถนำสินค้าของตนมาแสดงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การพัฒนาด้านออกแบบผลิตภัณฑ์พัฒนาด้านนี้ ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะสำนักงานเกษตรจังหวัดจะต้องเป็นผู้ประสานงานกับสถาบันการศึกษา เพื่อให้สถาบันการศึกษามาเป็นผู้ช่วยออกแบบผลิตภัณฑ์ให้วิสาหกิจชุมชน ให้คำปรึกษาโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายซึ่งจะทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาตนเองในด้านนี้ได้ต่อไป การพัฒนาการผลิต รัฐจะต้องสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนที่ใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการผลิต รัฐจะต้องสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้พัฒนาตนเองไปสู่การได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่างๆ และการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตลาด

^{๖๕} ชลธิชา จิรภักพงศ์ และคณะ, “วิสาหกิจจักสานจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วารสารการจัดการ (WMS Journal of Management Walailak University), ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม – กันยายน, ๒๕๖๒) : หน้า ๖๗-๗๐.

^{๖๖} นิภาพรรณ เจนสันติกุล, “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง ๑ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน”, วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๖๒): หน้า ๑๑๐ – ๑๑๒.

การโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้าโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าและเพื่อการจำหน่ายสินค้าด้วยตนเอง^{๖๗}

นฤมล นิราทร ที่กล่าวว่า การที่จะสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องมีเทคนิคและวิธีการในการสร้างเครือข่าย คือ การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งพิจารณาองค์กรต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายทำงาน องค์กรที่จะเป็นเครือข่าย จะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีความต้องการเหมือนกันและต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการที่เหมือนกัน มีการสร้างพันธกรณีร่วมกัน องค์กรเข้าสู่อการตกลงที่จะทำงานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการไปเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน มีการกำหนดบทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิหน้าที่ต่างๆ และมีการทำกิจกรรมร่วมกันในเมื่อเครือข่ายรู้สึกว่าได้ได้รับประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อาจนำไปสู่การขยายตัว ขยายกิจกรรม หรืออาจจะเกิดการลงทุนเพื่อดำเนินการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน^{๖๘}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างเครือข่ายจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย คือ การรับรู้มุมมองร่วมกัน เพราะหากสมาชิกไม่มีความเข้าใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย จะมีผลทำให้การประสานงานและการขอความร่วมมือในการดำเนินการเป็นไปได้ยากลำบาก มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน สมาชิกในเครือข่ายจะต้องมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกัน ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน มีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน การรวมเป็นเครือข่ายจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ซึ่งการมีส่วนร่วมย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่าย มีการพึ่งอิงร่วมกัน สมาชิกของเครือข่ายต่างจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน และมีการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน^{๖๙}

^{๖๗} ศุภวิชญ์ โรมแพน, ศาสตรศิลป์ ละม้ายศรี และชูเกียรติ ผลาผล, “แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ”, วารสารวิชาการธรรมทัศน์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม, ๒๕๖๑) ฉบับพิเศษ : หน้า ๕๖.

^{๖๘} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน:ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

^{๖๙} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพฯ: ชัดเชสมิเดีย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๓.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ๒) เพื่อพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ และ๔) เพื่อสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ขอบเขตการวิจัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีวิธีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงบริบท ประวัติ องค์ความรู้ ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ดังนี้

๑) ประวัติความเป็นมาบริบท ประวัติ องค์ความรู้ ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ แสดงความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรม การออกแบบงานหัตถกรรมชุมชน

๒) รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์ไม้สักเชิงสรรค์ของชุมชนสมาชิก เช่น การพัฒนารูปแบบผลงานทางศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงานร่วมสมัย เป็นต้น

๓) การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักเชิงสรรค์ โดยการจัดทำหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานและเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

๔) ศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้และการถ่ายทอดการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่

๕) กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) การลงพื้นที่เป้าหมาย คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่การศึกษาดังนี้ พื้นที่ชุมชนสมาชิกต้นแบบ จำนวน ๓ พื้นที่ ได้แก่ (๑) พื้นที่ชุมชนสมาชิกผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ (๒) พื้นที่ชุมชนสมาชิกผลิตภัณฑ์จักสาน บ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ (๓) พื้นที่ชุมชนสมาชิกผลิตภัณฑ์หม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และพื้นที่ชุมชนสมาชิกพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนสมาชิกผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านบวโป่ง ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ เพื่อศึกษาบริบทชุมชน สังคม และรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ราษฎรท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ เชิงสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลประวัติความเป็นมาบริบท ประวัติ องค์ความรู้ เชิงสรรค์ของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำชุมชนสมาชิกผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ราษฎรท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา/ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร / ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้งานอาชีพและเทคโนโลยี เพื่อการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ทดลองใช้หลักสูตร ประเมินหลักสูตร

๓) การสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เชิงสรรค์ของชุมชนสมาชิก ราษฎรท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ เชิงสรรค์ของชุมชนสมาชิก ผู้นำชุมชน ผลิตภัณฑ์เชิงสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ องค์การภาครัฐและเอกชน ได้แก่ พัฒนาชุมชน หอการค้า จังหวัดแพร่ อดุสสาหกรรมจังหวัด นักวิชาการหรือผู้รู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลรูปแบบกระบวนการจัดการผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตร และเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์ กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

สัมมนาชีพ กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เพื่อขับเคลื่อนเครือข่าย กลไก การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

๔) การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ โดยมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายและจัดเวทีถ่ายทอดองค์ความรู้แก่สมาชิกเครือข่าย ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพกับเครือข่าย ระหว่าง ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ร่วมกับผู้ประกอบการผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม

๓.๑.๓ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่พื้นที่ในจังหวัดแพร่ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ประวัติ องค์ความรู้ รูปแบบกระบวนการจัดการผลิตภัณฑ์ไม้สักเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ การพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์ กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้การถ่ายทอดและการประเมินทักษะการเรียนรู้ ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่เกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม การจัดลำดับความสำคัญและความต้องการในชุมชน โดยการกระตุ้นให้ประชาชนได้เรียนรู้สภาพของชุมชน วิถีชีวิต สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัย Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนสัมมาชีพและนำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ความรู้ โดยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนด วิธีการและแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับประชาชนและหลักสูตรท้องถิ่น การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนสัมมาชีพในการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนในชุมชนสัมมาชีพ มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

โดยการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และแรงงานรวมทั้งการเข้าร่วมในการประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ

ขั้นตอนที่ ๕ สร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ในด้านเทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

๓.๒ ขอบเขตการวิจัย

๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย

การศึกษาวิจัยในชุดแผนงานโครงการเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการย่อยที่ ๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนบ้านบวโป่ง ตำบลน้ำคำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและพัฒนา ได้แก่

โครงการวิจัยย่อยที่ ๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ โดยการสนทนากลุ่มย่อยและสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ๓๒ คน ประกอบไปด้วย

๑) ผู้นำชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมชุมชนทุ่งไธ้ง จำนวน ๓ คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม จำนวน ๕ คน รวม ๘ คน

๒) ผู้นำชุมชนสัมมาชีพไม้สักของชุมชนดอนมูล จำนวน ๓ คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน ๕ คน รวม ๘ คน

๓) ผู้นำชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสานของชุมชนค่างาม จำนวน ๓ คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน จำนวน ๕ คน

๔) ผู้นำชุมชนสัมมาชีพไม้สักของชุมชนบวโก่ง จำนวน ๓ คน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน ๕ คน รวม ๘ คน

โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ขอบเขตด้านประชากร จำนวนทั้งสิ้น ๒๕ คน แยกออกเป็น ๒ ระยะดังนี้

ระยะที่ ๑ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานหลักสูตรชุมชนชนและหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมในการนำเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายและออกแบบพัฒนาหลักสูตร คือศึกษาจากเอกสาร ตำรา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาออกแบบและยกร่างหลักสูตรโดยจัดประชุมระดมความคิดเห็นและความต้องการการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ประเมินหลักสูตรและทบทวนแบบแผนผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน ๒๕ คนประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน ๕ คน นักวิชาการศึกษา/ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน ๕ คน และปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๕ คน ประชาชน จำนวน ๑๐ คน

ระยะที่ ๒ การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอหลักสูตร เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ประกอบด้วย ผู้ประกอบ การผลิตภัณฑ์ ไม้สัก เจ้าของของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ปราชญ์ท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ ไม้สักเจ้าของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ผู้นำชุมชนผลิตภัณฑ์ ไม้สัก เจ้าของของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

โครงการวิจัยย่อยที่ ๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑. ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สักสร้างสรรค์ จำนวน ๑๐ คน ได้แก่

๑) ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประธานกลุ่ม ประธานชุมชน ผู้นำชุมชน จำนวน ๒ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๒ คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในการยกระดับรายได้สู่ชุมชนจำนวน ๖ คน

๒. ผู้ให้ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ ในการถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ จำนวน ๓๒ คน ได้แก่

- ๑) ผู้ถ่ายทอดที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน ๒ คน
- ๒) ผู้ที่รับการถ่ายทอด กลุ่มสมาชิพบ้านบวโกโป่ง จำนวน ๑๕ คน
- ๓) ผู้ที่รับการถ่ายทอด กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านบวโกโป่ง จำนวน ๑๕ คน

โครงการวิจัยย่อยที่ ๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์
สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิพในจังหวัดแพร่ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่

๑) เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไก
การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิพ ในจังหวัดแพร่ ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้
สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผู้นำชุมชนผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์
จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม จำนวน ๑๐ คน

๒) ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด หรือผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิพ ได้แก่ ๑) ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก
ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ๒) ผู้นำชุมชนพื้นที่ชุมชนสมาชิพผลิตภัณฑ์ไม้สัก
ผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ในจังหวัดแพร่ ๓) องค์กรภาครัฐและ
เอกชน ได้แก่ พัฒนาชุมชน หอการค้าจังหวัดแพร่ อุตสาหกรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
นักวิชาการหรือผู้รู้ด้านการเครือข่าย/นักวิชาการหรือผู้รู้ด้านการตลาด จำนวน ๑๕ คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลในการในการทำ MOU เพื่อสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์
สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิพ ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๕ คน

๔) เชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์
ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนสมาชิพเกี่ยวกับการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์
การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนา ด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย
ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก องค์กรภาครัฐ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล
น้ำคำ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ สำนักงานอุตสาหกรรม
จังหวัดแพร่ เพื่อขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิพ ใน
จังหวัดแพร่ จำนวน ๓๔ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field work) รวมทั้งการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีในการเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การวิเคราะห์จากปัญหาชุมชน และองค์กรหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าตามกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างในชุมชน/องค์กร

๑. แบบสัมภาษณ์ (Interviews) การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่ และการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่ โดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับ

- ประวัติ องค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่
- รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่
- นำเสนอองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่
- วิเคราะห์องค์ความรู้ของผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่จังหวัดแพร่
- พัฒนาหลักสูตรและเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่
- นำเสนอหลักสูตรพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่
- กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด

๒. แบบสนทนากลุ่ม (Focus groups Discussion) โดยสนทนากลุ่ม (Focus groups Discussion) การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่ ได้แก่

- ประวัติ องค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่
- รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่
- นำเสนอองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่
- วิเคราะห์องค์ความรู้ของผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่จังหวัดแพร่
- พัฒนาหลักสูตรและเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่
- นำเสนอหลักสูตรพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่

-พัฒนาสมรรถนะและกระบวนการสร้างเครือข่ายและจัดเวทีถ่ายทอดองค์ความรู้แก่สมาชิกเครือข่าย ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก

๓. แบบสังเกตการณ์เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในพื้นที่เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชน ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิก และการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

- กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

- ถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

- ประเมินทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

- เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่

- เพื่อสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่

- เพื่อขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method research) ศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีขั้นตอนรวบรวมข้อมูล เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาบริบทพื้นที่ วิเคราะห์ วิถีของชุมชนจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย ในส่วนของการวิจัยในภาคสนามเพื่อ Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ ดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยในภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการออกเป็น ๔ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑

๑. จัดประชุมทีมวิจัย โดยอธิบายรายละเอียดในการเก็บข้อมูลตลอดจนการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียงและความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือ การทำงานเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชน สัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ แก่คณะผู้วิจัย

๒. ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ โดยศึกษาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมา องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้สักชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ขั้นตอนที่เกิดจากการเรียนรู้ จาก ประสบการณ์ตรงของประชาชนในชุมชนสัมมาชีพ โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม นำมาสู่การสร้างประสบการณ์หรือความชำนาญแล้วจึงเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้สักชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ที่เป็น ผลงานทางศิลปะที่มีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

ระยะที่ ๒

๓) ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลโดยประสานงานติดต่อกับนักวิจัยโครงการย่อยทั้ง ๔ โครงการ ในพื้นที่เป้าหมายและสถานที่เก็บข้อมูล ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย

๔) เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแบบบันทึกการสังเกต (field note) เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล เมื่อได้แนวคำถามแล้ว ผู้วิจัย ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จัดเตรียม กล้องบันทึกภาพนิ่ง รวมทั้งเครื่องบันทึกแถบเสียง

๕) ประชุมจัดเตรียมพื้นที่ในการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ กำหนดวันเวลาและสถานที่ดำเนินกิจกรรมการใช้หลักสูตร การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้สัก และประเมินหลักสูตร

๖. สังเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ โดยการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบดั้งเดิมกับศิลปะร่วมสมัย ให้เกิดเป็นผลงานทางศิลปะที่มีอัตลักษณ์ทางศิลปะสร้างสรรค์ของผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มรายได้จาก

การสร้างสรรค์ที่เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒. การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่

ระยะที่ ๓

๗. คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ร่วมกันโครงการย่อยทั้ง ๔ โครงการ โดยปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ ตามรูปแบบการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ โดยปราชญ์ท้องถิ่นและผู้รู้ในด้านสาขาศิลปะ เป็นระยะเวลา ๒ วัน

๘) ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้พื้นที่ศิลปะที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน นำผลที่ได้มาสังเคราะห์ โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม

๙) สรุปลองค์ความรู้ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

ระยะที่ ๔

๑๐) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านบวกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดโดยการจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและพัฒนากระบวนการสร้างกิจกรรมการสัมภาษณ์ กิจกรรมสนทนากลุ่มและการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกกับเครือข่ายผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก

๑๑) การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกกับเครือข่ายจากผู้นำชุมชน /ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในชุมชนสมาชิกที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักหรือประชาชนที่สนใจผู้ประกอบการ ปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรภาครัฐและเอกชน ได้แก่ พัฒนาชุมชน หอการค้าจังหวัดแพร่ อุตสาหกรรมจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ นักวิชาการหรือผู้รู้ด้านเครือข่าย/นักวิชาการหรือผู้รู้ด้านการตลาด เพื่อพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายและการขับเคลื่อนเครือข่าย กลไก การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ พัฒนาการกระบวนการและบทบาทของตนเองเพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสมาชิกต่อไป

๑๒) ประชุมสรุปลองค์ความรู้การพัฒนาเครือข่าย กลไก การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่ และจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับเครือข่าย กลไก การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ การสร้างเครือข่ายกลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

๑๓) เผยแพร่ผลงาน Learning Center: องค์กรความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ผ่านสิ่งพิมพ์วารสาร / บทความและการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โดยมีตารางการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย ดังนี้

ที่	กิจกรรมการวิจัย / การเก็บรวบรวมข้อมูล	ระยะเวลา ๑๒ เดือน											
		ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
๑	การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย	X											
๒	การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง พื้นที่ที่มีผลิตภัณฑ์ไม้สัก ชุมชนบ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่		X	X									
๓	สนทนากลุ่มย่อยนักวิจัย เพื่อสังเคราะห์การจัดการองค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก			X	X								
๔	การปฏิบัติการจัดการองค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ นำไปสู่การสร้างเครือข่ายกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก บ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ (โครงการย่อย ๑-๔)					X	X						
๕	จัดสัมมนาวิชาการเทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้และเครือข่ายฯ จากโครงการย่อย ๑-๔							X					
๖	การรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์							X					

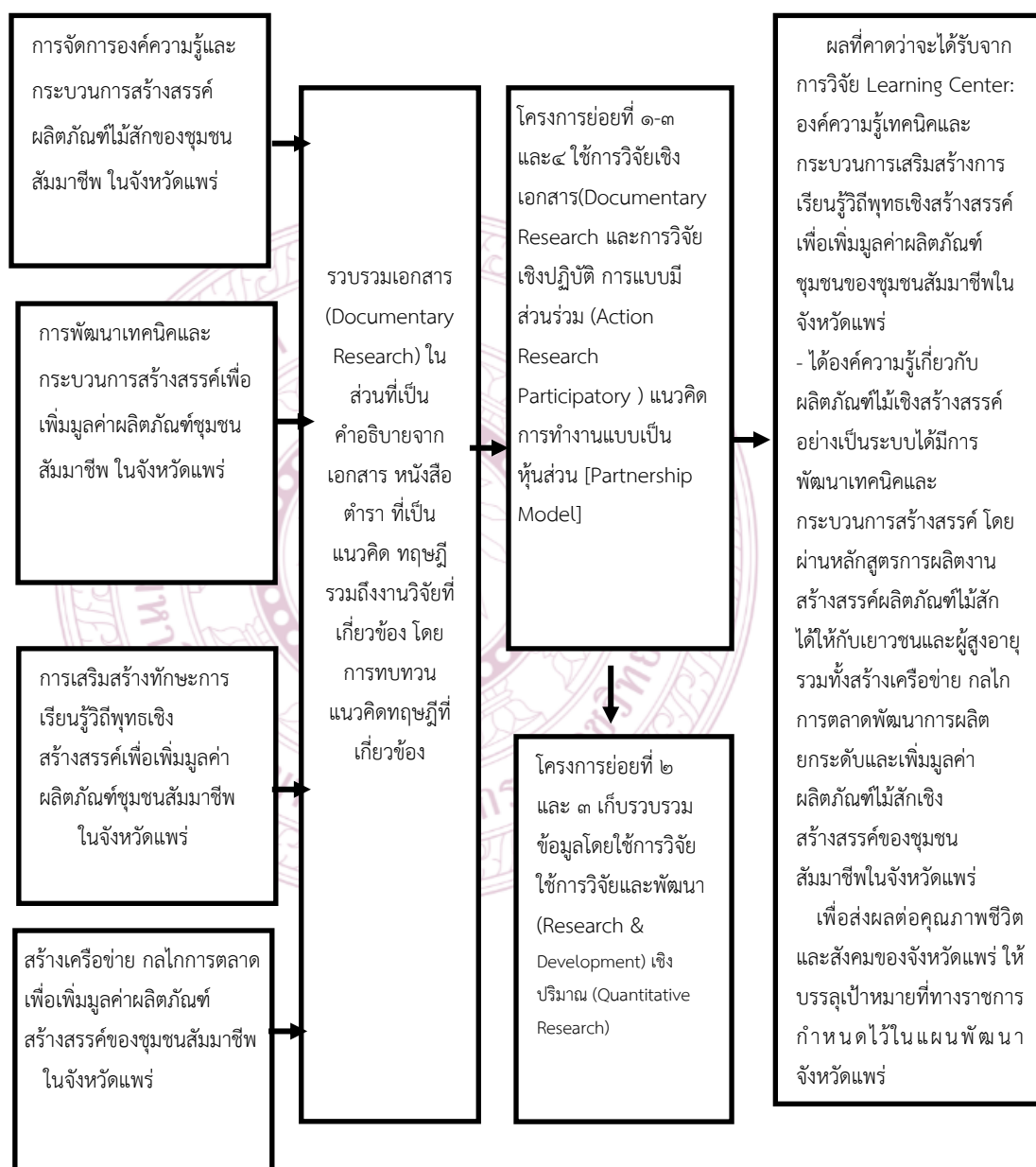
๗	จัดเวทีย่อยเพื่อประชุมทีมวิจัยระดม ความคิดสังเคราะห์สรุปถอดบทเรียน การดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย ๑- ๔								X				
๘	จัดทำรายงานวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์									X			
๙	การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ผลงานวิจัย วิดี ทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อ เผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน									X			
๑๐	การจัดรายงานฉบับสมบูรณ์										X		
๑๑	การจัดทำบทความเผยแพร่ใน ระดับชาติ											X	

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เพื่อให้เห็นถึงการจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการ เสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการวิจัย ดังนี้

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแผนงานวิจัย Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ชุตินี้มีโครงการย่อยภายใต้โครงการจำนวน ๔ โครงการย่อย ได้แก่ ๑) การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ๒) การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๓) การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๔) การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถนำองค์ความรู้มาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

๔.๒ พัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

๔.๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

๔.๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่กรณีศึกษา พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพต้นแบบ จำนวน ๓ พื้นที่ ได้แก่ ๑) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ๒) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์จักสาน บ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ๓) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์หม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ ตำบลทุ่งไธ้ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และพื้นที่ชุมชนสัมมาชีพพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านบวักโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ การประสานงานหน่วยงานราชการ คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่นและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ ร่วมกับโครงการย่อยที่ ๑ และศึกษาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือรายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติ

ความเป็นมา ขั้นตอนที่เกิดจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรงของประชาชนในชุมชนสัมมาชีพ โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมนำมาสู่การสร้างประสบการณ์หรือความชำนาญ รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ องค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ แล้วจึงเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ที่เป็นผลงานทางศิลปะที่มีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง

รูปภาพที่ ๑ คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์คุณอมรรัตน์ กาทองทุ่ง พัฒนาการประสาน และคุณมาลี ชัยธิ พัฒนาการดูแลงาน OTOP สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น

ภาพที่ ๒ คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์คุณปาริชาติ มุกดาเนตร นักวิเคราะห์นโยบายและแผน องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำคำ

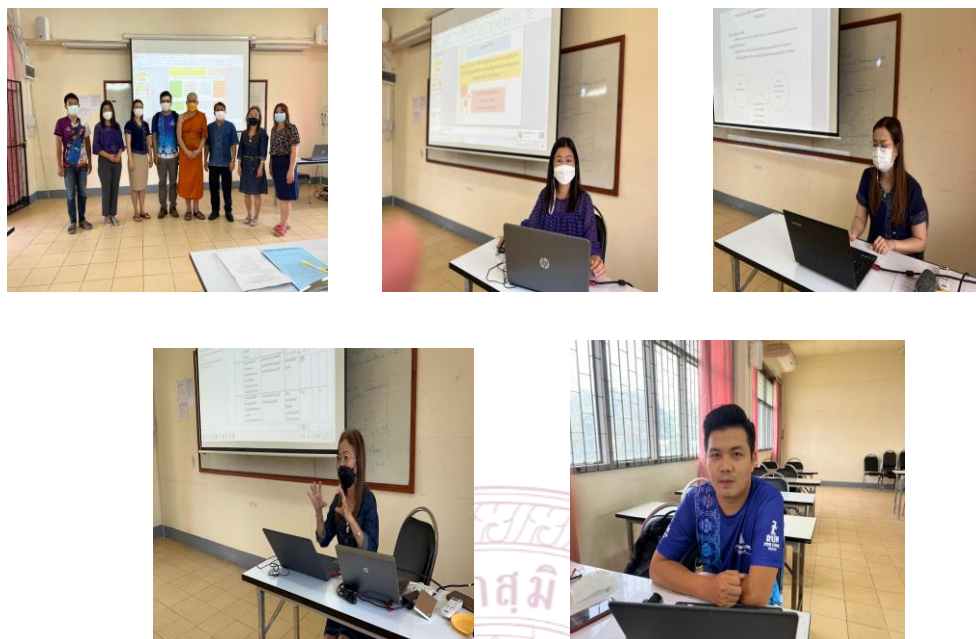
ภาพที่ ๓ สนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการจักสานและผู้นำชุมชนบ้านค่างาม

ภาพที่ ๔ สนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนบ้านดอนมูล

ภาพที่ ๕ ศึกษาชุมชนและสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนบ้านบวโกโป่ง

ภาพที่ ๖ กิจกรรม work shop ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๑

๔.๑ การจัดการความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

องค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ในด้านการจัดการความรู้ ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ซึ่งครอบคลุมกระบวนการจัดการความรู้ใน ๕ ประเด็น ได้แก่ การกำหนดความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จากการศึกษาพบว่า

๔.๑.๑ การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ดังนี้

๑. การกำหนดความรู้ พบว่า องค์ความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม เป็นองค์ความรู้ที่มีมาพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผ้าหม้อห้อมในจังหวัดแพร่ ได้รับการสืบทอดกันมานานกว่า ๑๐๐ ปี จากหลักฐานชาวลาวพวนที่อพยพมาจากประเทศลาว และนำมาผลิตครั้งแรกที่บ้านทุ่งไธ้ง เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๔๐ -๒๓๕๐ หม้อห้อมเป็นภาษาพื้นเมืองมาจากคำ ๒ คำ คือ “หม้อ” และ “ห้อม” หม้อเป็นภาษาชนอย่างหนึ่งที่ใช้ในการบรรจุน้ำ หรือของเหลวมีทั้งขนาดเล็กและใหญ่ ส่วนห้อมนั้นเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่ง โดยการนำลำต้นและใบมาหมักในน้ำตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ทำให้ได้น้ำสีกรมท่าแล้วนำไปย้อมผ้าขาวให้เป็นผ้าสีกรมท่า “ผ้าหม้อห้อม” ที่เรียกว่าหม้อห้อม จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า (ถิ่น- พายัพ) ใช้เรียก เสื้อคอกลม แขนสั้น ผ่าอกตลอด มักย้อมสีน้ำเงินเข้ม หรือ ดำ

คำว่า ห้อม เขียนเป็น ม่อห้อม หรือ ม่อฮ่อม เสื้อ“ม่อฮ่อม”เป็นเสื้อผ้าฝ้ายย้อมสีคราม ดำ คอกลม ผ่าอก แขนยาว หรือแขนสั้น มีทั้งแบบที่ใช้กระดุมกลัดและที่ใช้ผ้าเย็บเป็นเชือกผูก เป็นเสื้อที่ชายชาวภาคเหนือสวมใส่กัน ปรกติในชีวิตประจำวัน^๑

ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไหล้ง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตหม้อห้อมทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี การโดยมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อมครบวงจร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน องค์ความรู้สำคัญของกระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ได้แก่ การใช้วัตถุดิบ/ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ ภายใต้การรวมคิดและตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน รวมไปถึงความต้องการให้ชุมชนมีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีแต่บรรพบุรุษ และการเสริมสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและการผลักดันของผู้นำกลุ่ม ส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะมีการปรับเปลี่ยนและใช้วัสดุที่หาได้สะดวกในปัจจุบัน โดยปรับปรุงให้เหมาะสมและสะดวกในการใช้เตรียมผ้าหม้อห้อม เพื่อให้ผ้าหม้อห้อม ในแต่ละขั้นตอนได้คุณภาพตามที่ต้องการ อุปกรณ์ที่สำคัญในการผ้าหม้อห้อมความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ วัตถุดิบส่วนใหญ่จะสีสังเคราะห์ ซึ่งหาซื้อได้ง่ายและเป็นพืช (ต้นห้อม) ซึ่งจะเป็นพืชที่ใช้ปลูกทดแทน ขั้นตอนและเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติ ปัจจุบันกลุ่มทำผ้าหม้อห้อมได้รับการอบรมความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้นและเชิญเข้ารับการอบรมรวมทั้งการจัดอบรมความรู้ใหม่และเทคนิคต่างๆ ในการย้อมสีธรรมชาติจากการอบรมจะมีเอกสารประกอบและมีการจดบันทึกสัดส่วนของวัตถุดิบและขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างชัดเจนความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ ลวดลายผ้าหม้อห้อมของบ้านทุ่งไหล้งส่วนใหญ่นิยมลวดลายดั้งเดิม เช่น ลายใบไม้ ลายดอกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายเลขาคณิต เป็นต้น

๒. การสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่า ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไหล้งมีการสร้างและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้กำหนดไว้ว่ากระบวนการทำผ้าหม้อห้อมครบวงจรของชุมชนต้องมีความรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง เช่น ความรู้และเทคนิคต่างๆ ในกระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อม ในด้านการใช้สีธรรมชาติ สีสังเคราะห์ การออกแบบ ที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมให้ทันสมัยเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากการผลิตผ้าหม้อห้อมของชุมชน ในปัจจุบันส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไหล้ง จึงมีการสร้างและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหลากหลายช่องทางเพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ แสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม

^๑ สิวลา วงศ์ไพบุลย์วัฒน์, การดำเนินงานในธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของผู้ประกอบการในอำเภอเมือง จังหวัดแพร่, (เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๕๖.

นอกจากนี้ยังมีกรรมวิธีในการผลิตที่สำคัญวัตถุดิบที่ใช้ทำผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมต้องมีการจัดเตรียม วัตถุดิบที่จำเป็นให้พร้อม ประกอบด้วย ต้นห้อมสำหรับทำสีย้อมผ้า ผ้าฝ้ายทอมือสีขาว น้ำต่างและแป้ง โดยมีขั้นตอนการจัดเตรียมวัตถุดิบ ดังนี้^๒

๑. การทำสีย้อมผ้าจากต้นห้อม ขั้นตอนรายละเอียดตลอดจนเทคนิคในการทำอย่างละเอียด โดยช่างย้อมผ้าจะนำลำต้นและใบของต้นห้อม ซึ่งต้องปลูกเป็นจำนวนมากในที่ดอนเนื่องจากต้นห้อมจะเติบโตได้ดี

๒. นำมาผูกเป็นมัดแช่น้ำไว้ในโอ่งน้ำขนาดใหญ่ ประมาณ ๒-๓ วัน กระทั่งต้นและใบห้อมเน่าจนได้น้ำที่มีสีกรมท่าเข้ม แล้วจึงนำน้ำนี้มาผสมกับปูนขาว

๓. นำปูนขาวผสมกับน้ำที่แช่ได้แล้วดีให้เกิดฟองเติมปูนขาวจนกว่าฟองที่ได้จะเป็นสีน้ำเงิน

๔. ทิ้งให้น้ำที่ได้ตกตะกอนหรืออาจจะใช้ผ้าขาวบางกรองเอาตะกอนที่ได้เก็บไว้เป็นห้วงคราม นำไปใช้ตลอดทั้งปี

การทำเสื้อหม้อห้อมเป็นงานหัตถกรรมที่มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการจัดทำง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ดังนี้ โอ่งดินขนาดใหญ่สำหรับแช่หมักทำสีจากต้นห้อมและเป็นโอ่งใส่น้ำสี สำหรับการย้อมผ้าโอ่งนี้เตรียมไว้หลายใบเพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการย้อมผ้าจำนวนมาก ๆ ถึงแช่ซึ่เถ้าและหม้อน้ำต่าง ในอดีตใช้ปื๊บ หรือหม้อดินในการแช่ซึ่เถ้า ปัจจุบันนิยมใช้ถังพลาสติกเนื่องจากคงทนและราคาถูก ส่วนหม้อน้ำต่างยังคงใช้โอ่งปากกว้างขนาดเล็ก ภาชนะสำหรับบรรจุน้ำธรรมชาติ ส่วนใหญ่ใช้กะละมังขนาดใหญ่เพื่อแช่ผ้าดิบที่ตัดเย็บแล้ว ตะกร้าห้างเป็นตะกร้าทำจากไม้ไผ่โดยสานห้าง ๆ ปากกว้างขนาดพอที่จะวางครอบปากโอ่งกันสอ ใช้สำหรับใส่ผ้าที่จะย้อมแล้วแช่ส่วนกันของตะกร้าลงในสีย้อม ถูมือเป็นเครื่องมือสมัยใหม่ที่ใช้สำหรับป้องกัน สีย้อมไม่ให้ติดมือในอดีตผู้ที่มิอาชีพอ้อมผ้าหม้อห้อมจะมีมือสีดำติด เนื่องจากใช้มือล้วงผ้ามาห้อมย้อมโดยตรง ราวตากผ้า นิยมใช้ราวไม้ไผ่ซึ่งหาได้ง่ายจะทำเป็นราวตั้งไว้ในที่แดดจัดใช้ตากผ้าที่ผ่านการย้อมเสร็จเรียบร้อยแล้วให้แห้งสนิท

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าองค์ความรู้เรื่องผ้าหม้อห้อมจะได้รับการสืบทอดกันมาเป็น ๑๐๐ กว่าปี แต่ในด้านของการพัฒนานั้น ก็มีการพัฒนามาโดยลำดับ โดยอาศัยการศึกษาจากบรรพบุรุษ การลองผิดลองถูกและการเอาวิทยาการสมัยเข้ามาช่วยเพื่อให้ได้สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์

๓. การจัดเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบ พบว่า การจัดเก็บองค์ความรู้ผ้าหม้อห้อม ปัจจุบันถือว่ามี การจัดเก็บอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้นจากสมัยอดีต โดยเฉพาะในด้านประวัติความเป็นมาของผ้าหม้อห้อม รวมถึงพัฒนาการของผ้าหม้อห้อมจากอดีตถึงปัจจุบันและเทคนิคกระบวนการต่างๆในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยมีศูนย์เรียนรู้ผ้าหม้อห้อมของผู้ประกอบการใน

^๒ สัมภาษณ์นางประภาพรณ ศรีตรัย, ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

พื้นที่เป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้สำหรับผู้สนใจ เริ่มตั้งแต่กระบวนการเลือกสีห้อม มัด ย้อม จนถึงกระบวนการจัดจำหน่าย โดยมีผู้สนใจทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถานศึกษา ต่างเข้ามาศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าห้อมที่ศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าว^๓ ชุมชนสัมมาชีพผ้าห้อมห้อมบ้านทุ่งโฮ้ง ในอดีตเน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคล โดยใช้วิธีการจดจำ ความรู้เกี่ยวกับการผลิตผ้าห้อมห้อมจะมีอยู่ในตัวของปราชญ์ผ้าห้อมห้อมทุกคนเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในการผลิตผ้าห้อมห้อมมาอย่างยาวนาน ส่วนใหญ่ไม่มีการเขียนหรือบันทึกเป็นเอกสารในด้านเอกสารเชิงวิชาการ นั่นก็ถือว่ายังมีอยู่น้อย เนื่องจากการผลิตผ้าห้อมห้อมของชุมชนทุ่งโฮ้งนั้นถือเป็นหนึ่งในวิถีชีวิตประจำวัน ที่แต่ละครอบครัวจะยังคงยึดเป็นอาชีพหลัก ฉะนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าห้อมห้อมนั้น โดยส่วนมากก็จะถูกจัดเก็บไว้ในตัวบุคคลเป็นสำคัญ แต่ปัจจุบันได้มีการจัดเก็บความรู้เป็นระบบมากยิ่งขึ้นจากสมัยอดีต มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ ลายพิกุล ลายเลขาคณิต แต่จะมีบางลายเท่านั้นที่เขียนหรือวาดลงบนกระดาษกราฟ การบันทึกลายผ้าลงบนกระดาษกราฟยังไม่เป็นระบบและไม่ครบทุกลายผ้าที่มีการผลิตในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า มีการจัดเก็บความรู้ที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ เป็นเอกสารที่ได้รับจากการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันในชุมชนทุ่งโฮ้งได้มีศูนย์การเรียนรู้ที่สำคัญคือ ศูนย์การเรียนรู้ผ้าห้อมห้อมของป่าเหียงยิม ที่ถือเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ผ้าห้อมห้อมได้เป็นอย่างดี โดยมีวิทยากรคอยแนะนำ แต่ละขั้นตอนของการผลิตผ้าห้อมห้อม

สรุปได้ว่า การจัดเก็บองค์ความรู้ผ้าห้อมห้อมเดิมที่ยังมีการจัดเก็บไม่เป็นระบบองค์ความรู้ถูกเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ของแต่ละบุคคล และทำการถ่ายทอดโดยการส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่นตามวิถีชีวิตของชาวไทยพวนซึ่งในปัจจุบันการถ่ายทอดความรู้โดยมีศูนย์กลางการเรียนรู้ “ศูนย์เรียนรู้ผ้าห้อมห้อมป่าเหียงยิม” ที่เป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้กับผู้สนใจเป็นอย่างดี

๔. การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า ชุมชนสัมมาชีพผ้าห้อมห้อมบ้านทุ่งโฮ้ง มีวิถีชีวิตแบบสังคมชนบทโดยทั่วไป จึงมีการไปมาหาสู่และพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นการแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการผลิตผ้าห้อมห้อม นอกจากนี้ยังพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มโดยการศึกษาดูงานในแหล่งความรู้ต่างๆ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ ประธานชุมชนจะนำความรู้และเทคนิคใหม่ๆ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่ได้รับจากการอบรม ประชุม สัมมนา มาถ่ายทอดแก่สมาชิกอยู่เป็นประจำ โดยการจัดประชุม ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มผลิตผ้าห้อมห้อมที่ส่วนราชการจัดขึ้น จะแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ให้กับ

^๓ สัมภาษณ์นายพงศกร เสนาธรรม ผู้ประกอบการ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

สมาชิกชุมชนสมาชิกผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งโฮ้งหรือบุคคลทั่วไปที่สนใจ โดยจะมีการผสมผสานกันทั้งวิธีการสาธิตและการให้ลงมือปฏิบัติจริง เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถทำผ้าหม้อห้อมได้ ผู้เรียนจะต้องสังเกตจนเกิดความเข้าใจและจดจำขั้นตอนต่างๆ ของการทำผ้าหม้อห้อม ผู้สอนจะอธิบายขั้นตอนและเทคนิควิธีการทำผ้าหม้อห้อม ในระหว่างการสาธิตจากนั้นจึงให้ผู้เรียนหรือผู้รับการถ่ายทอดฝึกปฏิบัติการทำผ้าหม้อห้อมทุกขั้นตอน วิธีการถ่ายทอดความรู้การการทำผ้าหม้อห้อมที่ได้ผลดีที่สุด ส่วนใหญ่จะสอนแบบตัวต่อตัวหรือสอนเป็นรายคน ซึ่งเป็นวิธีสอนแบบดั้งเดิม

สรุปได้ว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในอดีตเป็นการเรียนรู้ภายในครอบครัวที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ปัจจุบันได้มีการเรียนรู้และถ่ายทอดจากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน รวมถึงการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยกลุ่มที่เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีทั้งนักเรียนและผู้สนใจทั่วไป โดยเฉพาะการเข้ามาศึกษาเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ที่มีวิทยากรคอยแนะนำ โดยมีทั้งหลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้สนใจอีกด้วย

๕. การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมของชุมชนบ้านทุ่งโฮ้งนั้น นอกจากเป็นการนำเอาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยพวนมาสร้างเป็นจุดขายของชุมชนแล้วนั้น ยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกวิธีการหนึ่ง องค์ความรู้ด้านผ้าหม้อห้อมมิใช่เป็นการสร้างประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และคติความเชื่อของชาวไทยพวน ชาวไทยพวนบ้านทุ่งโฮ้งได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตผ่านผืนผ้าหม้อห้อมมาเป็นระยะเวลากว่า ๑๐๐ ปี คุณค่าที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมๆ กับพัฒนาการของผ้าหม้อห้อมจากอดีตถึงปัจจุบันเช่นกัน เริ่มตั้งแต่การผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือน จนพัฒนามาเป็นสินค้าประจำจังหวัดแพร่ในปัจจุบัน ดังนั้น องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมนั้น มิได้จำกัดเฉพาะการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่ยังถูกนำไปใช้ป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดอีกด้วย^๔

สรุปได้ว่าการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชน เศรษฐกิจ เพื่อช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยการนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้สามารถส่งออกไปทั่วโลก

๔.๑.๒ การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกไม้สักบ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสองแคว จังหวัดแพร่ ดังนี้

๑. การกำหนดความรู้ พบว่าชุมชนสมาชิกไม้สักบ้านดอนมูล เป็นชุมชนหนึ่งที่

^๔ สัมภาษณ์นายอดุลย์ ทนชัย กำนันตำบลทุ่งโฮ้ง, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

มีอัตลักษณ์ของชุมชน คือผลิตภัณฑ์ไม้สักเฟอร์นิเจอร์ ที่มีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยก่อน เริ่มจากในอดีต อาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านในพื้นที่ก็คือ การทำเกษตรกรรม ถือเป็นอาชีพหลักที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษพร้อมๆ กับแนวคิดหลักของชาวบ้านเน้นคิดด้านวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและหลักคิดในการสร้างบ้านด้วยไม้โดยไม้ที่ชาวบ้านนิยมนำมาสร้างบ้าน^๕ ก็คือ ไม้สัก ที่ถือเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายมากในสมัยก่อนโดยในอดีตนั้น ไม้ที่นำมาใช้เพื่อผลิตสินค้านั้นจะเป็นไม้เถื่อนแทบจะ ๙๐% ที่ได้มาจากการทำสัมปทานไม้โดยผ่านขั้นตอนการสวมรอยแทน^๖ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ส่วนใหญ่นั้นจะอยู่ในตัวบุคคลที่มีความชำนาญ เช่น ปราชญ์ชุมชนชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี การทำอาชีพเกี่ยวกับไม้สัก ในสมัยอดีตจะอาศัยประสบการณ์ ความคุ้นชิน ความผูกพัน ระหว่างไม้สักและวิถีชีวิตผู้คนในพื้นที่ในการนำเอาไม้สักมาสร้างที่อยู่อาศัย รวมถึงการออกแบบขึ้นแบบต่างๆ ก็ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเอง โดยอาศัยความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาด้วยตนเอง โดยมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สัก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน องค์ความรู้สำคัญของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สัก ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปไม้สักออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สัก

สรุปได้ว่า ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านดอนมูล มีกิจการโรงงานแปรรูปไม้หลากหลายประเภท ไม่น้อยกว่า ๑๐๐ โรงงาน แต่ละโรงงานก็มีผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน บางโรงงานก็จะมีกรออกแบบ เขียนแบบขึ้นมาเอง เมื่อผลิตสินค้าออกมาก็นำมาวางขาย เมื่อมีคนอื่นๆมาเห็นก็นำเอาแบบไปพัฒนาต่อยอดสินค้าของตนต่อกันไป ไม้ที่นำมาแปรรูปนั้น ส่วนมากได้มาจาก ไม้สวนป่าเอกชน (อ.อ.ป) ไม้เถื่อนก็ยังคงมีอยู่ประมาณ ๐.๐๑% ผลิตภัณฑ์ที่พบเห็นได้มากในชุมชนก็มีหลากหลาย อาทิเช่น ตู้ทีวี ม้านั่งผู้สูงอายุ เก้าอี้ ชุดโต๊ะอาหาร ฯลฯ

๒. การสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่าชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านดอนมูล มีการสร้างและแสวงหาความรู้ด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชาวบ้านเอง เริ่มตั้งแต่การตัดไม้ การผ่าไม้ การรีดไม้ การประกอบไม้ ฯลฯ ทุกขั้นตอนเกิดจากการลงมือปฏิบัติและอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับ การถ่ายทอดมาจากครอบครัว วิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยแบ่งเป็น ๓ ช่วงที่สำคัญ^๗ คือ ๑) ช่วงนำไม้สักมาสร้างที่อยู่อาศัย เป็นช่วงแรกที่นิยมนำไม้สักมาสร้างบ้านที่อยู่อาศัย โดยจัดหาไม้สักในพื้นที่ที่สามารถที่จะตัดได้ตามความต้องการ แต่ยังไม่มีการนำเอาไม้สักมาจัดจำหน่าย ๒) ช่วงนำไม้สักมาแปรรูปจำหน่าย เช่น โครงหน้าต่าง บานประตู ฯลฯ เป็นช่วงที่เริ่มมีการแปรรูปไม้สักเพื่อจัดจำหน่าย แต่

^๕ สัมภาษณ์นายเอกพงศ์ เสียงเพราะ, ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ดอนมูล, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^๖ สัมภาษณ์นายน้อย ดอนมูล, ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ดอนมูล, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^๗ สัมภาษณ์นายน้อย ดอนมูล, ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ดอนมูล, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ ๓) ช่วงพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทต่างๆ ถือเป็นช่วงที่ได้รับการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการเข้ามาเสริมแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น วิทยาลัยชุมชน อุทสาหกรรมจังหวัด กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ที่ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการออกแบบ การบริหารจัดการด้านต่างๆ เพื่อนำความรู้ มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อให้ได้รูปแบบที่ทันสมัย เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

สรุปได้ว่าผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้หลักของชุมชน จึงมีการแสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มเป็นการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในลักษณะของการผสมผสานจากการที่กลุ่มมีการแสวงหาความรู้เอง และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการด้านการผลิต เพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์

๓. การจัดเก็บความรู้ พบว่าชุมชนสมาชิกไม้สักบ้านดอนมูลการจัดเก็บความรู้ของชุมชนพบว่าการจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคลในชิ้นงานที่ตนเองถนัดเป็นประสบการณ์ของบุคคลซึ่งมีการแสดงออกมาเป็นรูปธรรมได้และการถ่ายภาพของชิ้นงานในแต่ละแบบอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย โดยมีการบันทึกภาพถ่ายกระบวนการผลิต ลวดลายและแบบต่างๆ ไว้อย่าง รวมไปถึงมีการจัดเก็บเป็นตัวอย่างชิ้นงานไว้เมื่อเวลาต้องการผลิต ก็จะนำชิ้นงานนั้นๆ มาดูอีกครั้ง เพราะมองเป็นเรื่องโอกาสในการสร้างงาน สร้างรายได้ ทำให้สะดวกสำหรับผู้ที่ต้องการเรียนรู้ก็สามารถศึกษาจากแฟ้มข้อมูลภาพถ่ายได้อย่างละเอียด

สรุปได้ว่า การจัดเก็บองค์ความรู้แต่เดิมมีการจัดเก็บองค์ความรู้ในตัวบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นความถนัดหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลนำมาถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ภายในครัวเรือน แล้วถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

๔. การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่าชุมชนสมาชิกไม้สักบ้านดอนมูลมีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูลนั้น มีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ ๑) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัวและชุมชนในอดีต หมายถึง ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับไม้สักอยู่แล้ว แต่จะต่างกันตรงประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ทำ เช่น บางครอบครัวจะทำบานประตู บางครอบครัวจะทำโครงหน้าต่าง บางครอบครัวจะทำลูกกลิ้ง ฯลฯ แต่ละครอบครัวจะมีความชำนาญในการทำผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทที่แตกต่างกัน^๔ ฉะนั้นกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทจึงไม่เหมือนกัน สิ่งที่ชาวบ้านมักจะแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้แก่ กระบวนการจัดหา

^๔ สัมภาษณ์นายแดน อัญทาน, ผู้ใหญ่บ้านดอนมูล หมู่ ๕, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ไม้ คุณภาพเนื้อไม้ และวัสดุอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกในการแปรรูปไม้ รวมถึงช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากกว่า โดยหากพิจารณาในขั้นตอนต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จะพบว่า ต้นน้ำนั้น คือ ขั้นตอนในการจัดหาไม้ กลางน้ำคือ ขั้นตอนการผลิต และปลายน้ำคือ การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนจึงอยู่ในขั้นตอนต้นน้ำและปลายน้ำ ๒) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานในปัจจุบัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน โดยการเข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความหลากหลายทันสมัย มากยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่เพียงแค่การทำผลิตภัณฑ์ไม้สักขนาดใหญ่ดังเช่นในอดีต แต่เป็นการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เช่น กระถางต้นไม้ ถังขยะ ม้านั่งสำหรับเด็ก กล้องใส่หูฟัง กระเป๋า ฯลฯ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในการให้ความรู้และพัฒนาฝีมือของชาวบ้าน โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์ และความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ โดยหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้แก่ วิทยาลัยชุมชน อุตรดิตถ์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น^๔

สรุปได้ว่า การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัวและชุมชน จะมีความชำนาญในการทำผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทที่แตกต่างกัน ฉะนั้นกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทจึงไม่เหมือนกัน สิ่งที่ชุมชนมักจะแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้แก่ กระบวนการจัดหาไม้ คุณภาพเนื้อไม้และวัสดุอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกในการแปรรูปไม้ รวมถึงช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากกว่า โดยหากพิจารณาในขั้นตอนต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ จะพบว่า ต้นน้ำนั้นคือ ขั้นตอนในการจัดหาไม้ กลางน้ำคือ ขั้นตอนการผลิตและปลายน้ำคือ การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนจึงอยู่ในขั้นตอนต้นน้ำและปลายน้ำ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้มีลักษณะของการเรียนรู้ (Learning) โดยมีการนำความรู้มาเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม ใครคนใดในการทำผลิตภัณฑ์ขึ้นใด ก็จะมีการสอนให้กับสมาชิกในกลุ่มที่ยังไม่สามารถผลิตชิ้นงานได้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานได้แก่ วิทยาลัยชุมชน อุตรดิตถ์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยการเข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความหลากหลายทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่เพียงแค่การทำผลิตภัณฑ์ไม้สักขนาดใหญ่ดังเช่นในอดีต แต่เป็นการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP)

๕. การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่าชุมชนสมาชิกไม้สักบ้านดอนมูล มีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผลิตภัณฑ์ไม้สัก ไปประยุกต์ใช้เห็นได้จากวิสาหกิจชุมชนไม้สัก ได้มีการนำวิธีการทำผลิตภัณฑ์ไม้สักแปรรูปมาปรับใช้ในการฝึกสอนให้ลูกหลานและเยาวชน เพื่อให้เยาวชน

^๔ สัมภาษณ์ นายสนธิ สีมอก กำนันตำบลดอนมูล, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔.

สามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และฝึกให้มีสติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะให้กับกลุ่ม องค์การชุมชนอื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้กับเยาวชนในชุมชนให้สามารถสร้างระบบการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ภายในชุมชนดอนมูล ยังมีการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ไม้สัก ทำให้เกิดการเผยแผ่องค์ความรู้ด้านไม้สักของชุมชนดอนมูลสู่สาธารณะ โดยมีพ่อน้อย ดอนมูล เจ้าของศูนย์การเรียนรู้และวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้ที่มาศึกษาดูงานอีกด้วย

๔.๑.๓ การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนส้มมาชีพเครื่องจักสานบ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ ดังนี้

๑. การกำหนดความรู้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านค่างาม อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ พบว่า การผลิตเครื่องจักสานของชุมชนบ้านค่างามนั้น ในอดีตเป็นการผลิตเพื่อใช้ในงานเกษตรกรรมเป็นสำคัญ โดยยังไม่ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมของชุมชนนั้น โดยส่วนมากจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิตได้โดยง่าย ไม่มีความซับซ้อน เน้นการใช้งานมากกว่าการจัดจำหน่าย เช่น กระบุง หวดข้าว เเทงข้าว หมวก เป็นการผลิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งในบริบทของชุมชนบ้านค่างามนั้น ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม การจักสานเป็นเพียงอาชีพเสริมเท่านั้น จะมีการทำก็ต่อเมื่อมีเวลาว่างเว้นจากงานเกษตรกรรม เป็นการทำในครอบครัว ที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากการสัมภาษณ์พบว่า เครื่องจักสานบ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ นั้น ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ แม่เด็กหรือเยาวชนก็สามารถที่จะทำได้ โดยมีผู้ปกครองคอยชี้แนะตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จ โดยเด็กและเยาวชนมักจะช่วยผู้ปกครองทำในเวลาว่าง จนเกิดความชำนาญ และมีการจ้างงานเยาวชนในหมู่บ้านในการทำเครื่องจักสานแต่ละชนิด เมื่อมียอดสั่งซื้อเข้ามาเป็นจำนวนมาก ซึ่งนอกจากจะเป็นสร้างรายได้แก่ชุมชนแล้วนั้น ยังมีการส่งเสริมให้เยาวชนได้สืบทอดภูมิปัญญาในการทำเครื่องจักสานอีกด้วย^{๑๐}

กระบวนการของการทำงานจักสานนั้นมีกรรมวิธีที่ไม่ซับซ้อน แต่ในด้านความคิดสร้างสรรค์แล้ว จะเห็นว่าการจักสานเป็นความคิดที่แยบยลและเรียบง่ายอย่างหนึ่งของมนุษย์ แต่สัมฤทธิ์ผลในด้านประโยชน์ใช้สอยสูง และแม้ว่าการทำงานหัตถกรรมจักสานทั่วไปจะใช้วัสดุพื้นบ้านที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นก็ตาม แต่การนำวัสดุเหล่านั้นมาทำงานหัตถกรรมจักสานจำเป็นจะต้องมีเครื่องมือเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสะดวกในการนำวัสดุธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นงานหัตถกรรมจักสาน เครื่องไม้เครื่องมือในการทำงานหัตถกรรมจักสานเป็นเครื่องมือพื้น ๆ ที่ชาวบ้านสามารถทำขึ้นใช้เอง

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางสาวสุกัญญา ฉลอม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม, วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

ได้และมีเพียงไม่กี่อย่าง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการทำเครื่องจักสานทั่วไปมีอยู่เพียง ๓ ชนิด คือ^{๑๑}

๑. มีด ที่ใช้ทั่วไปเป็นมีดเหล็กกล้าที่มีเนื้อแกร่งและมีความคมมากมีอยู่ ๒ ชนิด คือ

๑.๑ มีดสำหรับใช้ฟันหรือตัดป่าไม้ มักเป็นมีดขนาดค่อนข้างใหญ่ มีสันหนาประมาณ ๑/๒

- ๑ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๔๐ เซนติเมตร ด้านคมคมมาก เพื่อความคงทนในการตัดทอนไม้ไผ่ หวาย และอื่น ๆ ใช้ในการทำเครื่องจักสานขั้นตอนแรก คือ เริ่มตัดไม้ไผ่ หรือหวาย มาจากป่า แล้วตัดเป็นท่อน ผ่าเป็นชิ้น สำหรับเตรียมจักเป็นตอกต่อไป

๑.๒ มีดตอก มีดชนิดนี้มีประโยชน์ใช้สอยตามชื่อเรียกคือ เป็นมีดสำหรับใช้จักตอก มักมีรูปเรียวแหลม ปลายและด้ามงอน ตัวมีดจะสั้นกว่าด้าม ปลายงอนแหลม เพื่อความสะดวกในการ จัก เเหลา หรือเจาะคว้าน

๒. เหล็กหมาด เป็นเหล็กปลายแหลมสำหรับใช้เจาะ จัด แงะ มีอยู่ ๒ ชนิด คือ เหล็กหมาดปลายแหลม ใช้สำหรับไขแ่งทำด้วยเหล็กดีส่วนมากทำด้วยกำนั่ม ชีล่อ จักรยาน เป็นเหล็กปลายแหลมคล้ายเข็ม ยาวประมาณ ๓ นิ้ว มีด้ามกลม ๆ ทำด้วยไม้ ใช้แยง ไข และแ่งตามรูตอก สำหรับร้อยหวายในการถักขอบหรือผูกโครงสร้างของเครื่องจักสาน เหล็กหมาดปลายแบนหรือปลายหอก มีด้ามกลมๆ ยาวประมาณ ๔-๖ นิ้ว เหล็กหมาดชนิดนี้ใช้สำหรับเจาะขอบโดยใช้มือปั้นที่ด้ามให้ปลายเหล็กหมุนเจาะลงไปในตัว

๓. คีมไม้ มีลักษณะคล้ายคีมทั่วไป คือ มีส่วนปากสำหรับหนีบ มีด้ามจับ คีมนี้มักทำด้วยไม้เนื้อแข็งและเหนียว เช่น ไม้ชิงชัน ไม้มะค่า ไม้พะยุง แก่นไม้ขาม เป็นต้น ใช้หนีบขอบปากของเครื่อง จักสานเวลาผูกขอบหรือเข้าขอบ เช่น การเข้าของกระบุง ขอบเข่ง ขอบคุ เป็นต้น

เครื่องมือเครื่องใช้ทั้ง ๓ ชนิดนี้ เป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการทำงานหัตถกรรมจักสานจักสาน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ยังพบว่า การจักหวายจะต้องมีแผ่นสังกะสีซึ่งจะเป็นฝากระป๋องสังกะสีต่างๆ ก็ได้ เจาะเป็นรูเล็ก ๆ สำหรับสอดเส้นหวายที่จักเป็นเส้นผ่าเข้าไป ให้ความคมของสังกะสีช่วยขูดซี่หวายออก ซึ่งเรียกว่าวิธี ชักเลียด และเรียกแผ่นสังกะสีว่า เลียด ทั้งนี้ อาจจะมีเครื่องมือที่ช่วยให้การทำเครื่องจักสานสะดวกรวดเร็วขึ้นอีกบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัสดุแต่ละชนิด การทำเครื่องจักสานจะไม่ใช้เครื่องมืออื่นๆ เข้ามาช่วยมากนัก เพราะหลักใหญ่ของการทำเครื่องจักสานนั้นขึ้นอยู่กับมือ ทักษะ แม้จะมีเครื่องมืออื่นเข้ามาช่วยบ้างแต่ความละเอียดประณีตจะสู้ฝีมือมนุษย์ไม่ได้^{๑๒}

^{๑๑} สัมภาษณ์นางปราณี แสงสร้อย, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จักสานค้างาม, ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์นางแสงเทียน สีสด, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จักสานค้างาม, ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

สรุปได้ว่าชุมชนสมาชิกเครื่องจักสานบ้านค่างามเกิดจากการที่ชาวบ้านต้องการมีรายได้เสริมได้มีการรวมตัวกันภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่กลุ่มในการกำหนดความรู้ด้านการจักสาน เนื่องจากผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชุมชนบ้านค่างามนั้นส่วนมากจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิตได้โดยง่าย ไม่มีความซับซ้อน เน้นการใช้งานมากกว่าการขาย สามารถทำขึ้นใช้เองได้และมีเพียงไม่กี่อย่าง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการทำเครื่องจักสานทั่วไปมีอยู่เพียง ๓ ชนิด คือ มีด เหล็กหมาดและคีมไม้ ทางกลุ่มได้มีการร่วมกันคิดและตัดสินใจผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ในการผลิตอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเป็นหลัก การผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น ตะกร้า กระจาด ที่ใส่ดินสอ เป็นต้น จากความต้องการในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักและเพื่อให้มีอาชีพเสริม

๒. การสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่าชุมชนสมาชิกเครื่องจักสานบ้านค่างาม โดยมีการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐในการส่งวิทยากรเข้ามาให้ความรู้และสอนวิธีการผลิตเป็นลักษณะของการผสมผสานจากการที่มีการแสวงหาความรู้เองและมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการด้านการผลิตเครื่องจักสาน และการที่สมาชิกในกลุ่มบางคนได้มีการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์จากการไปออกร้านในที่ต่างๆ แล้วดูแบบมาทดลองทำกัน ซึ่งสมาชิกได้อธิบายในประเด็นการแสวงหาความรู้ (การออกแบบสินค้านั้นนึกได้อะไรก็ทำ บางทีสมาชิกก็คิดกันเอง แล้วนำมาคุยกัน บางทีก็ไปดูแบบจากที่อื่น แล้วกลับมาลองทำดูก็จะได้ชิ้นงานที่หลากหลายรูปแบบขึ้น) การนำความรู้เดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับปรุงและพัฒนาสินค้าให้มีความทันสมัยและสวยงาม

๓. การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ พบว่าชุมชนสมาชิกเครื่องจักสานบ้านค่างาม ในอดีตโดยส่วนใหญ่นั้นจะเป็นการถ่ายทอดสืบทอดระหว่างกันภายในครอบครัวมากที่สุด เป็นลักษณะที่สมาชิกในครอบครัวถ่ายทอด คือ พ่อสอนลูกเรียนรู้ด้วยกันจากปากและได้ฝึกหัดจนเกิดความชำนาญ แต่ก็จะมีในลักษณะที่ชุมชนนั้นๆ ทำงานหัตถกรรมจักสานเป็นอาชีพ ก็จะเป็นลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นและมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง นอกจากนี้ก็ยังมีแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนบ้าน หรือมีการลอกเลียนแบบกันในท้องถิ่นที่ใกล้เคียง ก็จะทำให้เกิดการผสมผสานกันของเอกลักษณ์ระหว่างท้องถิ่นเกิดขึ้น แต่การถ่ายทอดในอดีตก็จะเป็นลักษณะที่อยู่ในวงแคบๆ ไม่ค่อยมีการสร้างสรรค์ใหม่ เป็นการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป ส่วนมากจะทำเมื่อว่างจากอาชีพหลัก^{๑๓}เมื่อว่างเว้นจากการทำเกษตรกรรม ก็มักจะรวมกลุ่มกันในการทำเครื่องจักสานที่เน้นการใช้ประโยชน์มากกว่าการจัดจำหน่าย รวมถึง ประเภทเครื่องจักสานที่ทำนั้น ก็จะเป็นเครื่องจักสานที่ทำง่ายๆ เช่น หมวก กระบุง ชะลอม

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสุกัญญา ฉลอม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม, วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

สรุปว่าชุมชนมีการจัดเก็บความรู้เป็นการนำเอาความรู้ที่ได้จาก ทำงานหัตถกรรมจักสานเป็นอาชีพมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น และก็มีถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง การจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคล การสร้างและเก็บไว้เป็นความรู้เครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ในการจักสานไม้ไผ่ รวมถึงเส้นหวาย เครื่องจักตอกหรือเครื่องขูดตอก โดยต้องพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการของชุมชน เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน รวมทั้งการสร้างและการจดจำของปัจเจกบุคคล การจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคลในชิ้นงานที่ตนเองถนัด และการถ่ายภาพของชิ้นงานในแต่ละแบบ การจัดเก็บความรู้ผ่านทางกลุ่มจะมีการบันทึกกระบวนการผลิตและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ด้วยภาพถ่าย ทำให้สะดวกสำหรับสมาชิกใหม่และผู้ที่ต้องการเรียนรู้ก็สามารถศึกษาจากแฟ้มข้อมูลภาพถ่ายได้อย่างละเอียด แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นความรู้ของกลุ่มส่วนใหญ่จะเก็บในรูปของตัวบุคคลเป็นสำคัญ

๔. การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่าชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสานบ้านค่างาม

มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมของชุมชนบ้านค่างาม อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ นั้น แม้ว่าในยุคแรกจะเป็นการผลิตขึ้นมาเพื่อใช้งานเอง แต่ก็มีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันระหว่างครอบครัว ดังที่กล่าวเบื้องต้นว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับงานจักสานของชุมชนค่างามนั้น เริ่มต้นจากการผลิตเพื่อใช้งาน ยังมิได้ผลิตเพื่อจัดจำหน่ายดังเช่นในปัจจุบัน การผลิตเพื่อใช้งานในอดีตนั้นเป็นการถ่ายทอดภายในครอบครัว ยังไม่มีขั้นตอนที่ซับซ้อน ลวดลาย และกระบวนการผลิตก็เน้นแบบเรียบง่าย เพื่อประโยชน์ในการใช้งานมากกว่าความสวยงาม โดยส่วนใหญ่ทุกหลังคาเรือนในชุมชนค่างามนั้นจะสามารถผลิตเครื่องจักสานขึ้นมาใช้เอง และมีการนำไปแลกเปลี่ยนกันในบางครั้ง^{๑๔} กอปรกับมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนค่างามขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีความหลากหลายตามมาด้วย โดยเฉพาะการเข้ามามีบทบาทของหน่วยงานราชการ คือ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะกระบวนการผลิต กระบวนการออกแบบ และช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานให้มีมากยิ่งขึ้น^{๑๕}

สรุปได้ว่าการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้เป็นการส่งผ่านความรู้ระหว่างบุคคลหรือองค์กรและผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้น ต่อมาเมื่อมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนการเข้ามามีบทบาทของหน่วยงานราชการ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะกระบวนการผลิต กระบวนการออกแบบ และช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานให้มี

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางสุกัญญา ฉลอม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม, วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางนิพา ศิริปัญญาธรรม, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่บ้านค่างาม, วันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

มากยิ่งขึ้น จนก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์จักสานร่วมสมัยในปัจจุบันที่ตรงกับความต้องการของตลาด เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้เป็นระบบพี่เลี้ยงชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP) จากความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกันและสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ตามบริบทของชุมชนเป็นสำคัญ

๕. การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่าชุมชนสมาชิกพิพิธภัณฑ์จักสานบ้านค่างาม มีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานไปประยุกต์ใช้ ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่ควบคู่มาพร้อมกับอาชีพเกษตรกรรม เป็นการผลิตเพื่อจัดจำหน่ายทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัดเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกวิธีการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วภายในชุมชนมาสร้างรายได้ รวมถึงการนำเอาทักษะด้านการจักสานไปถ่ายทอดสู่ชุมชนอื่นและสถานศึกษา ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชุมชนค่างามได้ถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัดตกแต่งบ้าน เช่น โคมไฟไม้ไผ่ กระถาง ตะกร้า ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการนำวิธีการจักสานมาปรับใช้เป็นอย่างดีเป็นแหล่งเรียนรู้ในการฝึกสอนให้ลูกหลานมีสมาธิมากขึ้น โดยมีการฝึกหัตถ์สานแบบง่าย ๆ เช่น การทำโมบาย เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้เวลาวางให้เกิดประโยชน์และฝึกให้มีสติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะให้กับกลุ่มองค์กรชุมชนอื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้กับเยาวชนในชุมชนให้สามารถสร้างระบบการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๕.๑.๔ การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกไม้สักบ้านบวักโป่ง ตำบลน้ำคำ อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ ดังนี้

๑. การกำหนดความรู้ พบว่า ชุมชนสมาชิกไม้สักบ้านบวักโป่ง มีการประกอบอาชีพเกี่ยวกับไม้สักจึงเป็นอาชีพที่สามารถทำได้ในท้องถิ่น ทำให้ชาวบ้านในสมัยก่อนนิยมนำเอาไม้สักมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย โดยใช้ภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษในการตัดไม้ การใช้เลื่อย ที่สามารถหาซื้อได้ในท้องถิ่น และการขนส่งไม้ ที่จะใช้ช่าง วัว และเกวียนในการบรรทุกไม้ออกจากป่าเข้าสู่หมู่บ้าน รวมถึงการแปรรูปไม้ ที่จะใช้กับไส เลื่อย ในการผ่าตัดแปรรูปไม้ตามความต้องการ แม้ว่าเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆจะยังไม่มีเหมือนสมัยเช่นในปัจจุบัน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ช่วยกันในการจัดหาไม้มาสร้างบ้านเรือนของแต่ละคน^{๑๖} ขั้นตอนในการตัดไม้สักของบรรพบุรุษในสมัยอดีตนั้น จะมีพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ มีการนำเอามหากรพูลไปขอขมาเทวดาอารักษ์เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการตัดไม้ไป เพื่อที่จะนำไปสร้างที่อยู่อาศัย โดยมีสละเก้า หรือ ช่างที่มีความชำนาญในการตัดไม้ การแปรรูปไม้ เป็นผู้นำในการคัดเลือกไม้ ซึ่งจะมีกลวิธีในการคัดเลือกคือ เลือกเอาไม้ที่มีความแก่ มีลักษณะตรง และ

^{๑๖} สัมภาษณ์นายบรรจบ จินดาชัด, กำนันตำบลตอนมูล, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

มีเส้นผ่าศูนย์กลางขนาดใหญ่ เพื่อที่จะนำมาทำเสารบ้านเรือน และแปรรูปเป็นไม้แผ่น ที่จะใช้ในการล้อมรอบบ้านเรือน โดยชาวบ้านสามารถเลือกตัดไม้ได้ตามความต้องการ

สรุปได้ว่าชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตภัณฑ์ไม้สักทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักครบวงจร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชนมีอัตลักษณ์ที่เฉพาะ คือ มีความคงทนแข็งแรงเนื่องจากใช้ไม้สักที่มีอายุมากทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดและความรู้เกี่ยวกับการถนอมเนื้อไม้

๒. การสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่าชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านบวโป่ง จากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่ากระบวนการสร้างและแสวงหาองค์ความรู้ของชาวบ้านเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยชาวบ้านสมัยก่อนนั้นจะมีความคุ้นเคย และคลุกคลีกับไม้สักเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เนื่องจากต้องเข้าป่าเพื่อไปตัดไม้ และนำมาสร้างที่อยู่อาศัย^{๑๗} ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่จะมีความชำนาญเป็นทุนเดิม และชุมชนบ้านบวโป่งเอง ประชาชนโดยส่วนใหญ่ก็จะประกอบอาชีพเกี่ยวกับการแปรรูปไม้ร้อยละ ๙๐ หรือแทบจะทุกครอบครัวที่มีการประกอบอาชีพเกี่ยวกับไม้สัก ดังนั้น เมื่อมีการนำเอาไม้สักมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ จึงถือว่าไม่ยากในขั้นตอนนี้ แม้ว่าในปัจจุบันความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ไม้สักเฟอร์นิเจอร์จะมีการพัฒนาไปหลากหลาย แต่โดยพื้นฐานของชาวบ้านนั้น ถือมีว่าทุนเดิมคือทักษะและประสบการณ์อยู่แล้ว การต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงเป็นเหมือนการพัฒนาฝีมือชาวบ้านไปพร้อมๆ กัน^{๑๘} โดยพื้นฐานของชาวบ้านนั้น ถือมีว่าทุนเดิมคือทักษะและประสบการณ์อยู่แล้ว การต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงเป็นเหมือนการพัฒนาฝีมือชาวบ้านไปพร้อมๆ กันโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ไม้สักร่วมสมัย เช่น เฟอร์นิเจอร์สำหรับตกแต่งบ้านประเภทต่าง ๆ กระบวนการสร้างและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบ้านบวโป่งนั้น จึงมีลักษณะของการใช้ประสบการณ์ความชำนาญเป็นสำคัญ แต่ก็จะมีส่วนที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมคือ การออกแบบลวดลาย ให้มีความทันสมัยและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยมีการศึกษาลวดลาย เทคนิค เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต นำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ เพื่อนำมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น หากผู้ที่สนใจนำเอารูปแบบผลิตภัณฑ์มาให้ดูเป็นตัวอย่าง ชาวบ้านก็สามารถที่จะผลิตได้ตามความต้องการ การสร้างและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงเป็นเหมือนการพัฒนาฝีมือของชาวบ้านไปพร้อมๆ กับการสร้างผลิตภัณฑ์ไม้สักร่วมสมัยควบคู่ไป

^{๑๗} สัมภาษณ์นายสมศักดิ์ พลอยสี, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักบวโป่ง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘} สัมภาษณ์นายพรเทพ เรืองไชย, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักบวโป่ง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

พร้อมๆ กัน โดยอาศัยประสบการณ์ความเคยชินในเครื่องมือ กับทักษะการแปรรูปไม้สักเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ

๓. การจัดเก็บความรู้ พบว่า ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านบวโป่ง การจัดเก็บความรู้ของชุมชน พบว่ามีการจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคลในชิ้นงานที่ตนเองถนัดเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งมีการแสดงออกมาเป็นรูปธรรมได้ ตั้งแต่กระบวนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ (ต้นน้ำ) กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก (กลางน้ำ) และกระบวนการจัดจำหน่าย (ปลายน้ำ) ยังไม่มีการจัดรวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบ แต่จะมีเพียงหนังสือแนะนำสินค้าเฟอร์นิเจอร์จากบางร้านเท่านั้นที่มีการรวบรวมสินค้าผลิตภัณฑ์จากไม้สักและการถ่ายภาพของชิ้นงานในแต่ละแบบ อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย โดยมีการบันทึกกระบวนการผลิต ลวดลายและแบบต่างๆ ไว้รวมไปถึงมีการจัดเก็บเป็นตัวอย่างชิ้นงานไว้เมื่อเวลาต้องการผลิตก็จะนำชิ้นงานนั้นๆ มาดูอีกครั้ง เพราะมองเป็นเรื่องโอกาสในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน

๔. การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านบวโป่ง ในสมัยก่อนนั้น การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็อาศัยการฝึกประสบการณ์ตรงจากครอบครัว ซึ่งเมื่อครอบครัวไหนต้องการที่สร้างบ้านเรือนนั้น พ่อแม่ก็จะพาลูกชายไปช่วยในการตัดไม้ เลื่อยไม้ แปรรูปไม้ วิถีชีวิตของชาวบ้านจึงมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับไม้สัก^{๑๙} แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการแปรรูปไม้สักเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทต่างๆ แต่ทักษะและความชำนาญในงานไม้ก็ถือว่ายังเป็นสิ่งที่ติดตัวชาวบ้านอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จาก เมื่อมีการนำเอาตัวอย่างผลิตภัณฑ์สมัยใหม่มาให้ชาวบ้านผลิต ก็สามารถที่จะผลิตและต่อยอดได้ โดยอาศัยทักษะการคัดเลือกไม้ การเลื่อย การคำนวณสัดส่วนของไม้ ถือเป็นจุดเด่นของชาวบ้านบวโป่งที่ได้รับการสั่งสมมาเป็นอย่างดี

สรุปการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับไม้สักอยู่แล้ว ทำให้เยาวชนมีความผูกพัน คุ้นเคยกับไม้สักเป็นอย่างดี การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็อาศัยการฝึกประสบการณ์ตรงจากครอบครัว ซึ่งเมื่อครอบครัวไหนต้องการที่สร้างบ้านเรือนนั้น พ่อแม่ก็จะพาลูกชายไปช่วยในการตัดไม้ เลื่อยไม้ แปรรูปไม้ วิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยไม่ตั้งใจหรือไม่เป็นทางการนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอาจจะไม่รู้ตัวหรือเป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในหน้าที่ที่จำเป็นประจำอย่างไม่มีแบบแผน เช่น จากประสบการณ์เรื่องเล่าที่เล่าต่อกันมา การสอนลูกหลาน เป็นต้น การแลกเปลี่ยนความรู้ของชุมชนเป็นลักษณะของการเรียนรู้ (Learning) นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการผลิต จะเป็นการเรียนรู้ในระบบครอบครัว แต่หากมีผู้ที่สนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ ก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในชุมชนบวโป่งได้ โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง คือ เริ่มจากการออกแบบ การคัดเลือกไม้ การ

^{๑๙} สัมภาษณ์นายแก้ว เชิงแก้ว, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักบวโป่ง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

เลื่อยไม้ การตัดไม้ การประกอบไม้ ฯลฯ โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างก็ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอก

๕. การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่าชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านบวโกโป่ง มีการนำความรู้เรื่องไม้สักไปใช้ประโยชน์นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และชุมชนบ้านบวโกโป่งแล้วนั้น ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนที่มีความผูกพันกับไม้สักมาตั้งแต่อดีต เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของชุมชนบ้านบวโกโป่ง เมื่อกล่าวถึงชุมชนบ้านบวโกโป่ง ผู้คนก็จะนึกถึงผลิตภัณฑ์ไม้สักเป็นอันดับแรก แม้ว่าในสมัยก่อนนั้น การทำอุตสาหกรรมไม้สักจะมีความลำบากในการดำเนินการให้ถูกกฎหมาย แต่เมื่อเกิดการเรียกร้องต่อสู้จนเกิดการรวมกลุ่มและถูกต้องตามกฎหมายดังเช่นปัจจุบัน ชาวบ้านต่างร่วมแรงร่วมใจกันในการต่อสู้มาตลอดระยะเวลา ๔๐ ปี^{๒๐}

สรุปการนำความรู้เรื่องไม้สักไปใช้ประโยชน์นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนบ้านบวโกโป่งแล้วนั้น ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่การนำเอาความรู้ความชำนาญ ทักษะประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว มาสร้างสรรค์เฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่ โดยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ตลอด เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ที่สนใจ และประโยชน์ต่อชุมชน คือ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนแล้ว ยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนบวโกโป่ง โดยมีเฟอร์นิเจอร์ไม้สักเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

สรุปได้ว่า องค์ความรู้ในการจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไ้ย้ง ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานบ้านค่างาม ผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านดอนมูล ผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านบวโกโป่ง ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ในการจัดการความรู้จัดการความรู้ที่เป็นระบบโดยวิธีการการปรับเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) เช่น ปรำขันธ์ชุมชน ผู้สูงอายุ เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์หรือพรสวรรค์ของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้งจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม ให้กลายมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรมที่สามารถเรียนรู้ถ่ายทอด ปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้ผู้ที่สนใจสามารถนำมาศึกษาและปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นรากฐานขององค์ความรู้อันเกิดจากกระบวนการการเรียนรู้และปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์

^{๒๐} สัมภาษณ์นายบรรจบ จินดาชัด, กำนันตำบลดอนมูล, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

คุณภาพชีวิต วิถีวัฒนธรรมของชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนซึ่งครอบคลุมกระบวนการจัดการความรู้ใน ๕ ประเด็น ดังนี้

๑) การกำหนดความรู้ ชุมชนมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและ ทบทวนความรู้เกี่ยวกับการคิดและตัดสินใจจากการใช้วัตถุดิบและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้ เกิดประโยชน์ รวมไปถึงความต้องการให้ชุมชนมีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน องค์ความรู้สำคัญของผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ได้แก่ การใช้วัตถุดิบ/ ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ ภายใต้การรวมคิดและตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน และการเสริมสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก

๒) การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการสร้างและแสวงหาความรู้ภายในจากการ เรียนรู้ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชาวบ้านเอง การสอบถามผู้รู้ในชุมชนและการดู ตัวอย่างของผลิตภัณฑ์อื่นๆ แล้วนำมาทดลองเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สำหรับการสร้างและ แสวงหาความรู้จากภายนอกนั้น ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการเข้ามาเสริมแนวคิดในการ สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น วิทยาลัยชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด กรม พัฒนาฝีมือแรงงาน ที่ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา การออกแบบ การบริหารจัดการด้าน ต่างๆ ซึ่งแสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มเป็นการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในลักษณะของ การผสมผสานจากการที่กลุ่มมีการแสวงหาความรู้เอง และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการ ด้านการผลิต เพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์

๓) การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการ จดจำผ่านตัวบุคคลในชิ้นงานที่ตนเองถนัดเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งมีการแสดงออกมาเป็น รูปธรรมได้ ตั้งแต่กระบวนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ (ต้นน้ำ) กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก (กลางน้ำ) และกระบวนการจัดจำหน่าย (ปลายน้ำ) รองลงมาคือ การจัดเก็บโดยการบันทึกภาพ กระบวนการผลิตและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตและการเก็บเป็นตัวอย่างชิ้นงาน ส่วนเอกสารความรู้ ของกลุ่มนั้นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานสถาบันการศึกษาที่เข้ามา ดำเนินงาน

๔) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ เน้นการแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการเน้น การแลกเปลี่ยนความรู้ โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ซ่อนเร้นตามความถนัดของแต่ละคนแล้ว นำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเป็นลักษณะของการเรียนรู้ (Learning) ผ่านการกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การถ่ายทอดเน้นรูปแบบของการถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคลเป็นหลักโดยลักษณะของการปฏิบัติให้ดู ความรู้จากบุคคลสู่บุคคล ได้แก่ การบอกเล่า การปฏิบัติให้ดู การสอนลูกหลานผ่านงานฝีมือ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP) ซึ่งภาครัฐควรมีการให้การสนับสนุนใน ด้านการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะบุคคลสู่กลุ่ม คือ การเชิญวิทยากรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญไปให้ความรู้

กับชุมชน และการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะจากกลุ่มสู่กลุ่มเป็นการส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงาน เพื่อให้ชุมชนประสบความสำเร็จให้มากขึ้น

๕) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มาจากการกำหนดความรู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ที่ผู้รู้ หรือปราชญ์ชุมชน ได้ลงมือปฏิบัติมาอย่างยาวนานจนเกิดทักษะความชำนาญ ได้ประยุกต์จากความรู้เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ให้เกิดการสร้างสรรคผลิภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ ๆ โดยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ตลอด เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ที่สนใจและเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มของสินค้า รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานของนักเรียน นักศึกษา นักวิจัยและผู้สนใจทั่วไป

๔.๑.๒ รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

จากการสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์จักสานบ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์หม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และพื้นที่พัฒนาชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านบวโก่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านการเรียนรู้ และด้านการสร้างเครือข่าย ดังนี้

๔.๒.๑ รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม

การสร้างสรรคผลิภัณฑ์ กระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อมได้ทำสืบทอดกันมานานสืบเนื่องจากในอดีตที่ต้องยังชีพด้วยตนเอง ผลิต และใช้ในครัวเรือน การทำผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมยังคงเหลือสืบทอดที่บ้าน ทุ่งไธ้ง ปัจจุบันกรรมวิธีในการผลิตที่สำคัญวัตถุดิบที่ใช้ทำผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมต้องมีการจัดเตรียม วัตถุดิบที่จำเป็นให้พร้อม ประกอบด้วย ต้นห้อมสำหรับทำสีย้อมผ้า ผ้าฝ้ายทอมือสีขาว น้ำด่างและแป้ง การทำผ้าหม้อห้อมนั้นโดยธรรมชาติแล้วคุณสมบัติสีครามที่ใช้ย้อมผ้าหม้อห้อมนั้นสีจะตก จึงได้ชื่อว่า “หม้อห้อมแท้สีจะตองตก”^{๒๑} แต่มีกรรมวิธีที่จะช่วยให้สีครามตกน้อยลง ผ้าหม้อห้อมยิ่งซักก็ยิ่งสวย ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจึงมีผู้ผลิตหม้อห้อมแท้บางรายได้หันมาใช้วิธีการย้อมสีครามในการทำเสื้อหม้อห้อมแท้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเมื่อย้อมสีแล้วให้นำ

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางประภาพรณ ศรีตรัย ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ออกมาซักด้วยน้ำค้าง ก่อนจะตากให้แห้งแล้วนำมาใช้ ซึ่งถือเป็นเคล็ดลับที่ทำให้หม้อห้อมสีไม่ตกจึงรับรองได้ว่าหม้อห้อมดี สีจะไม่ตก

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อม พบว่า ขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยการมีแรงบันดาลใจในการออกแบบ โดยมักตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา ค้นคว้ามาก่อนแล้วจากนั้นวางแผนในการจัดทำผลิตภัณฑ์ เช่น กำหนดชิ้นงานหรือกลุ่มผลิตภัณฑ์โดยการร่างแบบผลิตภัณฑ์และกำหนดรายละเอียดของวัสดุที่ใช้คร่าวๆ การคัดเลือกรูปแบบๆ และการกำหนดรายละเอียดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมการทำงานออกแบบ สิ่งแรกที่ต้องคำนึงถึงคือการกำหนดจุดประสงค์ที่ชัดเจนของงาน การสร้างสรรค์ลักษณะภายนอกเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยเน้นการสื่อความหมาย จะดึงดูดความสนใจผู้ที่พบเห็นให้เกิดความต้องการซื้อสินค้านั้น^{๒๒} ผ้าหม้อห้อมโดยส่วนใหญ่แล้วเน้นตัวเนื้อผ้ากับการย้อมสีซึ่งเป็นสัณนิษฐานได้จากพืชชนิดหนึ่งเรียกว่าห้อมด้วยการหมัก ส่วนลวดลายนั้นไม่ได้มีแน่นอน เน้นเฉพาะส่วนเนื้อผ้าสวมใส่สบายและมีความทนทานในการใช้งานสามารถใช้ได้เป็นเวลาหลายปีสามารถใส่ได้ทุกเทศกาล หรือฤดูกาลหรืองานต่าง ๆ ทำงานที่เป็นงานมงคล หรืองานอวมงคลเลยนอกจากนี้ยังเน้นในการย้อมสีให้เป็นสัณนิษฐาน^{๒๓} เสื้อผ้าหม้อห้อมได้รับการพัฒนารูปแบบให้หลากหลายยิ่งขึ้นกว่าเดิม เช่น เป็นเสื้อเชิ้ต เสื้อคอพระราชทาน ซาฟารี กางเกงแบบต่าง ๆ เสื้อผ้าสำหรับเด็ก เสื้อสตรี กระโปรง เป็นต้น ปัจจุบันผู้สนใจเสื้อผ้าหม้อห้อมสามารถเลือกแบบได้หลากหลายตามความพอใจ ประกอบกับหม้อห้อมได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยขึ้นโดยนำไปผ่านกรรมวิธีฟอกสี ทำให้มองดูคล้ายของต่างประเทศแต่สวมใส่สบายกว่า ทำให้กลุ่มคนที่นิยมใช้ผ้ายืนสืบบางส่วนหันมาสวมใส่เสื้อหม้อห้อมมากขึ้น^{๒๔}นอกจากนี้นางประภาพรณ ศรีตรัย (ป้าเหี้ยม) ปราชญ์ทองถิ่น^{๒๕} กล่าวไว้ว่าผ้าหม้อห้อมถือได้ว่าเป็นมรดกตกทอดทั้งความคิดและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านทุ่งไธ้ง โดยเน้นการย้อมสีซึ่งเกิดจากธรรมชาติของห้อม นอกจากนี้ยังเน้นตัวผ้าที่จะนำมาย้อมซึ่งเป็นผ้าฝ้ายเป็นใยธรรมชาติที่มีการถักทอด้วยมือโดยใช้เวลานานในการทอผืนผ้า ต้องใช้ความอดทนกว่าจะได้มาซึ่งผลงานในสภาพปัจจุบันเพื่อให้ทันต่อการตลาดการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผ้าหม้อห้อมเน้นตามความต้องการของตลาดเช่นการมัดย้อมการปักเทียน หรือเทคนิคการย้อมสีเทียนจะทำให้เกิดลวดลายทันสมัยเป็นที่สนใจของตลาด นอกจากนี้นางเหลือง ทองสุขได้กล่าวว่า ม่อฮ่อม เป็นภาษาถิ่นเหนือ เกิดจากคำว่า ม่อ และฮ่อม แต่หลายคนเรียกเพี้ยนว่า หม้อห้อม หรือหม้อฮ่อม หรือ ม่อห้อม ซึ่งก็สามารถเรียกได้ เพียงแต่ความหมายก็เหมือนกัน คือ เสื้อผ้าที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในแบบของสืครามม่อฮ่อมตันฮ่อม หรือตันคราม เป็นพืช

^{๒๒} สัมภาษณ์นายฤกษ์ วัลลภชัย ผู้ประกอบการและออกแบบ,วันอังคาร ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์นายพงศกร เสนาธรรม, ผู้ประกอบการ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์นายฤกษ์ วัลลภชัย ผู้ประกอบการและออกแบบ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์นางประภาพรณ ศรีตรัย ผู้ประกอบการ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ลัมลูกในตระกูลคราม ซึ่งชาวทุ่งไธ้งตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ นำเอาส่วนที่เป็นลำต้น และใบมาหมักในหม้อที่บรรจุน้ำตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ทำให้ได้น้ำสีคราม ที่จะนำมา ย้อมผ้าขาวให้เป็นผ้าคราม ที่เรียกกันว่า ผ้าม่อฮ่อมซึ่งเป็นผ้าที่ชาวแพร่ และคนทั่วประเทศ นิยมใช้ทุก เพศทุกวัย ไม่เว้นแม้แต่ชาวต่างประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าชาวต่างประเทศได้นิยมชมชอบในผ้าม่อฮ่อม กัน^{๒๖}

กล่าวโดยสรุปการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นการผลิตจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ถึงเป็นงานหัตถกรรมที่มีสีเป็นเอกลักษณ์ไม่ซ้ำแบบใคร จึงทำให้ผ้าหม้อฮ่อมไม่ใช่ผ้าที่เป็นสีน้ำเงินเข้ม ธรรมดาๆ เท่านั้น แต่ยังคงมีคุณสมบัติ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัวที่ทำมาจากธรรมชาติ และได้รับความนิยมนักชาวไทยและชาวต่างชาติอีกด้วย

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อฮ่อม บ้านทุ่งไธ้ง กระบวนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาจเป็นการพัฒนาจาก ผลิตภัณฑ์เดิมให้มีความแตกต่างหรือแปลก ใหม่เพิ่มขึ้น หรือพัฒนาจากวัสดุอื่นให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ก็ได้การแข่งขันด้านการตลาดที่เป็นไปอย่าง รุนแรงมากขึ้นทุกวัน ทำให้เกิดการศึกษา การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคโดยเฉพาะพฤติกรรม การตัดสินใจการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคมักมีความแตกต่างกันตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล เช่น วัยรุ่นมักชอบใส่รูปแบบทันสมัย ในขณะที่ผู้ที่มีอายุสูงขึ้นจะพิจารณาจากคุณภาพและความ ประณีตของผลการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์เป็นสิ่งที่ผู้ผลิตต้องคำนึงความต้องการของผู้บริโภค ที่มีอยู่จำนวนมาก และต้องกำหนดลักษณะของผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผ้าหม้อฮ่อมควรนำผ้าชนิดอื่นเช่น ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ผ้าทอมือของชนเผ่าต่าง ๆ เข้ามา เพิ่มลวดลาย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์เดิมของผ้าหม้อฮ่อมไว้เมื่อพัฒนาออกแบบใหม่แล้วราคาจาก หลักร้อยละเพิ่มขึ้นเป็นหลักหลายพันบาท^{๒๗} การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อฮ่อมจากเดิมเน้นผลิตภัณฑ์ ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติโดยการถักทอผ้าฝ้ายใยธรรมชาติจากนั้นนำมาย้อมจากสีธรรมชาติที่เกิดจาก ครามและฮ่อมที่เป็นพืชท้องถิ่นที่มี มาเป็นการย้อมสีเคมีที่มีส่วนผสมของสีสำเร็จแล้วจากท้องตลาด ทั่วไปแล้วนอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ก็ยังได้รับการพัฒนามาหลากหลายจากเสื้อ กางเกงมาเป็นกระโปรง ผ้าถุง เคหะภัณฑ์ เช่น ผ้าปูเตียง ปลอกหมอน หมอนข้าง หมอนอิง ผ้าปูโต๊ะ กล่องทิชชู พวงกุญแจ กระเป๋า ยาม หมวก เครื่องประดับ เป็นต้น ยังนำเอาเทคนิคการมัดย้อมมาเพิ่มลวดลายให้เกิดความ สวยงามบนเนื้อผ้าที่มีแต่สีพื้น ๆ ที่เกิดจากฮ่อม หรือคราม คือสีน้ำเงิน เอกลักษณ์เป็นศิลปะเชิง สร้างสรรค์สมัยใหม่ร่วมสมัยเป็นที่นิยมชมชอบของผู้สวมใส่ หรือผู้บริโภค และยังมีอีกเทคนิคหนึ่งในการเพิ่มลวดลายให้เป็นเอกลักษณ์บนผืนผ้าที่ไม่ซ้ำแบบใคร คือ การพิมพ์เทียนแล้วนำไปย้อมด้วยสี

^{๒๖} สัมภาษณ์นางเลื่อง ทองสุข, ผู้ประกอบการ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์นายฤกษ์ วัลลภชัย ผู้ประกอบการและออกแบบ, ๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕.

จากนั้นก็นำไปต้มให้เทียนละลายเกิดลวดลายบนผืนผ้าอย่างสวยงามเป็นที่นิยมอีกรูปแบบหนึ่ง จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาทั้งตัวเนื้อผ้าทั้งลวดลายโดยเพิ่มศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายจากโบราณและร่วมสมัย

ด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ การตลาดปัจจุบันได้รับการพัฒนาหลายช่องทางประกอบไปด้วยหน่วยงานของรัฐให้โอกาสมีการนำสินค้าไปแสดงในงานนิทรรศการที่รัฐจัดขึ้นทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด และส่งขายให้กับผู้สนใจในต่างจังหวัดที่ได้มีการติดต่อการโดยตรงผ่านหน้าร้านที่เปิดขายในย่านชุมชน หรือได้รับการพัฒนาให้เกิดความทันสมัยด้วยการส่งเสริมให้ขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Line เป็นต้น ทำให้สะดวกต่อผู้บริโภค และยังขยายตลาดการค้าให้มากยิ่งขึ้นเพิ่มโอกาสในการค้าขายผ้าหม้อห้อมได้มากยิ่งขึ้น^{๒๘} ปัจจุบันได้นำเอาภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษของคนพวนบ้านทุ่งไธ้ง ที่ถ่ายทอดกันมารุ่นสู่รุ่นในการทำผ้าหม้อห้อมสีธรรมชาติ ซึ่งได้จากธรรมชาติ เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในการทำหัตถกรรมสิ่งทอย้อมสีห้อมธรรมชาติ เป็นการพัฒนาผ้าหม้อห้อมให้ไปสู่สากล และรักษาความเป็นอัตลักษณ์ ของผ้าหม้อห้อมให้ยั่งยืน และสืบทอดต่อไป^{๒๙} การตลาดจากเดิมตั้งขายหน้าร้านที่อยู่ในย่านชุมชนและมีพ่อค้าหรือแม่ค้ารับเอาผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมไปขายในหมู่บ้านอื่นหรือในตลาดในชุมชนอื่น แต่ปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด ๑๙ (COVID-๑๙) จึงทำให้หันมาสนใจการตลาดออนไลน์ใช้สื่อไอทีเข้ามาช่วยขายในการตลาดก็พอที่จะทำให้ยอดขายมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ผ้าหม้อห้อมจึงกล่าวได้ว่าการตลาดได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วจากเดิมเน้นการขายหน้าร้านมาเป็นการขายผ่านสื่อออนไลน์^{๓๐}

สรุปการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมจากเดิมมุ่งเน้นการขายให้กับผู้บริโภคโดยตรงผ่านหน้าร้านย่านชุมชน หรือผ่านพ่อค้าคนกลางที่รับสินค้าไปจำหน่ายในตลาดหรือในชุมชนภายในจังหวัดแพร่ หรือต่างจังหวัดโดยมีความสัมพันธ์กันยาวนาน แต่ปัจจุบันการตลาดการค้าขายผ้าหม้อห้อมได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ก่อให้เกิดช่องทางการติดต่อกันโดยใช้สื่อออนไลน์ซึ่งประหยัดกว่าการโฆษณาในสื่อมีเดียต่าง ๆ ทำให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคมาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ Social Media ต่าง ๆ เช่น Facebook โปรแกรม Line และทางเพจของกลุ่ม จึงทำให้สามารถเพิ่มยอดขายจากลูกค้าที่อยู่ต่างจังหวัดและต่างประเทศ โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ดำเนินการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ภายใต้โครงการโอท็อป OTOP อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนด้านการตลาด เช่น ออกร้านที่งาน OTOP CITY

^{๒๘} สัมภาษณ์นายฤกษ์ วัลลภชัย ผู้ประกอบการและออกแบบ, ๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕.

^{๒๙} สัมภาษณ์นางประภาพรณ ศรีตรัย, ผู้ประกอบการ, ๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕.

^{๓๐} สัมภาษณ์นายพงศกร เสนาธรรม ผู้ประกอบการ, ๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕.

เพื่อยกระดับให้ได้มาตรฐานสากล การวางแผนการตลาด การเข้าสู่ตลาดในระดับประเทศและตลาดต่างประเทศ

ด้านการเรียนรู้ ผลิตรายณ์ชุมชนสมาชิพผ้าหม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร์ สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำผ้าหม้อห้อมที่ผลิตมาจากโรงงาน ปัจจุบันได้นำเอาภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษของคนไทยพวนบ้านทุ่งไธ้ง ที่ถ่ายทอดกันมารุ่นสู่รุ่นในการทำผ้าหม้อห้อมสีธรรมชาติ ซึ่งได้จากธรรมชาติ เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในการทำหัตถกรรมสิ่งทอย้อมสีธรรมชาติ เป็นการพัฒนาผ้าหม้อห้อมให้ไปสู่สากล และรักษาความเป็นอัตลักษณ์ ของผ้าหม้อห้อมให้ยั่งยืน และสืบทอดต่อไป^{๓๑} ศิลปะผ้าหม้อห้อม จากประสบการณ์ตนเอง ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังจากโรงเรียน และจากครอบครัวที่มีการปลูกฝังศิลปะการทำผ้าหม้อห้อม จากการถักทอย้อมสีติดเย็บจากโรงเรียนฝึกหัดให้มีกรย้อมผ้าหม้อห้อม เรียนรู้ศิลปะการประกอบอาชีพของบรรพบุรุษจากครอบครัว ปลูกฝังให้มีจิตใจรักในอาชีพดั้งเดิมของชุมชนรักครอบครัวจึงกล่าวได้ว่าตนเองเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่มีใจศิลปะเชิงสร้างสรรค์ภายใต้ผลิตรายณ์ผ้าหม้อห้อมของชุมชนบ้านทุ่งไธ้งจังหวัดแพร์ และมีแนวคิดในการถ่ายทอดการเรียนรู้จากระบบสถาบันการศึกษา และการเรียนรู้จากธรรมชาติถ่ายทอดส่งรุ่นน้องโดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นรุ่นน้องที่อยู่ในสถาบันการศึกษาในชุมชน^{๓๒}

สรุปว่าการเรียนรู้เป็นการปลูกฝังจากจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน สืบทอดทางภูมิปัญญาเนื่องจากการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนของตนเอง ต่อมาจึงมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยมีวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในเรื่องผ้าหม้อห้อม เป็นผู้ให้ความรู้เป็นประเภทต่าง ๆ มารวมกันถ่ายทอดให้ความรู้กับบุคคลภายนอกชุมชนหรือนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจได้ลองลงมือทำด้วยตัวเองโดยการสาธิตจะใช้เทคนิคการทำผ้ามัดย้อมด้วยห้อม สามารถรังสรรค์ลวดลายด้วยตัวเอง โดยมีตัวอย่างของลวดลายที่ทันสมัย และให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ผู้สูงอายุที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำผ้าหม้อห้อมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ รวมทั้งรู้จัก วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ประกอบในการทำผ้าหม้อห้อม เป็นการพัฒนาลัทธิสูตรการทำผ้าหม้อห้อมอย่างง่าย เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นในการทำผ้าหม้อห้อม เพื่อสร้างรายได้ระหว่างเรียน

ด้านการสร้างเครือข่าย ผลิตรายณ์ชุมชนสมาชิพผ้าหม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร์ มีการสร้างเครือข่ายผลิตรายณ์ผ้าหม้อห้อม โดยมีหน่วยงาน

^{๓๑} สัมภาษณ์นางเลื่อง ทองสุข ปราชญ์ท้องถิ่น, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๒} สัมภาษณ์นายกฤษณะ วัลลภาชัย ผู้ประกอบการและออกแบบ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนเครือข่าย SME ใน ๑๘ กลุ่มจังหวัด ภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้มีโครงการพัฒนากิจกรรมเครือข่ายผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมและโครงการสนับสนุนเครือข่าย ซึ่งทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมขึ้น เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างศักยภาพกลุ่มอุตสาหกรรม และลดการดำเนินงานซ้ำซ้อน เน้นการต่อยอดและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการแบบบูรณาการการพัฒนา รูปแบบ การออกแบบ การแก้ไขปัญหาสต็อก การร่วมกันวางแผนทางการผลิตหม้อห้อมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การขอระบบมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ระบบมาตรฐานสากล รวมถึงการเชื่อมโยงการผลิตสู่การตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้ประกอบการหม้อห้อมของจังหวัดแพร่ เครือข่ายที่สร้างความร่วมมือระหว่างกัน ได้แก่ สหกรณ์จังหวัดแพร่ ประธานหอการค้าจังหวัดแพร่ อุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ สำนักงานจังหวัดแพร่ สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดแพร่^{๓๓}ผู้ประกอบการหม้อห้อมเมืองแพร่ และบรรจุกิจภายใต้กิจกรรมเครือข่ายผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมจังหวัดแพร่ นอกจากนี้ยังมีศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรแพร่ ได้ศึกษาวิจัยการผลิตหม้อแบบครบวงจร และขยายผลในกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหม้อ ผู้ประกอบการผลิตผ้าหม้อห้อมย้อมสีธรรมชาติ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างนักวิจัย เกษตรกร และผู้ประกอบการผลิตผ้าหม้อห้อมด้วย และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญให้แก่ชุมชนในทุก ระดับ ตั้งแต่เกษตรกรผู้ผลิตหม้อสดและเนื้อหม้อ ผู้ประกอบการที่ผลิตผ้าหม้อห้อม หน่วยงานราชการ กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้า นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจ ทำให้เกิดการสร้างรายได้แก่เกษตรกรและสู่ชุมชนที่ผลิตผ้าหม้อห้อม มีการสร้างงานในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และได้สินค้า OTOP ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ สร้างงานและเพิ่มรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน^{๓๔}

กล่าวโดยสรุปผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม เป็นการสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนเครือข่าย SME ภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างศักยภาพกลุ่มอุตสาหกรรม และลดการดำเนินงานซ้ำซ้อน เน้นการต่อยอดและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการแบบบูรณาการการพัฒนา รูปแบบ การออกแบบ การแก้ไขปัญหาสต็อก การร่วมกันวางแผนทางการผลิตหม้อห้อมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเชื่อมโยงการผลิตสู่การตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้ประกอบการหม้อห้อม ทำให้เกิดการสร้างรายได้แก่เกษตรกรและสู่ชุมชนที่ผลิตผ้าหม้อห้อม มีการสร้างงานในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และได้สินค้า OTOP ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ สร้างงานและเพิ่มรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

๔.๑.๒ รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน บ้านคำงาม

^{๓๓} สัมภาษณ์นางประภาพรณ ศรีตรัย,ผู้ประกอบการ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์นางยุพิน สายสำเภา ผู้ประกอบการ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสาน

บ้านค่างาม อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ จากการสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า เกิดขึ้นจากแนวคิดการผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยให้ความสำคัญกับการใช้งาน และประโยชน์ของผลิตภัณฑ์มากกว่าความประณีตสวยงาม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในอดีต จะเน้นคุณค่ามากกว่าราคา สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ว่า “แต่ก่อนพวกเรามักจะสร้างอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันเพื่อใช้ในครัวเรือนมากกว่าการนำออกไปขาย เพราะทุกครอบครัวมีพื้นฐานการทำอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นหมวก ที่ใช้ในงานเกษตร หวด กระติบข้าว กระดัง ตะกร้า ที่ใช้ในครัวเรือน ไซ ฆ้อง ที่เอาไว้อัดปลา เหล่านี้คือวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อน”^{๓๕} เนื่องจาก ชุมชนบ้านค่างามเป็นชุมชนเกษตรกรรม การผลิตเครื่องจักสานแต่ละประเภทขึ้นมาก็เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านการใช้ประโยชน์ รวมถึงการช่วยลดรายจ่ายของครอบครัวในด้านเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิต ยังมีได้ผลิตขึ้นมาเพื่อจัดจำหน่ายดังเช่นในปัจจุบันที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละผลิตภัณฑ์ ความยากง่ายก็ขึ้นขนาดและความประณีตของผลิตภัณฑ์ ยิ่งผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดเล็กก็ยิ่งใช้ความประณีตและเวลาค่อนข้างมาก

จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์จักสานที่ส่งออกและเป็นที่ต้องการของตลาดจะเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น หวดข้าว ตะกร้า ซึ่งจะใช้เวลาในการผลิตไม่มาก และไม่ซับซ้อน โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องจักสานบ้านค่างามเป็นผู้จัดจำหน่ายและรับออเดอร์จากผู้สนใจ

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสาน บ้านค่างาม จังหวัดแพร่ พบว่า กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ทำในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อใช้สอยเป็นหลักสำคัญซึ่งจะเป็นการใช้สอยในการอุปโภคบริโภคหรือใช้สอยในพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อถือตามขนบประเพณี นอกเหนือจากการสร้างงานหัตถกรรมจักสานขึ้นมาเพื่อใช้สอยโดยตรง การจักสานไม้ไผ่ของบ้านค่างามเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นที่ชาวบ้านต้องการผลิตภัณฑ์สำหรับหาบข้าวไปใส่ในยุ้งฉางในฤดูเก็บเกี่ยวข้าว โดยนายคำ ไผ่ล้อม และนายदै สีสด ได้ริเริ่มสานกระบุงสำหรับหาบข้าวมาประมาณร้อยกว่าปี ปัจจุบันจักสานกันเกือบทุกครัวเรือน ทั้งใช้ในครัวเรือน และเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ต่อมาชาวบ้านได้คิดประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์อื่นๆ สำหรับใช้ในชีวิตประจำวันและตามความต้องการของตลาด เช่น หวดข้าว ข้าว หวดนั่งข้าว กระดัง เหม ฆ้องใส่ปลา การะจาด กะลา ตุ่ม กว๋ย ไซตักปลา ตะกร้าเอนกประสงค์ และพัด เป็นต้น

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางสุกัญญา ฉลอม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม, วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๔.

สรุปได้ว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับประโยชน์ในการใช้สอยในครัวเรือน และสำหรับใช้ในชีวิตรประจำวัน หรือไม่ก็ผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาด ความต้องการของลูกค้า ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทนทานตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสาน บ้านคำงาม ตำบลดอนมูล อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่สวยงามเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เหมาะแก่ประโยชน์ใช้สอยผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเดิมมีลักษณะใหญ่ใช้ประโยชน์เฉพาะด้าน โดยได้รับการพัฒนาจากทั้งภายในชุมชนเองและหน่วยงานราชการที่ได้เข้ามาให้ความรู้ เกี่ยวกับการออกแบบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และช่องทางในการจัดจำหน่ายให้แก่ชุมชน แม้ว่าในอดีตเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นไว้ใช้เองในครัวเรือนแบบเรียบง่าย ๆ ไม่มีลวดลาย สีสันมากนัก เครื่องจักสานที่ผลิตขึ้นจะไม่ประณีตและไม่เรียบร้อย ไม่มีคุณภาพมากนักเพราะทำไว้ใช้เองในครัวเรือน วัตถุดิบก็หาได้ในครัวเรือน รูปแบบการทำก็จะเป็นแบบง่ายๆ แต่ปัจจุบันได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เป็นเครื่องประดับ ตกต่างบ้านประเภทต่างๆ และมีการเพิ่มลวดลายลงไปในเครื่องจักสาน เช่น ลายการ์ตูน ดอกไม้ สัตว์ ฯลฯ ทำให้ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น จากที่กลุ่มลูกค้าซื้อไปใช้ในครัวเรือน ก็มีการซื้อไปเพื่อประดับตกแต่ง กลายเป็นเครื่องจักสานลวดลายใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และตรงกับความต้องการของผู้ซื้อที่แต่เดิมจะเป็นกลุ่มที่นำไปใช้งาน แต่ปัจจุบันได้มีกลุ่มลูกค้าที่ต้องการนำไปประดับตกแต่งให้เกิดความสวยงามอีกด้วย

สรุปได้ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานได้รับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ประโยชน์ในการใช้สอยเป็นสำคัญ จากเดิมผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีลวดลาย สีสัน แต่งแต้มสีสันพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สวยงามและมีความทนทาน เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค

ด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสาน บ้านคำงาม ตำบลดอนมูล อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ สำหรับการตลาดสินค้าของวิสาหกิจชุมชนจักสานจากไม้ไผ่ เป็นที่ต้องการของตลาด เนื่องจากเป็นสินค้าที่สวยงาม ราคาไม่แพง และนำไปใช้กับวิถีชีวิตของคนล้านนา เป็นอย่างดี มีพ่อค้าจากต่างจังหวัดมารับซื้อสินค้าผ่านทางวิสาหกิจชุมชนฯ ส่วนใหญ่จะเป็นการสั่งสินค้าล่วงหน้า และนอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการตลาด เน้นตลาดในชุมชนเป็นหลักและขยายสู่ตลาดภายนอกชุมชน ขยายช่องทางการตลาด เช่น ขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต (digital marketing) การบริการจัดซื้อหน้าเว็บไซต์พร้อมจัดส่ง การออกร้านจำหน่ายสินค้าในงานแสดงสินค้าต่างๆ ส่งเสริมการขาย เช่น การจำหน่ายร่วมกับผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในผลิตภัณฑ์ให้สามารถประยุกต์เป็นของฝากในโอกาสต่าง ๆ ได้ เช่น ชุดของฝาก ชุดของขวัญ ของที่ระลึก ตลอดจน

จัดทำเผยแพร่ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (web page) ที่เป็นทางการของผลิตภัณฑ์ โดยแสดงทั้งถ่ายผลิตภัณฑ์ รางวัลและกิจกรรมต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์จักสาน

สรุปได้ว่าผลิตภัณฑ์จักสานจัดจำหน่ายโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการในจังหวัดเพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างแบรนด์ เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าภายในชุมชน ยกกระดับตลาดจักสานของชุมชนให้ได้มาตรฐานเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ด้านการเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์เครื่องจักสาน บ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมีการพัฒนาทักษะร่วมกัน สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ทั้งในชุมชน นอกชุมชน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จะมีการเรียนรู้โดยการปลูกฝังและถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ในระบบเครือญาติที่รวมกลุ่มกันทำ เป็นการปลูกฝังจากความคุ้นชิน ที่ทำกันเองภายในครอบครัว ต่อมาจึงมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยมีผู้นำชุมชน คือผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม รวมถึงมีวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในเครื่องจักสาน และวิทยากรจากหน่วยงานภาครัฐมาอบรมให้ความรู้ในด้านการผลิต การออกแบบ การจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและประชาชนผู้ประกอบการในพื้นที่ รวมถึงการเรียนรู้ในสถานศึกษาผ่านการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ สืบทอดและเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวต่อไป

สรุปได้ว่าการเรียนรู้เครื่องจักสานภายในชุมชนค่างามเป็นการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น การถอดและแกะลายจากผู้เชี่ยวชาญและมีความรู้เดิม แบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม และถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อส่งต่อความรู้ภายในชุมชนต่อไป

ด้านการสร้างเครือข่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์เครื่องจักสาน บ้านค่างามตำบลดอนมูล อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และมีเป้าหมายหรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการเชื่อมโยงและประสานงานร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน โดยลักษณะการเชื่อมโยงเครือข่ายจะมีการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกลุ่มคนและองค์กร ทั้งนี้มีการติดต่อซึ่งกันและกันทั้งในระดับภายในองค์กรและภายนอกองค์กร เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาเนื่องจากการเป็นการระดมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดการพึ่งพาตนเองของสมาชิกเครือข่าย เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นให้สามารถมาช่วยพัฒนา ตลอดจนสามารถมีอำนาจในการต่อรองต่อกลุ่มอื่นได้

สรุปได้ว่า เครือข่ายผลิตภัณฑ์จักสานค่างามเป็นการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะเชื่อมโยงกับกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจและมีความรู้ที่เกี่ยวข้องถ่ายทอดอย่างเป็นกระบวนการ สัมพันธ์สอดคล้องกับหลายหน่วยงานเพื่อให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพออกสู่

สากล ซึ่งมีเครือข่ายตั้งแต่กระบวนการสรรหาวัตถุดิบ กระบวนการผลิต กระบวนการจัดจำหน่าย รวมถึงเครือข่ายช่องทางการจัดจำหน่าย

๔.๑.๓ รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยอดีต โดยเป็นลักษณะของการนำเอาไม้สักมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ยังมิได้มีการนำเอาไม้สักมาแปรรูปเพื่อจัดจำหน่าย ซึ่งไม้สักในสมัยก่อนนั้น ถือว่าเป็นต้นไม้ที่หาได้ง่ายในพื้นที่ ทุกคนสามารถตัด แปรรูป นำมาสร้างบ้านเรือนได้ตามความต้องการ โดยใช้เกวียน ช้าง ในการลากไม้มาเพื่อแปรรูป หรือในบางกรณีก็มีการแปรรูปในป่าให้สำเร็จก่อนที่จะนำเข้ามาสู่ในหมู่บ้าน การตัดไม้และนำมาใช้สอยสามารถที่จะทำได้อย่างอิสระเสรี เนื่องจากยังมิได้มีการกฎหมายว่าการตัดไม้มาควบคุม บ้านเรือนที่อยู่อาศัยในสมัยก่อนจึงนิยมทำด้วยไม้สักเป็นส่วนใหญ่ ด้วยถือคติว่าในอนาคตหากต้องการที่จะสร้างบ้านใหม่ ก็สามารถที่จะขายและมีเงินทุนจากการขายบ้านได้^{๓๖}

สรุปว่ากระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยอดีตโดยเป็นลักษณะของการนำเอาไม้สักมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ยังมิได้มีการนำเอาไม้สักมาแปรรูปเพื่อจัดจำหน่าย สมัยก่อนนั้น ถือว่าเป็นต้นไม้ที่หาได้ง่ายในพื้นที่ ทุกคนสามารถตัด แปรรูป นำมาสร้างบ้านเรือนได้ตามความต้องการ เนื่องจากยังมิได้มีการกฎหมายว่าการตัดไม้มาควบคุม บ้านเรือนที่อยู่อาศัยในสมัยก่อนจึงนิยมทำด้วยไม้สักเป็นส่วนใหญ่ ด้วยถือคติว่าในอนาคตหากต้องการที่จะสร้างบ้านใหม่ ก็สามารถที่จะขายและมีเงินทุนจากการขายบ้านได้ จากการนำมาสร้างที่อยู่อาศัยได้มีการสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทต่างๆ ทั้งเฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ เช่น เตียง ประตูบาน ประตูหน้าต่าง ลูกกลิ้ง ฯลฯ และผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็ก เช่น อุปกรณ์ตกแต่งภายในบ้าน เป็นต้น

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพไม้สัก บ้านดอนมูล พบว่าส่วนใหญ่ไม้ที่นำมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นไม้สักซึ่งประมูลไม้สักจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) จากนั้นชาวบ้านในกลุ่มผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ จะซื้อชิ้นส่วนไม้ที่เหลือจากการแปรรูปไม้สักมาใช้ประโยชน์ต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์จากไม้สักนั้นเริ่มจากการมีแรงบันดาลใจในการออกแบบมาจากการประสบการณ์ตรงที่ได้สั่งสมมา และการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่ออินเทอร์เน็ต

^{๓๖} สัมภาษณ์นายเอกพงศ์ เสียงพราะ, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักดอนมูล, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ต่างๆ มีขั้นตอนที่สำคัญ^{๓๗} คือ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค การเลือกไม้ผลิตรักษ์ไม้สักแต่ละประเภทจะมีการใช้ไม้ที่แตกต่างกัน การผลิต เป็นขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติ การออกแบบผลิตภัณฑ์โดยการเขียนแบบเองจนกระทั่งถึงการจัดจำหน่าย การทำไม้สักเริ่มแรกจะทำผลิตภัณฑ์ประเภทตู้ เตียง หน้าต่าง ประตู การคลึงไม้ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำไม้โดยการใช้กับมือใส่ไม้ ไขเลื่อย โดยมุ่งเน้นกลุ่มผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน และกลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก โดยผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่สามารถนำหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์มาใช้เพื่อเพิ่มโอกาสในการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างและสามารถนำไปเผยแพร่องค์ความรู้ต่อชุมชนต่อไป แต่เนื่องจากรูปแบบของเฟอร์นิเจอร์มีขนาดใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาด้านการขนส่ง ซึ่งต้องอาศัยการขนส่งหลายรอบและขนส่งได้จำนวนน้อย นอกจากนั้นลูกค้าที่สนใจเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ไม่สามารถนำกลับไปได้เองจึงเห็นโอกาสในการออกแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ที่มีขนาดเล็กมาก สะดวกในการขนส่ง และลูกค้าสามารถนำกลับไปได้เอง จึงนำมาออกแบบ เช่น ชั้นวางรองเท้า โต๊ะพับ กลุ่มผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน พบว่าออกแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบโคมไฟ ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น โคมไฟติดผนัง และโคมไฟเพดาน กลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก พบว่าของที่ระลึกที่ชุมชนผลิตนั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น พวงกุญแจ เป็นต้น

ด้านการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชนส้มมาชีฟไม้สัก บ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ จากแต่เดิมที่เป็นธุรกิจภายในครอบครัว จนพัฒนามาเป็นวิสาหกิจชุมชน ได้มีการพัฒนาทั้งในด้านทักษะฝีมือ เครือข่าย ช่องทางในการจัดจำหน่ายมาโดยลำดับ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมจังหวัด วิทยาลัยชุมชนแพร่ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการสนับสนุนวิทยากรที่จะช่วยให้ความรู้ จากแต่เดิมที่เป็นผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ ใช้สำหรับสร้างบ้านเรือนเท่านั้น แต่ภายหลังจากการได้รับการอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากรรุ่นใหม่ ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูลมีหลากหลายมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการประดับตกแต่งได้ทุกสถานที่^{๓๘} โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความทันสมัยได้มีศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ครบวงจรตำบลดอนมูล การออกแบบพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงออกมาเป็นชิ้นงาน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการถอดแบบผสมผสาน ปรับเปลี่ยนรูปแบบต่าง ๆ โดยการประยุกต์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เช่น ทำเก้าอี้ผู้สูงอายุ โต๊ะ เครื่องประดับ เป็นต้น

^{๓๗} สัมภาษณ์นายเอกพงศ์ เสียงเพระ, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักดอนมูล, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายสนธิ สีมอก กำนันตำบลดอนมูล, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔.

สรุปว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูลได้รับการพัฒนาจากเดิมเป็นอย่างมาก จากเดิมเป็นการทำเพื่อเป็นที่ยู่ออาศัย ต่อมาเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่ใช้ในครัวเรือน และผลิตตามความต้องการของผู้บริโภค และหาช่องทางในการจัดจำหน่ายต่อไป

ด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพไม้สัก บ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ กระบวนการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูล ปัจจุบันถือว่ามีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นจากอดีต ที่จะมีการส่งออกผลิตภัณฑ์ไม้ให้กับกลุ่มลูกค้าเดิมทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้มีช่องทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น จากการลงพื้นที่ทำให้พบว่ากระบวนการนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดในปัจจุบันนี้มี ๕ ลักษณะ คือ^{๓๙}

๑) กลุ่มลูกค้าประจำ คือ กลุ่มที่มีการสั่งผลิตไม้สักดอนมูลมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ เช่น โครงหน้าต่าง บานประตู ตู้เตียง ฯลฯ

๒) กลุ่มที่รับไปจำหน่ายหน้าร้าน คือ กลุ่มที่จะมารับเอาผลิตภัณฑ์ไม้สักที่ทำเสร็จพร้อมที่จะจัดจำหน่ายจากชุมชนดอนมูล เพื่อนำไปจำหน่ายหน้าร้านค้าของตนเอง โดยเฉพาะสองข้างทางในอำเภอสูงเม่น

๓) กลุ่มที่ผลิตและจัดจำหน่ายเองผ่านช่องทางเพจ Line และ website

๔) กลุ่มที่ผลิตแต่ยังไม่แล้วเสร็จ ยังเหลือการเก็บรายละเอียดเล็กน้อย เช่น ขัด และทาสี โดยกลุ่มนี้จะมารับเอาผลิตภัณฑ์ไม้สักโดยตรงจากโรงงาน บ้านเรือนในชุมชนสูงเม่นในราคาที่ต่ำกว่าเพื่อนำไปขัดและทาสี เพื่อจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น

๕) กลุ่มที่แปรรูปไม้ขายเท่านั้น แต่ไม่ได้ทำเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทต่างๆ โดยขายเป็นไม้แปรรูปตามขนาดต่างๆ

แต่เดิมมุ่งเน้นการขายให้กับผู้บริโภคโดยตรงผ่านหน้าร้านย่านชุมชน โดยลูกค้าสามารถซื้อและนำกลับไปได้เลย สำหรับการรวมกลุ่มตลาดสินค้าของผู้ค้าไม้สักค่อนข้างเป็นไปได้ยากเนื่องจากต้นทุนสินค้าค่อนข้างสูง การรวมทุน สถานที่และมีผู้ค้าหลายๆ หมู่บ้าน จึงไม่สามารถควบคุมการรวมกลุ่มได้ ดังนั้นการจัดจำหน่ายในปัจจุบันจึงส่งเสริมให้มีการจัดจำหน่ายในลักษณะการค้าขายออนไลน์ ช่องทางการตลาดอาศัยคนรุ่นใหม่ในการการเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดจำหน่ายออนไลน์ โดยการไลน์สดขายของเจ้าของสินค้า เปิดหน้าเพจตลาดสินค้าออนไลน์ เช่น ไม้สักเมืองแพร่ มีการโฆษณาขายสินค้าได้ง่ายๆ ผู้ค้าจะทำการขายเอง ส่งจำหน่ายในตลาดออนไลน์ ได้มีการปรับเปลี่ยนช่องทางในการตลาดไปตามยุคตามสมัย ให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคมาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ Social Media ต่าง ๆ เช่น Facebook โปรแกรม Line และทางเพจของกลุ่ม การจัดจำหน่าย

^{๓๙} สัมภาษณ์นายเอกพงศ์ เสียงเพราะ, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักดอนมูล, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ให้กับกลุ่มลูกค้าประจำ คือ กลุ่มที่มีการสั่งผลิตไม้สักดอนมูลมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ เช่น โครงหน้าต่าง บานประตู ตู้ เตียง ฯลฯ ตลาดต่างจังหวัด โดยใช้การขนส่งเอกชน มีบางรายจัดส่งเองโดยการทำข้อตกลงกับร้านค้า ในการจัดส่งให้กับลูกค้าต่างจังหวัดโดยมีใบผ่านทางของป่าไม้ในการจัดส่งเพื่อให้การขนส่งเป็นไปอย่างถูกกฎหมาย จึงทำให้สามารถเพิ่มยอดขายจากลูกค้าที่อยู่ต่างจังหวัดและต่างประเทศ นอกจากนี้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ภายใต้โครงการโอท็อป OTOP อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนด้านการตลาด เช่น ออกร้านที่งาน OTOP CITY เพื่อยกระดับให้ได้มาตรฐานสากล การวางแผนการตลาด การเข้าสู่ตลาดในระดับประเทศและตลาดต่างประเทศ และกลุ่มที่ผลิตแต่ยังไม่แล้วเสร็จยังเหลือการเก็บรายละเอียดเล็กน้อย เช่น ขัด และทาสี โดยกลุ่มนี้จะมารับเอาผลิตภัณฑ์ไม้สักโดยตรงจากโรงงาน บ้านเรือนในชุมชนสูงเม่นในราคาต่ำกว่า เพื่อนำไปขัดและทาสี เพื่อจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น กลุ่มที่แปรรูปไม้ขายเท่านั้น แต่ไม่ได้ทำเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทต่างๆ โดยขายเป็นไม้แปรรูปตามขนาดต่างๆ

ด้านการเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพไม้สัก บ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการใช้ไม้สักอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากที่สุด จะมีการเรียนรู้โดยการปลูกฝังจากจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน สืบทอดทางภูมิปัญญาเนื่องจากการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนของตนเอง ใช้แรงงานในชุมชน รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิต สามารถเพิ่มมูลค่าเพิ่มและเกิดผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน และผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้ลักษณะของผลิตภัณฑ์นั้นมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดภาพจำของลูกค้า ประกอบกับการบูรณาการระหว่างชุมชน กับองค์กรที่เกี่ยวข้อง หรือห่อบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์จะสร้างมูลค่าด้วยตัวเอง ทำให้เกิดราคาที่สามารถสร้างกำไรได้เพิ่มขึ้น เพราะผลิตภัณฑ์มีลักษณะที่แตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่นๆ และเพื่อเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบบูรณาการ เพื่อให้ชุมชนเกิดอาชีพอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สัก เรียนรู้จากการปลูกฝังผ่านรุ่นสู่รุ่น โดยอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์จนเกิดเป็นความชำนาญในแต่ละบุคคล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ และพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่าในระดับสากลโดยการถ่ายทอดจากหน่วยงานภายนอกที่ได้เข้ามาให้ความรู้เพื่อนำมาใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

ด้านการสร้างเครือข่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพไม้สัก บ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ การสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูลนั้น เป็นการสร้างเครือข่ายทั้งในระดับต้นน้ำ คือ การผลิต ระดับกลางน้ำ คือ การพัฒนาและการออกแบบ

และระดับปลายน้ำ คือ การจัดจำหน่าย กล่าวคือ^{๔๐} ๑) เครือข่ายต้นน้ำ หมายถึง เครือข่ายไม้สักแปรรูป เครือข่ายในการผลิตไม้สักแปรรูป เริ่มจากการจัดหาซื้อไม้สักแปรรูปจากพื้นที่ใกล้เคียง โดยส่วนมากจะรับซื้อไม้สักที่แปรรูปสำเร็จแล้วจากเครือข่ายในอำเภอสูงเม่น คือ ตำบลน้ำคำ และอำเภอเด่นชัย คือ ตำบลแม่จั่ว ซึ่งเป็นไม้จากสวนป่า กลุ่มผู้ประกอบการไม้สักในชุมชนตอนมูลสามารถเลือกซื้อได้ตามความต้องการ ซึ่งต่างจากอดีตที่จะต้องทำเองทุกขั้นตอน เริ่มจากการตัดไม้ เลื่อยไม้ โดยในปัจจุบันถือว่ามีความสะดวกมากเมื่อเทียบกับอดีต ๒) เครือข่ายกลางน้ำ คือ เครือข่ายในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเป็นเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน สำหรับเครือข่ายในชุมชนได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการภายในชุมชนที่จะมีการแลกเปลี่ยนทั้งในด้านองค์ความรู้ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังที่กล่าวเบื้องต้นว่า ในชุมชนตอนมูลนั้น แต่ละครอบครัวจะทำอุตสาหกรรมไม้สักที่แตกต่างกันออกไป โดยแต่ละครอบครัวจะรับทำผลิตภัณฑ์ไม้สักที่แตกต่างกันออกไป เมื่อมีออเดอร์จากลูกค้า และไม่สามารถจัดทำส่งในเวลาได้ ก็จะมีการแบ่งงานให้กับครอบครัวอื่นด้วย นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายจากหน่วยงานภายนอกชุมชน อาทิ เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน วิทยาลัยชุมชน และอุตสาหกรรมจังหวัด ที่จะมีการส่งวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์อีกด้วย ๓) เครือข่ายปลายน้ำ คือ เครือข่ายทางการตลาดในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้สัก ซึ่งเป็นเครือข่ายทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ครอบคลุมทุกภูมิภาค ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สักของชุมชนตอนมูลนั้น ถือว่ามีการจัดจำหน่ายอย่างแพร่หลาย โดยในจังหวัดนั้น นอกจากจะมีการนำไปจัดจำหน่ายในพื้นที่อำเภอสูงเม่นแล้ว ยังมีเครือข่ายจากต่างอำเภอมารับไปจัดจำหน่ายอีกด้วย สำหรับต่างจังหวัดนั้น จะมีการจัดส่งให้ลูกค้า ตามที่รับออเดอร์มาจากกลุ่มลูกค้าประจำ และกลุ่มที่ติดตามทางเพจ และ website โดยมีรถบริการขนส่งเอกชนที่รับขนส่งทั่วทุกภูมิภาค

๔.๑.๔ รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านบวโป่ง

ด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ชุมชนสัมมาชีพไม้สัก บ้านบวโป่ง

ตำบลน้ำคำ พบว่ารูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบ้านบวโป่ง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นชุมชนสัมมาชีพในพื้นที่พัฒนาของการศึกษาวิจัย จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการพบว่า ลักษณะการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบวโป่งนั้น เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ที่นิยมนำเอาไม้สักมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เนื่องจากไม้สักถือเป็นไม้ที่มีความสวยงาม ทนทาน มีราคาและหาง่ายในพื้นที่บ้านบวโป่ง ตำบลน้ำคำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายสนธิ สีสหมอก กำนันตำบลตอนมูล, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔.

สรุปอัตลักษณ์ที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ไม้สักบวโป่งนั้น คือ ความทนทาน แข็งแรงของไม้ สามารถใช้ได้เป็นระยะเวลานาน สำหรับกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นั้น จากการสัมภาษณ์พบว่า การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์อาศัยความเคยชิน และประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตบานประตู หน้าต่าง โต๊ะ เก้าอี้ และส่วนประกอบอื่นๆ ถือว่าเป็นการถ่ายทอดภายในครอบครัวและชุมชนบวโป่งเป็นหลัก

ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ชุมชนสัมมาชีฟไม้สัก บ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ มี ๒ ลักษณะ คือ ^{๔๑} ๑) แบบที่เป็นมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ เดิม หน้าต่าง เช่น แบบปีกนกห้าเต้า ปีกนกสลับลายแปดเต้า เป็นต้น เป็นแบบที่ทำเป็นประจำ เมื่อลูกค้าต้องการก็สามารถผลิตให้ได้ทันที ๒) แบบที่ลูกค้านำมาให้ โดยไม่ว่าจะแบบไหน กลุ่มผู้ประกอบการก็สามารถผลิตขึ้นได้ และในบางครั้งลูกค้าก็จะนำรูปแบบที่ต้องการให้ให้ดูเป็นแบบอย่างก่อน ส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจะต้องขายได้จึงจะถือว่าผลิตภัณฑ์นั้นประสบความสำเร็จ ผลิตภัณฑ์ที่จัดจำหน่ายจะต้องคำนึงถึง ความต้องการของลูกค้า เป็นสำคัญ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วัสดุที่ใช้จะต้องมีคุณภาพได้มาตรฐาน เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต และที่สำคัญ คือ ประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ สามารถประหยัดเวลาและต้นทุนในการผลิต เนื่องจากไม้ที่นำมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นไม้สักซึ่งประมูลจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) จากนั้นชาวบ้านจะซื้อไม้สักแปรรูปมาใช้ประโยชน์ โดยมุ่งเน้นกลุ่มผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก โดยผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่สามารถนำหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ มาใช้เพื่อเพิ่มโอกาสในการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างและสามารถนำไปเผยแพร่องค์ความรู้ต่อชุมชน การออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบวโป่งนั้น อาศัยรูปแบบเดิมจากบรรพบุรุษที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงาม ส่วนแบบสมัยใหม่ ของผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบวโป่งนั้น จะมีการเพิ่มเติมลวดลายแกะสลัก สีสนั และความทันสมัยเพิ่มเข้ามาด้วย เพื่อให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า

สรุปได้ว่าแต่เดิมเวลานึกถึงผลิตภัณฑ์ไม้สักจะจำกัดแค่เป็นอุปกรณ์ในการสร้างบ้านเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สวยงาม และทันสมัย และสามารถนำไปใช้ได้ทุกสถานที่อีกด้วย

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชุมชนสัมมาชีฟไม้สัก บ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ การต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักให้คงอยู่กับพื้นที่ โดยมีส่วในสมัยก่อนและนักออกแบบร่วมสมัย ที่ร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นจากอดีต ชุมชนบวโป่งนั้นจะไม่มี การจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการ

^{๔๑} สัมภาษณ์นายบรรจบ จินดาชัด, กำนันตำบลดอนมูล, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

พัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ภายในชุมชนเองก็มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันในรูปแบบของ ครอบครัวและชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงมีลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างกลุ่ม ผู้ประกอบการด้วยกัน มากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมจากหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ลักษณะที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบวโกโป่งที่พบก็คือ ผลิตภัณฑ์หนึ่งชิ้นที่ผลิต ขึ้นจะไม่มีผู้ประกอบการเพียงคนเดียว กล่าวคือ เป็นการรับช่วงผลิตต่อกัน โดยกลุ่มผู้ประกอบการแต่ละครอบครัวในชุมชนบวโกโป่งนั้น จะแบ่งงานกันทำคนละขั้นตอน เช่น การผลิตประตูหน้าต่าง จะมี ๓ - ๔ ครอบครัว ที่ส่งต่องานแต่ละช่วงให้กัน เริ่มจากการทำโครง การประกอบ การแกะสลัก การขัด และทาสี เป็นต้น ดังนั้น กระบวนการพัฒนาจึงมีเพียงเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนเท่านั้น

สรุปได้ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านบวโกโป่งจากเดิมมีการจัดทำโดยรูปแบบเดิมๆ มุ่งเน้นเฉพาะประโยชน์ใช้สอย ต่อมาได้มีการเพิ่มลวดลาย สีสนั ความทันสมัย การนำไปใช้ประโยชน์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

ด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพไม้สัก บ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำขำ อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ ในอดีตการทำไม้สักของชุมชนบวโกโป่ง มิได้เน้นถึงการจำหน่ายแต่เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่า แต่ภายหลังเมื่อมีการแปรรูปไม้ด้วยเครื่องจักร แนวคิดในการนำไม้สักมาผลิตเป็นเครื่องเฟอร์นิเจอร์ต่างๆจึงเริ่มขึ้น จากการผลิตเฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ ก็มีการพัฒนาเป็นเฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็กประเภทต่างๆ ดังนั้น เมื่อมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ก็ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม้สักทั้งแบบเดิมและแบบใหม่ได้ถูกส่งไปจำหน่ายทั้งภายในและต่างประเทศ โดยมีกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น กลุ่มลูกค้าที่รับผลิตภัณฑ์แบบเดิม ได้แก่ กลุ่มที่นำผลิตภัณฑ์ไม้สักไปเป็นองค์ประกอบในการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และกลุ่มลูกค้าที่รับผลิตภัณฑ์แบบใหม่ ได้แก่ กลุ่มที่นำผลิตภัณฑ์ไม้สักไปจัดจำหน่ายหน้าร้าน และส่งออกทั้งในและต่างประเทศ สำหรับช่องทางในการจำหน่ายนั้น มีทั้งกลุ่มที่มารับไปจัดจำหน่ายเอง และกลุ่มที่เป็นลูกค้าดั้งเดิมที่ทางผู้ประกอบการจัดส่งให้ถึงที่ และช่องทางในการติดต่อกันโดยใช้สื่อออนไลน์ซึ่งประหยัดกว่าการโฆษณาในสื่อมีเดียต่าง ๆ ทำให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคมาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ Social Media ต่าง ๆ เช่น Facebook โปรแกรม Line โดยมีกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น^{๔๒}

๑) กลุ่มลูกค้าที่รับผลิตภัณฑ์แบบเดิม ได้แก่ กลุ่มที่นำผลิตภัณฑ์ไม้สักไปเป็นองค์ประกอบในการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

๒) กลุ่มลูกค้าที่รับผลิตภัณฑ์แบบใหม่ ได้แก่ กลุ่มที่นำผลิตภัณฑ์ไม้สักไปจัดจำหน่ายหน้าร้าน และส่งออกทั้งในและต่างประเทศ

^{๔๒} สัมภาษณ์นายแก้ว เจริญชัย, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักบวโกโป่ง, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

สรุปกระบวนการนำผลิตภัณฑ์ไม้สักออกสู่ตลาดทำเป็นอุตสาหกรรมไม้สักของชุมชนบวโกโป่ง ส่วนใหญ่จะเป็นเฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ กลุ่มลูกค้ามีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ขยายตลาดไปยังต่างจังหวัด รวมถึงขยายช่องทางการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มฐานลูกค้า และคำสั่งซื้อจากต่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้นจากช่องทางการจัดจำหน่าย และช่องทางการขนส่งที่หลากหลาย

ด้านการเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีฟไม้สัก บ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ เป็นการเรียนรู้ผ่านครอบครัวเป็นสำคัญ อาศัยการฝึกประสบการณ์ เรียนรู้จากบรรพบุรุษโดยแต่ละขั้นตอนจะเป็นลักษณะของการทำกันเองในครอบครัว เริ่มจากการตัด การขนส่ง การเลื่อย การแปรรูป การขึ้นรูป การประกอบรูป ของไม้สัก จะมีสมาชิกในครอบครัว เครือญาติที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และซึมซับทักษะเกี่ยวกับไม้สักไปพร้อมๆกัน ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยไม่มีหลักสูตรใดๆ ดังนั้นไม้สักจึงเป็นเสมือนวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนบวโกโป่งมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ทุกพื้นที่ของหมู่บ้านเปรียบเสมือนโรงเรียนชีวิตและมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และยังไม่มีการนำเอาองค์ความรู้เรื่องไม้สักไปจัดเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ในสถานศึกษาของชุมชน เนื่องจากประชาชนเห็นว่า ทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักเป็นสิ่งที่เยาวชนมีพื้นฐานและได้ทำในครอบครัวเป็นประจำอยู่แล้ว ดังมีผู้ให้ข้อมูลไว้ว่า “สมัยก่อนไม้สักมีเยอะมาก แต่ละต้นก็มีขนาดใหญ่ ใครที่อยากจะทำบ้านก็สามารถไปตัดได้เลย เพราะยังไม่มีใครบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับไม้สักตามแต่ความต้องการและสติปัญญาของตนเองว่าจะสามารถขนไม้มาได้อย่างไร ซึ่งถ้าบ้านไหนมีลูกชายเยอะก็จะสบายหน่อย เพราะมีแรงงานเยอะ สามารถช่วยกันตัดไม้ แปรรูปไม้ และขนส่งไม้ได้สะดวกหน่อย และอีกอย่างถ้าครอบครัวไหนที่มีช่างก็จะสังเกตเห็นได้ว่า บ้านของครอบครัวนั้นจะใหญ่โต สร้างด้วยไม้ที่มีขนาดใหญ่ และใช้ไม้สักทั้งหลัง เพราะว่ามีกำลังในการขนส่งไม้ ที่มักจะใช้ช่างในการทยอยเอาไม้ออกจากป่า”^{๔๓}

กล่าวโดยสรุป ด้านการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีลักษณะคล้ายกับชุมชนสัมมาชีฟไม้สักบ้านดอนมูล คือ มีการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครัวเรือน การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นสืบทอดการเรียนรู้ พัฒนาต่อยอดกันเป็นระยะเวลายาวนาน

ด้านการสร้างเครือข่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีฟไม้สัก บ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ เครือข่ายผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบวโกโป่ง เป็นการสร้างเครือข่ายในรูปแบบภายในชุมชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในระดับครอบครัว ที่มีการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมไม้สักเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการเข้ามาบทบาทในการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เครือข่ายกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงมีเพียงกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชน

^{๔๓} สัมภาษณ์กำนันบรรจบ จินดาชาติ, กำนันตำบลน้ำชำ, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

บวกโป่งและชุมชนใกล้เคียงเท่านั้น เครือข่ายที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด ได้แก่ เครือข่ายการจัดหาวัตถุดิบ หรือ ไม้สักแปรรูป ซึ่งชุมชนบวกโป่งปัจจุบันนี้ วัตถุดิบที่นำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์โดยส่วนมากจะเป็นไม้สักที่นำเข้ามาจากนอกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นำมาจากชุมชนร่องแดง ที่มีการแปรรูปสำเร็จเรียบร้อย สามารถที่จะไปเลือกซื้อได้ตามขนาดที่ต้องการได้เลย ซึ่งไม่ยุ่งยากเหมือนในสมัยก่อน ที่จะต้องมีการไปตัด เลื่อย ขนส่ง ด้วยตนเอง

สำหรับเครือข่ายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชุมชนบวกโป่งก็คือ เครือข่ายในการจำหน่ายที่มีทั้งภายในและนอกจังหวัด โดยภายในจังหวัดจะมีการเข้ามารับซื้อผลิตภัณฑ์ถึงที่ มีทั้งผลิตภัณฑ์ที่พร้อมจัดจำหน่ายได้เลย และผลิตภัณฑ์ที่ยังเป็นงานดิบ หรือ ต้องนำไปเข้าสู่กระบวนการขัด และทาสี ก่อนถึงจะสามารถจัดจำหน่ายได้ ส่วนเครือข่ายในต่างจังหวัดทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยส่วนมากจะเป็นกลุ่มลูกค้าเดิมที่มีการสั่งสินค้าเป็นประจำ และกลุ่มลูกค้าที่ทราบข่าวจากสื่อออนไลน์ก็จะมีการติดต่อสอบถามและมือเอร์เข้ามาเป็นประจำ

สรุปได้ว่า รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ทั้ง ๖ กระบวนการ คือ กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สัก กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สัก กระบวนการนำผลิตภัณฑ์ไม้สักออกสู่ตลาด กระบวนการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สัก และกระบวนการสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ไม้สักในพื้นที่ต้นแบบทั้ง ๓ ชุมชน คือ ๑) ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของชุมชนทุ่งไ้ย้ง ๒) ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูล ๓) ผลิตภัณฑ์จักสานของชุมชนค่างาม จึงมีกระบวนการที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่ รวมถึงพื้นที่พัฒนา ได้แก่ ชุมชนบวกโป่ง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ที่มีการผลิตผลงานจากไม้สักเช่นกัน จากการวิเคราะห์หลังพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกทำให้พบว่า ในด้านการบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นั้นมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เป็นการสร้างสรรค์จากประสบการณ์ และจากการถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นเป็นสำคัญ โดยใช้วัตถุดิบของแต่ละผลิตภัณฑ์ในแต่ละพื้นที่ และมีเป้าหมายของการผลิตแต่เดิมเพื่อนำมาใช้งานในชีวิตประจำวัน เช่น ในชุมชนสัมมาชีพต้นแบบทั้ง ๓ พื้นที่ คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม แต่เดิมก็เป็นการผลิตเพื่อนำมาสวมใส่เท่านั้น ยังไม่ได้มีการสร้างคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูล ก็เริ่มต้นจากการนำเอาไม้สักมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ก็ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน และกลุ่มผลิตภัณฑ์ในพื้นที่พัฒนา ได้แก่ ชุมชนบวกโป่ง ก็เริ่มจากการนำไม้สักมาสร้างที่อยู่อาศัยเช่นกัน

สำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่พัฒนา เป็นการออกแบบและพัฒนาจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่แล้ว โดยการออกแบบเพิ่มเติมให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ภายในแนวคิดที่สำคัญคือ ความทันสมัยที่อาศัยผลิตภัณฑ์เดิม และประโยชน์ที่หลากหลาย ดังจะเห็นได้จาก ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน และผลิตภัณฑ์ไม้สัก ที่แต่เดิมจะเป็นการผลิตเพื่อใช้ประโยชน์ด้านเดียว แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็นสินค้าประดับตกแต่งและใช้งานได้

อีกสารพัด โดยอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน ได้แก่ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พัฒนาชุมชน ในการให้การสนับสนุนด้านวิทยากรที่มาช่วยด้านการออกแบบ การพัฒนาและการจัดจำหน่ายในปัจจุบันให้ความหลากหลาย และสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ในด้านการเรียนรู้ของผลิตภัณฑ์ทั้ง ๒ พื้นที่ก็มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชนและผลิตภัณฑ์เช่นกัน โดยมีลักษณะของการเรียนรู้ทั้งในระบบครอบครัว และหลักสูตรที่นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา อาทิ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม และกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ที่มีการนำเอาไปเป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในชุมชน ส่วนกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้สักทั้ง ๒ พื้นที่ คือ ชุมชนดอนมูล และชุมชนบวักโป่ง เป็นการเรียนรู้เฉพาะภายในครอบครัวและชุมชนเท่านั้น ดังนั้น รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในด้านบริบทพื้นที่ ผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน รวมถึงกระบวนการในการผลิต ออกแบบ พัฒนา ตลาด เรียนรู้ และเครือข่าย แต่สิ่งที่ทั้ง ๔ พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพมีความเหมือนกันคือ เป้าหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการยกระดับคุณค่าและรายได้ของแต่ละชุมชนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น พร้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละชุมชนให้ดีขึ้นนั่นเอง

๔.๒ พัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่กรณีศึกษา พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านบวักโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ร่วมกับโครงการย่อยที่ ๑ - ๒ และศึกษาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุมภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร สภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ลักษณะโครงสร้างของหลักสูตร การสร้างหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ประเมินผลและนำเสนอหลักสูตร ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ที่เป็นผลงานทางศิลปะที่มีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง ในการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้สักเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

ภาพที่ ๗ สัมภาษณ์อาจารย์ปฏิพล พรินทรากุล (ปราชญ์,ครูผู้สอนช่างสิบหมู่)
อาจารย์นุชนาฏ ขาวนา ครู คศ.๒ วิทยาลัยชุมชน (ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร)

ภาพที่ ๘ สนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนาหลักสูตรและเทคนิค
กระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่

ภาพที่ ๙ กิจกรรม WORK SHOP ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๒

๔.๒.๑ การพัฒนาหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่

จากยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นพื้นฐานนำมาสู่การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) เป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาประเทศมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” โดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัญชาทางในการพัฒนาประเทศเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติโดยกำหนด ๑ ใน ๑๐ ยุทธศาสตร์การ

พัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ดังกล่าวข้างต้นคือ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมมุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกันแก้ไขปัญหาค่าความยากจนเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐรวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้ดำเนินการส่งเสริมการสร้างอาชีพที่เป็น “สัมมาชีพ” โดยไม่ทำให้เกิดการเบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ให้กับครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีความพร้อมเข้ารับการอบรมอาชีพโดยใช้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” สอนอาชีพที่เขาต้องการอยากทำ ประกอบกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางดำเนินงานเป็นความพอเพียงขั้นพื้นฐานในระดับครอบครัวให้ครัวเรือน มีความเป็นอยู่ที่พึ่งตนเองได้อย่างมีความสุขยกระดับรายได้พ้นความยากจนด้วยการพึ่งพาอาศัยกันในแนวราบทั้งการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต การฝึกอบรมอาชีพของครัวเรือนที่ทำให้เกิดรายได้กระบวนการ “สร้างสัมมาชีพชุมชน” เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ ให้เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน จากนั้นปราชญ์ชุมชนกลับไปสร้างทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน ติดตามและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพสามารถปฏิบัติงานอาชีพได้จริง จนพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้อย่างมั่นคง บนวิถีพอเพียงและส่งเสริมให้ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเดียวกันหรือประเภทอาชีพเดียวกันเกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการที่สะท้อนศักยภาพและความต้องการของชุมชน โดยการศึกษาความต้องการ ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาชุมชน และมาจัดทำหลักสูตรโดยชุมชนเอง ซึ่งหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เป็นหลักสูตรเชิงรุก ออกแบบตามความต้องการของชุมชน สามารถประกอบอาชีพได้และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผู้เข้ารับการอบรมจะบรรลุผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างน้อยร้อยละ ๘๐

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่คำนึงถึงความต้องการในการศึกษาอบรม และความจำเป็นในการพัฒนาอาชีพของชุมชนที่จะต้องเชื่อมโยงโลกการศึกษา กับโลกการทำงานตามสภาพจริงของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี การได้มาซึ่งข้อมูลความต้องการของคนในชุมชนจะเก็บข้อมูลจากบุคคลที่หลากหลายในชุมชนและใช้รูปแบบหลายวิธีผสมผสาน เช่น ใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตในชุมชน การฝังตัวอยู่ในชุมชน เป็นต้น และนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของชุมชน

การออกแบบหลักสูตรจะบรรจุเนื้อหาสาระหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและทัศนคติต่อวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ โดยผ่านการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญในอาชีพตาม หลักสูตรที่จะเปิดสอน ๘-๑๐ คน มาวิเคราะห์งานและอาชีพนั้นๆ โดยกำหนดรายละเอียดเนื้อหาวิชา ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติงานที่ชัดเจน ในลักษณะของคำอธิบายรายวิชาที่ครอบคลุมสมรรถนะ ของอาชีพนั้นๆ จัดทำเป็นโครงสร้างหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยความเป็นมาของ หลักสูตร วัตถุประสงค์หลักสูตร เนื้อหาสาระหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน ๒ หลักสูตร ดังนี้

๑) หลักสูตรวิชา การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง

ความเป็นมาของหลักสูตร จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงผลิตภัณฑ์ไม้สักและเป็นที่ ยอมรับของประชาชนทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากผู้ผลิตในจังหวัดแพร่ ยังต้องการทักษะและ เทคนิคในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักที่ตอบสนองลูกค้า แล้วนำมาทำการเพิ่มมูลค่าหรือพัฒนารูปแบบ เพื่อตอบสนองลูกค้าให้ได้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักในจังหวัดแพร่เป็นไปในทิศทาง ที่ถูกต้องในลักษณะของการพัฒนาแบบบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำ คือผู้ผลิตไม้สัก ไปจนถึงปลายน้ำคือ ผลิตภัณฑ์ไม้สัก จึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษา การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสมาชิกใน จังหวัดแพร่ เพื่อสร้างแนวคิดการ พัฒนาหลักสูตรไม้สัก เกี่ยวกับการจัดการหลักสูตรอาชีพไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาอาชีพให้ กลุ่มเป้าหมายและประชาชน เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีรายได้และประกอบอาชีพที่ยั่งยืน มีความสามารถในการแข่งขันเชิงธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถให้ผู้ประกอบการไม้สักในระดับท้องถิ่น

หลักการ

๑. เป็นหลักสูตรชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนากำลังคนให้มีศักยภาพเฉพาะด้านออกไปประกอบ อาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
๒. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสผู้พัฒนาคนไทยให้ได้รับการศึกษาอาชีพการมีงานทำอย่างมี คุณภาพทั่วถึงและเท่าเทียมและสามารถสร้างอาชีพที่มั่นคง
๓. เป็นหลักสูตรพัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชน
๔. เน้นการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไปประกอบ สัมมาชีพให้เกิดรายได้ที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

จุดมุ่งหมาย

๑. เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไม้สักเพื่อการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๒. เพื่อพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน
๓. เพื่อให้สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์และชิ้นงานต่างๆ ได้
๔. เพื่อพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

เป้าหมาย ประชาชนและผู้สนใจในผลิตภัณฑ์ไม้สัก
 ระยะเวลา ระยะเวลาการฝึกอบรม จำนวน ๒๐ ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตร

หน่วยที่	ชื่อเรื่อง	ชั่วโมง ทฤษฎี	ชั่วโมง ปฏิบัติ
๑	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวไม้สัก -ธรรมชาติของไม้สักของเนื้อไม้ -การแปรรูป -การป้องกันและรักษาเนื้อไม้ -การอบไม้	๒	
๒	การออกแบบผลิตภัณฑ์ -หลักการออกแบบ -กระบวนการออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ -หลักเกณฑ์ด้านการออกแบบ -หลักเกณฑ์ด้านการการตลาด	๒	๔
๓	การผลิต ผลิตภัณฑ์ไม้สัก -วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ -การปฏิบัติผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์พานแว่นฟ้า -การปฏิบัติผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์บุษบก	๑	๑๑

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เอกสารประกอบการอบรม และเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิต

วัดผล ประเมินผล

๑. สังเกตทักษะการปฏิบัติกิจกรรม
๒. ตรวจชิ้นงาน
๓. ประเมินองค์ความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน

๒) หลักสูตรวิชา ส่งเสริมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง

หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการอันหลากหลายของท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก และความภาคภูมิใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำพา สารการเรียนรู้ของท้องถิ่นไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่นของตน รวมทั้งการได้รับประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมที่แท้จริง และการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย^{๔๔}

^{๔๔} ฆนัท ธาตุทอง, การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.(นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์,๒๕๕๐) หน้า ๑๗๖.

เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชน ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นส่งเสริมการเรียนรู้ผลิตภัณท์สร้างสรรค์จากไม้สัก เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาให้กับนักเรียน ยังเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ อันจะเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวของนักเรียนให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกที่ดี ต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นการฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์ ฝึกสมาธิให้กับผู้เรียนด้วย หลักสูตรระยะสั้นเพื่อพัฒนากำลังคนให้มีความชำนาญเฉพาะด้านออกไปประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาด และสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลักสูตรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพช่วยเหลือครอบครัว ให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

จุดมุ่งหมาย

๑. เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตภัณท์ไม้สัก
๒. เพื่อสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์
๓. เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๔. ฝึกการทำงานกระบวนการกลุ่ม
๕. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป้าหมาย นักเรียนหรือผู้ที่สนใจ

ระยะเวลา ระยะเวลาการฝึกอบรม จำนวน ๒๐ ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตร

หน่วยที่	ชื่อเรื่อง	ชั่วโมง ทฤษฎี	ชั่วโมง ปฏิบัติ
๑	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชน ความเป็นมา อาชีพ และสภาพแวดล้อมของชุมชน	๒	
๒	การออกแบบผลิตภัณท์ไม้สัก -ความหมายของการออกแบบ -กระบวนการ ออกแบบ -ขนาดสัดส่วนของ -ลักษณะลวดลาย	๑	๗
๓	การปฏิบัติผลิตภัณท์สร้างสรรค์ไม้สัก -เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ -ขั้นปฏิบัติ -ประโยชน์ของชิ้นงาน	๑	๙

สื่อการเรียนรู้

๑. ใบงาน

๒. ใบความรู้

๓. วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต

๔. รูปภาพ

การวัดผลประเมินผล

๑. สังเกต การซักถามและการตอบคำถาม ทักษะการปฏิบัติกิจกรรม

๒. ตรวจผลงาน ตรวจชิ้นงาน

๓. ประเมินองค์ความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ช่วยในการพัฒนาอาชีพครัวเรือนด้วยการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” สอนอาชีพที่เขาต้องการอยากทำด้วยกระบวนการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนด้านสัมมาชีพชุมชน การพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการที่สะท้อนศักยภาพและความต้องการของชุมชน โดยการศึกษาความต้องการ ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาชุมชน และมาจัดทำหลักสูตรโดยชุมชนเอง ซึ่งหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เป็นหลักสูตรเชิงรุก ออกแบบตามความต้องการของชุมชน สามารถประกอบอาชีพได้และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ประชาชนประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน

๔.๒.๒ พัฒนาเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

เทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ในยุคปัจจุบันการดำเนินธุรกิจกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายหลากหลายประการ ทั้งทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตที่มีปริมาณจำกัดลงทุกขณะ ประเทศที่มีต้นทุนการผลิตต่ำเริ่มตึงตลาดในยุคไร้พรมแดน ผู้บริโภคมีสิทธิเลือกซื้อสินค้าได้อย่างเสรีทั้งในด้านคุณภาพและราคา การแข่งขันทางด้านการค้าทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เจ้าของธุรกิจหรือผู้ประกอบการต่าง ๆ จึงต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนี้สำหรับความท้าทายใหม่นี้ก็คือ เศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ หัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์ก็คือ แนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่สร้างหรือเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการโดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรมากนัก ทว่าเพิ่มเติมและประยุกต์แนวคิดใหม่ ๆ องค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม พัฒนาต่อยอดไปสู่แนวทางที่สร้างสรรค์ เพื่อนำเสนอสินค้าและบริการให้ถูกจริตกับรสนิยมที่เปลี่ยนแปลงและไม่หยุดนิ่งของผู้บริโภค สร้างโอกาสการแข่งขันทางธุรกิจได้ไม่

แพ้การแข่งขันด้านราคาดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา แนวคิดสร้างสรรค์จึงเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในรูปแบบนี้ให้เติบโตอย่างมีศักยภาพ เปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ให้กลายเป็นสินค้าและบริการ ต่อยอดไปสู่การจ้างงาน สร้างรายได้ และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งการจะเป็นผู้ประกอบการนักสร้างสรรค์ที่ประสบความสำเร็จ

จากการสังเคราะห์ ชุมชนของชุมชนสมาชิพบ้านบวโป่ง พื้นฐานของชาวบ้านมีทักษะและประสบการณ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เริ่มจากการที่ชาวบ้านนำเอาไม้สักมาแปรรูปเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย และต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงเป็นเสมือนการพัฒนาฝีมือชาวบ้านไปโดยเฉพาะ ผลิตภัณฑ์ไม้สักร่วมสมัย เช่น เฟอร์นิเจอร์สำหรับตกแต่งบ้านประเภทต่างๆ ชาวบ้านก็สามารถที่เรียนรู้และพัฒนาฝีมือไปพร้อมกับกระแสความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค กระบวนการสร้างและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบ้านบวโป่งนั้น จึงมีลักษณะของการใช้ประสบการณ์ความชำนาญเป็นสำคัญ ส่วนที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมคือ การออกแบบลวดลาย ให้มีความทันสมัยและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยมีการศึกษาลวดลาย เทคนิค เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต นำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ เพื่อนำมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น หากผู้ที่สนใจนำเอารูปแบบผลิตภัณฑ์มาให้อูเป็นตัวอย่าง ชาวบ้านก็สามารถที่จะผลิตได้ตามความต้องการ การสร้างและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงเป็นเหมือนการพัฒนาฝีมือของชาวบ้านไปพร้อมๆ กับการสร้างผลิตภัณฑ์ไม้สักร่วมสมัยควบคู่ไปพร้อมๆ กัน โดยอาศัยประสบการณ์ความเคยชินในเครื่องมือ กับทักษะการแปรรูปไม้สักเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ

เพื่อให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบ้านบวโป่งเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องในลักษณะของการพัฒนาแบบบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำ คือผู้ผลิตไม้สัก ไปจนถึงปลายน้ำคือผลิตภัณฑ์ไม้สัก จึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาหรือฝึกอบรม การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในชุมชนโดยการพัฒนาหลักสูตรไม้สัก เกี่ยวกับการจัดการหลักสูตรอาชีพไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาอาชีพให้กลุ่มเป้าหมายและประชาชน เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีรายได้และประกอบอาชีพที่ยั่งยืน มีความสามารถในการแข่งขันเชิงธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้ผู้ประกอบการไม้สักในระดับท้องถิ่น มีเทคนิคกระบวนการดังนี้

๑. ศึกษาความต้องการผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านบวโป่งโดยการสนทนากลุ่มในด้าน

ผลิตภัณฑ์ของชุมชนนายปฏิพล พรินทรากุล ปราชญ์ท้องถิ่น มีแนวคิดจากการนำเสนอผลงานช่างสิบหมู่ ตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ซึ่งพระองค์ท่านได้ให้แนวคิดว่าจะออกแบบช่างหุ่น เพราะเมืองแพร่ เป็นเมืองไม้ น่าจะมีเศษไม้เยอะ น่าจะนำเศษไม้มาทำช่างหุ่น ซึ่งเป็นพระราชดำริที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วมสนทนามีแนวคิดว่าเป็นชุมชนบ้าน

บวกโป่งทำไม้กันและมีเศษไม้พอที่จะนำมาผลิตผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอได้ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างๆ ได้ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นที่ดีของชุมชน

๒. การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือเป็นลายล้านนา ภาคเหนือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอออกแบบ ลวดลายเป็นลายเถาว์วัลย์ ซึ่งลวดลายมีความสอดคล้องกับชุมชนและความต้องการของผู้บริโภค ในการสนทนากลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนาให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการออกแบบ ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านมีประสบการณ์ในการออกแบบลวดลาย ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านศิลป์ ได้นำเสนอในลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์การแกะสลักโดยต้องอาศัยประสบการณ์ในการออกแบบ ให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ โดยมีการแกะสลัก ลงสี การแต่งลายเส้นเดินลาย เป็นต้น จึงได้นำเสนอลายเครือเถาว์ ซึ่งเป็นลายที่มีลักษณะลานนาที่ประยุกต์มาจากลายนก เพื่อให้สอดคล้องกับชุมชน ซึ่งตรงกับประวัติความเป็นมาของชุมชนที่บ้านบวกโป่งสมัยก่อน ก่อนที่มีการย้ายถิ่นฐานมาตั้งรากฐานอยู่ในชุมชนนี้ก็เป็นผืนป่ากว้าง และเป็นลายล้านนาประยุกต์ โดยออกแบบและฉลุลวดลายลงบนไม้ ให้มีความอ่อนช้อยและลงสีสันทให้เด่นเป็นจุดเด่นเป็นที่ต้องตาต้องใจของลูกค้า

๓. พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นผลิตภัณฑ์ไม้ที่มีขนาดใหญ่ เช่น บานหน้าต่าง ประตู ลายตกแต่งบ้าน เป็นต้น ซึ่งลวดลายผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนมีอยู่ส่วนมากจะเป็นแบบที่อยู่ดั้งเดิม และผลิตตามที่ลูกและผู้ประกอบการ ความต้องการผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้นำในฐานะพ่อค้าพบว่า ผลิตภัณฑ์ขนาดเล็กที่ลูกค้าต้องการจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ และมีขนาดเล็กพกพาได้ง่ายเพราะลูกค้าที่มาจากต่างจังหวัดจะซื้อสินค้าที่สามารถถือกลับไปได้ ก็จะมีอยู่ผลิตภัณฑ์หลายรูปแบบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจึงออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้สักประกอบด้วย พานแปดเหลี่ยม บุษบก และกิ้ง ซึ่งมีการฉลุลวดลายลงบนไม้ ลงสี ผู้ประกอบการได้ต้นแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนสอดแทรกแนวศิลปะ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนและสามารถนำผลิตภัณฑ์ไปต่อยอดเป็นสินค้าที่หลากหลายเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน ต้องมีการพัฒนาผู้ประกอบการในการออกแบบ สร้างสรรค์สามารถบูรณาการความรู้ทุกด้านตั้งแต่การออกแบบ แนวโน้ม ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ทุนทางวัฒนธรรม สร้างอัตลักษณ์การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่น ดึงดูดความต้องการของผู้บริโภค ทั้งในกระบวนการเทคนิคการผลิต การเลือกใช้วัสดุดิบ การสื่อสารทางการตลาด

๔. การตลาด พบว่า ในชุมชนมีการส่งสินค้าไปทั่วทุกจังหวัดในการจำหน่ายสินค้าส่วนมากจะมีทั้งลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ ซึ่งในยุคปัจจุบันเกิดสถานการณ์ Covid-19 การสั่งซื้อลดลง นเอง แต่ในปัจจุบันได้มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการซื้อ-ขายกันบนโลกออนไลน์ ส่วนมากจะตามออเดอร์ที่ลูกค้าสั่งเป็นส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่สินค้าที่ทำกันอยู่ในปัจจุบันจะเป็นสินค้าประเภท โต๊ะ เก้าอี้ บานหน้าต่าง

โครงหน้าต่าง บานประตู่ ส่วนลวดลายส่วนมากจะเป็นลายดั้งเดิมที่เคยทำกันอยู่แล้ว แต่ก็มีบางกรณีที่ถูกคัดลอกแบบลวดลายมาให้ก็รับออเดอร์ และให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญแกะลายให้ ส่วนผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดเล็กที่ผลิตจากเศษไม้ในชุมชนก็มีขายแต่ไม่มีการผลิตเอง การตลาดทางผู้นำชุมชนจะช่วยกันประชาสัมพันธ์กันในช่องทางสื่อเทคโนโลยี Facebook online และจะสนับสนุนงบประมาณพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง เพื่ออบรมการทำผลิตภัณฑ์อีกหลายๆ รูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า

๕. ด้านการถ่ายทอดการเรียนรู้ พบว่า การถ่ายทอดการเรียนรู้ในอาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนเพื่อให้คงอยู่กับครอบครัวในชุมชน ส่วนมากจะมีการส่งต่อรุ่นต่อรุ่นมาเป็นเวลาช้านานแล้วแต่ในยุคปัจจุบัน เด็กรุ่นใหม่ส่วนมากจะไปประกอบอาชีพอื่นกันเป็นส่วนใหญ่ และมีบางครอบครัวยังส่งต่อรุ่นลูกหลานอยู่ ตลอดจนให้ความรู้กับเด็กที่สนใจจะเรียนรู้ในอาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สักโดยไม่มีหลักสูตรแต่ทำด้วยประสบการณ์ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อเป็นการปลูกฝังรักในอาชีพ การเรียนรู้หรือการสืบทอดอาชีพของคนในชุมชนมาจากความสนใจส่วนงบประมาณยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนใดแต่ผู้ประกอบการในชุมชนพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนที่มีความสนใจจริงๆ เพื่อให้เขาสามารถผลิตเองและทำรายได้ให้กับครอบครัวได้

สรุปได้ว่า เทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ จึงถูกออกแบบตามหลักของการใช้ความคิดที่จะผลักดันแนวความคิดความคิดที่สร้างสรรค์ให้น่าออกมาใช้ให้มากที่สุดและสามารถนำไปสู่การหาผลของความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำไปใช้ในงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่นายปฏิพล พรินทรากุล ปราชญ์ท้องถิ่น มีแนวคิดจากการนำเสนอผลงานช่างสิบหมู่ ตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ซึ่งพระองค์ท่านได้ให้แนวคิดว่าจะออกแบบช่างหุ่น เพราะเมืองแพร่ เป็นเมืองไม้ น่าจะมีเศษไม้เยอะ น่าจะนำเศษไม้มาทำช่างหุ่น ซึ่งเป็นพระราชดำริที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วมสนทนามีแนวคิดไว้ในชุมชนบ้านบวโก่งทำไม้กันและมีเศษไม้พอที่จะนำมาผลิตผลิตภัณฑ์ที่น่าเสนอได้ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างๆ ได้ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นที่ดีของชุมชน หัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์ก็คือ แนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่สร้างหรือเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการโดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรมากนัก ทว่าเพิ่มเติมและประยุกต์แนวคิดใหม่ ๆ องค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มาออกแบบลวดลาย ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือ เป็นลายล้านนา ให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ โดยมีการแกะสลัก ลงสี การแต่งลายเส้นเดินลาย เป็นต้น และพัฒนาต่อยอดไปสู่แนวทางที่สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ลวดลายผลิตภัณฑ์เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้สักประกอบด้วย พานแปดเหลี่ยม บุซบก และเกี ซึ่งมีการฉลุลวดลายลงบนไม้ลงสี ผู้ประกอบการได้ต้นแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนสอดแทรกแนวคิดศิลปะ เพื่อเพิ่มมูลค่า

ผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อนำเสนอสินค้าและบริการให้ถูกจริตกับรสนิยมที่เปลี่ยนแปลงและไม่หยุดนิ่งของผู้บริโภค สร้างโอกาสการแข่งขันทางธุรกิจได้ไม่แพ้การแข่งขันด้านราคา ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา เศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงต้องเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในรูปแบบนี้ให้เติบโตอย่างมีศักยภาพ เปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ให้กลายเป็นสินค้าและบริการ ต่อยอดไปสู่การจ้างงาน สร้างรายได้ และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งการจะเป็นผู้ประกอบการนักสร้างสรรค์ที่ประสบความสำเร็จ

๔.๒.๓ นำเสนอหลักสูตรพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

การนำเสนอหลักสูตรอบรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนซึ่งมีการพัฒนาหลักสูตรให้กับชุมชนจำนวน ๒ หลักสูตร ประกอบด้วย หลักสูตรสำหรับประชาชนหรือผู้ประกอบการ เป็นหลักสูตรอบรมผลิตภัณฑ์พานแปดเหลี่ยม และบุษบก หลักสูตรอบรมสำหรับนักเรียนเรียนเป็นหลักสูตรอบรมการทำ การจัดทำหลักสูตรครั้งนี้เพื่อเป็นการเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชนและเพื่อให้นักเรียนมีองค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้สักหรือเศษไม้สัก เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒^{๔๕} การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ปัญหาในด้านคุณภาพของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัยค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดแรงงานซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิต แนวทางการพัฒนาที่สำคัญคือ พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ต้องมุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจนเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคม รวมถึงเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจฐานรากตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้

หลักสูตรที่นำเสนอทั้ง ๒ หลักสูตรเป็นหลักสูตรที่ได้พัฒนาได้มีมีการพัฒนามาจากการสนทนากลุ่มในชุมชนบ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วย

๑. หลักสูตรอบรมสำหรับประชาชนหรือผู้ประกอบการ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไม้สักเพื่อการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ออกแบบผลิตภัณฑ์และชิ้นงานต่างๆ พัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับ

^{๔๕} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี,สรุปสาระสำคัญ

ศักยภาพของตนเอง ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ระยะเวลาการฝึกอบรม จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

๑. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไม้สักเพื่อการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๒. เพื่อพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

ชุมชน

๓. เพื่อให้สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์และชิ้นงานต่างๆ ได้

๔. เพื่อพัฒนาทักษะให้สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

๒. หลักสูตรท้องถิ่นสำหรับนักเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการอันหลากหลายของท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก และความภาคภูมิใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำพา สารการเรียนรู้ของท้องถิ่นไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่นของตน รวมทั้งการได้รับประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมที่แท้จริง และการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วยในการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้โดยปรับโครงสร้างเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนและเพิ่มรายละเอียดของมวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยจัดเนื้อหาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากชีวิตจริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา ที่พบจากการดำรงชีวิตประจำวันได้ อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๖}

การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากไม้สัก เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาให้กับนักเรียน ยังเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ อันจะเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวของนักเรียนให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นการฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์ ฝึกสมาธิให้กับผู้เรียนด้วย หลักสูตรอบรมระยะสั้นได้กำหนดไว้ ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

๑. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน
๒. เพื่อสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์
๓. เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๔. ฝึกการทำงานกระบวนการกลุ่ม
๕. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

^{๔๖} มนต์ ธาตุทอง, การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๐) หน้า ๑๗๖.

หลักสูตรที่นำเสนอเป็นหลักสูตรอบรมสำหรับประชาชน กลุ่มเป้าหมายของการอบรมคือ คนที่สนใจในการเข้ารับการฝึกอบรม หรือผู้สูงอายุ และหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับนักเรียนบ้านบวโป่ง กลุ่มเป้าหมาย คือนักเรียนและเอาผู้ปกครองมาด้วย

ผลจากการถ่ายทอดหลักสูตรให้กับผู้นำชุมชนตามที่ได้สนทนากลุ่มพบว่า คุณประสิทธิ์ ทรวดทรง ประธานสภา การเริ่มต้นต้องมีการตั้งกลุ่ม สถานที่รองรับ และผู้ชำนาญในการให้ความรู้ ในฐานะที่เพราะในยุคปัจจุบันมีลูกค้าต้องการผลิตภัณฑ์พิเศษไม่มีออเดอร์ใหม่ส่วนมากจะต้องการ ผลิตภัณฑ์ขึ้นเล็ก และที่สำคัญคืองบประมาณการผลิตสินค้าก็ต้องทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพเช่นการใช้ กาวในการติดผลิตภัณฑ์ก็ควรเป็นกาวที่มีคุณภาพ

สุวรรณ ถือแก้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบวโป่ง เศษไม้สมัยก่อนเราจะเผ่าทิ้ง และ เอาไปทิ้งกันเป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่สำคัญคือ ช่าง งบประมาณในการฝึกอบรม และการตลาด แต่ยุค ปัจจุบันเป็นยุคออนไลน์น่าจะวางขายบนออนไลน์หรืออาจจะวางตัวอย่างบนออนไลน์และให้ออเดอร์ ได้ ส่วนโรงเรียน จะสนับสนุนอย่างเต็มที่ และถ้ามีงบประมาณหรือช่างที่มีความชำนาญมาให้ความรู้ ทางโรงเรียนยินดีอย่างยิ่งในการให้นักเรียนฝึกฝนกันเพื่อเสริมสร้างอาชีพให้กับนักเรียน เพราะ ครอบครัวนักเรียนจะประกอบอาชีพเกี่ยวกับไม้กันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้นำชุมชนบ้านบวโป่ง มีการ ยอมรับและต่อยอดการผลิตด้วยเศษไม้ ทางชุมชนต้องการผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และงบประมาณ มาต่อยอดในการอบรมผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่นๆ แต่ผลิตภัณฑ์ที่ทำจะต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม อยู่ในความเข้มแข็งของคนในชุมชน ถ้างานนี้ทำได้ดีก็จะมีผลขับเคลื่อนในชุมชน ถ้าการอบรมครั้งนี้ เป็นรูปธรรมและเห็นผล ทาง อบต. จะสนับสนุนงบประมาณ และจัดทำแผนและนำโครงการส่งเสริม อาชีพผลิตเศษไม้สักเข้าบรรจุในแผนงบประมาณต่อไป

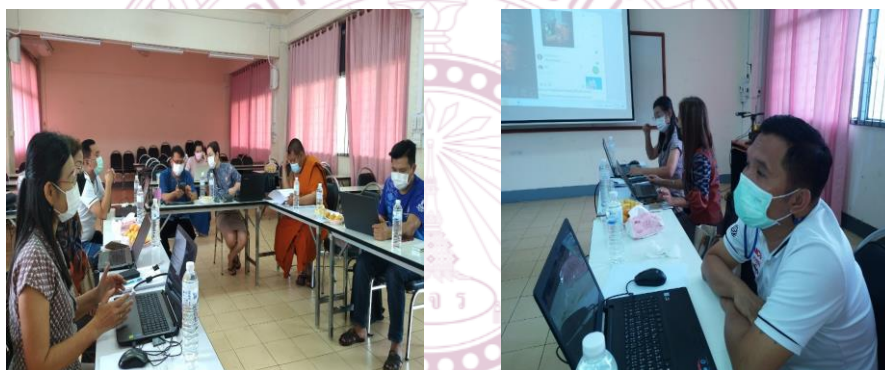
๔.๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนส้มมาชีพ ในจังหวัดแพร่

จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่กรณีศึกษา พื้นที่ชุมชนส้มมาชีพพัฒนา ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนส้มมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนส้มมาชีพ ผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ร่วมกับโครงการย่อยที่ ๑ – ๓ และศึกษาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึง กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ วิธีการเสริมสร้างวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ฯ ในด้านวิถีชีวิต ด้านความเชื่อ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้หลักสูตรผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน ๒ หลักสูตร คือ ๑. หลักสูตรสำหรับประชาชน ๒๐ ชั่วโมง หลักสูตรท้องถิ่น จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนส้มมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ที่เป็น

ผลงานที่มีอัตลักษณ์ของตนเอง ในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่

ภาพที่ ๑๐ ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนบ้านบวโกโป่ง

ภาพที่ ๑๑ กิจกรรม WORK SHOP ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๓

๔.๓.๑ กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงการก้าวเข้าสู่สังคมแบบใหม่ที่เรียกว่าสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อการอยู่รอด และพัฒนากระบวนการทำงาน ที่จะจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ให้สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตชุมชน พร้อมทั้งเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน อันส่งผลให้ประชาชนได้มีโอกาสทางการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้ตามศักยภาพ พร้อมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาอันจะมีผลในการพัฒนากำลังคนและประเทศชาติต่อไป

จะเห็นว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญมากสำหรับประชาชนในปัจจุบัน คนในสังคมยังไม่ใช่ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กรต้องตระหนักและให้

ความสำคัญ เร่งช่วยกันเปลี่ยนแปลงค่านิยมให้เป็นคน ที่รักการเรียนรู้มากกว่าความบันเทิง รักการอ่าน มากกว่าการพูด รักการแสวงหาความรู้มากกว่ารับข้อมูล ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้

กระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ในรูปแบบของการฝึกอาชีพอาชีพโดยเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์อย่างสนิทแน่นแฟ้น การร่วมรับรู้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนการร่วมกันคิด แก้ปัญหาจากลักษณะส่วนตัวค่อย ๆ ขยายสู่กลุ่มใหญ่ จากแบบไม่เป็นทางการ เป็นการจับกลุ่มศึกษา ปัญหากันอย่างจริงจังนอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และฝึกให้นักเรียน กล้าแสดงออกเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ให้กับบุคคล ชุมชน สังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี มีความสมบูรณ์ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาคนและ นำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการศึกษาชุมชนบ้านบวโกโป่ง พบว่า กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนจะมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ ตลอดชีวิตโดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้แนะ กล่าวคือ กระบวนการเสริมสร้าง ทักษะการเรียนรู้ของชุมชนบ้านบวโกโป่งเป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในการพยายาม แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน หรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ ดำเนินอยู่นั้นเป็นไปเพื่อสนองต่อการแก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน จึงเป็น พลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ ปัญหา หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เมื่อได้แนวทางแล้วสมาชิกนำกลับไปลงมือปฏิบัติ วิเคราะห์ผลเพื่อหา หนทางต่อไปอีก กระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำๆนี้ เท่ากับยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในชุมชน กล่าวได้ ว่า ชุมชนบ้านบวโกโป่งมีกระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ที่เกิด จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ในอดีตชาวบ้านบวโกโป่งอาศัยไม้สักในการทำ ที่อยู่อาศัยและมีสลา (เป็นคำเรียกช่างไม้ในภาษาล้านนา) เป็นผู้คุมงานในการก่อสร้าง จากการคลุก คลีการทำไม้มาแต่อดีตทำให้เกิดการพัฒนาเป็น การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อออกจำหน่าย ทักษะ การสร้างสรรค์ชิ้นงานจึงเกิดจากการเรียนรู้ ทดลองลงมือทำ จนเกิดความชำนาญเฉพาะบุคคล ทำให้ เกิดการแบ่งงานหรือการแยกชิ้นส่วนในการผลิตผลิตภัณฑ์

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันชุมชนบ้านบวโกโป่งมีกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็น แหล่งบ่มเพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานเป็นมรดกทางปัญญา โดยลักษณะ การเรียนรู้ของชุมชนจะมีลักษณะ คือ

๑) ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีมาแต่เดิมและจะยังมีอยู่ต่อไปในพื้นที่นี้ วิธี “ครู พักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำดู ตามแบบอย่างที่เราสังเกต อยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง วิธีนี้วิธีนี้ดูเผิน ๆ เป็นเหมือนการลักขโมยสิ่ง ที่เป็นภูมิปัญญาของคนอื่น แต่ในความหมายที่เข้าใจกัน หากสื่อความหมายในทางชั่วร้าย ไม่หากเป็นวิธี ธรรมชาติธรรมดาของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่น ในชีวิตจริงของทุกคนจะมีพฤติกรรมครูพักลักจำอยู่ไม่

มากก็น้อย และถ้ายอมรับนับถือกันว่าวิธีการเรียนรู้ที่ดูประหนึ่งไม่สำคัญนี้มีคุณค่าสูง มีความเป็นธรรมชาติในนิสสัยมนุษย์ และเป็นทางหาความรู้ทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ ก็จะเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นผลดีอีกทางหนึ่งได้

๒) การเรียนรู้ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา สังคมประเพณีท้องถิ่นถือว่ามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน พิธีกรรมทางศาสนา ในเชิงจิตวิทยา พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัว เป็นการตอกย้ำความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติ และความคาดหวัง โดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผลแต่ใช้ศรัทธาความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเป็น การสร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตที่เอาศาสนามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ชุมชนอาศัยทักษะความชำนาญประกอบความคิดสร้างสรรค์ได้คิดค้นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ชันแก้วทั้งสาม โต๊ะหมู่บูชา

๓) การถ่ายทอดความรู้ เป็นการเรียนรู้จากหน่วยงานหรือองค์กรหรือปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในครอบครัว เป็นการส่งต่อความรู้หลังด้วยการสาธิต พิธีกรรม ซึ่งโดยทั่วไปการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาจะนิยมสองวิธี คือ สาธิตวิธีการและการสอนด้วยวาจา ไม่มีอะไรตายตัว ความรู้ที่ได้รับสามารถพัฒนา ปรับเปลี่ยนไปตามสมัยกาลเวลาและระดับความรู้ของผู้ได้รับการถ่ายทอด

๔) การลงมือทำแบบลองผิดลองถูก การสร้างทักษะประเภทนี้จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัญญาของชุมชน ดังจะเห็นว่า การที่มีสินค้าผลิตภัณฑ์ใหม่ๆเกิดขึ้นก็มาจากการคิดค้นสร้างสรรค์ผลงานของชุมชนเพื่อให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของตลาด บ้างก็ดูแบบในนิตยสารก็นำมาลองผลิตดู จนเกิดความชำนาญจึงผลิตออกจำหน่าย

สรุปได้ว่า การศึกษากระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ของชุมชนบ้านบวโกโป่ง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ที่เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ว่า การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพการทำไม้สักของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำกันอาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ นา ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลีคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก ภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน การสืบทอดภายในครัวเรือน ในการถ่ายทอดนี้ จะเริ่มจากการถ่ายทอดผู้ที่ใกล้ชิดก่อน เช่น ลูก ภรรยา เครือญาติ โดยวิธีขยายความคิดและค่อย ๆ ให้สัมผัสกับความจริงด้วยการค่อยทำทีละเล็กละน้อยเป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะครอบครัวเช่น ความสามารถในการครอบครั้ว การฝึกฝนจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการดัดแปลงและพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การไปฝึกทำงานในโรงงาน เจ้าของหรือที่เรียกกันว่า พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยงก็จะเป็นผู้สอนงานให้เมื่อชำนาญแล้วก็ออกมารับงานเอง ใครที่มีทุนก็จะทำเป็นโรงงานผลิต ใครที่ไม่มีทุนก็จะรับชิ้นงานมาทำตามความถนัดของตนเอง สำหรับการ

ถ่ายทอดทักษะความรู้ นั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในครอบครัว กล่าวคือ หัวหน้าครอบครัว พ่อแม่ บรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายาย มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ถ่ายทอดทักษะ ส่วนผู้รับการถ่ายทอด คือ ลูกและหลาน นอกจากนี้ ยังมีการถ่ายทอดทักษะระหว่าง ครูหรือปราชญ์ชาวบ้านและลูกศิษย์ รวมไปถึงเพื่อนบ้านที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน เนื้อหาในการถ่ายทอดนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงขั้นตอนหรือกระบวนการของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอด ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เป็นการบอกเล่าโดยตรงและเป็นการถ่ายทอดผ่านวิธีการสาธิต การสอนให้ดูเป็นตัวอย่าง หลังจากนั้น จึงให้ผู้รับการถ่ายทอดลงมือปฏิบัติทำด้วยตัวเองตามแบบอย่าง นอกจากนี้ ยังให้ผู้รับการถ่ายทอดฝึกฝนทักษะทางภูมิปัญญา โดยการสอนตั้งแต่เรื่องที่ย่อยไปจนถึงเรื่องที่ยากตามลำดับจากกล่าวได้ว่าการพิจารณาเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดให้เหมาะสมกับผู้เรียน เปรียบดังลีลาการ ๔ อย่าง คือ ๑) สันทสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง ๒) สมหาปนา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ ๓) สมุตเตชนา ระวังใจให้กลัวกลัว ปลูกให้มีอุตสาหกรรมแข่งขัน มั่นใจว่าจะทำได้ ๔) สัมปหังสนา ขโลมใจให้เข้มแข็ง ระวัง เปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติ ประเด็นสำคัญที่พบประการหนึ่งคือ ผู้รับการถ่ายทอดอาจใช้วิธีการเรียนรู้ ด้วยตนเองผ่านการสังเกต หรือเรียกว่าเป็นวิธีการแบบครูพักลักจำ โดยเป้าหมายสำคัญของการถ่ายทอดทักษะทางภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก คือ การมองว่าการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักเป็นอาชีพที่จะทำให้ครอบครัวมีรายได้ รวมถึงความต้องการที่จะสืบทอดอาชีพและการเห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญาที่สะสมกันมา อย่างไรก็ตามวิธีการที่จะทำให้อาชีพการทำไม้สักจะดำรงอยู่ได้นั้น จำเป็นที่จะต้องปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมซึ่งหมายถึงการปรับเปลี่ยนให้ผลิตภัณฑ์มีความสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าและมีช่องทางการจำหน่ายที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ความยั่งยืนจึงจะเกิดกับชุมชน

๔.๓.๒ การถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน สัมมาชีพในจังหวัดแพร่

ผลจากการสังเคราะห์การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ในการพัฒนาหลักสูตรวิชา การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักจำนวน ๒๐ ชั่วโมง และหลักสูตรวิชา ส่งเสริมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งเป็นหลักสูตรฝึกอบรมทักษะวิชาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนทำให้มองเห็นกระบวนการดำเนินงาน คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาคณะครู เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีดำเนินกิจกรรมของโครงการวิจัยรวมทั้งเกิดความร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำชุมชนและครู และพร้อมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของหลักสูตรอบรมอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน สัมมาชีพในจังหวัดแพร่ เป็นการลงมือปฏิบัติในการถ่ายทอดทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ พบว่า วัตถุประสงค์การจัดอบรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่ม มูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่มุ่งพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มประชาชนทั่วไปที่สนใจและ กลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มและสามารถ ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ด้วยกระบวนการดังนี้

๑. การอบรมให้ความรู้ โดยพระมหาสิทธิชัย ขยสิทธิ^{๔๗} ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความรู้ทั้งทางโลกและ ธรรม และยังเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านพุทธศิลป์ กล่าวว่า “การทำงานใดๆให้เกิดผลสำเร็จตาม เป้าหมายที่วางไว้ จำเป็นจะต้องอาศัยหลักหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติ การ ทำงานของเราก็เช่นกัน ชุมชนหรือกลุ่มคนจะดำเนินกิจการงานอาชีพไปให้สำเร็จได้ ก็ต้องมีสิ่งยึดถือ ในการทำงาน ทางพระพุทธศาสนามีหลักที่ใช้ยึดถือปฏิบัติอยู่หลายแนวทาง หลักธรรมหนึ่งคือ อิทธิ บาต ๔ การนำหลัก อิทธิบาต ๔ เป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ มุ่งองค์ประกอบเป็น แนวปฏิบัติอยู่ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ คือ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ วิริยะ ความทุ่มเท อดทน จิตตะ ความ รับผิดชอบในสิ่งที่ทำ วิมังสา การใช้ปัญญาประกอบการทำงาน

ฉันทะ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ คือ ความพอใจในงานที่ทำ พอใจที่จะประกอบอาชีพนั้นๆ มุ่งหวังที่จะประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองทำ มีความพอใจใน ผลตอบแทนที่ได้รับ การที่เรารักในสิ่งที่ทำย่อมส่งผลต่องานที่ออกมา การผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่งหากเรารัก ที่จะทำแล้ว เราจะเอาใจใส่กับงานเอาใจใส่กับผลของงาน งานที่ออกมาก็จะมีคุณภาพ

วิริยะ ความทุ่มเทในงานที่ทำ วิริยะเป็นบ่อเกิดของความเพียร ความอดทน ความขยัน หมั่นประกอบอาชีพ อดทนไม่ทอดย้อต่ออุปสรรค มีความตั้งใจทำงานสุดความสามารถ

จิตตะ ความเอาใจใส่รับผิดชอบในสิ่งที่กระทำ คือ การเอาใจใส่กับอาชีพของตน พยายามพัฒนาฝีมือ พัฒนาผลงานให้มีคุณภาพและมีผลงานใหม่ๆ ออกมาสู่ตลาดอย่างสม่ำเสมอ

วิมังสา การใช้ปัญญาประกอบการทำงาน ปัญญาคือความรู้ ความรู้ที่เรามีในวิชาชีพของ เรา ใช้ปัญญาในการพิจารณาการทำงาน การสร้างสรรค์ผลงาน และ การใช้ปัญญาช่วยให้การทำงาน ของเราไปสู่จุดมุ่งหมายที่เราตั้งไว้ ดังเช่น เราทำผลิตภัณฑ์ขึ้นมาชิ้นหนึ่ง สิ่งที่เราตั้งไว้ก็คือการขาย หรือจำหน่ายได้ สิ่งที่จะช่วยเราได้ก็คือปัญญา การหาช่องทาง วิธีการในการจำหน่าย การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ให้ตรงความต้องการของคนซื้อ อิทธิบาต ๔ จึงเป็นหลักธรรมในการประกอบอาชีพเพื่อ ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ดังที่พุทธองค์ได้ตรัสไว้ หากขาดเสียซึ่ง อิทธิบาต ๔ การประกอบอาชีพ ใดๆก็ไม่สำเร็จ ดังที่ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาทักษะในวันนี้ การฝึกอบรมจำเป็นต้องมีความอดทน มี

^{๔๗} พระมหาสิทธิชัย ขยสิทธิ เจ้าอาวาสวัดร่องพอง เปரியุทธธรรม ๙ ประโยค

ความรักในสิ่งที่ทำ และหน่วยการฝึกทักษะที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับไม้สัก เป็นกิจกรรมในการให้ความรู้เรื่องของไม้สัก ธรรมชาติของไม้สัก การแปรรูป การป้องกันและรักษาเนื้อไม้ การอบไม้ จำนวน ๒ ชั่วโมง จากอาจารย์ปฏิพล พรินทรากุล

ภาพที่ ๑๒ ปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากร บรรยายให้ความรู้เรื่อง ไม้สัก

๒. กระบวนการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของกลุ่มประชาชนทั่วไปและกลุ่มเยาวชน ซึ่งดำเนินการถ่ายทอดทักษะและองค์ความรู้โดยกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีความรู้ในด้านพุทธศิลป์ โดยได้ดำเนินการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่ สำหรับกลุ่มประชาชนทั่วไปและหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่ สำหรับเยาวชนที่ได้กำหนดไว้เป็นระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมง มีการดำเนินกิจกรรมดังนี้

๑) การเตรียมวัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์ บุษบก,พานไม้และก่ มีวัสดุที่สำคัญคือ เครื่องตัดไม้, เครื่องฉลุลาย, กาวร้อน, กระดาษทรายและขี้เลื่อย

๒) การเตรียมส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ การคัดเลือกเศษไม้ เป็นการคัดเลือกเศษไม้ที่เหลือจากการทำเฟอร์นิเจอร์ นำมาคัดเศษไม้ที่ได้ขนาดและตัดให้ได้ตามสัดส่วน

๓) การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ และการติดลาย เป็นการขึ้นรูปส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ นำแบบฉลุลายมาติดเพื่อนำเข้าเครื่องฉลุลาย เป็นการประหยัดเวลา

๔) การประกอบส่วนต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ เมื่อได้ชิ้นส่วนต่างๆของผลิตภัณฑ์แล้ว นำมาประกอบขึ้นรูปตามผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยความละเอียดในการประกอบ ผู้อบรมต้องมีความอดทนและใจเย็นมีสมาธิ มิฉะนั้นอาจทำให้เกิดการบิดเบี้ยวของชิ้นส่วนได้

๕) การขัด เก็บรายละเอียดของการประกอบชิ้นงาน เป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความละเอียดอีกขั้นตอนหนึ่ง เมื่อชิ้นงานประกอบสำเร็จแล้ว จะต้องมาเก็บรายละเอียด ทั้งการขัดเหลี่ยมมุม เสี้ยนไม้ออกให้หมดและอุดรอยต่อด้วยขี้เลื่อย ขัดด้วยกระดาษทรายให้เรียบอีกครั้งหนึ่ง

- ๖) การรักษาเนื้อไม้ด้วยการทาสีหรือเคลือบน้ำยา เป็นการรักษาเนื้อไม้หรือผลิตภัณฑ์ให้มีอายุการใช้งานที่ยาวนานและเพิ่มความสวยงามให้ผลิตภัณฑ์ โดยนิยมทาเคลือบด้วยแล็กเกอร์หรือสีไม้อัด ไม่นิยมใช้แบบพ่นเพราะมีต้นทุนที่สูง ยกเว้นมีผลิตภัณฑ์จำนวนมากและต้องการประหยัดเวลา
- ๗) การประกอบชิ้นงาน

ภาพที่ ๑๓ การเตรียมวัสดุ

ภาพที่ ๑๔ นักเรียนเข้ารับการฝึกทักษะการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

ภาพที่ ๑๕ ประชาชนผู้สนใจเข้ารับการเข้ารับการฝึกทักษะการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

ภาพที่ ๑๖ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ชุมชนสามมาชีพ (บุษบก, พานไม้และก๊)

จึงสรุปได้ว่า การถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่ ดำเนินการนำหลักสูตรไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนและชุมชน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ได้แนวทางการพัฒนาทักษะวิชาชีพในสาขาวิชาชีพที่สอดคล้องและเหมาะสมกับชุมชน และความต้องการในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ จึงแสดงให้เห็นว่าชุมชน ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ อบรม ถ่ายทอดเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเองโดยดำเนินการนำหลักสูตรวิชา การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักจำนวน ๒๐ ชั่วโมง และหลักสูตรวิชา ส่งเสริมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ในการปฏิบัติงานและจัดกิจกรรมถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการโยงองค์ความรู้ระหว่างปราชญ์ท้องถิ่น กับนักเรียนและชุมชนให้เกิดความรู้สึกร่วมในการจัดกิจกรรมตามสภาพความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านบวโก่ง จังหวัดแพร่ ในด้านวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตอยู่บนหลักพระพุทธศาสนา โดยมีวัดและพระสงฆ์ในวัดบ้านบวโก่ง เป็นผู้สั่งสอน เทศนาให้ชาวบ้านยึดหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเพื่อนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตหลัก ๆ ดังนี้

๑. การยึดหลักศีล ๕ ในการดำรงชีวิต ได้แก่ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติกามผิดในกาม ห้ามพูดเท็จและห้ามดื่มสุราของมึนเมา ซึ่งหลักเบญจศีลนี้ ท่านได้เทศนาเปรียบเทียบให้เข้าใจง่ายถึงโทษของการทำผิดศีล เช่น คนฆ่าสัตว์จะมีอายุสั้น คนดื่มสุราตายไปจะตกนรกและเกิดใหม่จะเป็นโรคบ้า เป็นต้น

๒. การยึดหลักธรรมความกตัญญูกตเวทิตาที่ชาวบ้านจะปฏิบัติตามหลักธรรมข้อนี้อย่างเคร่งครัด โดยจะถูกสอนมาว่าบิดามารดา คือ พระอริยองค์หนึ่งที่อยู่ในบ้าน นอกเหนือจากพระที่วัดเพราะฉะนั้นแล้วชาวบ้านจึงให้ความเคารพบิดามารดาของตนเป็นอย่างมาก

๓. การรู้จักประมาณตน คำสอนที่พระอาจารย์ได้สอนไว้ในการทำมาหากินของชาวบ้าน มีความหมายว่า การประกอบอาชีพต้องให้เหมาะสมกับสติปัญญาความสามารถและการเงินของตนด้วย

๔. ความรับผิดชอบ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนอยู่บ่อยครั้ง เพราะชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดไม่ว่าจะเป็นบ้านของตนเอง หรือพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านของตน ตามคำสั่งสอนที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นนิสัยของคนในหมู่บ้าน เช่น เรื่องความรับผิดชอบร่วมกันของคนในหมู่บ้าน ความสามัคคีกันเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญหรือการจัดงานต่าง ๆ ทุกคนจะช่วยกันจัดแรงงานให้สำเร็จไป

ด้านพิธีกรรมทางศาสนา ศาสนพิธี คือพิธีกรรมหรือระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ตั้งงามที่พึงประพฤติในทางพุทธศาสนาซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องหล่อหุ้มศาสนาไว้ให้ศาสนิกชนทั่วไปเห็นและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของผู้พบเห็นและเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านจิตใจของผู้นับถือพุทธศาสนา ศาสนาพิธีจึงหมายถึง ระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่างที่ดีปฏิบัติทางศาสนา เมื่อนำมาใช้ทางพุทธศาสนา ศาสนพิธีต่างๆ ช่วยทำให้ความศรัทธาต่อพระพุทธรูปศาสนา

ด้านวัฒนธรรมและประเพณี เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมนั้นล้วนมีความสัมพันธ์กับพระพุทธรูปศาสนาทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมปฏิบัติ และประเพณีต่าง ๆ โดยศูนย์กลางการประกอบพิธีกรรมจะรวมอยู่ที่วัด ดังนั้นชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับวัดและวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนาของชุมชนที่ยังคงปฏิบัติอยู่

๔.๓.๓ การประเมินทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

เป็นกิจกรรมการติดตามประเมินผลการพัฒนาทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ โดยการสังเกตการเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมอบรมพัฒนาทักษะของกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมทั้ง ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนผู้สนใจทั่วไปและกลุ่มเยาวชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เข้ารับการอบรมจากนั้นจึงประเมินความรู้ก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักที่จะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในชุมชนสัมมาชีพจังหวัดแพร่ เพื่อให้ได้ทราบถึงทักษะและการพัฒนาความรู้ที่เพิ่มขึ้นที่ได้จากการถ่ายทอดทักษะของวิทยากรและปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า จากการสังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรมทั้ง ๒ กลุ่ม มีความสนใจ แลกเปลี่ยน และมีความตั้งใจที่จะรับการถ่ายทอดทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักเป็นอย่างดี

๔.๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน สัมมาชีพในจังหวัดแพร่

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เป็นการสร้างมูลค่าให้กับสินค้าและบริการ โดยผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ และนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ๆ รวมถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมสังคม เข้ามาช่วยในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายในการดำเนินงานและกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง และมีศักยภาพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาไปสู่การเป็นหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น ทั้งยังช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น เครือข่ายเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์การที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน และเชื่อมโยงขยายผลการดำเนินงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มหรือองค์การอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ปัญหาและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วม การทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกัน อีกทั้งเป็นการขยายช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในอนาคต ดังนั้น การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มสัมมาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่กรณีศึกษาพื้นที่ชุมชนสัมมาชีพต้นแบบ จำนวน ๓ พื้นที่ และพื้นที่ชุมชนสัมมาชีพพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สัก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๔ หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำคำ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น ซึ่งเกี่ยวกับบทบาทในการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์ฯ สร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ที่เป็นผลงานที่มีอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อศึกษาเกี่ยวกับสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

ภาพที่ ๑๗ สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนสัมมาชีพในการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด
ผลิตภัณฑ์หม้อห้อม

รูปภาพที่ ๑๘ สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนสัมมาชีพในการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด
ผลิตภัณฑ์ไม้สัก

ภาพที่ ๑๙ กิจกรรม WORK SHOP ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๔

๔.๔.๑ กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ พบว่า

กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องอาศัยกลไกทางการตลาด ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพให้ก้าวสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานและกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่องอย่างมีศักยภาพ เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น การประสานงานอย่างเป็นระบบเครือข่ายระหว่างบุคคล กลุ่มคนและองค์กรที่มีลักษณะกิจกรรมคล้ายคลึงกันอีกทั้งยังมีการทำงานที่ต้องประสานร่วมมือกันอย่างเป็นกระบวนการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการ การทำกิจกรรมและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย จึงเป็นการขยายช่องทางทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เครือข่ายจึงประกอบไปด้วย กลุ่มสัมมาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้างเครือข่าย จากการสังเคราะห์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนงานไม้บ้านดอนมูล กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านคำงาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ และเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแพร่ พบว่า

๑. บทบาทหน้าที่ของกลุ่มสัมมาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีหน้าที่ในการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้านการผลิตว่าตรงตามความต้องการของลูกค้า ทั้งในชุมชน นอก

ชุมชนและต่างจังหวัด ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพหรือไม่ และมีความหลากหลายเพียงใด เพื่อวางแผนและจัดทำแผนพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการตลาด เชื่อมโยงแบบครบวงจร โดยการค้นหาผู้รู้ รวบรวมภูมิปัญญา องค์ความรู้ จัดเวทีเรียนรู้เรื่องการพัฒนาด้านการผลิต และมีการรวมกลุ่มกันคิดประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์อื่นๆ สำหรับใช้ในชีวิิตประจำวัน และความต้องการของตลาด และการสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ ด้วยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค ทั้งในด้านขนาด ลวดลาย รูปทรง ที่นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม พัฒนาสร้างสรรค์เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ได้ เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ เช่น การออกแบบลวดลายและตั้งชื่อลาย การพัฒนาด้านรูปทรงของผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย รวมถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเสริมคุณค่าหรือให้สะดวกต่อการใช้งาน นอกจากนี้การผลิตควรเน้นการรักษาคุณภาพ ซึ่งต้องใส่ใจกับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ว่าลูกค้าต้องการผลิตภัณฑ์แบบไหน อย่างไร และมีคุณภาพประมาณไหน จึงต้องมีการวางแผนพัฒนาการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญ วางแผนจัดเวทีเรียนรู้เรื่องการพัฒนาการผลิตและรวมกลุ่มผลิตสินค้าสำหรับใช้ในชีวิิตประจำวัน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบลวดลาย รูปทรง ขนาด ให้มีความหลากหลาย รวมถึงคุณภาพของสินค้าที่ได้มาตรฐาน จึงต้องมีการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า

“การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมจังหวัด วิทยาลัยชุมชนแพร่ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการสนับสนุนวิทยากรที่จะช่วยให้ความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาทั้งในด้านทักษะฝีมือ เครื่องช่วย ช่องทางในการจัดจำหน่ายมาโดยลำดับ โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความทันสมัย จากแต่เดิมที่เป็นผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ ใช้สำหรับสร้างบ้านเรือนเท่านั้น แต่ภายหลังจากการได้รับการอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากรรุ่นใหม่ ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูลมีหลากหลายมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการประดับตกแต่งได้ทุกสถานที่ นอกจากนี้ การออกแบบเฟอร์นิเจอร์ ได้แนวคิดจากเอกสาร เช่น เอกสารบ้านและสวน โดยศึกษาจากแบบในเอกสาร ผสมผสานกับแนวคิดสมัยใหม่เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบต่าง ๆ โดยการประยุกต์ ผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค ทั้งในด้านขนาด ลวดลาย รูปทรง ที่นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่”^{๔๘}

“การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ที่ผ่านมามีการจ้างงานมีการจ้างงานกระบุงจากไม้ไผ่ เพื่อใช้หาบข้าวเปลือกจากที่น่านามาเก็บไว้ในยุ้งฉาง และใช้หาบข้าวเปลือกนำไปสีที่โรงสีข้าวในหมู่บ้านเพื่อนำข้าวสารมาบริโภค เนื่องเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่อมาได้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประกอบ

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายเอกพงษ์ เสียงเพระ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนงานไม้บ้านดอนมูล, วันที่ ๒๐ ธันวาคม

อาชีพเกษตรกรรมอื่นๆ เช่น เช่น หวดข้าวข้าว หวดนึ่งข้าว กระด้าง เหงี้ง ฆ้องใส่ปลา กระจาด กะลา ไข่ดักปลา ตะกร้าอเนกประสงค์ จนปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบ และมีการรวมกลุ่มกันคิดประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์อื่นๆ สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน และความต้องการของตลาด เช่น โคมไฟ กล้องใส่ที่ขลุ่ยตระกร้า กระเป๋ากล่องใส่แฟ้มงานในสำนักงาน กระบุงเล็กใส่วัสดุสำนักงาน ฯลฯ หรือพัฒนาให้เป็นเครื่องรางของขลังตามความเชื่อคนในท้องถิ่น เช่น น้ำเต้า เชื่อว่าให้ความร่มเย็นเป็นสุข มั่งมีเงินทอง กวักขนาดเล็ก กวักเงิน กวักทอง ฆ้อง สำหรับเป็นแจกันดอกไม้ ไซดักเงิน ดักทอง แหวนในรถยนต์ แผ่นจักสานลายสามใช้ทำบอร์ด เพดานตกแต่งบ้าน แผ่นจักสานใช้ทำเพดานบ้าน หรืองานอเนกประสงค์” ^{๔๙}

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การสร้างความแตกต่างและประโยชน์ให้กับผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การฝึกอบรมผู้ที่สนใจ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา การพัฒนาคนรุ่นใหม่ ให้เปิดรับข้อมูลข่าวสารจากภายนอกกลุ่ม การถ่ายทอดการเรียนรู้เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและเป็นการรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ดังมีผู้ให้ความเห็นไว้ในการทำงานร่วมกันไว้ว่า

“สมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมด้านความคิดในการกำหนดกฎระเบียบ ร่วมคิดและกำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมกันวิเคราะห์กลุ่มวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การถ่ายทอดความรู้ ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมร่วมของกลุ่มส่งผลให้เกิดความมั่นคงและฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มเนื่องจาก สมาชิกร่วมกันผลิตสินค้าให้แก่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง มีการระดมทุนจากสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีการออมเงินเป็นประจำทุกเดือน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนสำหรับดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง มีการนำเงินกองทุนและการใช้ประโยชน์ของกองทุน และดอกผลจากการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม มาจัดสรรเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิก นอกจากนี้กลุ่มยังมีการสืบทอดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชนจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อต้องการปลูกฝังความรักและตระหนักในอาชีพ สำหรับการอบรมให้ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการทำบัญชี ด้านการตลาด ทางสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่นยังให้การสนับสนุนอีกด้วย” ^{๕๐}

การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการออกแบบผลิตภัณฑ์แบบบูรณาการร่วมกัน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน การวางแผนการผลิตผลิตภัณฑ์ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ภายใต้ระบบมาตรฐานสากล เป็นการเชื่อมโยงการผลิตสู่การผลิตผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานสู่ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการผลิตสินค้าให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนและได้มาตรฐานระดับสากลออกสู่ตลาด อีกทั้งยังเป็นการประกันคุณภาพทั้งราคาและสินค้าและเกิดการบริโภคที่ยั่งยืนต่อไป

^{๔๙} สัมภาษณ์ นางสุกัญญา ฉลอม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม, วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๔.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางสุกัญญา ฉลอม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม, วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๔.

สำหรับการพัฒนาเครือข่ายทางด้านการตลาด เพื่อวางแผนและพัฒนาด้านการตลาด เช่น การสำรวจตลาด สำรวจความต้องการของผู้บริโภค เพื่อนำไปวางแผนการผลิต วางแผนการตลาด อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกัน กระจายความเสี่ยง จากการสังเคราะห์ตลาดวิสาหกิจชุมชน การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเชื่อมโยงการตลาดภายในชุมชนสู่ตลาดภายนอกชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ สมาชิกได้พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายในช่องทางออนไลน์ การบริหารจัดการตลาดสินค้าออนไลน์ การจำหน่ายทางอินเทอร์เน็ต (digital marketing) การบริหารจัดการซื้อพร้อมทั้งการจัดส่งสินค้า การแสดงสินค้า การส่งเสริมการขาย การจำหน่ายร่วมกับผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ของที่ระลึก ของขวัญ ของฝาก เป็นต้น การสร้างเว็บเพจ (web page) เพื่อสื่อสารให้กับผู้ที่สนใจตรงกับความต้องการของ ผู้บริโภค การเผยแพร่เป็นคลิปวิดีโอสั้นๆ เกี่ยวกับสินค้า การแสดงสินค้าให้ตรงกับผู้ที่สนใจ ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงอิทธิพลของผู้บริโภคเป็นสำคัญว่าสนใจสินค้าจากช่องทางใดบ้าง โดยคำนึงถึงปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อช่องทางการจัดจำหน่าย ได้แก่ ด้านตัวผลิตภัณฑ์ จะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านราคา ต้นทุนการจัดจำหน่ายสูง ควรจัดช่องทางจำหน่ายให้สั้น ถ้าราคาต่อหน่วยผลิตภัณฑ์ต่ำ ช่องทางการ จัดจำหน่ายจะยาว การพิจารณาด้านการตลาดจะต้องพิจารณาจากลักษณะของการซื้อของลูกค้า ด้วย การศึกษาลักษณะทางด้านการตลาดหรือช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้บริโภค ระยะเวลา ความต้องการ ตามฤดูกาล สถานที่จัดจำหน่าย เป็นสำคัญ ด้านคู่แข่ง สินค้าบางชนิด อาจจะมีช่องทางในการจัด จำหน่ายที่มีผู้แข่งขันสูง จึงต้องพิจารณาจากคู่แข่งเป็นหลัก เพื่อให้สินค้าเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค การสร้างเอกลักษณ์และความโดดเด่นให้กับสินค้า เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตัวสินค้า จึงต้องจำหน่าย ในช่องทางจำหน่ายที่แตกต่างกันไป ที่ผู้ผลิตต่างพิจารณาแล้วว่าเหมาะสม และเป็นประโยชน์กับ สินค้า ด้านคนกลาง การเลือกคนกลางที่ให้บริการทางด้านการตลาดให้กับผู้บริโภคหรือผู้ซื้อ เนื่องจาก ผู้ผลิตไม่สามารถตอบสนองผู้บริโภคได้โดยตรง จึงต้องเลือกคนกลางที่เหมาะสม และผู้ผลิตเสีย ผลประโยชน์น้อยที่สุด และด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ในการจัดจำหน่ายในช่วยเศรษฐกิจ ตกต่ำ ผู้บริโภคมีรายได้น้อย อำนาจในการซื้อลดลง ผู้ผลิตจำเป็นต้องตรึงราคาสินค้า และจำเป็นที่ จะต้องใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายระยะสั้น เพื่อลดต้นทุนในการจำหน่าย เป็นต้น

ดังนั้น กระบวนการทางการตลาดที่ผลิตสินค้าจำหน่ายสินค้าให้กับผู้บริโภคได้อย่างสะดวก รวดเร็วและเหมาะสม ตามเวลาและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องพิจารณา ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ที่เหมาะสม ได้มีผู้กล่าวไว้ว่า “มีตลาดในชุมชนของท้องถิ่นส่งเสริมเรื่อง การตลาด มีกิจกรรมรณรงค์หม้อห้อมมินิมารathon มีการเปิดตลาดทุกวันศุกร์ ถนนหม้อห้อม ตั้งแต่ บ่ายสามโมงถึงสามทุ่ม ผลงานที่เห็นเด่นชัดคือ ‘แฟร์คราฟท์’ ของกลุ่มนักร้องแบบท้องถิ่นที่นำสินค้า มาวางขาย จัดเวิร์กช็อปและเสวนาให้ทั้งชาวแฟร์และนักท่องเที่ยวเข้าใจคุณค่างานคราฟต์มากยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า” นอกจากนี้ “ทางหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือด้วยการจัด นิทรรศการเฟอร์นิเจอร์แฟร์ จัดที่เมืองทองธานี โดยการนำสินค้าที่มีเกรดคุณภาพในระดับที่ดี ผู้ จำหน่ายสามารถรับประกันการค้าได้ เพื่อให้การจำหน่ายเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สินค้าที่มีคุณภาพ

ความสวยงาม ทั้งนี้ผู้จำหน่ายจึงต้องคำนึงถึงคุณภาพของสินค้าเป็นสำคัญ อีกทั้งช่องทางการตลาด ปัจจุบันอาศัยคนรุ่นใหม่ในการเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดจำหน่ายออนไลน์ โดยการไลน์สตาขายของ เจ้าของสินค้าเปิดหน้าเพจตลาดสินค้าออนไลน์ ซึ่งเป็นการโฆษณาขายสินค้าได้อีกทางหนึ่ง”^{๕๑}

๒. บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ บทบาทของสำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่

๑) ศึกษา วิเคราะห์และวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจ ชุมชน

๒) ส่งเสริมและประสานการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต การจัดการผลผลิต และการพัฒนา คุณภาพสินค้าเกษตร

๓) ประสานการดำเนินงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้านการผลิตของเกษตรกร

๔) กำกับ ดูแล และสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ

๕) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับ มอบหมาย

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ซึ่งมีหน้าที่ ศึกษา พัฒนาและวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร องค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนของชุมชน องค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย ส่งเสริม สนับสนุนและประสานการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ขององค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจ ชุมชน ติดตามประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรองค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนใน จังหวัด ส่งเสริม สนับสนุน งานตลาดเกษตรกร ตลอดจนการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรและบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานการผลิต มาตรฐาน GMP หรือ Primary GMP หรือฮาลาล / มาตรฐาน ออ. ซึ่งบทบาทหน้าที่ดังกล่าวถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุน การส่งเสริม และการประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่และกลุ่มอาชีพ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายซึ่งเป็นการประกอบสัมมาชีพในชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า “การสร้างกลุ่มจะมีนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลลงไป ประชุมชี้แจงกลุ่มในการประชุมหมู่บ้าน เกี่ยวกับการจดทะเบียนเกษตรกร การจดทะเบียนเป็นกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพ มีการประชุมชี้แจงกฎ ระเบียบต่างๆ การทำกิจกรรมภายในกลุ่ม ซึ่งกลุ่มสามารถจด

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายสนิท สีมอก กำนันตำบลดอนมูล, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔.

ทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่อยู่ภายใต้ พรบ. วิสาหกิจชุมชน”^{๕๒}

จะเห็นได้ว่า บทบาทของกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรมมีบทบาทในการสนับสนุนและประสานงานด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย ส่งเสริม สนับสนุนและประสานการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ขององค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจ ตลอดจนการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรและบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานการผลิตกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ บทบาทของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด มีบทบาทในการกำกับ ดูแล ส่งเสริมการประกอบกิจการอุตสาหกรรมภายในจังหวัด ได้แก่ การดำเนินการส่งเสริมในเรื่องของการออกแบบผลิตภัณฑ์ ยกย่องสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐานอุตสาหกรรมเป็นการประเมินศักยภาพ ความพร้อมเพื่อเข้าสู่ SME เพื่อยกระดับสินค้า เพิ่มมูลค่าสินค้า โดยการพัฒนาในเรื่องรสชาติ รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เน้นการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ เช่น การยืดอายุสินค้า การผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน ซึ่งแยกเป็นมาตรฐานของสินค้าแต่ละประเภท เพื่อเตรียมสินค้าเพื่อให้เข้าสู่การตลาดอย่างแท้จริง เช่น ผักก็จะมีทดสอบสิ่งทอ อาหาร ก็ต้องมีการทดสอบในห้องทดลอง จะต้องมียุทธศาสตร์มาตรฐานมาให้ความรู้ เพื่อให้สินค้าผ่านมาตรฐาน ตลอดจนหน่วยงานจะเป็นการทดสอบตลาด เมื่อผลิตภัณฑ์ออกมาแล้วตอบโจทย์ผู้บริโภคหรือไม่ จากนั้นนำมาปรับปรุงคุณภาพเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นไปตามภารกิจของหน่วยงานดังนี้

๑) ส่งเสริม และประสานการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่

๒) ส่งเสริม สนับสนุน ให้บริการและประสานการดำเนินงานตามนโยบาย แนวทาง และมาตรการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการ

๓) ส่งเสริม พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมในงานที่เกี่ยวข้องให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ

๔) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มเป้าหมาย เช่น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่โดยส่งเสริมการประกอบกิจการอุตสาหกรรมบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางอุมาวดี ใจเอื้อ หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรม สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่, วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

การทำกลุ่มจะต้องอาศัยกลุ่มคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมกิจกรรม เพราะต้องอาศัยบุคคลกลุ่มนี้ในการออกแบบ ทำการตลาดรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า “การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ควรพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่ายให้เข้มแข็ง โดยสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ ภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งควรมีการสร้างเครือข่ายทางการตลาดเพื่อขยายช่องทางการตลาดในทุกระดับ ทั้งนี้เทคโนโลยีในปัจจุบันเข้าถึงได้ง่ายและได้รับความนิยมเป็นอย่าง ควรหาช่องทางการตลาดหรือช่องทางการจำหน่ายที่เข้าถึงได้ง่าย โดยการสร้างเว็บไซต์ของกลุ่มเอง เพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของกลุ่ม ซึ่งทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว สามารถติดต่อได้ง่าย เมื่อลูกค้าต้องการซื้อสินค้า โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมาให้ความรู้ในเรื่องนี้ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันเพื่อพัฒนาวิสาหกิจให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น”^{๕๓}

๓. บทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชน มีหน้าที่บริหารงานพัฒนาชุมชนและการบริหารการพัฒนา ในส่วนที่เกี่ยวข้องในอำเภอให้เป็นไปตามนโยบายของอำเภอจังหวัด กรมการพัฒนาชุมชนให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำในการส่งเสริมศักยภาพของผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการชุมชนการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้านทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติงานประสานงานและปฏิบัติงานร่วมกับ หน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนจัดทำศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชน ระดับอำเภอจัดเก็บและหรือประสาน การจัดเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชนรวบรวมและทำแผนงาน โครงการของอำเภอใน ส่วนที่เกี่ยวข้องตลอดจนให้คำปรึกษาแนะนำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้บริการองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนในการบริหารและดำเนินงานเกี่ยวกับ ระบบ ข้อมูลและแผนงาน/โครงการ ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า

“บทบาทหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ได้แก่ สนับสนุนช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เช่น การฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ และประสานงานกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน ในการจัดระบบและให้บริการข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวกับชุมชน”^{๕๔}

นอกจากนี้ กรมการพัฒนาชุมชนที่ได้รับมอบหมายในการส่งเสริมและสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และ

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางณัฐชา อัมพขุ หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่, วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางอมรรัตน์ กาทองทุ่ง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น, วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

เชื่อมโยงสู่ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยได้ดำเนินการด้านการจัดการ เครือข่าย OTOP เพื่อการพัฒนาและเพิ่ม ศักยภาพของผู้ผลิต ผู้ประกอบการสินค้า OTOP ด้วยการสร้างโอกาสให้ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถเผชิญการแข่งขันได้ ดังนั้นเหตุผลสำคัญของการจัดการเครือข่าย OTOP คือ เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน และสร้างให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ภายในชุมชน อย่างยั่งยืน เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับผลิตภัณฑ์ OTOP โดยการเปลี่ยนคู่แข่งให้เป็นคู่ค้า ทำให้เกิดพลังในการพัฒนาการผลิต คุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ และพัฒนา ในเชิงปริมาณการผลิต และมีเครือข่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการส่งเสริมตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า “การสร้างเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP แต่ละรายเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการประสาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งสามารถพัฒนา ผลิตภัณฑ์ให้ทัดเทียมผลิตภัณฑ์อื่นในตลาดได้ เมื่อเกิดเครือข่ายขึ้นแล้ว เครือข่ายแต่ละระดับต่างมีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป สำหรับหน้าที่ของเครือข่าย OTOP ระดับอำเภอ ประกอบด้วย ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ในระดับอำเภอให้มีคุณภาพ มาตรฐาน มีการพัฒนา นวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมการตลาด และธุรกิจสินค้า OTOP ภายในจังหวัด เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบ Cluster OTOP (การสร้างเครือข่ายประเภทผลิตภัณฑ์ OTOP) ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เสริมสร้างศักยภาพความสามัคคี และความเป็นเอกภาพของเครือข่าย OTOP ระดับอำเภอ และส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดผู้ผลิต ผู้ประกอบการรายใหม่เข้าสู่ระบบ”^{๔๕}

กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน สัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โดยการมีส่วนร่วมทั้งกลุ่มภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ประกอบด้วย เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายการตลาด เครือข่ายองค์กรภาครัฐ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเติบโตให้กับกลุ่มชุมชนสัมมาชีพ โดยที่กลุ่มชุมชนสัมมาชีพควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน แผนการทำงาน แนวทางในการดำเนินงาน วางแผนการผลิต แผนการออกแบบผลิตภัณฑ์และช่องทางการจำหน่าย ดำเนินการด้านการตลาด การสร้างเครือข่าย การเพิ่มความรู้ความสามารถ และทักษะของสมาชิกในด้านการผลิต พัฒนากระบวนการผลิตระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ฝึกอบรม ศึกษาดูงานภายนอกกลุ่ม และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ขณะเดียวกันเครือข่ายองค์กรภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการผลักดันและส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มสัมมาชีพได้รับการพัฒนา ซึ่งองค์กรภาครัฐที่เป็นภาคีในการบูรณาการร่วมกันอันเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการสร้างเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่มชุมชนสัมมาชีพ

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางอมรรัตน์ กาทองทุ่ง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น, วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

กล่าวโดยสรุป กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์ของชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ ประกอบด้วย กลุ่มชุมชนสามาชีพ องค์กรภาครัฐ โดยมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริมและประสานงาน ดังนี้

๑. กลุ่มสามาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีบทบาทหน้าที่ในการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า วางแผนและจัดทำแผนพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการตลาดเชื่อมโยงแบบครบวงจร การสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หลากหลายเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค เป็นการเพิ่มมูลค่าและสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ การพัฒนาการเรียนรู้และการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม โดยการอบรมพัฒนาฝีมือ การศึกษาดูงาน การรวมกลุ่มกันคิดประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์อื่นๆ สำหรับใช้ในชีวิตรประจำวัน ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม การบันทึกองค์ความรู้ที่สามารถถ่ายทอดให้แก่บุคคลอื่นได้ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ตลอดจนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและภายนอกชุมชน สำหรับการพัฒนาการตลาด โดยสำรวจความต้องการของตลาดของผู้บริโภค เพื่อวางแผนการผลิต การตลาดอย่างเหมาะสมศึกษาดูงานด้านการตลาดจากวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเชื่อมโยงเครือข่ายการตลาด ขยายช่องทางการตลาด เช่น ขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต (digital marketing) การบริการจัดซื้อหน้าเว็บไซต์พร้อมจัดส่ง การออกร้านจำหน่ายสินค้าในงานแสดงสินค้าต่างๆ ส่งเสริมการขาย ตลอดจนจัดทำการเผยแพร่ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (web page) ที่เป็นทางการของผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารทางตรงกับผู้สนใจ

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทหน้าที่ เป็นผู้สนับสนุน ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำในการส่งเสริมศักยภาพของผู้นำชุมชน องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย เป็นผู้ส่งเสริม การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้านทั้งในด้านวิชาการ คือ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในอาชีพ การฝึกอบรมพัฒนาประชาชน เพื่อเป็นทรัพยากรของการพัฒนาชุมชนต่อไป และเป็นผู้ประสานงาน ประสานงานและปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน ในการจัดระบบและให้บริการข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวกับชุมชน

๔.๔.๒ การสร้างเครือข่ายกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามาชีพในจังหวัดแพร่

จากการสังเคราะห์ข้อมูลการสร้างความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์ชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ ส่งเสริมสนับสนุนระหว่างกันในการสร้างเครือข่ายกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ จากสมาชิกเครือข่ายชุมชนหรือผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก ได้แก่ ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สักชุมชนบ้านบวักโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ องค์การภาครัฐและเอกชน ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสองเม่น หาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนารสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ และพัฒนากิจกรรมเครือข่าย กลไกการตลาด ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างชุมชนสมาชิกและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และกิจกรรมที่พัฒนา

ในการจัดการเครือข่ายนั้น ต้องคำนึงถึงความสามารถในการจัดการตนเองของเครือข่าย และการจัดการเครือข่ายในระดับชุมชน/หมู่บ้านและเครือข่ายขนาดเล็กที่เรียกว่า การจัดการเครือข่ายโดยชุมชน โดยคำนึงถึงศักยภาพของชุมชนและขนาดของเครือข่ายทั้งในด้านพื้นที่และประเด็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น วิธีการหนึ่งที่ใช้ในการจัดการเครือข่ายระดับชุมชน คือ การจัดการพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมโดยมีการโยกโยกกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ที่ยึดเอาความสำเร็จในการพัฒนาเชิงพื้นที่และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาเป็นยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการจัดการเครือข่าย ซึ่งมีหลักการและวิธีการ คือ การศึกษาชุมชนและสภาพการณ์ภายในชุมชนอย่างมีระบบและจะนำไปสู่การส่งเสริมการจัดการเครือข่ายภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการรับรู้กิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกัน เพื่อเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย ชุมชนและเครือข่ายจะต้องมีกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชนและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง การสรุปบทเรียนและการขยายกระบวนการเครือข่าย ซึ่งการสรุปบทเรียนจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นเมื่อชุมชนได้นำบทเรียนนั้นไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน และกระบวนการดังกล่าวจะกลายเป็นการขยายผลการดำเนินงานของเครือข่ายและการพัฒนาชุมชนออกไป

การสร้างเครือข่าย เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและมีเป้าหมายหรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นไปในทิศทางเดียวกันมีโครงสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการเชื่อมโยงและประสานงานร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน โดยลักษณะการเชื่อมโยงเครือข่ายจะมีการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกลุ่มคนและองค์กร ทั้งนี้มีการติดต่อซึ่งกันและกันทั้งในระดับภายในองค์กรและภายนอกองค์กร อีกทั้งการรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายที่แท้จริงนั้น เกิดจากการที่มีผลประโยชน์หรือความต้องการร่วมกัน ฉะนั้นการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจะต้องอาศัยการรับรู้มุมมองในการทำงานร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการติดต่อประสานงานร่วมมือกันเพื่อรักษาความเป็นเครือข่าย ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า

“การจัดการเครือข่ายนั้น มีวิธีการและกระบวนการที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป หากไม่มีการจัดการเครือข่ายที่ดี ย่อมทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในวิธีการดำเนินงาน ตลอดจนอำนาจ

หน้าที่ในการประสานงานภายในองค์กร และหากมีการจัดการเครือข่ายที่มีการเชื่อมโยงการประสานงานเป็นกลุ่มอย่างเป็นเครือข่ายร่วมกันอย่างดีแล้วย่อมสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของเครือข่ายมากขึ้น และทำให้การดำเนินงานลุล่วงไปด้วยดี คือ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาเนื่องจากการเป็นการระดมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดการพึ่งพาตนเองของสมาชิกเครือข่าย เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นให้สามารถช่วยพัฒนา ตลอดจนมีอำนาจในการต่อรองต่อกลุ่มอื่นได้ ซึ่งจะส่งผลให้เครือข่ายประสบความสำเร็จ”^{๕๖}

“การจัดการเชิงเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องคำนึงถึงองค์ความรู้ที่ส่งผลให้เกิดการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การจัดการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการแปรรูป การจำหน่าย การตลาด เมื่อมีองค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นแล้วซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับการจัดการเครือข่ายส่งผลให้เกิดการจัดการเครือข่ายของชุมชนสมาชิก อีกทั้งการจัดการเครือข่ายยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของเครือข่ายเหล่านี้ซึ่งได้แก่ การมีมุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิก การเสริมสร้างและพึ่งพาอาศัยกัน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีภาครัฐมาสนับสนุน ส่งผลทำให้การจัดการชุมชนสมาชิกเกิดความเข้มแข็งพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน”^{๕๗}

“การทำงานเป็นเครือข่าย สมาชิกของเครือข่ายอาจมีความเข้าใจในภารกิจของเครือข่ายไม่ครบถ้วน จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการสื่อสาร เพื่อแพร่กระจายความรู้และยกระดับความตระหนักในปัญหาของสมาชิก การจัดการเครือข่ายควรต้องมีหน่วยงานที่เป็นแกนกลาง ทำหน้าที่จัดระบบฐานข้อมูลโดยทำการรวบรวมข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย รูปแบบ วิธีการ ความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น เครือข่ายฐานข้อมูลที่ดียังจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการจัดกระบวนการ เพื่อสร้างความเข้าใจ ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย การสื่อสารจึงเป็นเสมือนกลไกที่เชื่อมสมาชิกของเครือข่ายเข้าหากัน”^{๕๘}

“ผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายเป็นการแสดงบทบาทของกลุ่มในการบริหารจัดการกลุ่มให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงการบริหารจัดการ การตลาด การประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมกับองค์กรภาครัฐ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม สร้างองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดอย่าง

^{๕๖} นางสาวภัครดา ปันฟอง, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๕๗} นางสาวอมรรัตน์ กาทองทุ่ง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

^{๕๘} นายบรรจบ จินดาชาติ, กำนันตำบลน้ำคำ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

ต่อเนื่อง ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐส่งผลให้การดำเนินการของชุมชนประสบความสำเร็จและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป^{๕๙}

ดังนั้น การสร้างเครือข่ายกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่ เป็นการทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ ในการที่จะสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องมีเทคนิคและวิธีการในการสร้างเครือข่าย ด้วยการที่บุคคล องค์กร มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพราะมีความสนใจร่วมกันเพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย มีการสร้างความผูกพัน ซึ่งหมายถึง การตกลงที่จะทำงานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการไปเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกันในเมื่อเครือข่ายรู้สึกว่าคุณได้ประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อาจนำไปสู่การขยายตัวขยายกิจกรรม ทั้งนี้ ชุมชนสมาชิกผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๔ หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น จึงได้ดำเนินการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่ โดยการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดของบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) โดยมีวัตถุประสงค์คือ

- ๑) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการชุมชนสมาชิกให้สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน
- ๒) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจและดำเนินกิจกรรมอื่นจะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนสมาชิกให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้
- ๓) เพื่อสร้างและขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

ขอบเขตของความร่วมมือ

๒) สนับสนุนส่งเสริมให้คำปรึกษา ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนสมาชิก การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนา ด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย

๒) สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนสมาชิก เกี่ยวกับการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนา ด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย หรือด้านวิชาการอื่นๆ

^{๕๙} นายสำราญ กองโกย, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

๓) สนับสนุนส่งเสริมขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน
สัมมาชีพ

๔) สนับสนุนส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมกับภาคีเครือข่าย เช่น กิจกรรมการแสดงผลสินค้า

๕) สนับสนุนส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน
การทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ดังกล่าวนั้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนากิจกรรม

ซึ่งเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างชุมชนสัมมาชีพและองค์กรที่
เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกิจกรรมการประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา
ศักยภาพของชุมชนสัมมาชีพเกี่ยวกับการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อ
การส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนา ด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย โดยการดำเนินกิจกรรม
ถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

๔.๔.๓ ขับเคลื่อนเครือข่ายกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพใน จังหวัดแพร่

จากการทำกิจกรรมบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
และส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถจัดการตนเองได้อย่าง
ยั่งยืน โดยข้อตกลงความร่วมมือมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการชุมชนสัมมาชีพให้
สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมสนับสนุนและให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจ และ
ดำเนินกิจกรรมอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนสัมมาชีพให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้
สร้างและขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ นำไปสู่การ
ยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน อีกทั้งข้อตกลงความร่วมมือมีขอบเขต ได้แก่ สนับสนุนส่งเสริมให้
คำปรึกษา ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนสัมมาชีพ การออกแบบและการ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาด้านการตลาดและช่องทาง
การจำหน่าย สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนสัมมาชีพ
เกี่ยวกับการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การ
พัฒนา ด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย หรือด้านวิชาการอื่นๆ สนับสนุนส่งเสริมขับเคลื่อน
เครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ และสนับสนุนส่งเสริมการเผยแพร่
ประชาสัมพันธ์ผลงาน ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นภาคีเครือข่ายทั้ง ๕ เครือข่าย
ได้แก่ ชุมชนบ้านบวโกโป่ง สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ องค์การ
บริหารส่วนตำบลน้ำคำ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น จึงได้ดำเนินการจัดประชุมสัมมนา
ทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนสัมมาชีพเกี่ยวกับ
การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาด้าน

การตลาดและช่องทางการจำหน่าย โดยเน้นความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการดำเนินการ เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมการเสริมสร้างเครือข่ายและการขับเคลื่อนเครือข่าย กลไก การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ให้มีกระบวนการสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ให้ยั่งยืนต่อไป โดยในกิจกรรมดังกล่าวนี้ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนสัมมาชีพ การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของชุมชนสัมมาชีพเกี่ยวกับการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย มีรายละเอียดในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

การขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ จะสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องนั้นชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของกลุ่ม ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนดังกล่าว รวมทั้งสนับสนุนด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จากสนับสนุนส่งเสริมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ จะส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จสามารถจัดการตนเองได้ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนสัมมาชีพให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ มีจุดเริ่มต้นจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องยาวนาน การเรียนรู้ดังกล่าวจึงไม่ได้จำกัดเฉพาะห้องเรียน มีเนื้อหาหลักสูตรแน่นนอน มีเอกสารตำราเรียน ฯลฯ หากแต่เป็นสถานที่ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยปฏิบัติ เพื่อให้ความรู้เข้าสู่ผู้ที่เรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับเพศ วัยและสถานะทางอาชีพ รวมถึงสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีลักษณะที่เป็นแหล่งให้บริการความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลให้กับประชาชนในชุมชนมีการทำงานร่วมกับชุมชนโดยมีการร่วมจัดกิจกรรมในชุมชน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจชุมชน ในส่วนของหลักการของศูนย์การเรียนรู้ คือ มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน บทบาทของศูนย์การเรียนรู้ คือ บทบาทในการทำงานร่วมกับชุมชน ถือเป็นหัวใจของการทำงานศูนย์การเรียนรู้เป็นกระบวนการร่วมกันจัดกิจกรรมในชุมชน โดยร่วมกันวางแผนการดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษาในชุมชนและร่วมกันวางแผนการดำเนินกิจกรรมการจัดการการศึกษาในชุมชนตามความต้องการของชุมชน บทบาทในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ โดยเฉพาะการทำหน้าที่สร้างสื่อหรือข้อมูลของชุมชนตลอดจนเผยแพร่ข่าวสารของชุมชน

ซึ่งรวมถึงการสำรวจความต้องการของชุมชน วิเคราะห์และจัดทำข้อมูลพื้นฐานเพื่อจัดกิจกรรมให้กับชุมชนการจัดทำแผนการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนการปฏิบัติตามแผน การนิเทศติดตามผลตลอดจนการสรุปรายงานผลการดำเนินงานและบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรชุมชน เป็นกระบวนการบริหารจัดการเนื้อหาของศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งอาจเริ่มจากการค้นหาผู้รู้ในชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างเป็นวิทยากรชุมชน ในการถ่ายทอดความรู้และรวมถึงการค้นหาผู้มีความรู้จากภายนอก ทั้งด้านการพัฒนาอาชีพการศึกษาตามอัธยาศัย กิจกรรมการส่งเสริมการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นตลอดจนดำเนินการบูรณาการหลักสูตรของท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสมดุลและนำไปสู่เป้าหมายที่ชุมชนต้องการ และเพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้พัฒนาเพื่อสามารถพึ่งตนเองได้ โดยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือทั้งจากหน่วยงานภาครัฐระดับตำบล อำเภอและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมนั้นเมื่อระดับชุมชนเกิดการพัฒนาแล้ว จะนำไปสู่สังคมพัฒนาในที่สุด โดยต้องคำนึงถึงการจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาของชุมชนด้วย

จากการสังเคราะห์ข้อมูลของแผนงานวิจัยเรื่อง Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานจำนวน ๔ โครงการ ได้แก่ ๑) การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ๒) การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๓) การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๔) การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ที่มีความสอดคล้องกับบริบทด้านพื้นที่ ทิศทางการเติบโตด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนในชุมชนสัมมาชีพมีการสร้างรายได้แก่ชุมชน รวมถึงมีการจัดการความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างสรรค์ การถ่ายทอด ภายใต้แนวคิดในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพ และมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้สัก ที่ถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัด ที่มีการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ตกแต่งประเภทต่างๆ เช่น ในชุมชนบ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ที่มีการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนจากไม้สัก โดยมีการนำไม้สักมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ซึ่งจากการลงพื้นที่ศึกษาในชุมชนบ้านบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ พบว่าชุมชนบ้านบวโกโป่งเป็นชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการแปรรูปไม้สักเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิง

สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

๑. การจัดการองค์ความรู้ การพัฒนาที่ต้องการความมั่นคงอย่างยั่งยืนในอนาคตจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่เศรษฐกิจต้องถูกปรับโครงสร้างไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพซึ่งใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่การใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งานที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่บนรากฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือความรู้ ความคิด ความเชื่อและความสามารถที่ชุมชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสม ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นฐานที่สำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๑.๑ การกำหนดความรู้ ชุมชนมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้เกี่ยวกับการคิดและตัดสินใจจากการใช้วัตถุดิบและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมไปถึงความต้องการให้ชุมชนมีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน องค์ความรู้สำคัญของผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ได้แก่ การใช้วัตถุดิบ/ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ ภายใต้การรวมคิดและตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน และการเสริมสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก

๑.๒ การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการสร้างและแสวงหาความรู้ภายในจากการเรียนรู้ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชาวบ้านเอง การสอบถามผู้รู้ในชุมชนและการดูตัวอย่างของผลิตภัณฑ์อื่นๆ แล้วนำมาทดลองเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สำหรับการสร้างและแสวงหาความรู้จากภายนอกนั้น ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการเข้ามาเสริมแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น วิทยาลัยชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ที่ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา การออกแบบ การบริหารจัดการด้านต่างๆ ซึ่งแสวงหาความรู้มีทั้งภายในและภายนอกกลุ่มเป็นการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในลักษณะของการผสมผสานจากการที่กลุ่มมีการแสวงหาความรู้เอง และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการดำเนินการผลิต เพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์

๑.๓ การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคลในชิ้นงานที่ตนเองถนัดเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งมีการแสดงออกมาเป็นรูปธรรมได้ ตั้งแต่กระบวนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ (ต้นน้ำ) กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก (กลางน้ำ) และกระบวนการจัดจำหน่าย (ปลายน้ำ) รองลงมาคือ การจัดเก็บโดยการบันทึกภาพ กระบวนการผลิตและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตและการเก็บเป็นตัวอย่างชิ้นงาน ส่วนเอกสารความรู้ของกลุ่มนั้นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานสถาบันการศึกษาที่เข้ามาดำเนินงาน

๑.๔ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ เน้นการแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ซ่อนเร้นตามความถนัดของแต่ละคนแล้วนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเป็นลักษณะของการเรียนรู้ (Learning) ผ่านการกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การถ่ายทอดเน้นรูปแบบของการถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคลเป็นหลักโดยลักษณะของการปฏิบัติให้ดูความรู้จากบุคคลสู่บุคคล ได้แก่การบอกเล่า การปฏิบัติให้ดู การสอนลูกหลานผ่านงานฝีมือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP) ซึ่งภาครัฐควรมีการให้การสนับสนุนในด้านการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะบุคคลสู่กลุ่ม คือ การเชิญวิทยากรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญไปให้ความรู้กับชุมชน และการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะจากกลุ่มสู่กลุ่มเป็นการส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานเพื่อให้ชุมชนประสบความสำเร็จให้มากขึ้น

๑.๕ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ มาจากการกำหนดความรู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ที่ผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน ได้ลงมือปฏิบัติมาอย่างยาวนานจนเกิดทักษะความชำนาญ ได้ประยุกต์จากความรู้เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ให้เกิดการสร้างสรรคผลิภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ ๆ โดยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ตลอด เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ที่สนใจและเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มของสินค้า รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานของนักเรียน นักศึกษา นักวิจัยและผู้สนใจทั่วไป

๒. กระบวนการสร้างสรรค์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพิ่มเพิ่มมูลค่า แนวคิดทฤษฎีผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยและความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจกแนวทางในการพัฒนางานหัตถกรรมบนพื้นฐานความเป็นภูมิปัญญามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และความต้องการ ความพึงพอใจของผู้บริโภคจะต้องยึดหลักการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดความยั่งยืน โดยการสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่าและสร้างมูลค่าแก่สินค้า

๒.๑ การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนา คือ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัยผ่านการเรียนรู้ การส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ได้เกิดแนวความคิดสร้างสรรค์ อันจะนำมาซึ่งได้ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค

๒.๒ การตลาดและการสร้างเครือข่าย เป็นการประชาสัมพันธ์และหาช่องทางการตลาดการขายใหม่ๆ ให้แก่สินค้าให้ได้ เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป การพัฒนาด้านการตลาดและการจัดจำหน่าย อาจใช้ระบบเครือข่าย การเปิดขายออนไลน์โดยมีแบบหรือลวดลายให้กับลูกค้าได้เลือกเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป็นหลักและสะดวกต่อลูกค้าที่อยู่ต่างจังหวัดเป็นการประชาสัมพันธ์ให้จังหวัดอื่นๆ ได้ทราบให้เป็นที่แพร่หลายไปยังต่างจังหวัดเพื่อให้มีช่องทางในการจำหน่ายเพิ่มมากขึ้นตลอดจนการจัดงานแสดงสินค้า

๒.๓ การเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอด เป็นกระบวนการที่มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝนจนก่อให้เกิดความชำนาญ การสร้างการเรียนรู้และการถ่ายทอดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ตลอดจนถึงการให้ความรู้ เพื่อต้องการปลูกฝังความรักและตระหนักในอาชีพ และคุณค่าของผลิตภัณฑ์ สำหรับกระบวนการอบรมและถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับการผลิตผ้าไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อเป็นการอบรมและถ่ายทอดให้กับนักเรียนส่งผลให้เยาวชนเกิดความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

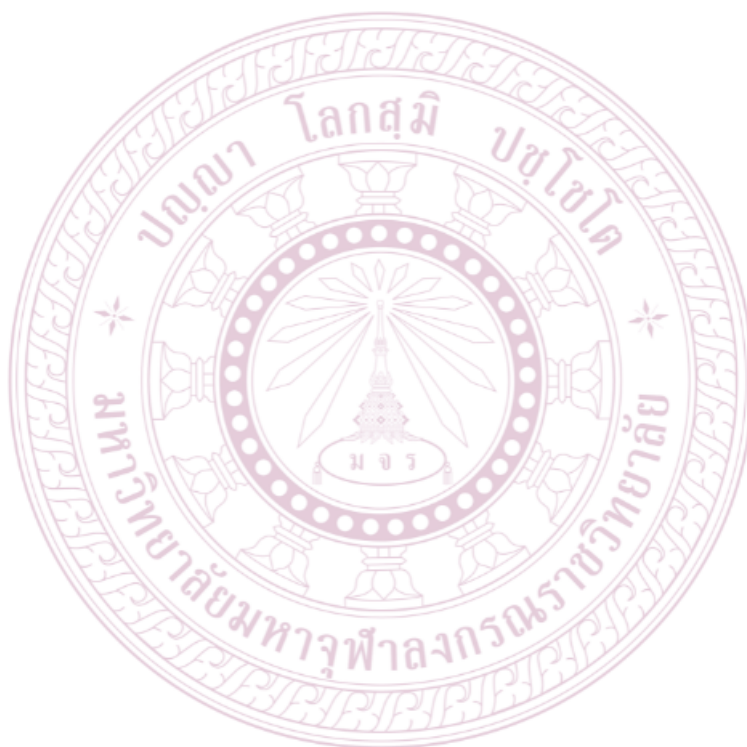
๓. การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ โดยการศึกษาความต้องการ ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาชุมชน จัดทำหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยชุมชน เป็นหลักสูตรเชิงรุก ออกแบบตามความต้องการของชุมชน สามารถประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ การออกแบบหลักสูตรจะบรรจุเนื้อหาสาระหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและทัศนคติต่อวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ โดยผ่านการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญในอาชีพตามหลักสูตร เพื่อสร้างสัมมาชีพในชุมชน โดยกำหนดรายละเอียดเนื้อหาวิชาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติงานที่ชัดเจน ในลักษณะของคำอธิบายรายวิชาที่ครอบคลุมอาชีพนั้น ๆ จัดทำเป็นโครงสร้างหลักสูตร และการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยความเป็นมาของหลักสูตร วัตถุประสงค์หลักสูตร เนื้อหาสาระหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้

๔. การสร้างเครือข่าย กลไกทางการตลาด และบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้การผลิตสินค้าที่สนองต่อความต้องการของผู้บริโภค โดยการสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาการตลาด และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการอบรมนำความรู้ใหม่ ๆ มาอบรมให้กับผู้ประกอบการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีการสนับสนุนด้านการพัฒนาตลาด มีการส่งเสริมช่องทางการตลาด เช่น การจัดงานแสดงสินค้า OTOP ในงานต่างๆ มีการประชาสัมพันธ์ลงในเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจัดหาช่องทางตลาดให้กับผู้ประกอบการโดยการประชาสัมพันธ์การจำหน่ายในช่องทางโซเชียลมีเดีย (Facebook, Line, เว็บไซต์ของกลุ่ม) เพื่อสะดวกต่อลูกค้าที่อยู่ต่างจังหวัดและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้จังหวัดอื่นๆ ได้ทราบให้เป็นที่แพร่หลายไปยังต่างจังหวัดเพื่อให้มีช่องทางในการจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณและวัสดุที่นำมาใช้ในการผลิต

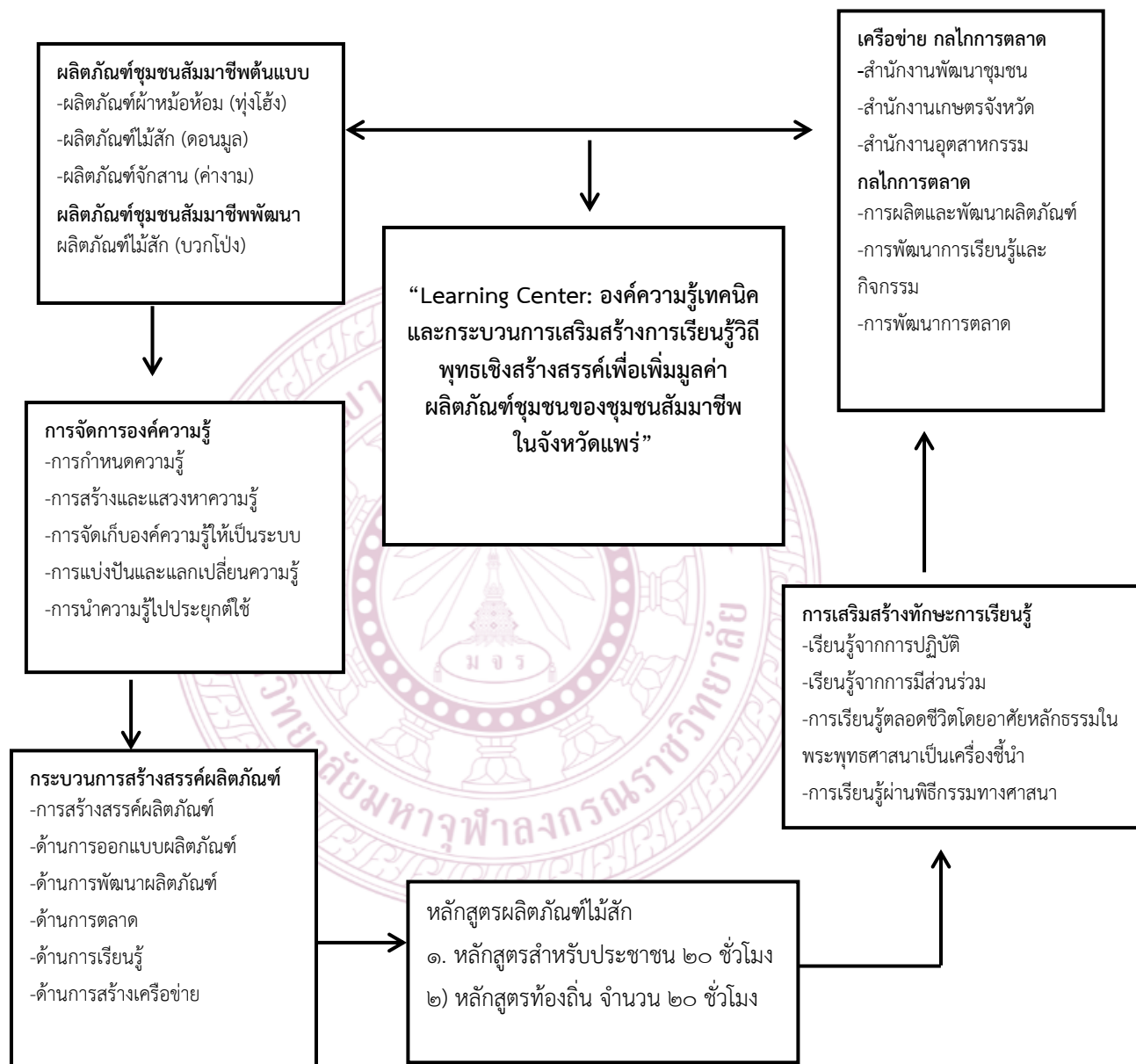
๕. แนวทางการพัฒนาและยกระดับรายได้เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่ตลอดระหว่างสมาชิกหรือผู้ประกอบการด้วยกัน หรือนำวิทยากรที่มีความรู้ นักออกแบบมืออาชีพ ปรมาจารย์ท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญเป็น ผู้ถ่ายทอดให้ความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากเศษไม้สัก เพื่อช่วยเสริมสร้างและพัฒนาทักษะการออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค รวมถึงการสร้างเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้บริโภค

องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการ การเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพที่จะช่วยยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน รวมถึงกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ ยังก่อให้เกิดศูนย์เรียนรู้และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้สักในชุมชนบ้านบวกโป่ง ตำบลน้ำคำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ที่นำเศษไม้สักมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยเริ่มจากต้นน้ำ คือ การคัดเลือกวัตถุดิบ กลางน้ำ คือกระบวนการผลิตและปลายน้ำ คือ การจัดจำหน่าย

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่” ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ ๒ แสดง Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

แผนงานวิจัยเรื่อง Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) จัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่ ๒) พัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่ ๓) เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๔) สร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่ ประกอบด้วยโครงการย่อย ๔ โครงการ คือ ๑) การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่ ๒) การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๓) การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ๔) การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

พื้นที่ในการเก็บข้อมูล ในชุดแผนงานโครงการเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการย่อยที่ ๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๒ การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ โครงการวิจัยย่อยที่ ๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ ดังนี้ ๑) พื้นที่ชุมชนสามมาชีพต้นแบบ จำนวน ๓ พื้นที่ ได้แก่ (๑) พื้นที่ชุมชนสามมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ (๒) พื้นที่ชุมชนสามมาชีพผลิตภัณฑ์จักสานบ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ (๓) พื้นที่ชุมชนสามมาชีพผลิตภัณฑ์หม้อห้อม

บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๒) พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพพัฒนาผลิตภัณฑ์
สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑ พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์
ไม้สัก บ้านบวโกโป่ง ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ๑) ผู้ให้ข้อมูลหลักในเกี่ยวกับการจัดการองค์
ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ประกอบไปด้วย
ผู้นำชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อม เพอร์นิเจอร์ เครื่องจักสาน ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม
เพอร์นิเจอร์ เครื่องจักสาน จำนวน จำนวน ๓๒ คน ๒) ผู้ให้ข้อมูลในการพัฒนาเทคนิคและ
กระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน นักวิชาการศึกษา/
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้สัก และประชาชน จำนวน
๒๕ คน ๓) ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สักสร้างสรรค์ จำนวน
๔๒ คน แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ประธานชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องในการยกระดับรายได้สู่
ชุมชนจำนวน ๑๐ คน และผู้ให้ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ ในการถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้ ปราชญ์ท้องถิ่น
จำนวน ๒ คน ผู้ที่รับการถ่ายทอดกลุ่มสัมมาชีพบ้านบวโกโป่ง จำนวน ๑๕ คน ผู้ที่รับการถ่ายทอด
กลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านบวโกโป่ง จำนวน ๑๕ คน ๔) ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการมี
ส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่
จำนวน ๑๐ คน ได้แก่ ผู้ประกอบ การผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผู้นำ
ชุมชนพื้นที่ชุมชนสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ไม้สัก ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ในจังหวัดแพร่
พัฒนาชุมชน เกษตรจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด ผู้ให้ข้อมูลเพื่อกลุ่มเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย กลไก
การตลาด จำนวน ๑๕ คน ผู้ให้ข้อมูลในการในการทำกิจกรรมลงนาม MOU จำนวน ๕ คน ผู้ให้ข้อมูล
การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของ
ชุมชนสัมมาชีพเกี่ยวกับการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริม
การเรียนรู้ การพัฒนา ด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบ
ผลิตภัณฑ์ไม้สัก องค์กรภาครัฐ จำนวน ๓๔ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม แบบสังเกตการณ์เชิงปฏิบัติการ
สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key Informants) เพื่อนำมาใช้ในการประมวลองค์ความรู้
ศึกษาบริบทพื้นที่ วิเคราะห์ วิถีชีวิตของชุมชนจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัย
ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อ
ได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการ
สนทนากลุ่ม (Focus Group) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคล

ที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑.๑ การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

การจัดการความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ผ้าหม้อห้อมไม้สัก เครื่องจักสาน ซึ่งครอบคลุมกระบวนการจัดการความรู้ใน ๕ ประเด็น ได้แก่ การกำหนดความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ดังนี้

ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไธ้ง มีการกำหนดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตหม้อห้อมทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี มีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อมครบวงจร เป็นการนำเอาวิถีชีวิตปกติของชุมชนมาเป็นองค์ความรู้สำคัญของกระบวนการผลิต วัตถุดิบที่ใช้จะสีสังเคราะห์ ซึ่งหาซื้อได้ง่ายและสีจากพืช (ต้นห้อม) ขั้นตอนและเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติ การนำเอาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ภายใต้การร่วมคิดและตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก ซึ่งแต่ละขั้นตอนยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและการผลักดันของผู้นำกลุ่ม ปัจจุบันกลุ่มได้รับการอบรมความรู้จากหน่วยงานต่างๆ มีการจัดอบรมความรู้ใหม่และเทคนิคต่างๆ ในการย้อมสีธรรมชาติ เอกสารประกอบและการจดบันทึกสัดส่วนของวัตถุดิบและขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างชัดเจนความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ ลวดลายผ้าหม้อห้อมของบ้านทุ่งไธ้งส่วนใหญ่นิยมลวดลายดั้งเดิมชุมชน เช่น ลายใบไม้ ลายดอกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายเลขาคณิต เป็นต้น มีการสร้างและแสวงหาความรู้ เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้กำหนดไว้ว่ากระบวนการทำผ้าหม้อห้อมครบวงจรของชุมชนต้องมีความรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง เช่น ความรู้และเทคนิคต่างๆ ในกระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อม ในด้านการใช้สีธรรมชาติ สีสังเคราะห์ การออกแบบ ที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมให้ทันสมัยเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากการผลิตผ้าหม้อห้อมของชุมชน ในปัจจุบันส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไธ้ง จึงมีการสร้างและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหลากหลายช่องทางเพื่อนำความรู้มาพัฒนา

กระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ แสวงหาความรู้มีทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม มีการจัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ จะเห็นได้ว่าในอดีตเน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคล โดยวิธีการจดจำของปราชญ์ชาวบ้าน สืบเนื่องจากประสบการณ์ในการผลิตผ้าหม้อห้อมมาอย่างยาวนาน แต่เดิมไม่มีการเขียนหรือบันทึกเป็นเอกสารหรือลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้มีการจัดเก็บความรู้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น และสร้างลวดลายประยุกต์ใหม่ๆ ได้แก่ ลายพิกุล ลายเลขาคณิต แต่จะมีบางลายเท่านั้นที่เขียนหรือวาดลงบนกระดาษกราฟ การบันทึกลายผ้าลงบนกระดาษกราฟยังไม่เป็นระบบและไม่ครบทุกลายผ้าที่มีการผลิตในชุมชน นอกจากนี้ มีการจัดเก็บความรู้ที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ เป็นเอกสารที่ได้รับจากการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันในชุมชนทุ่งไธ้งได้มีศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม เรียกว่า “ศูนย์การเรียนรู้ผ้าหม้อห้อมของป่าเหียง” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในผู้ที่ชื่นชอบลวดลายผ้าจากธรรมชาตินี้ มีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ วิถีชีวิตแบบสังคมชนบทมีการไปมาหาสู่และพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ แบ่งปันและการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มโดยการศึกษาดูงานในแหล่งความรู้ต่างๆ นอกจากนี้ ประธานชุมชนจะนำความรู้และเทคนิคใหม่ๆ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่ได้รับจากการอบรม ประชุม สัมมนา มาถ่ายทอดแก่สมาชิกอยู่เป็นประจำ โดยจะมีการผสมผสานกันทั้งวิธีการสาธิตและการให้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถทำผ้าหม้อห้อมได้ ผู้เรียนจะต้องสังเกตจนเกิดความเข้าใจและจดจำขั้นตอนต่างๆ ของการทำผ้าหม้อห้อม ผู้สอนจะอธิบายขั้นตอนและเทคนิควิธีการทำผ้าหม้อห้อม ส่วนใหญ่จะสอนแบบตัวต่อตัวหรือสอนเป็นรายคน ซึ่งเป็นวิธีสอนแบบดั้งเดิม และมีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นการนำเอาอัตลักษณ์ของชุมชนไทยพวนมาสร้างเป็นจุดขายของชุมชนสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและคติความเชื่อของชาวไทยพวน ซึ่งมีการทำผ้าหม้อห้อมเป็นอาชีพหลัก จากการกำหนดความรู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ประสบการณ์ที่ผู้รู้หรือปราชญ์เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม คุณค่าที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมๆ กับการพัฒนาของผ้าหม้อห้อมจากอดีตถึงปัจจุบันเช่นกัน เริ่มตั้งแต่การผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือน จนพัฒนามาเป็นสินค้าประจำจังหวัดแพร่ในปัจจุบัน

การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนส้มมาชีฟไม้สักบ้านดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ ดังนี้

ชุมชนส้มมาชีฟไม้สักบ้านดอนมูล มีการกำหนดองค์ความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน จากการผลิตภัณฑ์ไม้สักเฟอร์นิเจอร์ ที่มีประวัติยาวนานเนื่องจาก อาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านในพื้นที่ก็คือ อาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษพร้อมๆ กับ

แนวคิดหลักของชาวบ้านเน้นคิดด้านวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมและหลักคิดในการสร้างบ้านด้วยไม้ โดยไม้ที่ชาวบ้านนิยมนำมาสร้างบ้านก็คือ ไม้สัก ที่ถือเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายในสมัยนั้นเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ส่วนใหญ่นั้นจะอยู่ในตัวบุคคลที่มีความชำนาญ เช่น ปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตภัณฑ์ไม้สักทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี ในอดีตจะอาศัยประสบการณ์ ความคุ้นชิน ความผูกพัน ระหว่างไม้สักและวิถีชีวิตผู้คนในพื้นที่ในการนำเอาไม้สักมาสร้างที่อยู่อาศัย รวมถึงการออกแบบ ขึ้นแบบต่างๆ ก็ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเอง โดยอาศัยความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาด้วยตนเอง จากการพบปะพูดคุยกัน ทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สัก องค์ความรู้สำคัญของกระบวนการผลิตภัณฑ์ไม้สัก เป็นความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปไม้สักการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สัก เป็นต้น นอกจากนี้ การสร้างและแสวงหาความรู้ ของชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านดอนมูล เริ่มจากการสร้างและแสวงหาความรู้ด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชาวบ้านเอง ตั้งแต่การตัดไม้ การผ่าไม้ การรีดไม้ การประกอบไม้ ฯลฯ ทุกขั้นตอนเกิดจากการลงมือปฏิบัติและอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับ การถ่ายทอดมาจากครอบครัว วิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยแบ่งเป็น ๓ ช่วงที่สำคัญ คือ ๑) ช่วงนำไม้สักมาสร้างที่อยู่อาศัย เป็นช่วงแรกที่นิยมนำไม้สักมาสร้างบ้านที่อยู่อาศัย โดยจัดหาไม้สักในพื้นที่ที่สามารถที่จะตัดได้ตามความต้องการ แต่ยังไม่มีการนำเอาไม้สักมาจัดจำหน่าย ๒) ช่วงนำไม้สักมาแปรรูปจำหน่าย เช่น โครงหน้าต่าง บานประตู ฯลฯ เป็นช่วงที่เริ่มมีการแปรรูปไม้สักเพื่อจัดจำหน่าย แต่ยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ ๓) ช่วงพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทต่างๆ ถือเป็นช่วงที่ได้รับการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการเข้ามาเสริมแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น วิทยาลัยชุมชน อุตรดิตถ์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ที่ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา การออกแบบ การบริหารจัดการด้านต่างๆ เพื่อนำความรู้ มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อให้ได้รูปแบบที่ทันสมัย เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากการผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่าย เป็นรายได้หลักของชุมชน จึงมีการแสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มเป็นการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในลักษณะของการผสมผสานจากการที่กลุ่มมีการแสวงหาความรู้เอง และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการด้านการผลิต เพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ในการจัดเก็บความรู้ของชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านดอนมูลจะเห็นได้ว่าการจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคลในชิ้นงานที่ตนเองถนัดเป็นประสบการณ์ของบุคคลซึ่งมีการแสดงออกมาเป็นรูปธรรมได้และการถ่ายภาพของชิ้นงานในแต่ละแบบอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย โดยมีการบันทึกภาพถ่ายกระบวนการผลิต ลวดลายและแบบต่างๆ ไว้อย่าง รวมไปถึงมีการจัดเก็บเป็นตัวอย่างชิ้นงานไว้เมื่อเวลาต้องการผลิต ก็จะนำชิ้นงานนั้นๆ มาดูอีกครั้ง เพราะ

มองเป็นเรื่องโอกาสในการสร้างงาน สร้างรายได้ ทำให้สะดวกสำหรับผู้ที่ต้องการเรียนรู้ก็สามารถศึกษาจากแฟ้มข้อมูลภาพถ่ายได้อย่างละเอียด นอกจากนี้ยังได้แบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครอบครัวและชุมชน จนมีความชำนาญในการทำผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทที่แตกต่างกัน ฉะนั้นกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทจึงไม่เหมือนกัน สิ่งที่ชุมชนมักจะแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ได้แก่ กระบวนการจัดหาไม้ คุณภาพเนื้อไม้และวัสดุอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกในการแปรรูปไม้ รวมถึงช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากกว่า โดยหากพิจารณาในขั้นตอนต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ จะพบว่า ต้นน้ำนั้นคือ ขั้นตอนในการจัดหาไม้ กลางน้ำคือ ขั้นตอนการผลิต และปลายน้ำคือ การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนจึงอยู่ในขั้นตอนต้นน้ำและปลายน้ำ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้มีลักษณะของการเรียนรู้ (Learning) โดยมีการนำความรู้มาเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม ใคร่ครวญในการทำผลิตภัณฑ์ขึ้นใด ก็จะมีการสอนให้กับสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานได้แก่ วิทยาลัยชุมชน อุตรดิตถ์ จังหวัด กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยการเข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความหลากหลายทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่เพียงแค่การทำผลิตภัณฑ์ไม้สักขนาดใหญ่ดังเช่นในอดีต แต่เป็นการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP) และชุมชนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผลิตภัณฑ์ไม้สัก ไปประยุกต์ใช้เห็นได้จากวิสาหกิจชุมชนไม้สักได้มีการนำวิธีการทำผลิตภัณฑ์ไม้สักแปรรูปมาปรับใช้ในการฝึกสอนให้ลูกหลานและเยาวชน เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และฝึกให้มีสติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะให้กับกลุ่ม องค์กรชุมชนอื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้กับเยาวชนในชุมชนให้สามารถสร้างระบบการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ภายในชุมชนดอนมูล ยังมีการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ไม้สัก ทำให้เกิดการเผยแผ่องค์ความรู้ด้านไม้สักของชุมชนดอนมูลสู่สาธารณะ โดยมีพี่น้อง ดอนมูล เจ้าของศูนย์การเรียนรู้และวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้ที่มาศึกษาดูงานอีกด้วย

การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสานบ้านค่างาม ตำบลดอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ ดังนี้

ชุมชนสัมมาชีพเครื่องจักสานบ้านค่างามเกิดจากการที่ชาวบ้านต้องการมีรายได้เสริมได้มีการรวมตัวกันภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่กลุ่มในการกำหนดองค์ความรู้ด้านการจักสาน เนื่องจากผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชุมชนบ้านค่างามนั้นส่วนมากจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิตได้โดยง่าย ไม่มีความซับซ้อน เน้นการใช้งานมากกว่าการจัดจำหน่าย เช่น กระบุง หวดข้าว เหียงข้าว หมวก เป็นการผลิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและเครื่องมือเครื่องมือในการทำงานหัตถกรรมจักสานเป็นเครื่องมือพื้น ๆ ที่ชาวบ้านสามารถทำขึ้นใช้

เองได้และมีเพียงไม่กี่อย่าง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า เครื่องมือที่ใช้ในการทำเครื่องจักสานทั่วไปมีอยู่เพียง ๓ ชนิด คือ มีด เหล็กหมาดและคีมไม้ ทางกลุ่มได้มีการร่วมกันคิดและตัดสินใจผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ในการผลิตอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพเป็นหลัก การผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น ตะกร้า กระจาด ที่ใส่ดินสอ เป็นต้น จากความต้องการในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักและเพื่อให้มีอาชีพเสริม มีการสร้างและแสวงหาความรู้ โดยการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐในการส่งวิทยากรเข้ามาให้ความรู้และสอนวิธีการผลิตเป็นลักษณะของการผสมผสานจากการที่มีการแสวงหาความรู้เองและมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการด้านการผลิตเครื่องจักสาน และการที่สมาชิกในกลุ่มบางคนได้มีการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์จากการไปออกร้านในที่ต่างๆ แล้วดูแบบมาทดลองทำกัน ซึ่งสมาชิกได้อธิบายในประเด็นการแสวงหาความรู้ (การออกแบบสินค้านั้นนึกได้อะไรก็ทำ บางทีสมาชิกก็คิดกันเอง แล้วนำมาคุยกันบางทีก็ไปดูแบบจากที่อื่น แล้วกลับมาลองทำดูก็จะได้ชิ้นงานที่หลากหลายรูปแบบขึ้น) การนำความรู้เดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับปรุงและพัฒนาสินค้าให้มีความทันสมัยและสวยงาม อีกทั้งยังมีการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ นำเอาความรู้ที่ได้จาก ทำงานหัตถกรรมจักสานเป็นอาชีพมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น และก็มีมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง การจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคล เครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ในการจักสานไม้ไผ่ รวมถึงเส้นหวาย เครื่องจักตอกหรือเครื่องขุดตอก รวมถึงวิธีการในการเก็บรักษาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการของชุมชน เช่น มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน การจัดเก็บชิ้นงานในแต่ละแบบ เป็นคลังความรู้ที่นำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกใหม่และผู้ที่ต้องการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ ที่เป็นการส่งผ่านความรู้ระหว่างบุคคลหรือองค์กรและผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เริ่มจากครอบครัว ต่อมาเมื่อมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น กอปรกับมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนจึงทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมีความหลากหลายตามไปด้วย โดยเฉพาะการเข้ามามีบทบาทของหน่วยงานราชการ คือ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการพัฒนาทักษะกระบวนการผลิต กระบวนการออกแบบ และช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานให้มากยิ่งขึ้น จนก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์จักสานร่วมสมัยให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมถึงการไปศึกษาเรียนรู้ดูงานทั้งในและต่างจังหวัดของประธานวิสาหกิจชุมชน หรือ ผู้ใหญ่บ้าน ที่นำมาถ่ายทอดให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม โดยกลุ่มจะมีการอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเป็นประจำ การแลกเปลี่ยนความรู้โดยการจัดทำเอกสารฐานความรู้ ในขณะที่กระบวนการที่ไม่เป็นทางการ เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้เป็นระบบพี่เลี้ยงชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP) นอกจากนี้ ชุมชนสมาชิกเครื่องจักสานบ้านคำงาม ยังมีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานไปประยุกต์ใช้ ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่ควบคู่มาพร้อมกับอาชีพเกษตรกรรม เป็นการผลิตเพื่อจัดจำหน่ายทั้งภายในจังหวัดและ

ต่างจังหวัดเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกวิธีการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำเอาองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วภายในชุมชนมาสร้างรายได้ รวมถึงการนำเอาทักษะด้านการจักสานไปถ่ายทอดสู่ชุมชนอื่น และสถานศึกษา ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชุมชนค่างามได้ถูกนำไปส่วนหนึ่งของการจัดตกแต่งบ้าน เช่น โคมไฟไม้ไผ่ กระจ่าง ตะกร้า ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการนำวิธีการจักสานมาปรับใช้เป็นโดยเป็นแหล่งเรียนรู้ในการฝึกสอนให้ลูกหลานมีสมาธิมากขึ้น โดยมีการฝึกหัดสานแบบง่าย ๆ เช่น การทำโมบาย เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และฝึกให้มีสติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะให้กับกลุ่มองค์กรชุมชนอื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้กับเยาวชนในชุมชนให้สามารถสร้างระบบการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่ ดังนี้

ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านบวโป่ง ได้มีการกำหนดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักครบวงจร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน องค์ความรู้สำคัญของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สัก ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับประเภทของไม้หรือคุณลักษณะของไม้โดยมีสลาเก่า หรือ ช่างที่มีความชำนาญในการตัดไม้ การแปรรูปไม้ เป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกไม้ ซึ่งจะมีกลวิธีในการคัดเลือกคือ เลือกไม้ที่มีความแก่ มีลักษณะตรง มีเส้นผ่าศูนย์กลางขนาดใหญ่ เพื่อที่จะนำมาทำเสาบ้านเรือนและแปรรูปเป็นไม้แผ่น ที่จะใช้แปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้สักเป็นลักษณะของการทำโครงหน้าต่าง เพื่อเป็นส่วนประกอบของบ้านเริ่มจากการนำมาแปรรูปเพื่อใช้เองจนถึงแปรรูปเพื่อจัดจำหน่ายดังเช่นในปัจจุบัน ซึ่งโครงหน้าต่างไม้สักของชุมชนบ้านบวโป่งนั้น ถือว่ามีอัตลักษณ์ที่เฉพาะ คือ มีความคงทนแข็งแรงเนื่องจากใช้ไม้สักที่มีอายุมากทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดและความรู้เกี่ยวกับการถนอมเนื้อไม้ ชุมชนสัมมาชีพไม้สักบ้านบวโป่งยังมีการสร้างและแสวงหาความรู้ ซึ่งโดยพื้นฐานของชาวบ้านนั้น ถือว่ามีทุนเดิมคือทักษะและประสบการณ์อยู่แล้ว การต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงเป็นเสมือนการพัฒนาฝีมือชาวบ้านไปพร้อมๆ กันโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ไม้สักร่วมสมัย เช่น เฟอร์นิเจอร์สำหรับตกแต่งบ้านประเภทต่าง ๆ กระบวนการสร้างและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบ้านบวโป่งนั้น จึงมีลักษณะของการใช้ประสบการณ์ความชำนาญเป็นสำคัญ แต่ก็จะมีส่วนที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมคือการออกแบบลวดลาย ให้มีความทันสมัยและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยมีการศึกษาลวดลาย เทคนิค เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต นำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ เพื่อนำมาประยุกต์ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น หากผู้ที่สนใจนำเอารูปแบบผลิตภัณฑ์มาให้อูเป็นตัวอย่าง ชาวบ้านก็สามารถที่จะผลิตได้ตามความต้องการ

การสร้างและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงเป็นเหมือนการพัฒนาฝีมือของชาวบ้านไปพร้อมๆ กับการสร้างผลิตภัณฑ์ไม้สักร่วมสมัยควบคู่ไปพร้อมๆ กัน โดยอาศัยประสบการณ์ความเคยชินในเครื่องมือ กับทักษะการแปรรูปไม้สักเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ นอกจากนี้ชุมชนยังมีการจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคลในชิ้นงานที่ตนเองถนัดเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งมีการแสดงออกมาเป็นรูปธรรมได้ ตั้งแต่กระบวนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ (ต้นน้ำ) กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก (กลางน้ำ) และกระบวนการจัดจำหน่าย (ปลายน้ำ) ยังไม่มีการจัดรวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบ แต่จะมีเพียงหนังสือแนะนำสินค้าเฟอร์นิเจอร์จากบางร้านเท่านั้นที่มีการรวบรวมสินค้าผลิตภัณฑ์จากไม้สักและการถ่ายภาพของชิ้นงานในแต่ละแบบอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย โดยมีการบันทึกกระบวนการผลิต ลวดลายและแบบต่างๆ ไว้รวมไปถึงมีการจัดเก็บเป็นตัวอย่างชิ้นงานไว้เมื่อเวลาต้องการผลิตก็จะนำชิ้นงานนั้นๆ มาดูอีกครั้ง เพราะมองเป็นเรื่องโอกาสในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกทั้งยังมีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ในครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับไม้สักอยู่แล้ว ทำให้เยาวชนมีความผูกพัน คุ่นเคยกับไม้สักเป็นอย่างดี การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็อาศัยการฝึกประสบการณ์ตรงจากครอบครัว ซึ่งเมื่อครอบครัวไหนต้องการที่สร้างบ้านเรือนนั้น พ่อแม่ก็จะพาลูกชายไปช่วยในการตัดไม้ เลื่อยไม้ แปรรูปไม้ วิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยไม่ตั้งใจหรือไม่เป็นทางการนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอาจจะไม่รู้ตัว หรือเป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในหน้าที่ที่ทำงานประจำอย่างไม่มีแบบแผน เช่น จากประสบการณ์เรื่องเล่าที่เล่าต่อกันมา การสอนลูกหลาน เป็นต้น การแลกเปลี่ยนความรู้ของชุมชนเป็นลักษณะของการเรียนรู้ (Learning) นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการผลิต จะเป็นการเรียนรู้ในระบบครอบครัว แต่หากมีผู้ที่สนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ ก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในชุมชนบวโกโป่งได้ โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง คือ เริ่มจากการออกแบบ การคัดเลือกไม้ การเลื่อยไม้ การตัดไม้ การประกอบไม้ ฯลฯ โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างก็ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอก สามารถนำความรู้เรื่องไม้สักไปใช้ประโยชน์นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนบ้านบวโกโป่งแล้วนั้น ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่มีความผูกพันกับไม้สักมาตั้งแต่อดีต เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของชุมชน จากผลิตภัณฑ์ไม้สักให้เป็นที่ต้องการของตลาดเป็นการนำเอาความรู้ ความชำนาญ ทักษะประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว มาสร้างสรรค์เฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่ โดยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ตลอด เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ที่สนใจและประโยชน์ต่อชุมชน คือ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนแล้ว ยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนบวโกโป่ง โดยมีเฟอร์นิเจอร์ไม้สักเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

สรุปได้ว่า องค์ความรู้ในการจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไ้ย้ง ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานบ้านค่างาม ผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านดอนมูล ผลิตภัณฑ์ไม้สักบ้านบวโกโป่ง ของ

ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ในการจัดการความรู้จัดการความรู้ที่เป็นระบบโดยวิธีการการปรับเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) เช่น ปราชญ์ชุมชน ผู้สูงอายุ เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์หรือพรสวรรค์ของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้งจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม ให้กลายมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรมที่สามารถเรียนรู้ถ่ายทอด ปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้ผู้ที่สนใจสามารถนำมาศึกษาและปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นรากฐานขององค์ความรู้อันเกิดจากกระบวนการการเรียนรู้และปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์คุณภาพชีวิต วิถีวัฒนธรรมของชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนซึ่งครอบคลุมกระบวนการจัดการความรู้ใน ๕ ประเด็น ดังนี้

๑) การกำหนดความรู้ ชุมชนมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้เกี่ยวกับการคิดและตัดสินใจจากการใช้วัตถุดิบและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมไปถึงความต้องการให้ชุมชนมีการสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีแต่บรรพบุรุษซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน องค์ความรู้สำคัญของผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ได้แก่ การใช้วัตถุดิบ/ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ ภายใต้การรวมคิดและตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน และการเสริมสร้างรายได้ให้แก่สมาชิก

๒) การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการสร้างและแสวงหาความรู้ภายในจากการเรียนรู้ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชาวบ้านเอง การสอบถามผู้รู้ในชุมชนและการดูตัวอย่างของผลิตภัณฑ์อื่นๆ แล้วนำมาทดลองเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สำหรับการสร้างและแสวงหาความรู้จากภายนอกนั้น ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการเข้ามาเสริมแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น วิทยาลัยชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ที่ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา การออกแบบ การบริหารจัดการด้านต่างๆ ซึ่งแสวงหาความรู้มีทั้งภายในและภายนอกกลุ่มเป็นการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในลักษณะของการผสมผสานจากการที่กลุ่มมีการแสวงหาความรู้เอง และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการด้านการผลิต เพื่อนำความรู้มาพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์

๓) การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บความรู้ในลักษณะของการจดจำผ่านตัวบุคคลในชิ้นงานที่ตนเองถนัดเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งมีการแสดงออกมาเป็นรูปธรรมได้ ตั้งแต่กระบวนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ (ต้นน้ำ) กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม่สัก (กลางน้ำ) และกระบวนการจัดจำหน่าย (ปลายน้ำ) รองลงมาคือ การจัดเก็บโดยการบันทึกภาพ

กระบวนการผลิตและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตและการเก็บเป็นตัวอย่างชิ้นงาน ส่วนเอกสารความรู้ของกลุ่มนั้นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานสถาบันการศึกษาที่เข้ามาดำเนินงาน

๔) การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ เน้นการแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ซ่อนเร้นตามความถนัดของแต่ละคนแล้วนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเป็นลักษณะของการเรียนรู้ (Learning) ผ่านการกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การถ่ายทอดเน้นรูปแบบของการถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคลเป็นหลักโดยลักษณะของการปฏิบัติให้ดูความรู้จากบุคคลสู่บุคคล ได้แก่การบอกเล่า การปฏิบัติให้ดู การสอนลูกหลานผ่านงานฝีมือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: CoP) ซึ่งภาครัฐควรมีการให้การสนับสนุนในด้านการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะบุคคลสู่กลุ่ม คือ การเชิญวิทยากรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญไปให้ความรู้กับชุมชน และการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะจากกลุ่มสู่กลุ่มเป็นการส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานเพื่อให้ชุมชนประสบความสำเร็จให้มากขึ้น

๕) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ มาจากการกำหนดความรู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ที่ผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน ได้ลงมือปฏิบัติมาอย่างยาวนานจนเกิดทักษะความชำนาญ ได้ประยุกต์จากความรู้เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ให้เกิดการสร้างสรรคผลผลิตในรูปแบบใหม่ ๆ โดยมีการพัฒนาผลผลิตอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ที่สนใจและเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มของสินค้า รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานของนักเรียน นักศึกษา นักวิจัยและผู้สนใจทั่วไป

รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

กระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อมได้ทำสืบทอดกันมานานสืบเนื่องจากในอดีตที่ต้องยังชีพด้วยตนเอง ผลิต และใช้ในครัวเรือน การทำผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมยังคงเหลือสืบทอดที่บ้าน พง์ไธสง ปัจจุบันการพัฒนาผลิตภัณฑ์หม้อห้อม ได้มีกรรมวิธีในการผลิตที่สำคัญวัตถุดิบที่ใช้ทำผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมต้องมีการจัดเตรียม วัตถุดิบที่จำเป็นให้พร้อม ประกอบด้วย ดันห้อมสำหรับทำสีย้อมผ้า ผ้าฝ้ายทอมือสีขาว น้ำด่างและแป้ง การทำผ้าหม้อห้อมนั้นโดยธรรมชาติแล้วคุณสมบัติสีครามที่ใช้ย้อมผ้าหม้อห้อมนั้นสีจะตก จึงได้ชื่อว่า “หม้อห้อมแท้สีจะต้องตก” แต่มีกรรมวิธีที่จะช่วยให้สีครามตกน้อยลง ผ้าหม้อห้อมยิ่งซักก็จะยิ่งสวย ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจึงมีผู้ผลิตหม้อห้อมแท้บางรายได้หันมาใช้วิธีการย้อมสีครามในการทำเสื้อหม้อห้อมแท้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเมื่อย้อมสีแล้วให้นำออกมาซักด้วยน้ำด่าง ก่อนจะตากให้แห้งแล้วนำมาใช้ ซึ่งถือเป็นเคล็ดลับที่ทำให้หม้อห้อมสีไม่ตกจึงรับรองได้ว่าหม้อห้อมดี สีจะไม่ตก ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ชุมชนสัมมาชีพผ้าหม้อห้อม ในอดีตที่

ผ่านมาเป็นการออกแบบเพื่อสร้างสรรค์ผลงานผ้าหม้อห้อมจากองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้มาสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดประโยชน์และสนองกับความต้องการของผู้ใช้อย่างเหมาะสม เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทดลองผิดทดลองถูก โดยเฉพาะการย้อมสีธรรมชาติที่เกิดจากการหมักเพื่อให้เกิดปฏิกิริยาของการเปลี่ยนสี ผ้าหม้อห้อม มีคุณภาพความคงทนของเนื้อผ้า สีห้อมที่ใช้ในการย้อมผ้า ตลอดจนมีรูปแบบที่เรียบง่าย การผลิตทำเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษ ซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เก่าแก่ จนเกิดเป็นลักษณะของอุตสาหกรรมครัวเรือนประกอบเป็นอาชีพในการทอผ้า แรงบันดาลใจในการออกแบบสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยเน้นการสื่อความหมาย จะดึงดูดความสนใจผู้ที่พบเห็นให้เกิดความต้องการซื้อสินค้า เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ผ้าหม้อห้อมไม่ได้หมายถึงเสื้อหรือกางเกงที่ทำจากผ้าหม้อห้อมแต่ยังหมายถึงเคหะภัณฑ์หรือสิ่งของที่นำมาใช้ในครัวเรือนโดยนำเอาผ้าหม้อห้อมมาดัดแปลงเป็น ผ้าปูเตียง ปลอกหมอน หมอนข้างผ้าปูโต๊ะ หมอนอิง พวงกุญแจ กล่องใส่กระดาษทิชชู ผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ เบาะนั่ง อื่นๆ อีกมากมาย ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมจากเดิมเน้นผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติโดยการถักทอผ้าฝ้ายใยธรรมชาติจากนั้นนำมาย้อมจากสีธรรมชาติที่เกิดจากครามและห้อมที่เป็นพืชท้องถิ่นที่มี มาเป็นการย้อมสีเคมีที่มีส่วนผสมของสีสำเร็จแล้วจากท้องตลาดทั่วไปแล้วนอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ยังได้รับการพัฒนามาหลากหลายจากเสื้อ กางเกงมาเป็นกระโปรง ผ้าถุง เคหะภัณฑ์ เช่น ผ้าปูเตียง ปลอกหมอน หมอนข้าง หมอนอิง ผ้าปูโต๊ะ กล่องทิชชู พวงกุญแจ กระเป๋า ยาม หมวก เครื่องประดับ เป็นต้น ยังนำเอาเทคนิคการมัดย้อมมาเพิ่มลวดลายให้เกิดความสวยงามบนเนื้อผ้าที่มีแต่สีพื้น ๆ ที่เกิดจากห้อม หรือคราม คือสีน้ำเงิน เอกลักษณ์เป็นศิลปะเชิงสร้างสรรค์สมัยใหม่ร่วมสมัยเป็นที่นิยมชมชอบของผู้สวมใส่ หรือผู้บริโภค และยังมีอีกเทคนิคหนึ่งในการเพิ่มลวดลายให้เป็นเอกลักษณ์บนผืนผ้าที่ไม่ซ้ำแบบใคร คือ การพิมพ์เทียนแล้วนำไปย้อมด้วยสีจากนั้นก็นำไปต้มให้เทียนละลายเกิดลวดลายบนผืนผ้าอย่างสวยงามเป็นที่นิยมอีกรูปแบบหนึ่ง จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาทั้งตัวเนื้อผ้าทั้งลวดลายโดยเพิ่มศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นการอนุรักษ์รูปแบบลวดลายจากโบราณและร่วมสมัยสำหรับการเรียนรู้ จะมีการเรียนรู้โดยการปลูกฝังจากจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน สืบทอดทางภูมิปัญญาเนื่องจากการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนของตนเอง ต่อมาจึงมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยมีวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในเรื่องผ้าหม้อห้อม เป็นผู้ให้ความรู้เป็นประเภทต่าง ๆ มารวมกันถ่ายทอดให้ความรู้กับบุคคลภายนอกชุมชนหรือนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจได้ลองลงมือทำด้วยตัวเองโดยการสาธิตจะใช้เทคนิคการทำผ้ามัดย้อมด้วยห้อม สามารถรังสรรค์ลวดลายด้วยตัวเอง โดยมีตัวอย่างของลวดลายที่ทันสมัย และให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ผู้สูงอายุที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำผ้าหม้อห้อมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ รวมทั้งรู้จัก วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ประกอบในการทำผ้าหม้อห้อม เป็นการพัฒนาหลักสูตรการ

ทำผ้าหม้อห้อมอย่างง่าย เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นในการทำผ้าหม้อห้อม เพื่อสร้างรายได้ระหว่างเรียน

นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกผ้าหม้อห้อม จากเดิมมุ่งเน้นการขายให้กับผู้บริโภคโดยตรงผ่านหน้าร้านย่านชุมชน หรือผ่านพ่อค้าคนกลางที่รับสินค้าไปจำหน่ายในตลาดหรือในชุมชนภายในจังหวัดแพร่ หรือต่างจังหวัดโดยมีความสัมพันธ์กันยาวนาน แต่ปัจจุบันการตลาดการค้าขายผ้าหม้อห้อมได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ก่อให้เกิดช่องทางในการติดต่อกันโดยใช้สื่อออนไลน์ซึ่งประหยัดกว่าการโฆษณาในสื่อมีเดียต่าง ๆ ทำให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคมาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ Social Media ต่าง ๆ เช่น Facebook โปรแกรม Line และทางเพจของกลุ่ม จึงทำให้สามารถเพิ่มยอดขายจากลูกค้าที่อยู่ต่างจังหวัดและต่างประเทศ โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ดำเนินการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ภายใต้โครงการโอท็อป OTOP อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนด้านการตลาด เช่น ออกร้านที่งาน OTOP CITY เพื่อยกระดับให้ได้มาตรฐานสากล การวางแผนการตลาด การเข้าสู่ตลาดในระดับประเทศและตลาดต่างประเทศ เป็นการสร้างเครือข่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกผ้าหม้อห้อมเป็นการสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนเครือข่าย SME ใน ๑๘ กลุ่มจังหวัด ภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยจะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างศักยภาพกลุ่มอุตสาหกรรม และลดการดำเนินงานซ้ำซ้อน เน้นการต่อยอดและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการแบบบูรณาการการพัฒนาแบบ การออกแบบ การแก้ไขปัญหาสังคม การร่วมกันวางแผนทางการผลิตหม้อห้อมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเชื่อมโยงการผลิตสู่การตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้ประกอบการหม้อห้อม ทำให้เกิดการสร้างรายได้แก่เกษตรกรและสู่ชุมชนที่ผลิตผ้าหม้อห้อม มีการสร้างงานในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และได้สินค้า OTOP ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ สร้างงานและเพิ่มรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

ผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกเครื่องจักสาน บ้านคำงาม สร้างสรรค์จากแนวคิดการผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยให้ความสำคัญกับการใช้งานและประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ มากกว่าความประณีตสวยงาม ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในอดีต จะเน้นคุณค่ามากกว่าราคา เนื่องจากชุมชนบ้านคำงามเป็นชุมชนเกษตรกรรม การผลิตเครื่องจักสานแต่ละประเภทขึ้นมาก็เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านการใช้ประโยชน์ รวมถึงการช่วยลดรายจ่ายของครอบครัวในด้านเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิต ยังมีได้ผลิตขึ้นมาเพื่อจัดจำหน่ายดังเช่นในปัจจุบันที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละผลิตภัณฑ์ ความยากง่ายก็ขึ้นขนาดและความประณีตของผลิตภัณฑ์ ยิ่งผลิตภัณฑ์ที่มีขนาด

เล็กก็ยังใช้ความประณีตและเวลาค่อนข้างมาก ดังนั้นปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์จักสานที่ส่งออกและเป็นที่ต้องการของตลาดจะเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น หวดข้าว ตะกร้า ซึ่งจะใช้เวลาในการผลิตไม่มาก และไม่ซับซ้อน โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องจักสานบ้านค่างามเป็นผู้จัดจำหน่ายและรับออเดอร์จากผู้สนใจ ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ทำในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อใช้สอยเป็นหลักสำคัญซึ่งจะเป็นการใช้สอยในการอุปโภคบริโภคหรือใช้สอยในพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อถือตามขนบประเพณี นอกเหนือจากการสร้างงานหัตถกรรมจักสานขึ้นมาเพื่อใช้สอยโดยตรง การจักสานไม้ไผ่ของบ้านค่างามเกิดขึ้น เพราะความจำเป็นที่ชาวบ้านต้องการผลิตภัณฑ์สำหรับหาบข้าวไปใส่ในยุ้งฉางในฤดูเก็บเกี่ยวข้าว โดย นายคำ ไผ่ล้อม และนายแต่ สีสด ได้ริเริ่มสานกระบุงสำหรับหาบข้าวมาประมาณร้อยกว่าปี ปัจจุบันจักสานกันเกือบทุกครัวเรือน ทั้งใช้ในครัวเรือน และเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ต่อมาชาวบ้านได้คิดประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์อื่นๆ สำหรับใช้ในชีวิตประจำวันและตามความต้องการของตลาด เช่น หวดข้าว หวดนึ่งข้าว กระดัง เหิง ฆ้องใส่ปลา การะจาด กะลา ตุ่ม กว๋าย ไซตักปลา ตะกร้าเอนกประสงค์ และพัด เป็นต้น เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน สัมมาชีพเครื่องจักสานมีการสร้างสรรค์ สร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำศิลปะเดคูพาจ (Decoupage) มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่สวยงามเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เหมาะแก่ประโยชน์ใช้สอยผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเดิมมีลักษณะใหญ่ใช้ประโยชน์เฉพาะด้าน เช่น หวดยาวข้าว หวดนึ่งข้าว สมาชิกขายไปเพื่อการนึ่งข้าวเหนียวเท่านั้น ทำให้มีรายได้น้อย จึงได้ปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดเล็กลงเพื่อใช้ใส่ของจิพาะในสำนักงาน หรือทำเป็นถาดผลไม้ เช่น กระบุงให้มีขนาดเล็กลงทำให้มีผลิตภัณฑ์จำหน่ายได้จำนวนมากขึ้น หวดนึ่งข้าวขนาดเล็กการนำไปใช้ในการใส่เครื่องไทยทานในการถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น ทำให้มีผลิตภัณฑ์หลากหลายขนาดตามความจำเป็นและประโยชน์ใช้สอย และได้มีการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เช่น การทำผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องรางของขลัง เช่น ไซ ฆ้องขนาดเล็กๆ สำหรับห้อยในรถยนต์ ตะกร้าและตะแกรงไม้ไผ่ในการเพาะถั่วงอก เศษตอกที่เหลือใช้มาประดิษฐ์เป็นดอกไม้ จักสานเป็นกลีบดอกบัวตักแต่งเป็นกระถางในงานประเพณีลอยกระทงของชุมชนตำบลดอนมูล จักสานไม้ไผ่เป็นลายต่าง ๆ เช่น ลายสองหรือลายสาม เพื่อขายเป็นแผ่น (ขนาดกว้าง ๖๐ ซม. ยาว ๖๐ ซม.) ขายแผ่นละ ๕๐ บาท เพื่อให้ผู้ซื้อนำไปตกแต่งบ้าน หรืออาคาร การเรียนรู้จากการสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ทั้งในชุมชน นอกชุมชน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๕ คน ที่สามารถเป็นวิทยากรได้ นอกจากการถ่ายทอดในลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วยังมีการถ่ายทอดให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียนบ้านค่างาม อัตรารัฐบำรุง ซึ่งทางโรงเรียนนำไปเป็นหลักสูตรการเรียนพื้นฐานอาชีพของทางโรงเรียน และสมาชิกของกลุ่มเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับหน่วยงานสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแพร่เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปสู่กลุ่มอื่นๆ อยู่เสมอ และสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้

ไผ่บ้านค่างาม หมู่ที่ ๘ เป็นผู้สูงวัยมีอายุมากแล้วการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงวัย และคนชราทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมูลได้เล็งเห็นความสำคัญ และอนุมัติงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนให้กับทางวิสาหกิจชุมชนเพื่อใช้ในการเรียนรู้

สำหรับการตลาดสินค้าของวิสาหกิจชุมชนจักสานจากไม้ไผ่ เป็นที่ต้องการของตลาด เนื่องจากเป็นสินค้าที่สวยงาม ราคาไม่แพง และนำไปใช้กับวิถีชีวิตของคนล้านนาเป็นอย่างดี มีพ่อค้าจากต่างจังหวัดมารับซื้อสินค้าผ่านทางวิสาหกิจชุมชนฯ ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ พะเยา และเชียงราย ส่วนใหญ่จะเป็นการส่งสินค้าล่วงหน้า และนอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการตลาด เน้นตลาดในชุมชนเป็นหลักและขยายสู่ตลาดภายนอกชุมชน ขยายช่องทางการตลาด เช่น ขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต (digital marketing) การบริการจัดซื้อหน้าเว็บไซต์พร้อมจัดส่ง การออกร้านจำหน่ายสินค้าในงานแสดงสินค้าต่างๆ ส่งเสริมการขาย เช่น การจำหน่ายร่วมกับผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในผลิตภัณฑ์ให้สามารถประยุกต์เป็นของฝากในโอกาสต่าง ๆ ได้ เช่น ชุดของฝาก ชุดของขวัญ ของที่ระลึก ตลอดจนจัดทำการเผยแพร่ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (web page) ที่เป็นทางการของผลิตภัณฑ์ โดยแสดงทั้งถ่ายผลิตภัณฑ์ รางวัล และกิจกรรมต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์จักสาน รวมไปถึงกิจกรรมของกลุ่ม ขอความที่สื่อสารต่างๆ เช่น คลิปวิดีโอที่มีความเกี่ยวข้อง คลิปการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าเพื่อสื่อสารทางตรงกับผู้สนใจ สร้างเครือข่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์เครื่องจักสาน การทำงานร่วมกันภายในองค์กรที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และมีเป้าหมายหรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการเชื่อมโยงและประสานงานร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน โดยลักษณะการเชื่อมโยงเครือข่ายจะมีการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกลุ่มคนและองค์กร ทั้งนี้มีการติดต่อซึ่งกันและกันทั้งในระดับภายในองค์กรและภายนอกองค์กร เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหาเนื่องจากการเป็นการระดมความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดการพึ่งพาตนเองของสมาชิกเครือข่าย เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นให้สามารถมาช่วยพัฒนา ตลอดจนสามารถมีอำนาจในการต่อรองต่อกลุ่มอื่นได้

รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมพันธ์บ้านดอนมูล อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่

การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก บ้านดอนมูล เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยอดีตโดยเป็นลักษณะของการนำเอาไม้สักมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ยังมิได้มีการนำเอาไม้สักมาแปรรูปเพื่อจัดจำหน่าย สมัยก่อนนั้น ถือว่าเป็นต้นไม้ที่หาได้ง่ายในพื้นที่ ทุกคนสามารถตัด แปรรูป นำมาสร้างบ้านเรือนได้ตามความต้องการ เนื่องจากยังมีได้มีกฎหมายว่าการตัดไม้มาควบคุม บ้านเรือนที่อยู่อาศัยในสมัยก่อนจึงนิยมทำด้วยไม้สักเป็นส่วนใหญ่ ด้วยถือคติว่าในอนาคตหากต้องการที่จะสร้างบ้านใหม่ก็สามารถที่จะขายและมีเงินทุนจากการขายบ้านได้ จากการนำมาสร้างที่อยู่อาศัยได้มีการสร้างสรรค์

เป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทต่างๆ ทั้งเฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ เช่น เตียง ประตูบาน ประตูหน้าต่าง ลูกกลิ้ง ฯลฯ และผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็ก เช่น อุปกรณ์ตกแต่งภายในบ้าน เป็นต้น ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่า ส่วนใหญ่ไม้ที่นำมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นไม้สักซึ่งประมูลไม้สักจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) จากนั้นชาวบ้านในกลุ่มผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ จะซื้อชิ้นส่วนไม้ที่เหลือจากการแปรรูปไม้สักมาใช้ประโยชน์ต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์จากไม้สักนั้นเริ่มจากการมีแรงบันดาลใจในการออกแบบมาจากประสบการณ์ตรงที่ได้สัมผัสมา และการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่ออินเทอร์เน็ตต่างๆ มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค การเลือกไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้สักแต่ละประเภทจะมีการใช้ไม้ที่แตกต่างกัน การผลิต เป็นขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติ การออกแบบผลิตภัณฑ์โดยการเขียนแบบเองจนกระทั่งถึงการจัดจำหน่าย การทำไม้สักเริ่มแรกจะทำผลิตภัณฑ์ประเภทตู้ เตียง หน้าต่าง ประตู การคลึงไม้ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำไม้โดยการใช้กบมือใส่ไม้ ใช้เลื่อย โดยมุ่งเน้นกลุ่มผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน และกลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก โดยผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่สามารถนำหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ มาใช้เพื่อเพิ่มโอกาสในการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างและสามารถนำไปเผยแพร่องค์ความรู้ต่อชุมชนต่อไป แต่เนื่องจากรูปแบบของเฟอร์นิเจอร์มีขนาดใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาด้านการขนส่ง ซึ่งต้องอาศัยการขนส่งหลายรอบและขนส่งได้จำนวนน้อย นอกจากนั้นลูกค้าที่สนใจเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ไม่สามารถนำกลับไปได้เองจึงเห็นโอกาสในการออกแบบผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก สะดวกในการขนส่ง และลูกค้าสามารถนำกลับไปได้เอง จึงนำมาออกแบบ เช่น ชั้นวางรองเท้า โต๊ะพับ กลุ่มผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน พบว่าออกแบบผลิตภัณฑ์ในรูปแบบโคมไฟ ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ โคมไฟตั้งโต๊ะ โคมไฟตั้งพื้น โคมไฟติดผนัง และโคมไฟเพดาน กลุ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก พบว่า ของที่ระลึกที่ชุมชนผลิตนั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น พวงกุญแจ เป็นต้น สำหรับการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ไม้สัก บ้านดอนมูล จากแต่เดิมที่เป็นธุรกิจภายในครอบครัว จนพัฒนามาเป็นวิสาหกิจชุมชน ได้มีการพัฒนาทั้งในด้านทักษะฝีมือ เครือข่ายช่องทางในการจัดจำหน่ายมาโดยลำดับ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมจังหวัด วิทยาลัยชุมชนแพร่ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการสนับสนุนวิทยากรที่จะช่วยให้ความรู้ จากแต่เดิมที่เป็นผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ ใช้สำหรับสร้างบ้านเรือนเท่านั้น แต่ภายหลังจากการได้รับการอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากรรุ่นใหม่ ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูลมีหลากหลายมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการประดับตกแต่งได้ทุกสถานที่ โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักให้มีความทันสมัยได้มีศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ครบวงจร ตำบลดอนมูล การออกแบบพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงออกมาเป็นชิ้นงาน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการออกแบบผสมผสาน NEW NORMAL ปรับเปลี่ยนรูปแบบต่าง ๆ โดยการประยุกต์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เช่น ทำเก้าอี้ผู้สูงอายุ โต๊ะ เครื่องประดับ เป็นต้น ในการเรียนรู้ โดยการ

ปลูกฝังจากจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน สืบทอดทางภูมิปัญญาเนื่องจากการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนของตนเอง ใช้แรงงานในชุมชน รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถผลิต สามารถเพิ่มมูลค่าเพิ่มและเกิดผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน และผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้ลักษณะของผลิตภัณฑ์นั้นมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดภาพจำของลูกค้า ประกอบกับการบูรณาการระหว่างชุมชน กับองค์กรที่เกี่ยวข้อง หรือห่อบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์จะสร้างมูลค่าด้วยตัวเอง ทำให้เกิดราคาที่สามารถสร้างกำไรได้เพิ่มขึ้น เพราะผลิตภัณฑ์มีลักษณะที่แตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่นๆ และเพื่อเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบบูรณาการ เพื่อให้ชุมชนเกิดอาชีพอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

สำหรับการตลาด ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามขาไม้สัก บ้านดอนมูล เดิมมุ่งเน้นการขายให้กับผู้บริโภคโดยตรงผ่านหน้าร้านย่านชุมชน โดยลูกค้าสามารถซื้อและนำกลับไปได้เลย สำหรับการรวมกลุ่มตลาดสินค้าของผู้ค้าไม้สักค่อนข้างเป็นไปได้อย่างเนื่องจากต้นทุนสินค้าค่อนข้างสูง การรวมทุนสถานที่และมีผู้ค้าหลายๆ หมู่บ้าน จึงไม่สามารถควบคุมการรวมกลุ่มได้ ดังนั้นการจัดจำหน่ายในปัจจุบันจึงส่งเสริมให้มีการจัดจำหน่ายในลักษณะการค้าขายออนไลน์ ช่องทางการตลาดอาศัยคนรุ่นใหม่ในการเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดจำหน่ายออนไลน์ โดยการไล่สดขายของเจ้าของสินค้าเปิดหน้าเพจตลาดสินค้าออนไลน์ เช่น ไม้สักเมืองแพร่ มีการโฆษณาขายสินค้าได้ง่ายๆ ผู้ค้าจะทำการขายเอง ส่งจำหน่ายในตลาดออนไลน์ ได้มีการปรับเปลี่ยนช่องทางการตลาดไปตามยุคตามสมัย ให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคมาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ Social Media ต่าง ๆ เช่น Facebook โปรแกรม Line และทางเพจของกลุ่ม การจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มลูกค้าประจำ คือ กลุ่มที่มีการสั่งผลิตไม้สักดอนมูลมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ เช่น โครงหน้าต่าง บานประตู ตู้ เตียง ฯลฯ ตลาดต่างจังหวัด โดยใช้การขนส่งเอกชน มีบางรายจัดส่งเองโดยการทำข้อตกลงกับร้านค้า ในการจัดส่งให้กับลูกค้าต่างจังหวัดโดยมีใบผ่านทางของป่าไม้ในการจัดส่ง เพื่อให้การขนส่งเป็นไปอย่างถูกกฎหมาย จึงทำให้สามารถเพิ่มยอดขายจากลูกค้าที่อยู่ต่างจังหวัดและต่างประเทศ นอกจากนี้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ภายใต้โครงการโอท็อป OTOP อีกทั้งยังช่วยสนับสนุนด้านการตลาด เช่น ออกซิเจนที่งาน OTOP CITY เพื่อยกระดับให้ได้มาตรฐานสากล การวางแผนการตลาด การเข้าสู่ตลาดในระดับประเทศและตลาดต่างประเทศ และกลุ่มที่ผลิตแต่ยังไม่แล้วเสร็จ ยังเหลือการเก็บรายละเอียดเล็กน้อย เช่น ขัด และทาสี โดยกลุ่มนี้จะมารับเอาผลิตภัณฑ์ไม้สักโดยตรงจากโรงงาน บ้านเรือนในชุมชนสูงเม่นในราคาที่ต่ำกว่า เพื่อนำไปขัดและทาสี เพื่อจำหน่ายในราคาที่สูงขึ้น กลุ่มที่แปรรูปไม้ขายเท่านั้น แต่ไม่ได้ทำเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ประเภทต่างๆ โดยขายเป็นไม้แปรรูปตามขนาดต่างๆ ในการสร้างเครือข่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามขาไม้สัก บ้านดอนมูล การสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูลนั้น เป็นการสร้างเครือข่ายทั้งในระดับต้นน้ำ คือ การผลิต ระดับกลางน้ำ คือ การพัฒนาและการออกแบบ และ

ระดับปลายน้ำ คือ การจัดจำหน่าย กล่าวคือ ๑) เครือข่ายต้นน้ำ หมายถึง เครือข่ายไม้สักแปรรูป เครือข่ายในการผลิตไม้สักแปรรูป เริ่มจากการจัดหาซื้อไม้สักแปรรูปจากพื้นที่ใกล้เคียง โดยส่วนมาก จะรับซื้อไม้สักที่แปรรูปสำเร็จแล้วจากเครือข่ายในอำเภอสูงเม่น คือ ตำบลน้ำชำ และอำเภอเด่นชัย คือ ตำบลแม่จั่ว ซึ่งเป็นไม้จากสวนป่า กลุ่มผู้ประกอบการไม้สักในชุมชนดอนมูลสามารถเลือกซื้อได้ตามความต้องการ ซึ่งต่างจากอดีตที่จะต้องทำเองทุกขั้นตอน เริ่มจากการตัดไม้ เลื่อยไม้ โดยในปัจจุบันถือว่ามีความสะดวกมากเมื่อเทียบกับอดีต ๒) เครือข่ายกลางน้ำ คือ เครือข่ายในการ ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเป็นเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน สำหรับเครือข่ายใน ชุมชนได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการภายในชุมชนที่จะมีการแลกเปลี่ยนทั้งในด้านองค์ความรู้ และการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังที่กล่าวเบื้องต้นว่า ในชุมชนดอนมูลนั้น แต่ละครอบครัวจะทำอุตสาหกรรมไม้สัก ที่แตกต่างกันออกไป โดยแต่ละครอบครัวจะรับทำผลิตภัณฑ์ไม้สักที่แตกต่างกันออกไป เมื่อมีออเดอร์ จากลูกค้า และไม่สามารถจัดส่งในเวลาได้ ก็จะมีการแบ่งงานให้กับครอบครัวอื่นด้วย นอกจากนี้ ยังมีเครือข่ายจากหน่วยงานภายนอกชุมชน อาทิ เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน วิทยาลัยชุมชน และ อุตสาหกรรมจังหวัด ที่จะมีการส่งวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์อีก ด้วย ๓) เครือข่ายปลายน้ำ คือ เครือข่ายทางการตลาดในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้สัก ซึ่งเป็น เครือข่ายทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ครอบคลุมทุกภูมิภาค ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สักของ ชุมชนดอนมูลนั้น ถือว่ามีการจัดจำหน่ายอย่างแพร่หลาย โดยในจังหวัดนั้น นอกจากจะมีการนำไปจัด จำหน่ายในพื้นที่อำเภอสูงเม่นแล้ว ยังมีเครือข่ายจากต่างอำเภอมารับไปจัดจำหน่ายอีกด้วย สำหรับ ต่างจังหวัดนั้น จะมีการจัดส่งให้ลูกค้า ตามที่รับออเดอร์มาจากกลุ่มลูกค้าประจำ และกลุ่มที่ติดตาม ทางเพจ และ website โดยมีรถบริการขนส่งเอกชนที่รับขนส่งทั่วทุกภูมิภาค

รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพบ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ชุมชนสัมมาชีพไม้สัก บ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ มีรูปแบบและ กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบ้านบวโป่ง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เริ่มมีมา ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ที่นิยมนำเอาไม้สักมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เนื่องจากไม้สักถือเป็นไม้ที่มี ความสวยงาม ทนทาน มีราคาและหาง่ายในพื้นที่บ้านบวโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ ไม้สักที่นำมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นไม้สักซึ่งประมูลไม้สักจาก องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) จากนั้นชาวบ้านจะซื้อไม้สักแปรรูปมาใช้ประโยชน์ โดยมุ่งเน้น กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก โดยผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่สามารถนำหลักการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ มาใช้เพื่อเพิ่มโอกาสในการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างและสามารถนำไปเผยแพร่องค์ ความรู้ต่อชุมชนต่อไป การออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบวโป่งนั้น อาศัยรูปแบบเดิมจาก บรรพบุรุษที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงาม ส่วนแบบ

สมัยใหม่ ของผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบวโป่งนั้น จะมีการเพิ่มเติมลวดลายแกะสลัก สีสนั และ ความทันสมัยเพิ่มเข้ามาด้วย เพื่อให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า ที่แต่เดิมเวลานึกถึงผลิตภัณฑ์ไม้ สักจะจำกัดแค่เป็นอุปกรณ์ในการสร้างบ้านเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความ หลากหลาย สวยงาม และทันสมัย และสามารถนำไปใช้ได้ทุกสถานที่อีกด้วย มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักให้คงอยู่กับพื้นที่ โดยมีส่ล่ในสมัยก่อนและน้กออกแบบ ร่วมสมัย ที่ร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นจากอดีต ชุมชนบวโป่งนั้นจะไม่มี การจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ ภายในชุมชนเองก็มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันในรูปแบบของครอบครัวและชุมชน การพัฒนา ผลิตภัณฑ์จึงมีลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการด้วยกัน มากกว่าการเข้ามามี ส่วนร่วมจากหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ลักษณะที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สัก ของชุมชนบวโป่งที่พบก็คือ ผลิตภัณฑ์หนึ่งชิ้นที่ผลิตขึ้นจะไม่มีผู้ประกอบการเพียงคนเดียว กล่าวคือ เป็นการรับช่วงผลิตต่อกัน โดยกลุ่มผู้ประกอบการแต่ละครอบครัวในชุมชนบวโป่งนั้น จะแบ่งงานกัน ทำคนละขั้นตอน เช่น การผลิตประตุน้หน้าต่าง จะมี ๓ - ๔ ครอบครัว ที่ส่งต่องานแต่ละช่วงให้กัน เริ่ม จากการทำโครง การประกอบ การแกะสลัก การขัดและทาสี เป็นต้น ดังนั้น กระบวนการพัฒนาจึงมี เพียงเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนเท่านั้น สำหรับการเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์ชุมชนส้มาชีพไม้สัก บ้านบวโป่ง เป็นการเรียนรู้ผ่านครอบครัวเป็นสำคัญ อาศัยการฝึกประสบการณ์ เรียนรู้ จากบรรพ บุรุษโดยแต่ละขั้นตอนจะเป็นลักษณะของการทำกันเองในครอบครัว เริ่มจากการตัด การขนส่ง การ เลื่อย การแปรรูป การขึ้นรูป การประกอบรูป ของไม้สัก จะมีสมาชิกในครอบครัว เครือญาติที่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และซึมซับทักษะเกี่ยวกับไม้สักไปพร้อมๆกัน ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยไม่มีหลักสูตรใดๆ ดังนั้นไม้สักจึงเป็นเสมือนวิถีชีวิตของประชาชนใน ชุมชนบวโป่งมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ทุกพื้นที่ของหมู่บ้านเปรียบเสมือนโรงเรียนชีวิตและมี การเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และยังไม่มีการนำเอาองค์ความรู้ เรื่องไม้สักไปจัดเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ในสถานศึกษาของชุมชน เนื่องจากประชาชนเห็นว่า ทักษะ การเรียนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักเป็นสิ่งที่เยาวชนมีพื้นฐานและได้ทำในครอบครัวเป็นประจำอยู่แล้ว ด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ชุมชนส้มาชีพไม้สัก บ้านบวโป่ง ในอดีตการทำไม้สัก ของชุมชนบวโป่ง มิได้เน้นถึงการจัดจำหน่ายแต่เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่า แต่ภายหลังเมื่อมีการแปรรูปไม้ด้วย เครื่องจักร แนวคิดในการนำไม้สักมาผลิตเป็นเครื่องเฟอร์นิเจอร์ต่างๆจึงเริ่มขึ้น จากการผลิต เฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ ก็มีการพัฒนาเป็นเฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็กประเภทต่างๆ ดังนั้น เมื่อมีผลิตภัณฑ์ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ก็ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม้สักทั้งแบบเดิมและแบบใหม่ได้ถูกส่งไปจัดจำหน่ายทั้ง ภายในและต่างจังหวัด โดยมีกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น กลุ่มลูกค้าที่รับผลิตภัณฑ์ แบบเดิม ได้แก่ กลุ่มที่นำผลิตภัณฑ์ไม้สักไปเป็นองค์ประกอบในการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และ

กลุ่มลูกค้าที่รับผลิตภัณฑ์แบบใหม่ ได้แก่ กลุ่มที่นำผลิตภัณฑ์ไม้สักไปจัดจำหน่ายหน้าร้าน และส่งออก ทั้งในและต่างประเทศ สำหรับช่องทางในการจัดจำหน่ายนั้นมีทั้งกลุ่มที่มารับไปจัดจำหน่ายเอง และ กลุ่มที่เป็นลูกค้าดั้งเดิมที่ทางผู้ประกอบการจัดส่งให้ถึงที่ และช่องทางในการติดต่อกันโดยใช้สื่อออนไลน์ซึ่งประหยัดกว่าการโฆษณาในสื่อมีเดียต่าง ๆ ทำให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคมาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ Social Media ต่าง ๆ เช่น Facebook โปรแกรม Line และมีการสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนสมาชิกไม้สัก บ้านบวโป่ง ในรูปแบบภายในชุมชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในระดับครอบครัว ที่มีการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมไม้สักเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการเข้ามาบทบาทในการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เครือข่ายกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้สักจึงมีเพียงกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนบวโป่งและชุมชนใกล้เคียงเท่านั้น เครือข่ายที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด ได้แก่ เครือข่ายการจัดหาวัตถุดิบ หรือ ไม้สักแปรรูป ซึ่งชุมชนบวโป่งปัจจุบันนี้ วัตถุดิบที่นำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์โดยส่วนมากจะเป็นไม้สักที่นำเข้ามาจากนอกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นำมาจากชุมชนร่องแดง ที่มีการแปรรูปสำเร็จเรียบร้อย สามารถที่จะไปเลือกซื้อได้ตามขนาดที่ต้องการได้เลย ซึ่งไม่ยุ่งยากเหมือนในสมัยก่อน ที่จะต้องมีการไปตัด เลื่อย ขนส่ง ด้วยตนเอง สำหรับเครือข่ายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชุมชนบวโป่งก็คือ เครือข่ายในการจำหน่ายที่มีทั้งภายในและนอกจังหวัด โดยภายในจังหวัดจะมีการเข้ามารับซื้อผลิตภัณฑ์ถึงที่ มีทั้งผลิตภัณฑ์ที่พร้อมจัดจำหน่ายได้เลย และผลิตภัณฑ์ที่ยังเป็นงานดิบ หรือ ต้องนำไปเข้าสู่กระบวนการขัด และทาสีก่อนถึงจะสามารถจัดจำหน่ายได้ ส่วนเครือข่ายในต่างจังหวัดทุกภูมิภาคของประเทศนั้น โดยส่วนมากจะเป็นกลุ่มลูกค้าประจำ และกลุ่มลูกค้าที่ทราบข่าวจากสื่อออนไลน์

สรุปได้ว่า รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสมาชิกไม้สักในจังหวัดแพร่ ทั้ง ๖ กระบวนการ คือ กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้สัก กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สัก กระบวนการนำผลิตภัณฑ์ไม้สักออกสู่ตลาด กระบวนการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สัก และกระบวนการสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ไม้สักในพื้นที่ต้นแบบทั้ง ๓ ชุมชน คือ ๑) ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของชุมชนทุ่งโฮ้ง ๒) ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนดอนมูล และ ๓) ผลิตภัณฑ์จักสานของชุมชนค่างาม จึงมีกระบวนการที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่ รวมถึงพื้นที่พัฒนา ได้แก่ ชุมชนบวโป่ง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ที่มีการผลิตผลงานจากไม้สักเช่นกัน จากการวิเคราะห์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกทำให้พบว่า ในด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นั้นมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก สำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่พัฒนา เป็นการออกแบบและพัฒนาจากผลิตภัณฑ์เดิมเพิ่มเติมให้มีลวดลายที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายทั้งภายในและนอกชุมชน ได้แก่ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พัฒนาชุมชน ในการให้การสนับสนุนด้านวิชาการที่มาช่วยด้านการออกแบบ การพัฒนาและการจัดจำหน่ายในปัจจุบันให้ความหลากหลาย และสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ในด้านการเรียนรู้ของผลิตภัณฑ์ทั้ง ๒ พื้นที่ก็มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชนและผลิตภัณฑ์นั้นๆ โดยมีลักษณะของการเรียนรู้ทั้งในครัวเรือน และหลักสูตรที่นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา อาทิ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม และกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ที่มีการนำไปเป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในชุมชน ส่วนกลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้สักทั้ง ๒ พื้นที่ คือ ชุมชนดอนมูล และชุมชนบวโกโป่ง เป็นการเรียนรู้เฉพาะภายในครอบครัวและชุมชนเท่านั้น ดังนั้น รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในด้านบริบทพื้นที่ ผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน รวมถึงกระบวนการในการผลิต ออกแบบ พัฒนา ตลาด เรียนรู้ และเครือข่าย แต่สิ่งที่ทั้ง ๔ พื้นที่ชุมชนสัมมาชีพมีความเหมือนกันคือ เป้าหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการยกระดับคุณค่าและรายได้ของแต่ละชุมชนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น พร้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละชุมชนให้ดีขึ้น

๕.๑.๒ การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

การพัฒนาหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการที่สะท้อนศักยภาพและความต้องการของชุมชน โดยการศึกษาความต้องการศักยภาพและทิศทางการพัฒนาชุมชน และมาจัดทำหลักสูตรโดยชุมชนเอง ซึ่งหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เป็นหลักสูตรเชิงรุก ออกแบบตามความต้องการของชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่คำนึงถึงความต้องการในการศึกษาอบรม และความจำเป็นในการพัฒนาอาชีพของชุมชนที่จะต้องเชื่อมโยงโลกการศึกษา กับโลกการทำงานตามสภาพจริงของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี การได้มาซึ่งข้อมูลความต้องการของคนในชุมชนจะเก็บข้อมูลจากบุคคลที่หลากหลายในชุมชนและใช้รูปแบบหลายวิธีผสมผสาน เช่น ใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตในชุมชน การฝังตัวอยู่ในชุมชน เป็นต้น และนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของชุมชน

การออกแบบหลักสูตรจะบรรจุเนื้อหาสาระหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและทัศนคติต่อวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ โดยผ่านการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญในอาชีพตามหลักสูตรที่จะเปิดสอน ๘-๑๐ คน มาวิเคราะห์งานและอาชีพนั้นๆ โดยกำหนดรายละเอียดเนื้อหาวิชาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติงานที่ชัดเจน ในลักษณะของคำอธิบายรายวิชาที่ครอบคลุมสมรรถนะของอาชีพนั้นๆ จัดทำเป็นโครงสร้างหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย ความเป็นมาของหลักสูตร หลักการ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ระยะเวลา โครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ วัตถุประสงค์ ประเมินผล จำนวน ๒ หลักสูตร คือ ๑) หลักสูตรวิชา การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ๒) หลักสูตรวิชา ส่งเสริมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง

จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ช่วยในการพัฒนาอาชีพครัวเรือนด้วยการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” สอนอาชีพที่เขา ต้องการอยากทำด้วยกระบวนการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนด้านสัมมาชีพ ชุมชน การพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการที่สะท้อนศักยภาพและความต้องการของชุมชน โดย การศึกษาความต้องการ ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาชุมชน และมาจัดทำหลักสูตรโดยชุมชนเอง ซึ่งหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เป็นหลักสูตรเชิงรุก ออกแบบตาม ความต้องการของชุมชน สามารถประกอบอาชีพได้และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ประชาชนประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและมี รายได้มากกว่ารายจ่าย ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้าง ระบบเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชน สัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ในยุคปัจจุบัน ผู้บริโภคมีสิทธิเลือกซื้อสินค้าได้อย่างเสรีทั้งในด้านคุณภาพ และราคา การแข่งขันทางการค้าทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เจ้าของธุรกิจหรือผู้ประกอบการต่าง ๆ จึงต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนี้ สำหรับความท้าทายใหม่นี้ก็คือ เศรษฐกิจบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ หัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์ก็คือ แนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่ สร้างหรือเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการโดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรมากนัก ทว่าเพิ่มเติมและประยุกต์ แนวคิดใหม่ ๆ องค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม พัฒนาต่อยอดไปสู่ แนวทางที่สร้างสรรค์ เพื่อนำเสนอสินค้าและบริการให้ถูกจริตกับรสนิยมที่เปลี่ยนแปลงและไม่หยุดนิ่ง ของผู้บริโภค สร้างโอกาสการแข่งขันทางธุรกิจได้ไม่แพ้การแข่งขันด้านราคาดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา แนวคิดสร้างสรรค์จึงเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในรูปแบบนี้ให้เติบโตอย่างมี ศักยภาพ เปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ให้กลายเป็นสินค้าและบริการ ต่อยอดไปสู่การจ้างงาน สร้าง รายได้ และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งการจะเป็นผู้ประกอบการนักสร้างสรรค์ที่ ประสบ ความสำเร็จ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนบ้านบวโกโป่งเป็นไปในทิศทางการพัฒนาแบบบูรณาการ ตั้งแต่ต้นน้ำ คือผู้ผลิตไม้สัก ไปจนถึงปลายน้ำคือผลิตภัณฑ์ไม้สัก จึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาหรือ ฝึกอบรม การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ใน ชุมชนโดยการพัฒนาหลักสูตรไม้สัก เกี่ยวกับการจัดการหลักสูตรอาชีพไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนา อาชีพให้กลุ่มเป้าหมายและประชาชน เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีรายได้และประกอบอาชีพที่ ยั่งยืน มีความสามารถในการแข่งขันเชิงธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างความรู้

ความสามารถให้ผู้ประกอบการไม้สักในระดับท้องถิ่น มีเทคนิคกระบวนการดังนี้ ๑. ศึกษาความต้องการผลิตภัณฑ์ของชุมชน ๒. การออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ๓. พัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ๔. การตลาด ๕. ด้านการถ่ายทอดการเรียนรู้

จึงกล่าวได้ว่า เทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จึงถูกออกแบบตามหลักของการใช้ความคิดที่จะผลักดันแนวความคิดที่สร้างสรรค์ให้น่าออกมาใช้ให้มากที่สุดและสามารถนำไปสู่การหาผลของความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้ในงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่นายปฏิพล พรินทรากุล ปราชญ์ท้องถิ่น มีแนวคิดจากการนำเสนอผลงานช่างสิบหมู่ ตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ซึ่งพระองค์ท่านได้ให้แนวคิดว่าการออกแบบช่างหุ่น เพราะเมืองแพร่ เป็นเมืองไม้ น่าจะมีเศษไม้เยอะ น่าจะนำเศษไม้มาทำช่างหุ่น ซึ่งเป็นพระราชดำริที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วมสนทนามีแนวคิดว่าเป็นชุมชนบ้านบวโกโป่งทำไม้กันและมีเศษไม้พอที่จะนำมาผลิตผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอได้ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างๆ ได้ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นที่ดีของชุมชน หัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์ก็คือแนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่สร้างหรือเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการโดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรมากนัก ทว่าเพิ่มเติมและประยุกต์แนวคิดใหม่ ๆ องค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มาออกแบบลวดลาย ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือ เป็นลายล้านนา ให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ โดยมีการแกะสลัก ลงสี การแต่งลายเส้นเดินลาย เป็นต้น และพัฒนาต่อยอดไปสู่แนวทางที่สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ลวดลายผลิตภัณฑ์เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้สักประกอบด้วย พานแปดเหลี่ยม บุษบก และกิ้ง ซึ่งมีารฉลุลวดลายลงบนไม้ลงสี ผู้ประกอบการได้ต้นแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนสอดแทรกแนวศิลปะ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชน

๕.๑.๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ให้กับบุคคล ชุมชน สังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี มีความสมบูรณ์ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาคนและนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการศึกษาชุมชนบ้านบวโกโป่ง พบว่ากระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนจะมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้แนะ กล่าวคือ กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของชุมชนบ้านบวโกโป่งเป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน หรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นี้เป็นไปเพื่อสนองต่อการ

แก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เมื่อได้แนวทางแล้วสมาชิกนำกลับไปลงมือปฏิบัติ วิเคราะห์ผลเพื่อหาหนทางต่อไปอีก กระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำๆ นี้ เท่ากับยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในชุมชน กล่าวได้ว่า ชุมชนบ้านบวโป่งมีกระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ในอดีตชาวบ้านบวโป่งอาศัยไม้สักในการทำที่อยู่อาศัยและมีส่ว (เป็นคำเรียกช่างไม้ในภาษาล้านนา) เป็นผู้คุมงานในการก่อสร้าง จากการคลุกคลีการทำไม้มาแต่อดีตทำให้เกิดการพัฒนาเป็น การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อออกจำหน่าย ทักษะการสร้างสรรค์ชิ้นงานจึงเกิดจากการเรียนรู้ ทดลองลงมือทำ จนเกิดความชำนาญเฉพาะบุคคล ทำให้เกิดการแบ่งงานหรือการแยกชิ้นส่วนในการผลิตผลิตภัณฑ์

สรุปได้ว่า ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันชุมชนบ้านบวโป่งมีกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นแหล่งบ่มเพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานเป็นมรดกทางปัญญา โดยลักษณะการเรียนรู้ของชุมชนจะมีลักษณะ คือ ๑) ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีมาแต่เดิมและจะยังมีอยู่ต่อไปในพื้นที่นี้ วิธี “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำ ดู ตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง ๒) การเรียนรู้ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา สังคมประเพณีท้องถิ่นถือว่ามียุทธียุทธต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน พิธีกรรมทางศาสนา ในเชิงจิตวิทยา พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตที่เอาศาสนามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ชุมชนอาศัยทักษะความชำนาญประกอบความคิดสร้างสรรค์ได้คิดค้นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ชันแก้วทั้งสาม โต๊ะหมูปูชา ๓) การถ่ายทอดความรู้เป็นการเรียนรู้จากหน่วยงานหรือองค์กรหรือปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในครอบครัว เป็นการส่งต่อคนรุ่นหลังด้วยการสาธิต ฝึกอบรม ซึ่งโดยทั่วไปการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญานิยมสองวิธี คือ สาธิตวิธีการและการสอนด้วยวาจา ไม่มีอะไรตายตัว ความรู้ที่ได้รับสามารถพัฒนา ปรับเปลี่ยนไปตามสมัยกาลเวลาและระดับความรู้ของผู้ได้รับการถ่ายทอด ๔) การลงมือทำแบบลองผิดลองถูก การสร้างทักษะประเภทนี้จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัญญาของชุมชน ดังจะเห็นว่า การที่มีสินค้าผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นก็มาจากการคิดค้นสร้างสรรค์ผลงานของชุมชนเพื่อให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของตลาด บ้างก็ดูแบบในนิตยสารก็นำมาลองผลิตดู จนเกิดความชำนาญจึงผลิตออกจำหน่าย

การถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

กระบวนการถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ เป็นการลงมือปฏิบัติในการถ่ายทอดทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน

สัมมาชีพในจังหวัดแพร่ พบว่า วัตถุประสงค์การจัดอบรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่มุ่งพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มประชาชนทั่วไปที่สนใจและกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มและสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ด้วยกระบวนการดังนี้

๑. การอบรมให้ความรู้ โดยพระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ^๑ ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความรู้ทั้งทางโลกและธรรม และยังเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศิลป์ กล่าวว่า “การทำงานใดๆให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ จำเป็นจะต้องอาศัยหลักหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติ การทำงานของเราก็เช่นกัน ชุมชนหรือกลุ่มคนจะดำเนินกิจการงานอาชีพไปให้สำเร็จได้ ก็ต้องมีสิ่งยึดถือในการทำงาน ทางพระพุทธศาสนามีหลักที่ใช้ยึดถือปฏิบัติอยู่หลายแนวทาง หลักธรรมหนึ่งคือ อิทธิบาท ๔ การนำหลัก อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ มีองค์ประกอบเป็นแนวปฏิบัติอยู่ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ คือ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ วิริยะ ความทุ่มเท อดทน จิตตะ ความรับผิดชอบในสิ่งที่ทำ วิมังสา การใช้ปัญญาประกอบการทำงาน

๒. กระบวนการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของกลุ่มประชาชนทั่วไปและกลุ่มเยาวชน ซึ่งดำเนินการถ่ายทอดทักษะและองค์ความรู้โดยกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีความรู้ในด้านพุทธศิลป์ โดยได้ดำเนินการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ สำหรับกลุ่มประชาชนทั่วไปและหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ สำหรับเยาวชนที่ได้กำหนดไว้เป็นระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมง

จึงสรุปได้ว่า การถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ ดำเนินการนำหลักสูตรไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนและชุมชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ได้แนวทางการพัฒนาทักษะวิชาชีพในสาขาวิชาชีพที่สอดคล้องและเหมาะสมกับชุมชน และความต้องการในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ จึงแสดงให้เห็นว่าชุมชนให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ อบรม ถ่ายทอดเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเองโดยดำเนินการนำหลักสูตรวิชา การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักจำนวน ๒๐ ชั่วโมง และหลักสูตรวิชา ส่งเสริมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ในการปฏิบัติงานและจัดกิจกรรมถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการโยงองค์ความรู้ระหว่างปราชญ์ท้องถิ่น กับนักเรียนและชุมชนให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในการจัดกิจกรรม

^๑ พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ เจ้าอาวาสวัดร่องฟอง เปரியุทธธรรม ๙ ประโยค

ตามสภาพความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านบวโกโป่ง จังหวัดแพร่ ในด้านวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตอยู่บนหลักพระพุทธศาสนา โดยมีวัดและพระสงฆ์ในวัดบ้านบวโกโป่ง เป็นผู้สั่งสอน เทศนาให้ชาวบ้านยึดหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเพื่อนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตหลัก ๆ ดังนี้

๑. การยึดหลักศีล ๕ ในการดำรงชีวิต ได้แก่ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤตินิคมุข ห้ามพูดเท็จและห้ามดื่มสุราของมึนเมา ซึ่งหลักเบญจศีลนี้ ท่านได้เทศนาเปรียบเทียบกับเข้าใจง่ายถึงโทษของการทำผิดศีล เช่น คนฆ่าสัตว์จะมีอายุสั้น คนดื่มสุราตายไปจะตกนรกและเกิดใหม่จะเป็นโรคบ้า เป็นต้น

๒. การยึดหลักธรรมความกตัญญูตถะเวที่ชาวบ้านจะปฏิบัติตามหลักธรรมข้อนี้อย่างเคร่งครัด โดยจะถูกสอนมาว่าบิดามารดา คือ พระอริยองค์หนึ่งที่อยู่ในบ้าน นอกเหนือจากพระที่วัดเพราะฉะนั้นแล้วชาวบ้านจึงให้ความเคารพบิดามารดาของตนเป็นอย่างมาก

๓. การรู้จักประมาณตน คำสอนที่พระอาจารย์ได้สอนไว้ในการทำมาหากินของชาวบ้าน มีความหมายว่า การประกอบอาชีพต้องให้เหมาะสมกับสติปัญญาความสามารถและการเงินของตนด้วย

๔. ความรับผิดชอบ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนอยู่บ่อยครั้ง เพราะชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดไม่ว่าจะเป็นบ้านของตนเอง หรือพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านของตน ตามคำสั่งสอนที่สืบทอดกันมาจนกลายเป็นนิสัยของคนในหมู่บ้าน เช่น เรื่องความรับผิดชอบร่วมกันของคนในหมู่บ้าน ความสามัคคีกันเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญหรือการจัดงานต่าง ๆ ทุกคนจะช่วยกันจัดแต่งงานให้สำเร็จไป

ด้านพิธีกรรมทางศาสนา ศาสนพิธี คือพิธีกรรมหรือระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ตั้งงามที่พึงประพฤติในทางพุทธศาสนาซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องห่อหุ้มศาสนาไว้ให้ศาสนิกชนทั่วไปเห็นและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของผู้พบเห็นและเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านจิตใจของผู้นับถือพุทธศาสนา ศาสนาพิธีจึงหมายถึง ระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่างที่ดีปฏิบัติทางศาสนา เมื่อนำมาใช้ทางพุทธศาสนา ศาสนพิธีต่างๆ ช่วยทำให้ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

ด้านวัฒนธรรมและประเพณี เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมนั้นล้วนมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมปฏิบัติ และประเพณีต่าง ๆ โดยศูนย์กลางการประกอบพิธีกรรมจะรวมอยู่ที่วัด ดังนั้นชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับวัดและวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนาของชุมชนที่ยังคงปฏิบัติอยู่

การประเมินทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน สัมมาชีพในจังหวัดแพร่

เป็นกิจกรรมการติดตามประเมินผลการพัฒนาทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ โดยการสังเกตการเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมอบรมพัฒนาทักษะของกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมทั้ง ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนผู้สนใจทั่วไปและกลุ่มเยาวชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เข้ารับการอบรมจากนั้นจึงประเมินความรู้ก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักที่จะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในชุมชนสัมมาชีพจังหวัดแพร่ เพื่อให้ได้ทราบถึงทักษะและการพัฒนาความรู้ที่เพิ่มขึ้นที่ได้จากการถ่ายทอดทักษะของวิทยากรและปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า จากการสังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรมทั้ง ๒ กลุ่ม มีความสนใจ แลกเปลี่ยน และมีความตั้งใจที่จะรับการถ่ายทอดทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ไม้สักเป็นอย่างดี

๕.๑.๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของ ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องอาศัยกลไกทางการตลาด ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพให้ก้าวสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานและกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่องอย่างมีศักยภาพ เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น การประสานงานอย่างเป็นระบบเครือข่ายระหว่างบุคคล กลุ่มคนและองค์กรที่มีลักษณะกิจกรรมคล้ายคลึงกันอีกทั้งยังมีการทำงานที่ต้องประสานร่วมมือกันอย่างเป็นกระบวนการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการ การทำกิจกรรมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย จึงเป็นการขยายช่องทางทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เครือข่ายจึงประกอบไปด้วย กลุ่มสัมมาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐจึงมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้างเครือข่าย จากการสังเคราะห์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนงานไม้บ้านดอนมูล กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านค่างาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม้อห้อมทุ่งเจริญย้อมสีธรรมชาติ และเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแพร่

การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัด แพร่

การสร้างเครือข่าย เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และมีเป้าหมายหรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีโครงสร้างความสัมพันธ์ใน

ลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการเชื่อมโยงและประสานงานร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน โดยลักษณะการเชื่อมโยงเครือข่ายจะมีการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกลุ่มคนและองค์กร ทั้งนี้มีการติดต่อซึ่งกันและกันทั้งในระดับภายในองค์กรและภายนอกองค์กร อีกทั้งการรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายที่แท้จริงนั้น เกิดจากการที่มีผลประโยชน์หรือความต้องการร่วมกัน ฉะนั้นการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจะต้องอาศัยการรับรู้มุมมองในการทำงานร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการติดต่อประสานงานร่วมมือกันเพื่อรักษาความเป็นเครือข่าย ดังนั้นการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ ใน การที่จะสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องมีเทคนิคและวิธีการในการสร้างเครือข่ายด้วยการที่บุคคล องค์กร มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพราะมีความสนใจร่วมกันเพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย มีการสร้างความผูกพัน ซึ่งหมายถึง การตกลงที่จะทำงานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการ ไปเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกันในเมื่อเครือข่ายรู้สึกว่าได้ประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อาจนำไปสู่การขยายตัวขยาย กิจกรรม

การขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

จากการทำกิจกรรมบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถจัดการตนเองได้อย่าง ยั่งยืน โดยข้อตกลงความร่วมมือมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการชุมชนสัมมาชีพให้ สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมสนับสนุนและให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจ และ ดำเนินกิจกรรมอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนสัมมาชีพให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ สร้างและขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ นำไปสู่การ ยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นภาคีเครือข่ายทั้ง ๕ เครือข่าย จึงได้ดำเนินการจัด ประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชน สัมมาชีพเกี่ยวกับการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการ เรียนรู้ การพัฒนาด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย โดยเน้นความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ ของการดำเนินการ เพื่อพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายและการขับเคลื่อนเครือข่าย กลไก การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ให้มีกระบวนการสร้างสรรค์ที่ เหมาะสม ตลอดจนสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ให้ยั่งยืนต่อไป การขับเคลื่อนเครือข่าย กลไก การตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ จะสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

นั้นชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของกลุ่ม ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนดังกล่าว รวมทั้งสนับสนุนด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จากสนับสนุนส่งเสริมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ จะส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จสามารถจัดการตนเองได้ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัย Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามัคคีพ ในจังหวัดแพร่ อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๒.๑ การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามัคคีพในจังหวัดแพร่

การจัดการองค์ความรู้^๒ นั้น ถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการพัฒนาคนและงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในแต่ละส่วนที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรหรือชุมชนสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาฝีมือในด้านการผลิต การออกแบบและการจัดจำหน่าย เพื่อเป็นเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ ไสหวาน และคณะ^๒ ว่า การสร้างและพัฒนาองค์ความรู้การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน ได้องค์ความรู้ ๒ องค์ความรู้ คือ องค์ความรู้การสร้างคุณค่าแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย ความต้องการของลูกค้า การสร้างลักษณะสินค้า ข้อได้เปรียบหรือข้อแตกต่าง ประโยชน์ที่ได้รับ ความประทับใจความรู้สึกคุณค่า และการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนอีกวิธีการหนึ่ง และองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน มีการจัดเก็บในรูปแบบของเอกสารและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) โดยผ่านการตรวจสอบองค์ความรู้การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการองค์ความรู้ที่ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยยกระดับของสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่ามากยิ่งขึ้น โดยมีบุคลากรในพื้นที่ร่วมกับนักออกแบบสินค้าผลิตภัณฑ์ช่วยกัน

^๒ เบญจวรรณ ไสหวาน และคณะ,การจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชน, วารสารนาครบุตริปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๒, หน้า ๑๓๗-๑๔๗.

ออกแบบและพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ตรงตามความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ รวิธ รัตนไพศาลกิจ และคณะ^๓ ว่าปัจจัยสำคัญในกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น นักออกแบบจะต้องมีความเข้าใจต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์นั้นอย่างถ่องแท้ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ใช้สอย การปฏิบัติการออกแบบ และที่สำคัญที่สุดคือความเป็นอัตลักษณ์และคุณค่าของท้องถิ่น หมายความว่า นอกเหนือจากความสามารถในการออกแบบบนฐานความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อผู้บริโภคแล้ว นักออกแบบต้องมีทักษะในการเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าใหม่และยังเป็นการเชิดชูคุณค่าเดิมไปอย่างพร้อมกัน ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการหรือเจ้าของผลิตภัณฑ์ก็ต้องมีจรรยาบรรณในอาชีพของตนเอง หรือที่เรียกว่า จะต้องมีความจริยธรรมในอาชีพของตนเองด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระราชสิทธิเวที และคณะ^๔ ว่า หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ช่วยพัฒนาวิสาหกิจชุมชนประกอบไปด้วย หลักธรรมที่เกี่ยวพันสัมมาอาชีวะประกอบด้วย ๑) อริยมรรคมีองค์ ๘ ๒) ภูมิคุ้มกันภัย ๓) ประโยชน์ และหลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะประกอบด้วยสังคหวัตถุ ๔ ขรวาธรรม ๔ โภควิภาค ๔

สำหรับรูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพจังหวัดแพร่ พบว่า รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนนั้น จะมีลักษณะที่เหมือนกัน คือ การได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยคำนึงถึงคุณค่ามากกว่าราคาในยุคเริ่มต้น จนได้รับการพัฒนาลงมือฝึก และอาศัยประสบการณ์ความชำนาญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาปรับปรุงไปพร้อมๆ กับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทาริกา สระทองคำ^๕ ว่ารูปแบบและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน/กลุ่มสมาชิก ร่วมกันศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ และรวบรวมความคิด มีการสำรวจความต้องการของผู้บริโภคเพื่อสังเคราะห์แนวคิดใหม่ๆ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพ การดำเนินงานของกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการแสดงความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น รูปแบบและกระบวนการ

^๓ รวิธ รัตนไพศาลกิจ, แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น, วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔, หน้า ๑๑๙-๑๓๖.

^๔ พระราชสิทธิเวที และคณะ, การส่งเสริมกระบวนการแห่งสัมมาชีพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพิจิตร, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม-มีนาคม ๒๕๖๒, ๑๑-๑๓๓.

^๕ ทาริกา สระทองคำ, รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าในยุคอนาคต, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๕), หน้า ๒๓๙-๒๕๐.

สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรที่จะเริ่มต้นจากประชาชนในชุมชนในการพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่มีอัตลักษณ์ของท้องถิ่นปรากฏอยู่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ และคณะว่า^๖ การหาแนวทางพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มั่นคงและยั่งยืนนั้นควรมีการถ่ายทอดใช้หลัก ๓ ประการ คือ การใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community based model) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) และการจัดการความรู้ (Knowledge management)

๕.๒.๒ พัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนส้มมาชีพ ในจังหวัดแพร่

การพัฒนาหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนส้มมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการที่สะท้อนศักยภาพและความต้องการของชุมชน โดยการศึกษาความต้องการศักยภาพและทิศทางการพัฒนาชุมชน และมาจัดทำหลักสูตรโดยชุมชนเอง ซึ่งหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนส้มมาชีพ ในจังหวัดแพร่ เป็นหลักสูตรเชิงรุก ออกแบบตามความต้องการของชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่คำนึงถึงความต้องการในการศึกษาอบรม และความจำเป็นในการพัฒนาอาชีพของชุมชนที่จะต้องเชื่อมโยงโลกการศึกษา กับโลกการทำงานตามสภาพจริงของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี การได้มาซึ่งข้อมูลความต้องการของคนในชุมชนจะเก็บข้อมูลจากบุคคลที่หลากหลายในชุมชนและใช้รูปแบบหลายวิธีผสมผสาน เช่น ใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตในชุมชน การฝังตัวอยู่ในชุมชน เป็นต้น และนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของชุมชน การออกแบบหลักสูตรจะบรรจุเนื้อหาสาระหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและทัศนคติต่อวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ โดยผ่านการระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญในอาชีพตามหลักสูตรที่จะเปิดสอน ๘-๑๐ คน มาวิเคราะห์งานและอาชีพนั้นๆ โดยกำหนดรายละเอียดเนื้อหาวิชาในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติงานที่ชัดเจน ในลักษณะของคำอธิบายรายวิชาที่ครอบคลุมสมรรถนะของอาชีพนั้นๆ จัดทำเป็นโครงสร้างหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยความเป็นมาของหลักสูตร หลักการ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ระยะเวลา โครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ วัสดุ ประเมินผล จำนวน ๒ หลักสูตร คือ ๑) หลักสูตรวิชา การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ๒) หลักสูตรวิชา ส่งเสริมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สัก จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับ

^๖ พอเจตน์ ธรรมศิริขวัญ และคณะ, รูปแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตาลโตนดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา, วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒), หน้า ๒๗-๓๗.

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ^๗ กล่าวว่า หลักสูตรมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความมุ่งหมาย เป็นการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนั้นๆ เนื้อหาสาระของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล เช่นเดียวกับปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^๘ ที่กล่าวว่าหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการสอน และการประเมินผล

เทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ จึงถูกออกแบบตามหลักของการใช้ความคิดที่จะผลักดันแนวความคิดที่สร้างสรรค์ให้นำออกมาใช้ให้มากที่สุดและสามารถนำไปสู่การหาผลของความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำไปใช้ในงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามที่นายปฏิพล พรินทรากุล ปราชญ์ทองถิ่น มีแนวคิดจากการนำเสนอผลงานช่างสิบหมู่ ตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ซึ่งพระองค์ท่านได้ให้แนวคิดที่ควรออกแบบช่างหุ่น เพราะเมืองแพร่ เป็นเมืองไม้ น่าจะมีเศษไม้เยอะและนำเศษไม้มาทำช่างหุ่น ซึ่งเป็นพระราชดำริที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วมสนทนา มีแนวคิดที่ว่าในชุมชนบ้านบวโกโป่งทำไม้กันและมีเศษไม้มากพอที่จะนำมาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์นำเสนอส่งเสริมเพื่อให้เกิดรายได้โดยการฝึกอบรมหรือสอนในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ สามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และตรงกับความต้องการของลูกค้า และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างๆ ได้ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นที่ดีของชุมชน หัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับอารี พันธมณี^๙ กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวเด็กทุกคน สามารถส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ การสอน การฝึกฝนอบรม โดยพ่อแม่ผู้ปกครองและครู ทางอ้อม คือการสร้างบรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อม ในวัยเด็กนั้นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์เพื่อสามารถดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ ความเจริญ ทั้งทางเทคโนโลยี นวัตกรรมต่างๆ เกิดขึ้นได้เพราะความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งมีมากน้อยต่างกัน แต่หากได้รับการฝึกฝนที่ถูกวิธีก็สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้สูงขึ้นได้ ส่วนแนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่สร้างหรือเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการโดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรมากนัก ทว่าเพิ่มเติมและประยุกต์แนวคิดใหม่ ๆ องค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มาออกแบบลวดลาย ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือ เป็นลายล้านนา ให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ โดยมีการแกะสลัก ลงสี การแต่งลายเส้นเดินลาย เป็นต้น และพัฒนาต่อยอดไปสู่แนวทางที่สร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ลวดลายผลิตภัณฑ์เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้สัก ประกอบด้วย พานแปดเหลี่ยม บุซบก และเกี ซึ่งมีการฉลุลวดลายลงบนไม้ ลงสี ผู้ประกอบการได้

^๗ ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ, **เทคนิคและวิธีการสอน**, (กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐ - ๑๒.

^๘ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๒๐.

^๙ อารี พันธมณี, **ความคิดสร้างสรรค์**, (กรุงเทพฯ: ธนาการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๑.

ต้นแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนสอดแทรกแนวคิดศิลปะ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับตระกูลพันธ์ พชรเมธา^{๑๐} ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการนั้นผสมผสานแนวคิดของการใช้พื้นฐานมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับข้อมูลความต้องการ จากผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่ผสมผสานความเป็นภูมิปัญญามรดกทาง วัฒนธรรมของท้องถิ่นกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในเรื่องของการใช้งาน รูปแบบ ลวดลาย วัสดุ คุณภาพที่มีการประยุกต์ร่วมสมัยให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้ให้ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมต่อการใช้งานในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น

๕.๒.๓ การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่

การสร้างสามาชีพชุมชน เป็นการสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านภายในชุมชนโดยปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ชุมชนสนใจเป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายของประชาชนภายในชุมชนให้สามารถดำรงชีพได้ภายใต้หลักสามาชีพ คือ การเลี้ยงชีพชอบ โดยไม่เบียดเบียนใคร มีการนำหลักศีลธรรมมาใช้ในการประกอบอาชีพภายในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาและปฏิบัติจริงภายในชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนที่ยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนกันภายในชุมชน ภายใต้เงื่อนไขการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามาชีพของชุมชนบ้านบวโกโป่ง เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน หรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นี้เป็นไปเพื่อสนองต่อการแก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เมื่อได้แนวทางแล้วสมาชิกนำกลับไปลงมือปฏิบัติ วิเคราะห์ผลเพื่อหาหนทางต่อไปอีก กระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำๆ นี้ เท่ากับยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในชุมชน ประเวศ วะสี^{๑๑} กล่าวว่า สามาชีพนั้นหมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ สามาชีพจึงเป็นทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม และศีลธรรมพร้อมกันไป การมีสามาชีพเป็นปัจจัยให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขและศีลธรรม ดังนั้น

^{๑๐} ตระกูลพันธ์ พชรเมธา, “ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปะ, ปีที่ ๓๖ (๑) (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙), หน้า ๗๑-๗๓.

^{๑๑} ประเวศ วะสี, แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ สร้างสามาชีพเต็มพื้นที่, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส), ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

“ชุมชนที่ประกอบอาชีพโดยชอบซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยการลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชน เพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบ เศรษฐกิจชุมชน” เช่นเดียวกับ ชุมชนบ้านบวโกโป่งมีกระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมและการเรียนรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ในอดีตชาวบ้าน บวโกโป่งอาศัยไม้สักในการทำที่อยู่อาศัยและมีสลา (เป็นคำเรียกช่างไม้ในภาษาล้านนา) เป็นผู้คุมงาน ในการก่อสร้าง จากการคลุกคลีการทำไม้มาแต่อดีตทำให้เกิดการพัฒนาเป็น การสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์เพื่อออกจำหน่าย ทักษะการสร้างสรรค์ชิ้นงานจึงเกิดจากการเรียนรู้ ทดลองลงมือทำจนเกิด ความชำนาญเฉพาะบุคคล ทำให้เกิดการแบ่งงานหรือการแยกชิ้นส่วนในการผลิตผลิตภัณฑ์

กระบวนการถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ เป็นการลงมือปฏิบัติในการถ่ายทอดทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน สัมมาชีพในจังหวัดแพร่ พบว่า วัตถุประสงค์การจัดอบรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิง สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ มุ่งพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มประชาชนทั่วไปที่สนใจ และกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มและสามารถ ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ด้วย

๑. การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ถ่ายทอดโดยการอบรมให้ความรู้ ทักษะการเรียนรู้วิถี พุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ การแลกเปลี่ยนและการโยงองค์ความรู้ ระหว่างปราชญ์ท้องถิ่น กับนักเรียนและชุมชนให้เกิดความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ตาม สภาพความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกนกกร จีนา และและอลงกรณ์ คูตระกูล^{๑๒} ที่กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ บทบาทต่างๆ ที่สลับสับเปลี่ยนกันได้ของผู้สร้างและผู้รับความรู้ โดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายนี้ เกิดขึ้นอย่างมีพลวัตในหลายรูปแบบได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแปลงให้เป็นความรู้ชัดแจ้ง การรวมความรู้ และการแปลงความรู้สู่ภายในไปปรับใช้ในบริบทของตนเอง ในการถ่ายทอดความรู้ให้ ประสบความสำเร็จต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และมีวิธีคิดแบบเปิดใจ ซึ่งส่งผลต่อการนำความรู้ในด้านวิถี ชีวิตการดำเนินชีวิตอยู่บนหลักพระพุทธศาสนา โดยมีวัดและพระสงฆ์ในวัดบ้านบวโกโป่ง เป็นผู้สั่งสอน เทศนาให้ชาวบ้านยึดหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเพื่อนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิต เช่น การยึด หลักศีล ๕ ในการดำรงชีวิต การยึดหลักธรรมความกตัญญูกตเวทී การรู้จักประมาณตน ความ รับผิดชอบ ด้านพิธีกรรมทางศาสนา ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

^{๑๒} กนกกร จีนา และและอลงกรณ์ คูตระกูล, กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน: กรณีศึกษาโครงการอนุรักษ์วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก จังหวัดลำปาง,วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสน ศาสตร์ ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑), หน้า ๕๙.

๒. กระบวนการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของกลุ่มประชาชนทั่วไปและกลุ่มเยาวชน ซึ่งดำเนินการถ่ายทอดทักษะและองค์ความรู้โดยกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีความรู้ในด้านพุทธศิลป์ โดยได้ดำเนินการอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่ สำหรับกลุ่มประชาชนทั่วไปและหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การพัฒนาเทคนิค กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่ สำหรับเยาวชนที่ได้กำหนดไว้เป็นระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมง

๕.๒.๔ การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิกในจังหวัดแพร่

กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก ในจังหวัดแพร่ โดยการมีส่วนร่วมทั้งกลุ่มภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ประกอบด้วย เครือข่ายการผลิต เครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายการตลาด เครือข่ายองค์กรภาครัฐ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเติบโตให้กับกลุ่มชุมชนสมาชิก โดยที่กลุ่มชุมชนสมาชิกควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิต แผนการออกแบบผลิตภัณฑ์และช่องทางการจำหน่าย ดำเนินการด้านการตลาด การสร้างเครือข่าย การเพิ่มความรู้ความสามารถ และทักษะของสมาชิกในด้านการผลิต พัฒนากระบวนการผลิตระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ฝึกอบรม และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม ขณะเดียวกันเครือข่ายองค์กรภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการผลักดันและส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มสมาชิกได้รับการพัฒนา ได้แก่ การเป็นผู้สนับสนุน ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแนะนำในการส่งเสริมศักยภาพของผู้นำชุมชน การเป็นผู้ส่งเสริม คือ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในอาชีพ การฝึกอบรมพัฒนาประชาชนเพื่อเป็นทรัพยากรของการพัฒนาชุมชนต่อไป และการผู้ประสานงาน ประสานงานและปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน ในการจัดระบบและให้บริการข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการเผยแพร่ข่าวสารที่เกี่ยวกับชุมชน ซึ่งองค์กรภาครัฐที่เป็นภาคีในการบูรณาการร่วมกันอันเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการสร้างเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่มชุมชนสมาชิก สอดคล้องกับ นิภาพรณ เจนสันติกุล^{๓๓} ได้ทำการวิจัย การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง ๑ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน พบว่า แนว

^{๓๓} นิภาพรณ เจนสันติกุล, “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง ๑ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน”, วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๖๒): หน้า ๑๑๐ – ๑๑๒.

ทางการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยพยายามส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการตลาดเน้นช่องทางการตลาดผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การประเมินสถานะการแข่งขันในตลาดวิสาหกิจของตนเองกับวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีลักษณะของผลิตภัณฑ์ใกล้เคียง เพื่อค้นหาจุดแตกต่างของผลิตภัณฑ์ และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน โดยมีกิจกรรมการสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนทุกประเภทควรมีการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคที่มีความแตกต่างทางพื้นที่และค่านิยมในการบริโภคสินค้าต่างกัน เช่นเดียวกับ ศุภวิชญ์ โรมแพน, ศาสตราจารย์ ละม้ายศรี และชูเกียรติ ผลาผล^{๑๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การพัฒนาด้านการตลาดผู้ประกอบการจะต้องเปลี่ยนแนวคิดจากการผลิตนำการตลาด มาเป็นการตลาดนำการผลิต หน่วยงานภาครัฐจะต้องจัดหาสถานที่แสดงสินค้า โดยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถนำสินค้าของตนเองมาแสดงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การพัฒนาด้านออกแบบผลิตภัณฑ์การพัฒนาเรื่องนี้ ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสำนักงานเกษตรจังหวัดจะต้องเป็นผู้ประสานงานกับสถาบันการศึกษา เพื่อให้สถาบันการศึกษามาเป็นผู้ช่วยออกแบบผลิตภัณฑ์ให้วิสาหกิจชุมชน ให้คำปรึกษาโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ซึ่งจะทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาตนเองในด้านนี้ได้ต่อไป การพัฒนาการผลิต รัฐจะต้องสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนที่ใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการผลิต รัฐจะต้องสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้พัฒนาตนเองไปสู่การได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่างๆ และการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตลาด การโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้าโดยผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าและเพื่อการจำหน่ายสินค้าด้วยตนเอง

การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มลำชีพ ในจังหวัดแพร่ พบว่า การสร้างเครือข่าย เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และมีเป้าหมายหรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีโครงสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการเชื่อมโยงและประสานงานร่วมกัน ในลักษณะพึ่งพาอาศัย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน โดยลักษณะการเชื่อมโยงเครือข่ายจะมีการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกลุ่มคนและองค์กร ทั้งนี้มีการติดต่อซึ่งกัน

^{๑๔} ศุภวิชญ์ โรมแพน, ศาสตราจารย์ ละม้ายศรี และชูเกียรติ ผลาผล, “แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ”, วารสารวิชาการธรรมทัศน์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม, ๒๕๖๑) ฉบับพิเศษ : หน้า ๕๖.

และกันทั้งในระดับภายในองค์กรและภายนอกองค์กร อีกทั้งการรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายที่แท้จริงนั้น เกิดจากการที่มีผลประโยชน์หรือความต้องการร่วมกัน ฉะนั้นการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจะต้องอาศัยการรับรู้มุมมองในการทำงานร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการติดต่อประสานงานร่วมมือกันเพื่อรักษาความเป็นเครือข่าย ดังนั้นการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ ในการทำงานที่จะสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องมีเทคนิคและวิธีการในการสร้างเครือข่ายด้วยการที่บุคคล องค์กร มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพราะมีความสนใจร่วมกันเพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย มีการสร้างความผูกพัน ซึ่งหมายถึง การตกลงที่จะทำงานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการไปเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกันในเมื่อเครือข่ายรู้สึกว่าคุณได้รับประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ นฤมล นิราทร^{๑๕} ที่กล่าวว่า การที่จะสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องมีเทคนิคและวิธีการในการสร้างเครือข่าย คือ การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายรวมทั้งพิจารณาองค์กรต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายทำงาน องค์กรที่จะเป็นเครือข่าย จะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีความต้องการเหมือนกันและต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการที่เหมือนกัน มีการสร้างพันธมิตรร่วมกัน องค์กรเข้าสู่การตกลงที่จะทำงานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการไปเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน มีการกำหนดบทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิหน้าที่ต่างๆ และมีการทำกิจกรรมร่วมกันในเมื่อเครือข่ายรู้สึกว่าคุณได้รับประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อาจนำไปสู่การขยายตัว ขยายกิจกรรม หรืออาจจะเกิดการลงทุนเพื่อดำเนินการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน เช่นเดียวกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^{๑๖} ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างเครือข่ายจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย คือ การรับรู้มุมมองร่วมกัน เพราะหากสมาชิกไม่มีความเข้าใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย จะมีผลทำให้การประสานงานและการขอความร่วมมือในการดำเนินการเป็นไปได้ยากลำบาก มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน สมาชิกในเครือข่ายจะต้องมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน มีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน การรวมเป็นเครือข่ายจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ซึ่งการมีส่วนร่วมย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน ,u กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างซึ่งกันและกัน

^{๑๕} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน:ข้อควรพิจารณาบางประการ, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

^{๑๖} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพฯ: ชัดเชสมิเดีย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๓.

โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่าย มีการพึ่งอิงร่วมกัน สมาชิกของเครือข่ายต่างจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน และมีการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน

การขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ พบว่า จากการทำกิจกรรมบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยข้อตกลงความร่วมมือมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการชุมชนสัมมาชีพให้สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมสนับสนุนและให้คำปรึกษา ให้ความรู้ ความเข้าใจ และดำเนินกิจกรรมอื่นจะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนสัมมาชีพให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ สร้างและขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นภาคีเครือข่ายทั้ง ๕ เครือข่าย จึงได้ดำเนินการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนสัมมาชีพเกี่ยวกับการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่าย โดยเน้นความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการดำเนินการ เพื่อพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างเครือข่ายและการขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ให้มีกระบวนการสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ให้ยั่งยืนต่อไป การขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ จะสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง นั้นชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของกลุ่ม ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนดังกล่าว รวมทั้งสนับสนุนด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จากสนับสนุนส่งเสริมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ จะส่งผลให้ชุมชนประสบความสำเร็จสามารถจัดการตนเองได้ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนสัมมาชีพให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับ สนธยา พลศรี^{๑๗} กล่าวว่า เครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม

^{๑๗} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๗.

เครือข่ายต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้ เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่ การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็น เพียงกันรวบรวมนายละเอียดยบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนิน กิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่มีเชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยัง สอดคล้องกับ พระมหาสุทิตย์ อาภากร^{๑๘} ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ ในสังคมมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดย การอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสารความ ร่วมมือการพึ่งพาอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่ หลากหลาย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ มากขึ้น โดยมีการจัดหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน เช่น การส่งเสริมด้านความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการความรู้ เป็นต้น ซึ่งการสนับสนุนดังกล่าวต้องเป็นรูปแบบการสนับสนุนให้กลุ่ม สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองเป็นหลัก

๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน พัฒนาผลิตภัณฑ์ของตน ตามอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น องค์กรความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้าง การเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ การจัดหลักสูตร อบรมผู้ผลิตระดับท้องถิ่นให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบ การสร้างเครือข่าย และการตลาด เป็นต้น

๓) หน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการในท้องถิ่นควรร่วมมือกันสร้างสรรค์ พัฒนา ผลิตภัณฑ์สอดคล้องที่ตอบสนองความต้องการของตลาด โดยให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาผสมผสานกับศิลปะสร้างสรรค์แบบใหม่ลวดลายใหม่ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของ ชุมชนสามมาชีพ

^{๑๘} พระมหาสุทิตย์ อาภากร, เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ : และการจัดการ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ เดือน, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

๔) ชุมชนในแต่ละชุมชนควรสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือสินค้าที่เป็นผลผลิตของชุมชนโดยนำมาประยุกต์กับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยพัฒนาให้มีความทันสมัย เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์จำหน่ายสินค้า

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านในเชิงบูรณาการ เพื่อให้สามารถนำรูปแบบการจัดการความรู้ไปใช้ในกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ ได้มากขึ้น

๒) ควรมีกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในบริบทที่กว้างขึ้นรวมถึงการนำกระบวนการจัดการความรู้ของแต่ละชุมชนหรือแต่ละพื้นที่มาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการความรู้และนำไปสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้ให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

๓) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของเทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ หรือหาแนวทางการปฏิบัติสู่การยกระดับรายได้สู่ชุมชน

บรรณานุกรม

- กิริติ ยศยิ่งยง. “การจัดการความรู้ในองค์กรและกรณีศึกษา”. กรุงเทพฯ ฯ: ธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ส. เอเชียเพลส, ๒๕๔๕.
- เกสร ธิตะจारी. ศิลปศึกษาขั้นนำ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปศึกษา, ๒๕๔๒.
- ชนัญญา กาญจนรังสีนนท์. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย. วารสารพัฒนาชุมชน. ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙ กันยายน. ๒๕๔๒.
- ฉันท ชาติทอง. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- จิตพนธ์ ชุมเกตุ. ผศ.ดร.. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๖๐.
- ชนาธิป พรกุล. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๔.
- ชลธิชา จิรภักพงศ์ และคณะ. “วิสาหกิจจัสถานจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. วารสารการจัดการ WMS Journal of Management Walailak University. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม – กันยายน. ๒๕๖๒.
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. อ้างถึงใน อรุณ ลิ้มตศิริ. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๕.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. การวิจัยทางศิลปะ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๘.
- ดวงพร ภูพะกา. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์สู่การเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้มาตรฐาน : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙.
- ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา. “ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ ๓๖ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙.

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. “องค์การแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ”. กรุงเทพฯ :
แซทไฟร์พริ้นติ้ง. ๒๕๔๔.

ทศนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๕.

นนทกร ปรีสิงห์. “สัมมาชีพ”. <สัมมาชีพ <https://ccno๒.wordpress.com/about/สัมมาชีพ/>>.
๑๕ กันยายน ๒๕๖๐.

นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณา. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์. ๒๕๔๓.

นวัตกรรมการกลุ่มหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ บ้านค่างาม หมู่ที่ ๘ ตำบลดอนมูล อำเภอสว่างเม่น
จังหวัดแพร่, แพร่ : กลุ่มหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม หมู่ที่ ๘, ม.ป.ป,
บริษัทมติชน จำกัด มหาชน. “ประวัติศาสตร์ ไม้สัก พืชเศรษฐกิจที่ใช้แทนส่วยทองคำและที่มาของ
การตั้ง “กรมป่าไม้”. นิตยสารศิลปวัฒนธรรม <https://www.silpa-mag.com/history>
๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๔.

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
๒๕๔๖.

บุญดี บุญญากิจ. “การจัดการความรู้ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จิรวัฒน์ เอ็กเพรส. ๒๕๕๙.
เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์. หลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา Curriculum:Design and
Development” กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น. ๒๕๕๘.

ประเทือง คล้ายสุบรรณ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. พระนครศรีอยุธยา : ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครู
พระนครศรีอยุธยา. ๒๕๓๑.

ประเวศ วะสี. ชุมชนเข้มแข็ง ทูทางสังคมไทย. หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง ลำดับที่ ๑. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน. ๒๕๔๑.

_____. แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ สร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สสส. ๒๕๕๓. หน้า ๒๕.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต. ๒๕๓๕.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ :
โครงการ ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข. ๒๕๔๓.

พจนานุกรม ฉบับมติชน Matichon Dictionary of The Thai Language. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๗.

พระพนมกรณ์ ฐานิสโร และคณะ. “การจัดการความรู้ : กระบวนการพัฒนาคนและ
การพัฒนางาน” Journal of Roi Kaensarn Acaemi. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒

กรกฎาคม-ธันวาคม. ๒๕๖๓.

พระมหาสุทนต์ อาภากรโร. **เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ**. กรุงเทพฯ :

โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข สรส. ๒๕๔๗.

มารุต พัฒนาผล. รศ.ดร.. **รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรม

หลักสูตรและการเรียนรู้. ๒๕๖๒.

เมดไทย Medthai บทความ “สักระบบคุณและประโยชน์ของต้นสัก ๒๐ ข้อ”.

<<https://medthai.com/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%81>>.

๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ. **เทคนิคและวิธีการสอน**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ. ๒๕๔๑.

รัชฎาภรณ์ เกตานนท์. “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม”. Veridian E-Journal. Silpakorn University.

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐.

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. **หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์**. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๘.

วิจารณ์ พานิช. “การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจบนฐานความรู้”. กรุงเทพฯ :

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. ๒๕๔๖.

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ. **มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : บริษัทต้นอ่อนแถมมี จำกัด. ๒๕๔๐.

สงัด อุทรานนท์. **พื้นฐานและหลักการพัฒนาศักยภาพ**. กรุงเทพฯ: วงเดือนการพิมพ์.

สมศักดิ์ ภู่วาดวรรณ. **เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

๒๕๓๕.

สหทัยา วิเศษ. **องค์การเครือข่ายในจังหวัดพะเยา**. เอกสารรายงานการวิจัยโครงการความร่วมมือ

ระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เสนอสภา

ที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. นนทบุรี : สาขาวิชารัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๗.

สีวลี วงศ์ไพบุณย์วัฒน์, **การดำเนินงานในธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของผู้ประกอบการในอำเภอ**

เมือง จังหวัดแพร่, เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

สัมพันธ์ เตชะอิก และคณะ. **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ :

เจริญวิทยการพิมพ์. ๒๕๓๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ**

การศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี. ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. **สรุปสาระสำคัญ**

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. **“คู่มือจัดทำ**

แผนการจัดการความรู้”. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

๒๕๕๔.

สำนักงานพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. **“การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่**

การปฏิบัติ”. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาสำนักงานคณะกรรมการ

พัฒนาระบบราชการ และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. ๒๕๕๔.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดการเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิด**
สร้างสรรค์.

เสรี พงศ์พิศ. **เครือข่าย**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์. ๒๕๕๘.

อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์. **เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตส์.**

กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๐.

อรนุช ลิมตศิริ. **การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๕.

อวิสตา ปกมนตรีและสุดาวรรณ สมใจ. **“การเพิ่มมูลค่า การพัฒนาขีดความสามารถและปัจจัยอื่นๆที่**

ส่งผลต่อการตลาดอย่างยั่งยืนของสินค้าพรีเมียมโอท็อปจากผักตบชวา” ACADEMIC

JOURNAL BANGKOKTHONBURI UNIVERSITY ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม. ๒๐๑๘.

อารี พันธมณี. **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์. ๒๕๕๖.

_____. **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ธนาการพิมพ์. ๒๕๕๔.

E. F. Schomacher. **Small is Beautiful**. London: Vintage. ๑๙๙๓.

Guilford J.P.. **The Nature Intelligence**. New York: McGraw-Hill Book. ๑๙๖๗.

Hergenhahn and Olson. **อ้างอิงใน ทิศนา ขัมมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัด**

กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร:

บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๕๔.

Osborn. A.F.. **Applied Imagination**. New York: Scribner. ๑๙๕๗. p.๑๘๑.

Vygotsky. L.S.. **Mind in Society: The development of higher psychological**
processes. Cambridge. MA: Harvard University Press. ๑๙๗๘.

สัมภาษณ์

ณัฐชา อัมพข, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่,
สัมภาษณ์, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

แดน อัญทาน, ผู้ใหญ่บ้านดอนมูล หมู่ ๕, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

น้อย ดอนมูล, ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ดอนมูล, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

นิพา ศิระปัญญาธรรม, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่บ้านค่างาม, สัมภาษณ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

บรรจบ จินดาชัด, กำนันตำบลน้ำชำ, สัมภาษณ์, ๗ มีนาคม ๒๕๖๕.

_____, กำนันตำบลน้ำชำ, สัมภาษณ์, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

ประภาพรณ ศรีตรัย, ประชาชนท้องถิ่น, สัมภาษณ์, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕.

ปราณี แสงสร้อย, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จักสานค่างาม, สัมภาษณ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

พงศกร เสนาธรรม, ผู้ประกอบการ, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ เจ้าอาวาสวัดร่องพอง เปรียญธรรม ๙ ประโยค

ภักธดา ปันพอง, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม, สัมภาษณ์ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

ยุพิน สายสำเภา, ผู้ประกอบการ, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

_____, ผู้ประกอบการ, สัมภาษณ์, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๕

สนิท สีหมอก กำนันตำบลดอนมูล, สัมภาษณ์, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔.

สำราญ กองโกย, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ, สัมภาษณ์, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๕.

สุภิชญา ฉลอม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่บ้านค่างาม, สัมภาษณ์,

๖ มกราคม ๒๕๖๕.

แสงเทียน สีสด, ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จักสานค่างาม, สัมภาษณ์, ๖ มกราคม ๒๕๖๕.

อดุลย์ หนั่นชัย, กำนันตำบลทุ่งไ้ย้ง, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

อมรรัตน์ กาทองทุ่ง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชน

อำเภอสูงเม่น, สัมภาษณ์, ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

อุมาวดี ใจเอื้อ, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่, สัมภาษณ์,

๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.

เอกพงศ์ เสียงเพระ, ผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์ดอนมูล, สัมภาษณ์, ๘ มีนาคม ๒๕๖๕.

ภาคผนวก

ผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสนทนากลุ่มย่อยงานวิจัย

**เรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิง
สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่**

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

การศึกษา.....

วัน เดือน ปีที่เข้าสัมภาษณ์.....

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์/สนทนานี้เป็นส่วนหนึ่งกา

รวิจัย เรื่อง Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธ
เชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่

๒. ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้เทคนิคและ
กระบวนการ เสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน
สามมาชีพในจังหวัดแพร่อย่างเหมาะสม

๓. ข้อมูลของท่านจะนำไปวิเคราะห์ในภาพรวมไม่แยกเป็นรายบุคคลจะไม่มีผลใด ๆ ต่อตัวท่าน
ทั้งสิ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาการจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพใน
จังหวัดแพร่

๒. เพื่อการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพ
ในจังหวัดแพร่

๓. เพื่อการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน
สามมาชีพ ในจังหวัดแพร่

๔. เพื่อการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน
สามมาชีพในจังหวัดแพร่

ประเด็นคำถาม

๑. ประวัติ องค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร
๒. ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนกี่ประเภท อะไรบ้าง
๓. ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ มีการบริหารจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับไม้สักอย่างไร
๔. รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักของชุมชนเป็นอย่างไร
๕. ชุมชนสัมมาชีพได้มีการวิเคราะห์องค์ความรู้ของผลิตภัณฑ์ไม้สักเพื่อให้สืบทอดกับคนรุ่นต่อไปหรือไม่ อย่างไร
๖. ชุมชนสัมมาชีพมีวิธีการสืบทอดหรือถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้สักอย่างไร
๗. ชุมชนสัมมาชีพได้มีส่วนร่วมกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำหลักสูตรระยะสั้น/หลักสูตรเพื่อเพิ่มทักษะการผลิตเกี่ยวกับการออกแบบหรือสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่หรือไม่
๘. ชุมชนสัมมาชีพได้มีให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการออกแบบหรือเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือไม่อย่างไร
๙. ชุมชนสัมมาชีพได้มีการจัดทำพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่
๑๐. ชุมชนสัมมาชีพได้มีการรวมกลุ่มที่มีความสนใจเกี่ยวกับไม้สักเพื่อเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ หรือไม่ อย่างไร
๑๑. ชุมชนสัมมาชีพได้มีการจัดการอบรมโดยมีปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ เช่น ลวดลาย สี รูปทรง พัฒนารูปแบบผลงานทางศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นผลงานร่วมสมัยหรือไม่
๑๒. ชุมชนสัมมาชีพได้มีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยมีเชิฐนักรวิชาการทางด้านศิลปะหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเป็นวิทยากรเพื่อพัฒนาทักษะในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือไม่ อย่างไร
๑๓. บทบาทของชุมชนสัมมาชีพในการบริหารจัดการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ทำอย่างไร
๑๔. บทบาทของชุมชนสัมมาชีพในการสนับสนุน ส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินงานเป็นอย่างไร
๑๕. กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่เป็นอย่างไรบ้าง

๑๖. ข้อจำกัดในการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน
สัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ มีอะไรบ้าง
๑๗. มีปัจจัยอะไรบ้างที่สามารถการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์
ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ไปสู่ความสำเร็จได้
๑๘. ปัญหาการดำเนินงานของการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์
ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่มีอะไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไรบ้าง
๑๙. จังหวัดแพร่มีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด
ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่อย่างไรบ้าง
๒๐. แนวทางในการการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน
สัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ มีลักษณะเป็นอย่างไร

กำหนดการกิจกรรม “กระบวนการถอดองค์ความรู้” ครั้งที่ ๑
แผนงานวิจัย : Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธ
เชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่

วันที่ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

ณ ห้องประชุมประกันคุณภาพการศึกษา อาคารเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วันที่ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น. - ลงทะเบียน

เวลา ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น. - ชี้แจงกรอบแนวคิด รูปแบบและกระบวนการถอดบทเรียน

เวลา ๐๙.๐๐-๑๐.๐๐ น. - work shop แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ตามโครงการวิจัยย่อยที่ ๑ โครงการย่อยที่ ๒ โครงการย่อยที่ ๓ และโครงการย่อยที่ ๔ มอบหมายภารกิจ ถอดบทเรียนประเด็นเด่นของ องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ (วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑)

เวลา ๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ น. - work shop ๑ โครงการย่อยที่ ๑ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของการศึกษาองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่

ในประเด็น

- การจัดการองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่
- สัมมาชีพในชุมชน
- ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม/เฟอร์นิเจอร์/เครื่องจักสาน/ไม้สัก

เวลา ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. พักรับประทานอาหาร/พักผ่อนอาหาร

เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น. - work shop ๒ โครงการย่อยที่ ๒ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของการพัฒนาหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนฯ ในประเด็น

- แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
- สภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่นเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
- ลักษณะ โครงสร้างของหลักสูตร
- การสร้างหลักสูตรผลิตภัณฑ์ชุมชนฯ
- การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร
- ประเมินผลและนำเสนอหลักสูตร

เวลา ๑๔.๐๐-๑๕.๐๐ น. - work shop ๓ โครงการย่อยที่ ๓ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามาชีพ ในจังหวัดแพร่ **ในประเด็น**
 -กระบวนการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์
 -กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ฯ
 -วิธีการเสริมสร้างวิถีพุทธ เชิงสร้างสรรค์ฯ ในด้านวิถีชีวิต, ด้านความเชื่อ และด้านวัฒนธรรม ประเพณี

เวลา ๑๕.๐๐-๑๖.๐๐ น. - work shop ๔ โครงการย่อยที่ ๔ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามาชีพในจังหวัดแพร่ **ในประเด็น**
 กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดฯ
 ๑) ด้านการรับรู้มุมมองร่วมกัน ๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ๓) การเกิด
 ๒) ผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิก
 เครือข่ายอย่างกว้างขวาง ๕) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ๖) การพึ่งพิงอิง
 ร่วมกัน ๗) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ฯลฯ

เวลา ๑๖.๐๐-๑๖.๓๐ น. อภิปรายซักถามปัญหา

-นัดหมายภารกิจ

- สรุปผล

หมายเหตุ

พักรับประทานอาหารว่างเวลา ๑๐.๓๐ น. และเวลา ๑๔.๓๐ น. อาหารกลางวัน ๑๒.๐๐ น.

กำหนดการกิจกรรม “กระบวนการถอดองค์ความรู้” ครั้งที่ ๒

แผนงานวิจัย : Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่

วันที่ มีนาคม ๒๕๖๕

ณ ห้องประชุมประกันคุณภาพการศึกษา อาคารเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น. - ลงทะเบียน

เวลา ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น. - ชี้แจงกรอบแนวคิด รูปแบบและกระบวนการถอดบทเรียน

เวลา ๐๙.๐๐-๑๐.๐๐ น. - work shop แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ตามโครงการวิจัยย่อยที่ ๑ โครงการย่อยที่ ๒ โครงการย่อยที่ ๓ และโครงการย่อยที่ ๔ มอบหมายภารกิจถอดบทเรียนประเด็นเด่นของ องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ (วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒)

เวลา ๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ น. - work shop ๑ โครงการย่อยที่ ๑ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของรูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนฯ ในประเด็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนผ้าหม้อห้อม/เฟอร์นิเจอร์/เครื่องจักสาน/ไม้สัก
-กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านการออกแบบลวดลาย, ด้านพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมให้กับเยาวชนในชุมชนและด้านการตลาด

เวลา ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. พักรับประทานอาหาร/รับประทานอาหาร

เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น. - work shop ๒ โครงการย่อยที่ ๒ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของการพัฒนาเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าฯ ในประเด็น
-การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการผลิตไม้สัก
-ปรับปรุงร่างหลักสูตร
-ถอดบทเรียนข้อมูลจากการประเมินหลักสูตร
-ประเมินผลและสร้างแบบจำลองผลิตภัณฑ์

เวลา ๑๔.๐๐-๑๕.๐๐ น. - work shop ๓ โครงการย่อยที่ ๓ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของ
ถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ฯ

ในประเด็น การถ่ายทอดทักษะการเรียนรู้หลักสูตรผลิตภัณฑ์ไม้สัก จำนวน
๒ หลักสูตร คือ

๑. หลักสูตรสำหรับประชาชน ๒๐ ชั่วโมง ประกอบด้วย ๑) ความรู้เบื้องต้น
เกี่ยวกับไม้สัก , การออกแบบผลิตภัณฑ์พานแว่นฟ้า , การปฏิบัติผลิตภัณฑ์
สร้างสรรค์พานแว่นฟ้า ๒) การออกแบบผลิตภัณฑ์บุษบก ,การปฏิบัติผลิตภัณฑ์
สร้างสรรค์บุษบก

๒. หลักสูตรท้องถิ่น จำนวน ๒๐ ชั่วโมง ประกอบด้วย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ
ชุมชน การออกแบบผลิตภัณฑ์(ไม้สัก)

เวลา ๑๕.๐๐-๑๖.๐๐ น. - work shop ๔ โครงการย่อยที่ ๔ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของ
การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสมาชิก
ในจังหวัดแพร่ **ในประเด็น** แนวทางในการการสร้างเครือข่าย กลไก

การตลาด- การบริหารจัดการสร้างเครือข่ายในประเด็น ๑) ส่วนประสม
การตลาด (Marketing Mix) ประกอบด้วยส่วนประกอบ ๔ ประการ หรือ
4P's คือ (๑) ผลิตภัณฑ์ (๒) ราคา (๓) สถานที่จำหน่าย (๔) การส่งเสริม
การตลาด และกลยุทธ์ส่วนประกอบการตลาด (Marketing mix strategy)
ได้แก่ (๑) กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (๒) กลยุทธ์ด้านราคา (๓) กลยุทธ์การจัด
จำหน่าย (๔) กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด

เวลา ๑๖.๐๐-๑๖.๓๐ น. อภิปรายซักถามปัญหา

-นัดหมายภารกิจ

- สรุปผล

หมายเหตุ

พักรับประทานอาหารว่างเวลา ๑๐.๓๐ น. และเวลา ๑๔.๓๐ น. อาหารกลางวัน ๑๒.๐๐ น.

กำหนดการกิจกรรม “กระบวนการถอดองค์ความรู้” ครั้งที่ ๓

แผนงานวิจัย : Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่

วันที่ เมษายน ๒๕๖๕

ณ ห้องประชุมประกันคุณภาพการศึกษา อาคารเทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น.- ลงทะเบียน

เวลา ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น.- ชี้แจงกรอบแนวคิด รูปแบบและกระบวนการถอดบทเรียน

เวลา ๐๙.๐-๑๐.๐๐ น. - work shop แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ตามโครงการวิจัยย่อยที่ ๑ โครงการย่อยที่ ๒ โครงการย่อยที่ ๓ และโครงการย่อยที่ ๔ มอบหมายภารกิจถอดบทเรียนประเด็นเด่นของ องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่

เวลา ๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ น.- work shop ๑ โครงการย่อยที่ ๑ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นขององค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนฯ ในประเด็น

- กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้
- การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในอนาคต

เวลา ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. พักฉันภัตตาหาร/รับประทานอาหาร

เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น.- work shop ๒ โครงการย่อยที่ ๒ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของหลักสูตรพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนฯ ในประเด็น

การจัดเวทีนำเสนอหลักสูตรสู่ชุมชน

เวลา ๑๔.๐๐-๑๕.๐๐ น.- work shop ๓ โครงการย่อยที่ ๓ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของประเมินทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าฯ ในประเด็น

๑. ประเมินทักษะก่อนได้รับการถ่ายทอดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักวิถีพุทธของกลุ่มสามมาชีพ ๒. ประเมินทักษะหลังการได้รับการถ่ายทอดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ไม้สักวิถีพุทธของกลุ่มสามมาชีพ

เวลา ๑๕.๐๐-๑๖.๐๐ น.- work shop ๔ โครงการย่อยที่ ๔ นำเสนอและเล่าเรื่องประเด็นเด่นของ
การขับเคลื่อนเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน

สัมมนาฯ ในประเด็น

- การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน
- สัมมนาฯในจังหวัดแพร่ ที่ประสบผลสำเร็จ
- การบริหารจัดการสร้างเครือข่ายฯ
- บทบาทของชุมชนสัมมนาฯในการบริหารจัดการการสร้างเครือข่าย
- การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ชุมชนสัมมนาฯใน
จังหวัดแพร่ ให้ประสบผลสำเร็จส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

เวลา ๑๖.๐๐-๑๖.๓๐ น. อภิปรายซักถามปัญหา

- นัดหมายภารกิจ
- สรุปผล

หมายเหตุ

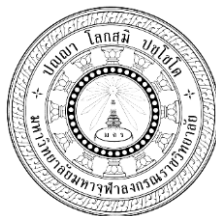
พักรับประทานอาหารว่างเวลา ๑๐.๓๐ น. และเวลา ๑๔.๓๐ น. อาหารกลางวัน ๑๒.๐๐ น.

ผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล

ที่ อว๘๐๔๓.๔.๓(๓)/๐๐๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ฉันทาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน กำนันตำบลบวโกโป่ง

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้าและคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๑๐/๒๕๖๕ “Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์บุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

โครงการย่อยที่ ๔ เรื่อง “การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลธิชา จิรภักพงศ์

ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่และเก็บข้อมูลวิจัยหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าแผนงานวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ที่ อว๘๐๔๓.๔.๓(๓)/๐๑๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

จันทราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตครุฑหลังพื้นที่และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ท่านอธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้าและคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๑๐/๒๕๖๕ “Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์บุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

โครงการย่อยที่ ๔ เรื่อง “การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสามมาชีพ ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลธิชา จิรภักพงค์

ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องข้าพเจ้าและคณะจึงขออนุญาตครุฑหลังพื้นที่และเก็บข้อมูลวิจัยหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าแผนงานวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ที่ อวส๐๔๓.๔.๓(๓)/๐๑๑

ฉันทาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่และเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน กำนันตำบลทุ่งโฮ้ง

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้าและคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๑๐/๒๕๖๕ “Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์บุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

โครงการย่อยที่ ๔ เรื่อง “การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลธิชา จิรภักพงค์

ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่และเก็บข้อมูลวิจัยหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

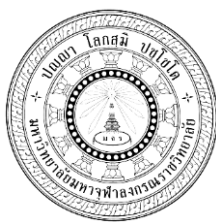
จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าแผนงานวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ที่ อว๘๐๔๓.๔.๓(๓)/๑๒

ฉันทา ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เรียน สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอสูงเม่น

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้าและคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๑๐/๒๕๖๕ “Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่ ” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ พระมหาสิทธิชัย ขยสิทธิ,ดร.

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์บุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

โครงการย่อยที่ ๔ เรื่อง “การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลธิชา จิรภักคพงศ์

ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านหรือตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูล ในวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

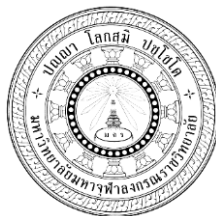
เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าแผนงานวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ที่ อวส๐๔๓.๔.๓(๓)/๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๖๔-๖๕๘๕ ต่อ ๔๐๒

ฉันทาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

เรียน เทศบาลตำบลบวโกโป่ง

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ข้าพเจ้าและคณะได้ดำเนินการศึกษาแผนงานวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ตามสัญญาเลขที่ ว ๐๑๐/๒๕๖๕ “Learning Center : องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่” โดยมีโครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัย จำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่

โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การจัดการองค์ความรู้และกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.

โครงการย่อยที่ ๒ เรื่อง “การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ วุวงศ์

โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์บุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

โครงการย่อยที่ ๔ เรื่อง “การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมพันธ์ ในจังหวัดแพร่” ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลธิชา จิรภักพวงศ์

ทั้งนี้ในการดำเนินการดังกล่าวต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ ข้าพเจ้าและคณะจึงขอความอนุเคราะห์ท่านหรือตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูล ในวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ สุวรรณภา)

หัวหน้าแผนงานวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ผนวก ค

ภาพถ่ายการลงพื้นที่การทำวิจัย การสัมภาษณ์

ภาพกิจกรรม ลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ คุณอมรรัตน์ กาทองทุ่ง พัฒนาการประสาน และคุณมาลี ชัยธิ พัฒนาการดูแลงาน OTOP สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น

ภาพกิจกรรม ลงพื้นที่และสัมภาษณ์คุณปาริชาติ มุกดาเนตร นักวิเคราะห์นโยบายและแผนองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำคำ

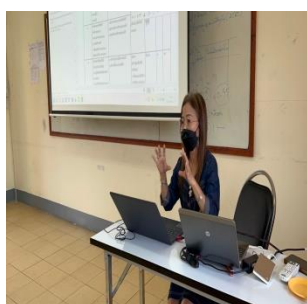
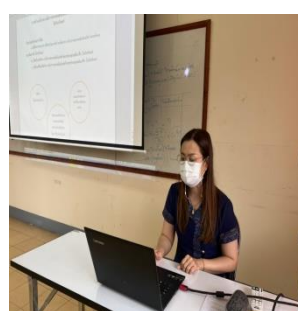
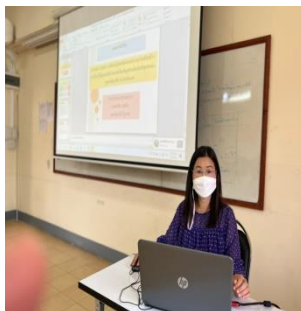
ภาพกิจกรรม ลงพื้นที่และ สนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการจักสานและผู้นำชุมชนบ้านคำงาม

ภาพกิจกรรม ลงพื้นที่และสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนบ้านดอนมูล

ภาพกิจกรรม ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนและสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนบ้านบวโป่ง

กิจกรรม work shop ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๑

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่สัมภาษณ์อาจารย์ปฎิพล พรินทรากุล (ปราชญ์, ครูผู้สอนช่างสิบหมู่)
อาจารย์นุชนาฏ ชาวนา ครู คศ.๒ วิทยาลัยชุมชนแพร่ (ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร)

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่ สันทนาการกับผู้ประกอบการไม้สักและผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนาหลักสูตรและเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสามมาชีพในจังหวัดแพร่

กิจกรรม WORK SHOP ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๒

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่ ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนบ้านบวโป่ง

กิจกรรม WORK SHOP ถอดองค์ความรู้ ครั้งที่ ๓

สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนสัมมาชีพในการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด
ผลิตภัณฑ์หม้อห้อม

สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนสัมมาชีพในการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด
ผลิตภัณฑ์ไม้สัก

ผนวก ง
การรับรองการใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 20 กันยายน 2565

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน รศ.ณัฏฐพร สุวรรณภักดิ์

ข้าพเจ้า พว.อัครธรรมาธิปไตย ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดมอญ

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน วัดมอญ

ที่อยู่ 25 หมู่ 5 ต.น้ำร้อน อ.สูงเม่น จ.บึงกาฬ

โทรศัพท์ 082-780 2315

โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
Learning Center : องค์ความรู้เทคโนโลยี 66 กิจกรรม การสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธ
เชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มผลผลิตชุมชนของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบึงกาฬ

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ รศ.ณัฏฐพร สุวรรณภักดิ์

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ กันยายน 2565 จนถึง ตุลาคม 2566 ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

เป็นต้นแบบความร่วมมือระหว่างชุมชน ท้องถิ่นของงานวิจัย ในการสร้างองค์ความรู้
ชุมชนเข้มแข็ง สร้างสรรค์ พัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เพื่อใช้ประโยชน์แก่สังคม
อย่างยั่งยืน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

ตำแหน่ง

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวนนับ		ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
		ปี ๒๕๖๕	หน่วยนับ		
องค์ความรู้ใหม่	ชุดความรู้ Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่	๔	เรื่อง	ได้ชุดความรู้ Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่	ได้ฐานข้อมูลองค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่
ต้นแบบผลิตภัณฑ์ระดับกิ่งอุตสาหกรรม	ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่	๓	ต้นแบบ	ได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่	ได้เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่
การพัฒนากำลังคนนักวิจัยจากภาคเอกชนภาคบริการ	จำนวนการถ่ายทอดผลงาน Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้วิถี	๔	เรื่อง	ได้จำนวนการถ่ายทอดผลงานได้นำเสนอชุดความรู้ Learning Center: องค์ความรู้เทคนิค	ได้จำนวนการถ่ายทอดผลงาน Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและกระบวนการเสริมสร้าง

และภาค สังคม	พุทธเชิงสร้างสรรค์เพื่อ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ชุมชนของชุมชน สัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่			และกระบวนการ เสริมสร้างการ เรียนรู้วิถีพุทธเชิง สร้างสรรค์เพื่อเพิ่ม มูลค่าผลิตภัณฑ์ ชุมชนของชุมชน สัมมาชีพ ในจังหวัด แพร่	การเรียนรู้วิถีพุทธเชิง สร้างสรรค์เพื่อเพิ่ม มูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ของชุมชนสัมมาชีพ ใน จังหวัดแพร่
การใช้ ประโยชน์เชิง สาธารณะ การจัด สัมมนา	นำเสนอชุดความรู้ Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและ กระบวนการเสริมสร้าง การเรียนรู้วิถีพุทธเชิง สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่า ผลิตภัณฑ์ชุมชนของ ชุมชนสัมมาชีพ ใน จังหวัดแพร่	๑	ครั้ง	ได้นำเสนอชุด ความรู้ Learning Center: องค์ ความรู้เทคนิคและ กระบวนการ เสริมสร้างการ เรียนรู้วิถีพุทธเชิง สร้างสรรค์เพื่อเพิ่ม มูลค่าผลิตภัณฑ์ ชุมชนของชุมชน สัมมาชีพ ในจังหวัด แพร่	ได้เผยแพร่ชุดความรู้ Learning Center: องค์ความรู้เทคนิคและ กระบวนการเสริมสร้าง การเรียนรู้วิถีพุทธเชิง สร้างสรรค์เพื่อเพิ่ม มูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ของชุมชนสัมมาชีพ ใน จังหวัดแพร่